

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ PROGRAMI**

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÖĞRENCİLERİN KORUNMASINDA
OKUL YÖNETİCİLERİNİN ROLÜNE İLİŞKİN
ÖĞRETMENLERİN, OKUL YÖNETİCİLERİNİN
VE UZMANLARIN GÖRÜŞLERİ**

DOKTORA TEZİ

SİBEL DOĞAN

**ANKARA
MAYIS, 2021**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ PROGRAMI**

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÖĞRENCİLERİN KORUNMASINDA
OKUL YÖNETİCİLERİNİN ROLÜNE İLİŞKİN
ÖĞRETMENLERİN, OKUL YÖNETİCİLERİNİN
VE UZMANLARIN GÖRÜŞLERİ**

DOKTORA TEZİ

SİBEL DOĞAN

DANIŞMAN: PROF. DR. YASEMİN KARAMAN KEPENEKÇİ

**ANKARA
MAYIS, 2021**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Sibel DOĞAN adlı öğrencinin hazırladığı “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmenlerin, Okul Yöneticilerinin ve Uzmanların Görüşleri” başlıklı bu çalışma Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı / Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN	
Üye	Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ	
Üye	Prof. Dr. Murat ÖZDEMİR	
Üye	Doç. Dr. Şakir ÇINKIR	
Üye	Doç. Dr. Pelin TAŞKIN	

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından 21/05/2021 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Sibel DOĞAN

ÖZET

SUÇA SÜRÜKLENEN ÖĞRENCİLERİN KORUNMASINDA OKUL YÖNETİCİLERİNİN ROLÜNE İLİŞKİN ÖĞRETMENLERİN, OKUL YÖNETİCİLERİNİN VE UZMANLARIN GÖRÜŞLERİ

DOĞAN Sibel

Doktora Tezi Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ
Mayıs 2021, xx + 263 sayfa

Bu araştırma ile suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşleriyle; öğrencilerin suça sürüklenme nedenlerine, suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin okul yöneticilerinin ve uzmanların (rehber öğretmenler ve sosyal çalışma görevlileri) görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Nicel ve nitel veri analizinin birlikte yürütüldüğü karma yöntemle gerçekleştirilen bu araştırmanın hedef evrenini Ankara İli Polatlı İlçesindeki suça sürüklenen öğrencilerin dersine giren toplam 112 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın nitel kısmına ise bu okullarda görev yapan 10 okul yöneticisi ile bu ilçede görev yapan 10 rehber öğretmen ve 5 sosyal çalışma görevlisi (toplam 25 katılımcı) katılmıştır.

Araştırmanın nicel verileri araştırmacı tarafından geliştirilen “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Ölçeği” ile toplanmıştır. Ön uygulamada elde edilen veriler Ankara dışında (Rize, İzmir, Aydın, Eskişehir, Sakarya) bulunan kamu okullarında görev yapan ve sınıfında suça sürüklenen öğrencisi bulunan 152 gönüllü öğretmenden toplanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan ölçeğin güvenilirliğini sağlamak için Cronbach Alpha değerine bakılmış, geçerliğini sağlamak içinse AFA (Açımlayıcı Faktör Analizi ve DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi) yapılmıştır. Nicel verilerin analizinde verilerin ortalama ve standart sapma değerlerine bakılmıştır. Nicel boyutta katılımcıların görüşlerinin cinsiyete, mesleki kıdeme, eğitim durumuna, okul türüne ve suça sürüklenen çocuklarla ilgili eğitim alma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş, iki değişkenli olanlarda t testi üç değişkenli olanlarda varyans analizi uygulanmıştır. Araştırmanın nitel verileri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları ile elde edilmiştir. Nitel verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasındaki rollerini kısmen yerine getirdikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Öğrenim durumlarına göre lisansüstü eğitim alan öğretmenlerin görüşleriyle lisans mezunu öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Okullarda 21 yıl ve üzerinde kıdeme sahip öğretmenlerle diğer öğretmenler arasında, liselerde görev yapan öğretmenlerle diğer diğer kademelerdeki öğretmenler arasında, suça sürüklenen öğrencilerle ilgili eğitim alan öğretmenlerle diğer öğretmenler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasındaki rolüne ilişkin görüşlerinin lisansüstü eğitim mezunu öğretmenlerin, lisans mezunu öğretmenlerden, 21 yıl ve üzerinde mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin diğer kıdeme sahip öğretmenlerden, liselerde görev yapan öğretmenlerin ilköğretim ve ortaokuldaki öğretmenlerden, bu hususta eğitim alan öğretmenlerin almayanlardan daha düşük ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir.

Nitel verilerden elde edilen bulgulara göre yöneticiler, rehber öğretmenler ve sosyal çalışma görevlileri öğrencilerin suça sürüklenmesinde ailenin etkili olduğu konusunda benzer görüşlere sahiptir. Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili karşılaşılan sorunlar bu çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici politikalar uygulanmaması, öğretmenlerin suça sürüklenen çocuklar hakkında bilgi sahibi olmaması, ailenin çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve çocuklarını sokaklarda çalışmak zorunda bırakması olarak belirlenmiştir. Bu sorunların çözümü konusunda öğretmenlerin bilgilendirilmesi, ailelere yaptırımlar uygulanması, okullarda zorbalıkla ilgili eylem planları hazırlanması ve ücretsiz kursların açılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suça sürüklenen öğrenci, okul yöneticileri, ceza, tedbir kararı, okul

ABSTRACT

THE OPINIONS OF TEACHERS, SCHOOL ADMINISTRATORS AND EXPERTS ON THE ROLE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN PROTECTION OF STUDENTS WHO ARE DRAGGED INTO CRIME

DOĞAN Sibel

PhD, Department of Educational Administration and Policy

Advisor: Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ

May 2021, xx + 263 pages

With this research, it was aimed to determine the opinions of teachers about the role of school administrators in the protection of students dragged into crime, and the opinions of the school administrators and experts (guidance counselors and social workers) about the reasons for the students being dragged into crime, the problems encountered in their protection, and the solution for these problems. The target population of this study, which is carried out with a mixed method in which quantitative and qualitative data analysis is carried out together, consists of 112 teachers in the target population of the study. The qualitative part of the study was attended by 10 school administrators working in these schools, and 10 guidance counselors and 5 social workers (25 participants in total) working in this district.

The quantitative data of the study were collected with the "Role of School Administrators in the Protection of Students Dragged into Crime Scale" developed by the researcher. The data obtained in the pre application were collected from 152 volunteer teachers who worked in public schools outside Ankara (Rize, İzmir, Aydın, Eskişehir, and Sakarya) and had students dragged into crime in their classes. The Cronbach Alpha value was checked to ensure the reliability of the scale developed by the researcher, and EFA (Exploratory Factor Analysis) and CFA (Confirmatory Factor Analysis) were performed to ensure its validity. In the analysis of quantitative data, the mean and standard deviation values of the data were examined. In quantitative dimension, it was examined whether the opinions of the participants differed according to gender, professional seniority, education level, school type and having received education about children who are dragged into crime. Additionally, T test was used for bivariate ones and analysis of variance was performed for trivariate ones. The qualitative data of the study were obtained through semi-structured interview forms developed by the researcher. Content analysis was used in the analysis of qualitative data.

According to the results of the research, it was determined that school administrators partially fulfilled their roles in protecting students who were dragged into crime. It was found out that teachers' opinions did not differ significantly according to gender. A significant difference was observed between the opinions of graduate teachers and those of undergraduate teachers according to their education level. It has been determined that there is a significant difference between teachers with 21 years or more seniority and other teachers, between teachers working in high schools and teachers at other levels, and between teachers who received education on students dragged into crime and teachers who did not. It has been determined that there is a significant difference between teachers who have seniority of 21 years and more in schools and other teachers, between teachers working in high schools and teachers at other levels, and between teachers who received education about students dragged into crime and those who didn't. Regarding the role of school administrators in the protection of students dragged into crime, it was revealed that the perceptions of teachers who graduated from graduate education were lower than teachers of undergraduate education. Similarly, the perceptions of teachers with a professional seniority of 21 years or more, teachers working in high schools, and teachers who received education about students dragged into crime were lower when compared to related groups.

According to the findings obtained from the qualitative data, it was determined that administrators, guidance counselors and social workers had similar views that the family was effective in the students being dragged into crime. Problems encountered with students driven into crime are not applying protective and preventive policies for these children, teachers not having information about children dragged into crime, the family's inability to meet the children's basic needs, and forcing them to work in the streets. About the solution of these problems, it was recommended to inform teachers, to impose sanctions on families, to prepare action plans about bullying in schools and to open free courses.

Keywords: Student dragged into crime, school administrators, punishment, injunction, school

ÖNSÖZ

Toplumların geleceğini şekillendiren bireyler çocuklar olmaktadır. Her çocuk aynı koşullarda dünyaya gelmediği gibi benzer hayatlara da sahip olamamaktadır. Ancak her çocuk sağlıklı bir gelişim sağlayabileceği, kendini güvende hissedebileceği bir ortamda büyüme hakkına doğuştan sahip olmakta, bunu sağlamaksa devletin görevleri arasında yer almakta ve bu hak kanunlarla güvence altına alınmaktadır. Çocuklar büyüdüğünde güzel bir gelecek hayali kurmaktadır. Bu geleceği şekillendirenlerse ailenin yanı sıra okuldaki yöneticiler ve öğretmenler olmaktadır. Ancak hayat koşulları, zorluklar, imkansızlıklar ve bunlarla mücadele edememe veya bu gücü kendinde bulamama çocukları bu hayallerinden git gide uzaklaştırmaktadır.

Bu dünyaya hiç kimse hırsız, arsız, dilenci, katil, suçlu olarak gelmemekte, çocukluk yıllarından yetişkinliğe giden yolda karşılaşılan zorluklar, koşullar ve alınamayan önlemler çocukların suça sürüklenmesine neden olmaktadır. Toplum ve insanlar nedenlerini ve kendilerine düşen payı sorgulamadan bu çocukları yargıladıklarında, bir çözüm bulunamadığı gibi sonuç o toplumda yaşayan her bireye yansımaktadır. Bu anlamda okullar, bu okullardaki yöneticiler ve öğretmenler çocukların hayallerini gerçekleştireceğine dair bir umut yarattıklarında, başarabileceklerine olan inançlarını arttırdığında, onları motive ettiklerinde hayata bakışları değişmekte ve mücadele etme güçleri artmaktadır. Başarılı ve güzel bir hayat çocuklar için bir tesadüf olmamaktadır. Bunun için uygun koşullara sahip olmak, emek vermek, en önemlisi de inanmak gerekmektedir. Bu inancı sağlayan okullarda görev yapan yöneticilerle ve öğretmenlerle karşılaşma fırsatına her öğrenci sahip olmamakta, bu anlamda yöneticiler ve öğretmenler öğrencilerin geleceğine yön veren pusula görevinde bulunmaktadır.

Bu araştırmaya değerli katkılar sunan, doktora eğitimim boyunca bana destekte bulunan pek çok kişi bulunmaktadır. Bunların en başında ise karakteri, nezaketi, disiplini, hoşgörüsü ile hayranlık ve saygı duyduğum, danışmanım olduğu için çok şanslı hissettiğim, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum ve hayatımda her zaman çok önemli bir yeri olacak olan, değerli hocam Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ yer almaktadır. Danışmanıma, sonsuz teşekkür ederim.

Doktora eğitimim boyunca yetismeme katkı sağlayan ve ilham aldığım sayın hocalarım Prof. Dr. Ali BALCI, Prof. Dr. İlayet AYDIN'a da emeklerinden dolayı teşekkürü borç bilirim. Ders dönemim boyunca ve tez sürecinde çalışmalarına katkıda bulunan, emek veren sayın hocam Doç. Dr. Şakir ÇINKIR'a teşekkür ederim.

Tecrübesiyle ve görüşleriyle bana yol gösteren, önerileriyle araştırmama katkı sağlayan sayın hocam Prof. Dr. Murat ÖZDEMİR'e teşekkür ederim. Görüş ve önerileriyle çalışmama değerli katkılarda bulunan sayın hocam Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN'a da minnet borçluyum. Tezime görüş ve önerileriyle katkıda bulunan Doç Dr. Pelin TAŞKIN'a teşekkür ederim.

Araştırmamda uzman görüşüne başvurduğum Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY, Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK, Doç. Dr. Deha DOĞAN, Doç. Dr. Ergül DEMİR, Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Halil BUYRUK, Dr. Çiğdem YAVUZ, Arş. Gör. Dr. İnci ÖZTÜRK, Arş. Gör. Burcu TOPTAŞ, Arş. Gör. Tuğba GÜNER DEMİR, Arş. Gör. Özge ERDEMLİ'ye teşekkür ederim. Seval ÇETİN ve Emre TÖRE'ye de süreçteki desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

Ders dönemim boyunca yanımda olan, tez süreci boyunca beni yalnız bırakmayan, en zor anlarımda destek olan, doktora eğitiminin bana en değerli armağanlarından biri olarak gördüğüm Arş. Gör. Sevgi YILDIZ ve Arş. Gör. Ayşe Mine DİNÇER'e yürekten teşekkür ederim.

Doktora eğitimim boyunca beni motive eden, bana güvenen, inanan, her konuda destek olan, ders çalışabileyim diye oğluma benden fazla bakan sevgili eşime yürekten teşekkür ederim. Birlikte ders çalıştığım canım oğluma, varlığıyla bana güç veren minik kızıma ve aileme sonsuz teşekkür ederim...

Sibel DOĞAN

Mayıs 2021

Kemal Doğan, Mert Doğan ve Merve Doğan'a,

Değerli aileme...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xvi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xix
KISALTMALAR.....	xx
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	6
Önem	7
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar.....	9
BÖLÜM 2.....	11
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	11
Çocuk Suçluluğu.....	11
Suç Kavramı	11
Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı	12
Çocukları Suça Sürükleyen Nedenler.....	14
Bireysel Özelliklerden Kaynaklanan Nedenler	15
Aileden Kaynaklanan Nedenler	18
Parçalanmış Aileler	19
Evdeki Tutumlar ve Disiplin Uygulamaları.....	20
Ev Yaşamının Kalitesi	22
Ailenin Geçmişi ve Eğitim Durumu	24
Okuldan Kaynaklanan Nedenler	25
Akran Grubundan Kaynaklanan Nedenler.....	27
Kitle İletişim Araçlardan Kaynaklanan Nedenler.....	28

Toplumdan Kaynaklanan Nedenler	31
Yoksulluktan Kaynaklanan Nedenler	35
Suçla Sürüklenen Çocukların Korunması.....	37
Çocukların Korunması ile İlgili Uluslararası Düzenlemeler	37
Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi	38
Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları.....	38
Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri	39
Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları	41
Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	42
Çocukların Korunması ile İlgili Ulusal Düzenlemeler	45
Çocuk Mahkemeleri Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ..	45
Çocuk Koruma Kanunu	46
Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarını Uygulama Hakkında Yönetmelik.	48
Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu	49
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerini Uygulama Hakkında Kanun	50
Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği	51
Suçla Sürüklenen Çocukların Yargılanması	52
Almanya’da Suçla Sürüklenen Çocukların Yargılanması	52
İskoçya’da Suçla Sürüklenen Çocukların Yargılanması.....	53
İngiltere’de Suçla Sürüklenen Çocukların Yargılanması	53
Fransa’da Suçla Sürüklenen Çocukların Yargılanması	54
Amerika Birleşik Devletleri’nde Suçla Sürüklenen Çocukların Yargılanması	55
Türkiye’de Suçla Sürüklenen Çocukların Yargılanması	56
Çocuk Mahkemeleri.....	57
Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri.....	58
Çocuk Mahkemesine Yardımcı Kurumlar ve Görevliler.....	59
Suçla Sürüklenen Çocuklar Hakkında Alınan Yargı Kararlarının Uygulanması	63
Tutuklama ve Adli Kontrol.....	64
Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi.....	64
Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması	65
Tedbir Kararları	66
Danışmanlık Tedbiri	66
Eğitim Tedbiri	66

Bakım Tedbiri	67
Barınma Tedbiri	67
Sağlık Tedbiri.....	67
Çocuk Eğitim Evleri	68
Çocuk Kapalı Ceza Evleri.....	69
Onarıcı Adalet Modeli/Uzlaşma	73
Suç Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okulun Rolü.....	74
Okul Yöneticilerinin Rolü	77
Öğretmenlerin Rolü	81
Suç Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Diğer Çalışanların Rolü	87
Çocuk Polisinin Rolü	87
Sosyal Çalışma Görevlilerinin Rolü	88
Suç Sürüklenen Çocuklarla İlgili Yapılan Araştırmalar	89
BÖLÜM 3	93
YÖNTEM	93
Araştırmanın Modeli.....	93
Hedef Evren ve Çalışma Grubu.....	94
Verilerin Toplanması.....	98
Nicel Veri Toplama Aracı.....	99
Nitel Veri Toplama Araçları	107
Verilerin Çözümlemesi.....	108
BÖLÜM 4.....	111
BULGULAR VE YORUM	111
Katılımcıların Suç Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Görüşleri ile ilgili Bulgular ve Yorumlar	111
Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Suç Sürüklenen Öğrenciyi Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Görüşleri	113
Öğretmenlerin Görüşleri	113
Okul Yöneticilerinin Görüşleri	116
Rehber Öğretmenlerin Görüşleri.....	118
Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri	120
Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Suç Sürüklenen Öğrenciyle Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Görüşleri	122
Öğretmenlerin Görüşleri	122
Okul Yöneticilerinin Görüşleri	126
Rehber Öğretmenlerin Görüşleri.....	128

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri	130
Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciye Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Görüşleri	132
Öğretmenlerin Görüşleri	133
Okul Yöneticilerinin Görüşleri	136
Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri	140
Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciyi Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Görüşleri.....	142
Öğretmenlerin Görüşleri	142
Okul Yöneticilerinin Görüşleri	146
Rehber Öğretmenlerin Görüşleri.....	148
Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri	151
Öğretmenlerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	153
Öğretmenlerin Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	154
Öğretmenlerin Görüşlerinin Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılması	154
Öğretmenlerin Görüşlerinin Okul Türüne Göre Karşılaştırılması.....	156
Öğretmenlerin Görüşlerinin Mesleki Kıdeme Göre Karşılaştırılması.....	158
Öğretmenlerin Görüşlerinin Eğitim Alma Durumuna Göre Karşılaştırılması	161
Katılımcıların Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Nedenlere İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	162
Okul Yöneticilerinin Görüşleri	162
Rehber Öğretmenlerin Görüşleri	173
Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri.....	179
Katılımcıların Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Okullarda Yapılanlara İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	183
Okul Yöneticilerinin Görüşleri	184
Rehber Öğretmenlerin Görüşleri	187
Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri.....	190
Katılımcıların Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	192
Okul Yöneticilerinin Görüşleri	192
Rehber Öğretmenlerin Görüşleri	197
Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri.....	201
Katılımcıların Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerileri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	203
Okul Yöneticilerinin Önerileri.....	204

Rehber Öğretmenlerin Önerileri	208
Sosyal Çalışma Görevlilerinin Önerileri.....	214
BÖLÜM V	219
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	219
Sonuçlar	219
Öneriler	222
Okul Yöneticilerine/Uygulayıcılara ve Karar Alıcılara Yönelik Öneriler.....	222
Araştırmacılara Yönelik Öneriler	223
Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler	223
Sosyal Çalışma Görevlilerine Yönelik Öneriler	224
Rehber Öğretmenlere Yönelik Öneriler.....	224
KAYNAKLAR.....	225
EKLER	245
Ek 1. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Öğretmen Görüşü Ölçeği	247
Ek 2. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Yöneticilerin Rolü Yönetici Görüşme Formu	250
Ek 3. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Yöneticilerin Rolü Rehber Öğretmen Görüşme Formu	252
Ek 4. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Yöneticilerin Rolü Sosyal Çalışma Görevlisi Görüşme Formu	254
Ek 5. Etik Kurul Onayı	256
Ek 6. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni	256
Ek 7. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Araştırma İzni.....	257
Ek 8. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Katılımcı Onam Formu	259
BENZERLİK BİLDİRİMİ	261
ÖZGEÇMİŞ.....	263

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Verilen Mahkûmiyet Kararları ve Oranları.....	71
Tablo 2. Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Açılan Davalardaki Suç Dağılımları	72
Tablo 3. Öğretmenlerin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı.....	96
Tablo 4. Yöneticilerin, Rehber Öğretmenlerin ve Sosyal Çalışma Görevlilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı	97
Tablo 5. Değerlendirme Aralıkları	100
Tablo 6. Suça Sürüklenen Çocukların Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	103
Tablo 7. Model Uyum İndeksleri	106
Tablo 8. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı.....	111
Tablo 9. Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciyi Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	113
Tablo 10. Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciyi Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Yöneticilerin Görüşleri.....	116
Tablo 11. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Rehber Öğretmenlerin Görüşleri.....	118
Tablo 12. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri	120
Tablo 13. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	122
Tablo 14. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Yöneticilerin Görüşleri	127
Tablo 15. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Rehber Öğretmenlerin Görüşleri	128
Tablo 16. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri	130
Tablo 17. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	133

Tablo 18. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Yöneticilerin Görüşleri	137
Tablo 19. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Rehber Öğretmenlerin Görüşleri.....	138
Tablo 20. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri	140
Tablo 21. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	143
Tablo 22. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Yönetici Görüşleri.....	147
Tablo 23. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Rehber Öğretmenlerin Görüşleri	149
Tablo 24. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri	151
Tablo 25. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları	154
Tablo 26. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları	155
Tablo 27. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Okul Türüne Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	157
Tablo 28. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Mesleki Kıdem Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	159
Tablo 29. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Suça Sürüklenen Öğrencilere Yönelik Eğitim Alma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları.....	161
Tablo 30. Okul Yöneticilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Bireysel ve Çevresel Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	163
Tablo 31. Okul Yöneticilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Toplumsal ve Diğer Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	168
Tablo 32. Rehber Öğretmenlerin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Bireysel ve Çevresel Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	173
Tablo 33. Rehber öğretmenlerin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Toplumsal ve Diğer Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	176
Tablo 34. Sosyal Çalışma Görevlilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Bireysel ve Çevresel Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	180

Tablo 35. Sosyal Çalışma Görevlilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Toplumsal ve Diğer Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	182
Tablo 36. Okul Yöneticilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	184
Tablo 37. Rehber Öğretmenlerin Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	188
Tablo 38. Sosyal Çalışma Görevlilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	191
Tablo 39. Yöneticilerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	193
Tablo 40. Rehber Öğretmenlerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	197
Tablo 41. Sosyal Çalışma Görevlilerinin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	201
Tablo 42. Yöneticilerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerilerinin Dağılımı	204
Tablo 43. Rehber Öğretmenlerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerilerinin Dağılımı	208
Tablo 44. Güvenlik Birimine Getirilen Suça Sürüklenen Çocuk Sayısı	213
Tablo 45. Sosyal Çalışma Görevlilerinin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerilerinin Dağılımı	214

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Ülkelerin Çocuk Adalet Sistemi Politikaları	56
Şekil 2. Adliyeye Gelen ve Karara Bağlanan Dosyalar.....	59
Şekil 3. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Ölçeği'ne İlişkin Yol Katsayıları ve Hata Varyanslarına İlişkin DFA Sonuçları	105

KISALTMALAR

CMK: Ceza Muhakemeleri Kanunu

CGTİK: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

ÇDM: Çocuk Destek Merkezleri

ÇDMY: Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği

ÇHS: Çocuk Hakları Sözleşmesi

DSHK: Denetimli Serbestlik Hizmetleri Hakkında Yönetmelik

HEP: Hızlandırılmış Eğitim Programı

KDTK: Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetm.

SÇGEK: Sosyal Çalışma Görevlilerine Yönelik El Kitabı

TCK: Türkiye Cumhuriyeti Kanunu

TCYOV: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı

TMK: Türk Medeni Kanunu

TNSA: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi açıklanmış, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir.

Problem

Toplumların gelişebilmesi sağlıklı bireylerden meydana gelmesiyle mümkündür. Sağlıklı yetişmiş bir birey ise fiziksel, psikolojik ve toplumsal olarak uygun koşullarda yaşayan çocukların yetiştirilmesiyle sağlanabilir. Çocukların yetiştirilmesinde ailelerin yapısı, maddi durumları, yaşam koşulları, genetik mirasları, yaşadığı toplumun özellikleri gibi pek çok faktör önemli rol oynamakta ve her çocuk aynı koşullarda yaşamamaktadır. Çocukların koşullarındaki farklılıklar, hayatlarındaki olumsuzluklar bazılarının suça sürüklenmesine neden olmaktadır. Koşulları birbirinden farklı olan fakat aynı ortamı paylaşan, sosyalleşen, hayatı öğrenen bu çocuklar okul ortamında bir araya gelmekte, bu anlamda çocukların toplumsallaşmasında okullar önemli rol oynamaktadır.

Dewey'e göre (1939) okulun basitleştirme, temizleme ve denge kurma görevi bulunmaktadır. Basitleştirme ile okulun karmaşık bilgileri basit hale getirmesi ve öğrencinin gelişim düzeyine uygun bir öğrenme ortamı sağlanması beklenmektedir. Temizleme ile toplumdaki değersiz ve zararlı durumları ortadan kaldırması, öğrenciye güvenli bir ortam sağlaması ifade edilmektedir. Denge kurma ile beklenen ise öğrencinin içinde yaşadığı gruptan diğer bir deyişle topluluktan topluma ulaştırarak, toplum ve çevreyi buluşturmasıdır (Dewey, 1939). Bu anlamda okullar basitleştirme görevi ile öğrencilerin başarabileceğine olan inancı arttırmakla, temizleme görevi ile öğrencilere tehlikelerden uzak, kendilerini güvende hissettikleri bir ortam sağlamakla, denge kurma görevi ile de topluma uyum sağlayacak bireyler yetiştirmekle sorumlu olmaktadır.

Öğrencilerin yaşamlarına anlam katan, inandıkları bir amaç oluşturan, aynı zamanda kendilerini güvende hissettikleri okullara ihtiyaçları vardır (Odacı, 2007). Diğer bir deyişle okulun temel görevi çocukları eğitmenin yanı sıra yetişkin oluncaya kadarki süreçte kendilerini güvende hissetmelerini sağlamak, onlara destek olmak, akranlarıyla birlikte çalışma ve öğrenme fırsatına sahip olduğu, bireysel farklılıkların saygıyla karşılanıp doğal kabul edildiği bir çevre oluşturmaktır (Öğülmüş, 2006; Elmacı, 2016).

Okulun çocukları olumsuzluklardan korumak, toplumsallaştırmak, toplumun kültürünü aşlamak görevlerinin yanı sıra ihtiyaç duyulan insan gücünü yetiştirmek görevi de bulunmaktadır (Özdemir, 2018). Okulun bu temel görevlerini yerine getiremediği durumlardaysa, çocuk korunmasız ve suça sürüklenme riskiyle karşı karşıya kalmakta diğer bir deyişle toplumsal düzenin bozulması, çocuk suçluluğu gibi istenmeyen durumlar söz konusu olmaktadır (Guan, 2012). Çocuklar toplumsal düzenin devamını sağlayacak kişiler olduğundan, okulların görevlerini yerine getirmesi ve olumsuzluklardan koruması hususu önem taşımaktadır.

Hayat insanların karşısına zaman zaman zorluklar çıkarmaktadır. Araştırmalar bu zorluklarla başa çıkabilmek, kişinin en az hasar ve yaralanmayla yetişmesini sağlayabilmek için psikolojik sağlamlık, diğer bir deyişle kendi kendini toparlama gücü olarak da ifade edilen yılmazlık davranışının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yılmazlık insanların olumsuz hayat koşulları ve zorluklarla karşılaşabilecekleri, bu durumu tecrübe kazanarak ve daha da güçlenerek atlabilecekleri bakış açısına dayanmaktadır (Öğülmüş, 2001). Yılmazlık kendiliğinden gelişen bir davranış olmayıp çocuğun çevresindeki yetişkinlerin etkisiyle oluşmaktadır. Buna dayalı olarak yılmazlığın oluşmasında ailelerin yanı sıra öğretmenlerin ve okulun önemli rolü bulunmaktadır (Arastaman ve Balcı, 2013).

Çocuklar korunması gereken varlıklardır; ancak onları aileleri, okul ve toplum koruyamadığında ve güçlendiremediğinde mağdur olmaktadır (Parks, 2013). Zira çocuklar iyiyi ve kötüyü ayırt etmede yetersiz olduklarından, diğer bir deyişle muhakeme yapma becerisi yeterince gelişmediğinden, doğruyla yanlışla karar vermelerinde onların aile yaşantıları ve aldıkları eğitim rol oynamaktadır. Bu nedenle suçlu çocuk yerine suça sürüklenen çocuk ifadesi kullanılmaktadır (Sahmey, 2013; Çopur, Ulutaşdemir, Balsak, 2015). Son yıllarda çocukların korunmasının önemi ve gerekliliği ile ilgili düşünceler ağır basmasına rağmen, okullarda çocukların korunmasından sorumlu olan öğretmen ve yöneticilerin bu konuda herhangi bir eğitim almadıkları ve bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir (Goldman ve Grimbeek, 2011).

Çocuğun korunması ile anlatılmak istenen çocuğun ihmal ve istismardan, suça sürüklenmekten, gelişimini ve kişisel güvenliğini tehlikeye sokacak durumlardan ve risklerden korunmasıdır. Bu anlamda çocukları yakından gözlemleyerek yaşantısı hakkında bilgi sahibi olma ve sorunların farkına varma fırsatı olan öğretmenlerin ve okuldaki uygulamalardan sorumlu olan yöneticilerin çocukların sağlıklı bir birey olarak topluma kazandırılmasındaki rolünün büyüklüğü yadsınamaz bir gerçektir (Buckley ve McGarry, 2011). Bu nedenle öğretmenler ve yöneticiler çocukların korunmasına ve

topluma kazandırılmasına katkı sağlayacak ve bilgi sahip olması gereken ideal insanlardır (Goldman ve Grimbeek, 2011).

Toplumlarda yaşanan ekonomik, siyasi ve sosyal sorunlardan toplumun tüm kesimleri etkilenmekte; ancak bu durumdan en çok etkilenen kesim çocuklar olmaktadır. Toplumsal sorunlar çocukların korunmasını gerektirmekte, aksi takdirde çocuklar sokağa itilerek çalışmak zorunda kalmakta, eğitime devam edememekte, geleceğini istediği gibi şekillendirememektedir. Ayrıca okuldan uzak kalan çocuk gereği gibi sosyalleşememekte ve ailesiyle de bağı zayıflayan çocuk suça sürüklenmektedir. Bunun yanı sıra değişen toplumsal yapı, koşullar, teknoloji ve bunlara uyum sağlayamama gibi hususlar çocukların suç işlemesine neden olmakta, çocukların işlediği suçların oranları arttığı gibi suçların niteliği de farklılaşarak sorun gitgide karmaşık hale gelmekte ve bu konu esaslı bir şekilde ele alınıp kapsamlı politikalar uygulanmamaktadır (Attar, 2010; Akyüz, 2018).

Türkiye nüfusu 83 milyon kişiden oluşmakta, bunun 22 milyonunu (%27) çocuklar meydana getirmektedir (TÜİK, 2020). Diğer bir deyişle Türkiye çocuk nüfusu yüksek bir ülkedir. Bu anlamda ülkenin geleceğini şekillendiren çocukların hiçbirinin görmezden gelinmemesi, bu sorunun yok sayılmaması, ülkenin ve toplumun geleceği açısından önem taşımaktadır. Yetişkin suçluların büyük kısmı ilk suçlarını çocukluk döneminde işlemektedir (İçli, 1993). Bu nedenle çocuklar henüz suça sürüklenmeden önlemler alınması gerekmektedir. Zira çocuk suçluluğu bir tür toplumsal yaradır. Bireyi sosyalleştirmek toplumun görevi olduğundan ortaya çıkan olumsuz sonuçtan da toplum sorumlu olmaktadır (Akyüz, 2018). Ülkelerin geleceği olan çocukları suçtan ve suça sürükleyen durumlardan uzak tutmak devlet başta olmak üzere okulun, okulda görev yapan yöneticilerin, öğretmenlerin, yargılama sürecinde yanında bulunan sosyal çalışma görevlilerinin, çocuk polislerinin, kısacası bu süreçte rol oynayan herkesin hatta toplumda yer alan her bireyin temel görevidir (Farrington, 2002; Guan, 2012).

Aydın'a göre (2012) her birey kendi çocuğunun geleceği için suça sürüklenen çocukların topluma kazandırılmasında aktif rol oynamalıdır. Zira her insan çocuğunu ne kadar iyi koşullarda yetiştirirse yetiştirsin, fiziksel, ruhsal sağlığını ne kadar korursa korusun, bu durum çocuğunun geleceği için yeterli olmamaktadır. Topluma kazandırılmayan her birey diğer çocukların ve insanların hayatı için risk oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle burada kaybeden yalnızca suça sürüklenen çocuk ve ailesi olmamakta; bu çocukların bulunduğu toplumda, onların karşılaştığı her birey tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu anlamda toplumun her kesiminin sorumluluk

alması gerekmele birlikte, özellikle okullarda bu çocukların topluma kazandırılması hususu dikkatle ele alınması gereken konuların başında yer almaktadır. Nalbant (2010) okullarda öğrencilerin öğretmenler tarafından sürekli ve dikkatli bir şekilde gözlemlenmesi, bu gözlem esnasında varsa riskli davranışlarının belirlenmesi ve erken müdahale edilmesinin gerekliliğini ve önemini ifade etmektedir.

Attar’a göre (2010) bir ülkedeki çocuk suçluluğunun niteliği ve niceliği o ülkenin toplumsal, ekonomik ve kültürel düzeni ve bu düzendeki eksiklik ve aksaklıkları göstermektedir. Bütün bunlar dikkate alındığında çocuk suçluluğunun tamamen ortadan kalkması mümkün olmasa bile, toplumsal alarm çanları vurmaya başlamadan önce suçun kontrol altında tutulması gerekmektedir. Zira çocuklarını iyi yetiştiren bir toplum geleceğini sağlam temeller üzerine kurabilmektedir.

Suçla sürüklenen çocukların korunması hususunda uluslararası yasal metinler bulunmaktadır. Havana Kuralları, Pekin Kuralları, Riyad İlkeleri ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi bunlar arasında yer almaktadır. Suçla sürüklenenler de dâhil olmak üzere tüm çocuklar “doğal güçsüzlükleri nedeniyle hukuk kurallarıyla korunmalıdır” düşüncesiyle oluşturulan ve pek çok ülke tarafından onaylanan Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocukların gelişiminin güvenli hale getirilmesi amaçlanmaktadır (Kepenekci ve Taşkın, 2017). Bu Sözleşme’ye göre 0-18 yaş arasındaki bütün çocukların ihtiyaçlarının giderilmesi ve suç olayları da dâhil tüm olumsuzluklardan korunması devletin sorumluluğu altındadır. Aynı zamanda sözleşmeye göre anlaşmayı imzalayan taraf devletler bütün çocukların zihinsel, bedensel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul etmekte, çocuğun gelişim sağlayacağı hayat koşullarının sağlanmasında, devlet çocuğun bu hakkından yararlanmasına yardımcı olmak amacıyla gerekli tedbirleri almakla, maddi yardım ve destek sağlamakla sorumlu olmaktadır. Bunun yanı sıra taraf devletler ceza suçu işlemiş her çocuğun topluma yeniden kazandırılmasını sağlayacak, saygınlık ve değer duygusunu arttıracak diğer insanların haklarına ve özgürlüklerine saygı duymasını geliştirecek muamele yapmak durumundadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne (ÇHS) göre bu sözleşmeyi kabul eden devletler yasalarını bu sözleşme seviyesine asgari de olsa getirmekle sorumludur. Bundan dolayı Türkiye’de çocuklarla ilgili olarak 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) çıkarılmıştır (UNICEF, 2004).

Çocukların korunması adına önemli bir gelişme olan ÇKK’nın (2005) amacı korunmaya ihtiyacı olan veya suçla sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. ÇKK’ya

göre çocuğun suça yönelik davranışlarına karşı çocuklar çocuk mahkemelerinde ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanmakta; çocuğun yaşına, isnat yeteneğinin varlığına ve suçun türüne göre farklı yaptırımlar uygulanmaktadır. Suçun ağır olduğu durumlarda bu çocuklara indirimli hapis cezaları verilmekte veya çocuk eğitim evlerine gönderilmektedir. Bazı suçlarda kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi cezalar verilmekte, denetimli serbestlik uygulanmaktadır. Bunun dışında bu çocukların topluma yeniden kazandırılması amacıyla “eğitim tedbiri”, “danışmanlık tedbiri”, “bakım tedbiri”, “sağlık tedbiri” ve “barınma tedbiri” gibi tedbir kararları uygulanmaktadır. Bu tedbir kararlarının hukuksal olarak uygulanmasında tedbirin türüne göre okul yöneticileri, öğretmenler, rehber öğretmenler, sosyal çalışma görevlileri ve çocuk polisleri rol oynamaktadır. Ancak bu tedbirlerin uygulanması hususunda dikkatli davranılmalıdır. Attar’a göre (2010) suça sürüklenen çocuklara karşı alınan önlemlerin çocuğu damgalayacak ve gelecekte onu yeni suçlar işlemeye yöneltecek şekilde olmasından kaçınmayı sağlaması gerekmektedir. Zira çocuk adalet sisteminin asıl amacı çocuğa sorumluluk bilinci kazandırarak toplumla yeniden bütünleşmesini sağlamaktır.

Anayasaya göre devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri almak, bireyin suç işlemesine yol açan nedenlerle savaşmak ve onları ortadan kaldırmak veya etkilerini azaltmak durumundadır (Akyüz, 2018). Bu anlamda devletin çocukları suça sürüklenmekten koruma sorumluluğu bulunmaktadır. Suça sürüklenen çocukların korunamadığı ve bu çocukların topluma kazandırılmadığı durumlarda, bu yolda kaybeden her birey topluma bir yük olarak dönmekte ve bu durum çeşitli toplumsal sorunları beraberinde getirmektedir. Bugünün çocukları yarının yetişkinleri olarak toplumsal düzenin devamını sağlayacak olan kişilerdir. Alan yazında psikoloji, tıp, hukuk, kamu yönetimi sosyoloji alanlarında suça sürüklenen çocuklarla ilgili çalışmalar yapılmış olsa da suça sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda eğitim alanında, okul yöneticilerinin rolü ile ilgili bir araştırmaya rastlanmaktadır. Oysaki okulun iklimi ve kültürü, yöneticilerin ve öğretmenlerin tutum ve davranışları, akademik başarı, aile, akran grupları çocukların suça sürüklenmesinde veya suça sürüklenmesinin önlenmesinde etkili olmakta; bu anlamda çocuk suçluğunda en belirleyici etkenler toplum, aile ve okul olarak yer almaktadır. Zira anne babanın ve okulun rolü gibi pek çok faktör çocukların hem suça sürüklenmesine neden olmakta hem de çocukları suça sürüklenmekten korumaktadır (Koç Başaran, 2018).

Yukarıda da belirtildiği üzere suça sürüklenen çocukların korunması hususu hem bu çocukların korunması hem de toplumun huzuru açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda suça sürüklenen çocukların korunmasında okul yöneticilerin rolünün belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın problemi suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerin rolüne ilişkin okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve uzmanların görüşlerinin neler olduğudur.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı Ankara Polatlı'daki kamu ilkokul, ortaokul ve liselerindeki suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin, okul yöneticilerinin (müdür ve müdür yardımcıları) ve uzmanların (okullarda ve Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde görev yapan rehber öğretmenler ile sosyal çalışma görevlilerinin) görüşlerinin belirlenmesidir.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1) Ankara Polatlı'daki kamu ilkokul, ortaokul ve liselerindeki suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve bu ilçede görev yapan uzmanların (okullarda ve Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde görev yapan rehber öğretmenler ile sosyal çalışma görevlilerinin) görüşleri nelerdir?

2) Öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin görüşleri,

a) Cinsiyetlerine,

b) Öğrenim durumlarına,

c) Çalıştığı okulların türüne,

d) Mesleki kıdemlerine,

e) Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasına yönelik eğitim alıp almadıklarına göre farklılaşmakta mıdır?

3) Ankara Polatlı'daki kamu ilkokul, ortaokul ve liselerinde görev yapan okul yöneticilerinin ve bu ilçede görev yapan uzmanların (okullarda ve Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde görev yapan rehber öğretmenler ile sosyal çalışma görevlilerinin),

a) Öğrencileri suça sürüklenmeye iten nedenlere ilişkin görüşleri nelerdir?

b) Öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için yapılanlara ilişkin görüşleri nelerdir?

c) Okullarında öğrenim gören ve haklarında güvenlik tedbiri ve ceza kararı alınmış suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?

d) Okullarında öğrenim gören ve haklarında güvenlik tedbiri ve ceza kararı alınmış suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin önerileri nelerdir?

Önem

Her insan yaşamı boyunca bebeklik, çocukluk, yetişkinlik gibi dönemlerden geçmekte ve geçtiği bu dönemlerden en hassas olanı çocukluk dönemi olarak yer almaktadır. Zira Cüceloğlu'na (2018) göre çocukluk döneminde yaşanan her deneyim hafızalara büyük harflerle yazılmakta, güven duygusu, korkular, hayata ve insanlara karşı bakış açısı bu döneme bağlı olarak şekillenmektedir. Her çocuk bakıma ve eğitime muhtaç olarak dünyaya gelmektedir. Bu anlamda çocuk büyümekte ve gelişmekte olan, gelişimine bağlı olarak farklı ihtiyaçlara sahip olan, çeşitli dönemlerden geçen ve sosyalleşmeye çalışan bir varlıktır. Başaran'a göre (2008) insan kalıtımla getirdiği gizil güçlerle doğan, bu gizil güçlerini çevresiyle etkileşerek geliştirebilen, doğal özelliklerini toplumsallaşarak yüceltebilen, yeni değerler yaratarak büyüeyebilen bir canlıdır. Bu anlamda çocukların gizil güçlerinin geliştirilmesi, olumsuzluklardan korunması, sağlıklı bir birey olarak yetişmesi ve topluma kazandırılması hususu önem taşımaktadır.

Her çocuk aynı koşullarda dünyaya gelmediği gibi benzer koşullarda da yaşamamaktadır. Koşullardaki farklılıklar bazı çocukların suça sürüklenmesine neden olmaktadır. Oysaki Jack London'ın (1893) da ifade ettiği gibi “Hayat iyi kartlara sahip olma değil, bazen kötü bir eli iyi oynama meselesidir.” Bu anlamda suça sürüklenen çocuklar için okullar diğer çocukların hayatındaki yerinden çok daha önemli yere sahip olmaktadır. Zira okullardaki öğretmenler ve yöneticiler öğrencilerin okula bağlanmasını, geleceğe dair bir umut taşımalarını sağladıkları takdirde, bunların suç işleme ihtimali azalmakta, bu öğrenciler topluma uyum sağlamakta; aksi takdirde ise bunun bedelini hem kendileri hem de toplum ödemektedir.

Çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını evlerinden sonra okullarında geçirmektedir. Bu zamanın çocuklarda istenilen yönde davranışlar oluşturularak, olumlu izler bırakarak ve onları olumsuzluklardan koruyarak geçirmesinin en önemli belirleyicileri yöneticiler ve öğretmenlerdir. Öğrencilerin kendileri için amaç oluşturan

ve hayatlarına anlam katan, aynı zamanda kendilerini güvende hissettikleri okullara ihtiyaçları vardır (Odacı, 2007). Bursalıoğlu'na göre (2011) okul sisteminin en kritik parçası yöneticiler ve onların verdiği görevi yapmakla sorumlu olan öğretmenlerdir. Bu anlamda yöneticiler ve öğretmenler öğrencilerin hayatında iz bırakacak olan kişilerden biri olarak yer almaktadır. Diğer bir deyişle insan hayatında ailenin yanı sıra okulun ve içinde yer aldığı çevrenin ve bu çevrenin sağladığı yaşantının, aldığı eğitimin onun tüm hayatında oldukça önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Bu önem Victor Hugo'nun XVII. yüzyılda bir okul açılır, bin hapisane kapanır sözünden de anlaşılmakta, bu sözle suçun önlenmesinde okulun rolü vurgulanmaktadır (Akt. Bayet, 1970).

Bir okuldaki politika ve uygulamalardan yöneticiler sorumlu olmakta, bu uygulamaları gerçekleştirenlerse öğretmenler olmaktadır. Bu nedenle özellikle suça sürüklenen öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapanların, bu öğrencilerin topluma kazandırılması için gereken bilgiye sahip olmaları, buna dayalı olarak uygun rolleri oynamaları ve gereken önlemleri almaları gerekmektedir. Aynı zamanda bu süreçte rolü olan yönetici, öğretmen, sosyal çalışma görevlilerinin eşgüdümlü olarak çalışması sürecin sağlıklı yönetilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemlerdeki yaşantılar üzerinde etki sahibi olan paydaşların konu hakkında hassasiyet göstermeleri ve suça sürüklenen çocukların korunmasında üzerine düşeni yapmaları gerekmektedir. Bu araştırma ile suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında yöneticilerin rolünün belirlenmesi, aynı zamanda bu süreçte rol oynayan yönetici, öğretmen ve uzmanların da görüşleri incelenerek uygulamalar ve bu uygulamalardaki eksiklik ve aksaklıkların ortaya çıkarılması, bu hususta çözüm önerilerinin geliştirilmesi beklenmektedir. Diğer bir deyişle araştırma sayesinde suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin süreçteki rolleri vurgulanarak bu hususta bilinmesi, yapılması gerekenler ve çözüm önerileri ile farkındalık yaratacağı umulmaktadır. Aynı zamanda suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüyle ilgili eğitim alanında bu konuda bir çalışma bulunmadığından araştırmanın bu hususta bir ihtiyacı karşılayacağına inanılmaktadır. Bu nedenle suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerin rolüne ilişkin öğretmen, yönetici ve uzman görüşlerini almak hususu önem taşımaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2019–2020 Eğitim-Öğretim yılıyla,
2. Ankara'nın Polatlı İlçesi'yle
3. Haklarında güvenlik tedbiri (eğitim tedbiri ve danışmanlık tedbiri) veya ceza kararı alınmış suça sürüklenen öğrencilerin devam ettiği Ankara İlının Polatlı İlçesinde yer alan kamu ilkokul, ortaokul ve liseleriyle,
4. Bu okullarda görev yapan ve sınıflarında/okullarında güvenlik tedbiri veya ceza kararı almış öğrencileri bulunan öğretmenler ve okul yöneticileriyle,
5. Bu okullarda görev yapan rehber öğretmenler ve Ankara İlının Polatlı İlçesindeki Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde (RAM) görev yapan rehber öğretmenlerle,
6. Ankara İlının Polatlı İlçesinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak Sosyal Hizmet Merkezinde görev yapan sosyal çalışma görevlileriyle sınırlıdır.

Tanımlar

Okul. Haklarında güvenlik tedbiri (eğitim tedbiri ve danışmanlık tedbiri) veya ceza kararı alınmış suça sürüklenen öğrencilerin devam ettiği Ankara Polatlı'daki kamu ilkokul, ortaokul ve liseleridir.

Rol. Örgütteki makam ve görevden dolayı beklenen ve yapılması gereken meşru davranışlardır.

Yönetici. Suça sürüklenen öğrencilerin devam ettiği kamu ilkokul, ortaokul ve liselerinde görev yapan müdür ve müdür yardımcılarıdır.

Öğretmen. Suça sürüklenen öğrencilerin derslerine giren kamu ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmenlerdir.

Uzman. Okullarda görev yapan rehber öğretmenler, RAM'da görev yapan rehber öğretmenler, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adına Sosyal Hizmet Merkezlerinde görev yapan sosyal çalışma görevlileridir.

Suç. Türk Ceza Kanunu'na göre yasaklanan bir eylemin gerçekleştirilmesidir.

Öğrenci. Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak ifade edilen bir eylemi gerçekleştirdiğinden dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılarak hakkında güvenlik

tedbiri veya ceza almasına karar verilen Ankara Polatlı'daki kamu ilkokul, ortaokul ve liselerinde öğrenim gören suça sürüklenen öğrencilerdir.

Güvenlik tedbiri. Bu araştırmada güvenlik tedbiri ifadesiyle yalnızca suça sürüklenen çocuklara uygulanan tedbir kararları ve kapsamı belirtilmektedir. Suça sürüklenen çocuklara uygulanan tedbir kararları, 12 yaşından küçük çocuklara ve 12–15 yaş arasındaki isnat yeteneğinin olmadığı tespit edilen çocuklara uygulanan eğitim ve danışmanlık tedbiridir.

Ceza. 12–15 yaş arasındaki isnat yeteneğinin var olduğu belirlenen çocuklara ve 15–18 yaş arasındaki suça sürüklenen çocuklara uygulanan; kamu davasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, adli kontrol, uzlaşma, adli para cezası, seçenek yaptırımlar ve indirimli hapis cezalarıdır. Ceza alan çocuklara gerekli görüldüğünde koruma amaçlı tedbirler de uygulanmaktadır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde çocuk suçluluğu, çocukları suça sürükleyen nedenler, suça sürüklenen çocukların korunması, suça sürüklenen çocukların yargılanması, suça sürüklenen çocuklar hakkında alınan yargı kararlarının uygulanması, suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okulun rolü ve suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında diğer kurumların rolü konularından bahsedilmektedir. Aşağıda bu konularla ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmektedir.

Çocuk Suçluluğu

Suç insanlık tarihi boyunca görülen ve görülmeye devam edecek olan; ancak önlemler alınması ile azalması beklenen bir olgudur. Çocuk ise masumiyeti simgeleyen ve yetişkin olma yolunda ilerleyen bireydir (Attar, 2010). Bir çocuğun suça sürüklenmesi sıradan bir durum olmamakla birlikte, toplumların huzuru açısından dikkate değer görülmektedir. Her çocuğa uygun koşullarda ve önlemler alınarak sağlıklı bir şekilde toplumsallaşmasını sağlayacak fırsatların verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle aşağıda öncelikle suç kavramına değinilmiş, ardından suça sürüklenen çocuk konusundan bahsedilmiştir.

Suç Kavramı

Bireyler bir araya gelerek toplulukları, topluluklar bir araya gelerek toplumu oluşturmaktadır (Akyüz, 2018). Toplumsal yaşamın temel koşullarından biri düzeni sağlamaktır. Devletler toplumsal barışı ve düzeni sağlamak için kurallar koymakta ve kurallara uyması için bireyleri zorlamaktadır. Bu anlamda toplumsal hayatı düzenleyen kurallardan yaptırım (müeyyide) olan ve en etkili olanı hukuk kurallarıdır. Hukuk kuralları toplumsal yaşamda kişilerin birbirleriyle, toplumla olan ilişkilerini düzenleyen ve yaptırım devlet gücüyle uygulanan toplumsal düzen kurallarıdır. Suç meydana geldiğinde de hukuk kurallarına uygun yaptırımlar uygulanmaktadır (Kepenekci ve Taşkın, 2017).

Geçmişten beri var olan suç ve suçluluk günümüzde de önemli sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Suç kavramı ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Eflatun suçu ruhun bir tür hastalığı olarak görmüştür (Evrin, 1970). Chingtham'a göre (2015) suç toplumda yaygın olarak kabul edilen beklenti, norm ve davranışlardan sapmadır. Cortes ve Gatti'ye göre (1972) suç her toplumda görülen çok farklı boyutları olan sosyal bir olgudur. Akçay'a göre (2009) suç bir insanın haklarının başka bir insan tarafından ihlal edilmesidir. Duyan'a göre (2011) suç toplum içinde yürürlükte olan yasalara karşı gelmek ve bunun sonucunda o yasanın ceza yaptırımlarının konusu olmaktır. Pekin Kuralları'na göre (1985) suç mevcut hukuk sistemi içinde ceza verilmesini gerektirecek her türlü eylem ve ihmaldir. Suç toplumda bireye karşı güvensizliği arttırmakta, önyargıyı beslemekte, bireyin sosyal uyumunu azaltmakta, toplumda sosyal ve politik düzenin verimli çalışmasını da engellemektedir. Yasanın cezalandırdığı hareketi gerçekleştirmiş, kabahat işlemiş olan birey suçlu olarak ifade edilmektedir (Cortes ve Gatti, 1972). Ceza adalet politikasının temel amacı suçu engellemenin yanı sıra bireysel ve toplumsal zararlardan kişiyi ve toplumu korumaktır. Bir diğer amacı ise suçlu kişiyi yok etmekten ziyade işlediği suçtan ötürü kişiyi cezalandırmak ve içindeki insanı ortaya çıkarmaktır (Boğa, 2011). Bu anlamda suç ve ceza her toplumda görülen dikkatle ele alınması gereken konulardan biri olarak yer almaktadır.

Suç Sürüklenen Çocuk Kavramı

Çocuk masum, bağımlı ve gelişmekte olan bir varlıktır. Aynı zamanda çocuk yetişkin oluncaya kadarki dönemi oynayarak, eğlenerek, sağlıklı bir şekilde geçirdiği takdirde toplumun refahı ve mutluluğuna katkı sağlayacak olan kişidir (Akyüz, 2018). Pekin Kuralları'na göre (1985) çocuk mevcut hukuk sistemi içinde işleyebileceği bir suçtan dolayı kendisine büyük insanlardan farklı davranılması gereken kişidir. Hem Türk Medeni Kanunu'na (TMK) hem de Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 18 yaşın altındaki herkes çocuk olarak kabul edilmektedir. Özet olarak çocuk; 18 yaşını doldurmamış, toplumdaki rol ve görevlerini öğrenmekte olan fiziksel ve ruhsal yönden tam bir olgunluğa erişememiş, bakıma ve eğitime muhtaç varlıktır (Yakışıklı, 1997).

Çocuğun gelişiminde bebeklikten itibaren her dönem kendisinden sonra gelecek dönemi etkilemekte, yaşanan her şey çocuk üzerinde iz bırakmaktadır. Bu anlamda çocuk yetiştirmek çok dikkat edilmesi gereken bir süreç olup yapılan her hatanın bedeli ağır olmaktadır. Pestalozzi çocuk yetiştirmeyi çiçek yetiştirmeye benzetmiştir. Bir insan

isteyerek çocuk dünyaya getirip onun sağlıklı yetişmesi için gerekli koşulları sağlarsa, ihtiyaçlarını karşılarsa, onu tehlikelerden korursa, sevgi gösterirse, büyümesi için emek verirse ve zaman harcarsa sağlıklı bir birey yetiştirmiş olur; aksi takdirde çocuk bir çiçek gibi solar ve kuruyup gider (Yamanoğlu, 2009). Bu anlamda çocuk suçluluğu sıradan bir sorun olarak görülmemelidir. Çocuk suçluluğu insanlığın düşünmesi gereken ürkütücü ve derin bir sorundur (Attar, 2010).

Çocuk suçluluğu alanında geçen “suça sürüklenen çocuk” kavramı kanunlarda suç olarak ifade edilen bir eylemi gerçekleştirdiği iddiası ile hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan veya yaptığı eylemden dolayı hakkında güvenlik tedbirlerine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır (ÇKK, 2005). Bir çocuktaki sosyal olmayan eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir davranışa dönüşmesidir (Hablemitoğlu, 2011). Bir çocuk tarafından gerçekleştirilen eylemin ceza yasasına aykırı olması durumunda çocuk suçluluğu söz konusudur. Çocuk suçluluğu dünyada ve Türkiye’de uzun yıllardır araştırılan ve dikkat çekmeye devam eden konular arasında yer almaktadır (Topçuoğlu, 2014). Suça sürüklenen çocuklarla ilgili Türkiye’deki ilk çalışma Rıdvan Nafiz’in Cumhuriyet’in ilk yılları olan 1927’de İzmir hapisanesinde bulunan 107 çocuk üzerinde gerçekleştirmiş olduğu araştırmadır. Suça sürüklenen çocukların “mücrim çocuk” olarak ifade edildiği bu araştırma çocuk suçluluğuna tarihi bir boyut kazandırmaktadır (Akyüz, 2011).

Haskel ve Yalbonsky’e göre (1983; Akt. Attar, 2010) çocuk suçluluğu süreci genellikle şu şekilde gelişmektedir: Toplumun alt sosyo-ekonomik kesiminden gelen çocuk okula başladıktan sonra farklı kesimlerden çocuklarla karşılaşmakta, sosyalleşmekte, kendi anne babasının eğitimsiz olduğunu fark etmektedir. Onlar ailelerinin eğitimsiz olmalarının yanı sıra giyimleri ve yaşam koşullarının da farklı olduğunu algılamakta ve bu duruma içerlemeye başlamaktadır. Hayatında yokluklarla karşılaşan bu çocuk okulda da genellikle başarıdan yoksun olmakta, bütün bunlar kendini yetersiz bulmasına ve aşağılık duygusunun gelişmesine neden olmaktadır. Okuldan beklenen ancak kendisi tarafından gerçekçi olmayan hatta anlamsız bulunan amaca inanmayan çocuk ne olmak istediğini dahi bilememektedir. Ancak herkesin hayalini kurduğu bir iş yapamayacağını düşünmekte ve büyüyünce küçümsenen bir iş yapacağına inanmaktadır. Aynı zamanda kıyafetlerini yıprattığı, çok yemek yediği için sık sık azar işiten bu çocuk, kendisine ve ailesine olan saygısını da kaybetmektedir. Kendisini yetersiz gören, okula ve topluma uyum sağlayamayan çocuk yeterli hissedebileceği başka gruplar aramaya başlamaktadır. Bu arayışların sonucunda çocuk sokakta kendisine benzeyen

gruplara dâhil olmaya çalışmakta, onların pençesine düşmektedir. Bu anlamda eğitimsiz ve yoksul ailelerin çocuklarının suç işleme olasılığının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu durum ekonomik yetersizlikler yaşayan tüm çocukların suç işleyebileceği anlamına gelmemekte, maddi yetersizlikler, bilinçsizlik ve iletişim problemleri gibi pek çok faktör bir araya geldiği takdirde bu durumun ortaya çıkma olasılığı artmaktadır. Suça sürüklenen her çocuk aynı zamanda korunmaya ihtiyacı olan ve yaşadığı olumsuzlukların mağduru olan çocuk anlamına gelmektedir. Bu nedenle suça sürüklenen çocuklar yargılanırken bu gerçek göz önünde bulundurulmalıdır (Attar, 2010).

Çocukları Suça Sürükleyen Nedenler

Tarihte suçun nedenlerine ve çocuğa bakış açısı dönemden döneme farklılaşmıştır (Akyüz, 2011). Aristo suçun nedenlerini yoksulluk ve toplumsal koşullara bağlamıştır. Hippocrate ise toplumsal koşulların önemli olduğunu kabul etmekle birlikte, karakter ve suç arasında bir bağlantı olduğunu ifade etmiştir (Evrin, 1970).

Ortaçağ düşüncesine göre çocuğun doğuştan kötü olduğuna inanılmıştır. Bu yöndeki düşünceler aydınlanma çağında tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmaların sonucunda çocuğun içinde yaşadığı çevrenin etkisiyle suça ya da erdeme yöneldiği kabul görmeye başlamıştır. Bu konuda Rousseau çocuğun doğuştan masum olduğunu, uygun bir eğitimle masumluluğu bozulmadan erdemli bir vatandaşa dönüşebileceğini savunmaktadır. Diğer bir deyişle çocukların hayatında içinde bulundukları koşullar önemli rol oynamaktadır (Akyüz, 2018). Çocukların suça sürüklenmesi geçmişte olduğu gibi günümüzde de dikkat çeken bir konu olarak yer almaktadır. Özellikle sanayi toplumlarında çocuk suçluluğunun arttığı görülmektedir (Farrington, 1997; Nisar, Ullah, Ali ve Alam, 2015).

Çocukları suça sürükleyen nedenlerle yetişkinleri suça sürükleyen nedenler aynı olmamaktadır. Zira çocuklar gelişim süreçlerinin bazı dönemlerinde içsel ve dışsal çatışmalara eğimli olmakta; bu çalkantılı süreç büyüyüp gelişmekte olan çocuğu kendi kimliği, toplumdaki rolü, davranış normları gibi çeşitli açılardan güvensizlik içine düşürmektedir (Akyüz, 2018). Diğer bir deyişle gelişme döneminde olan çocuğun işlediği suçu, gelişim özelliklerine bağlı olarak bulunduğu kritik dönemden ve toplumdan soyutlayarak, tamamıyla çocuğa yüklemek ve çocuğa suçlu gözüyle bakmak adil değildir. Bu nedenle suçlu çocuk yoktur; suça sürüklenen çocuk vardır (Ada, 2007).

Çocuk suçluluğu ile ilgili çalışmalar genellikle “biyolojik”, “psikolojik” ve “sosyolojik” yaklaşımlar olmak üzere üç grupta incelenmektedir. Biyolojik yaklaşımlara göre suça sürüklenen çocukların kalıtsal bozukluğu ve beyin patolojisi olan çocuklar olduğu ifade edilmektedir. Psikolojik yaklaşımlara göre bireyin sapkın davranışları ve psikolojik travmaları onu suça sürüklemektedir. Sosyolojik yaklaşımlara göre ise suça sürüklenen çocukların temel sorunu sosyal çevresidir. Buna göre aile yapısı, aile içi ilişkiler, yanlış rol modeller çocukların suça sürüklenmesine neden olmaktadır (Erkan ve Erdoğan, 2006).

Cortes ve Gatti’ye (1972) göre çocuk suçluluğu sosyolojik olarak pek çok faktörün bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Aile, okul, çevre, toplumsal değer yargıları, akran grubu, kitle iletişim araçları suçun oluşumunda etkili olmaktadır. Kişisel faktörler, ailesel faktörler, sosyal faktörler, psikolojik faktörler ve akademik faktörler de bunlar arasında yer almaktadır. Chingtam’ın (2015) gerçekleştirdiği araştırmada bunlardan en etkili olanının sosyal faktörler olduğu belirlenmiştir. Ardından ailesel faktörler, kişisel ve zihinsel faktörler, psikolojik faktörler ve akademik faktörler gelmektedir. Kısaca, suça sürüklenen çocuklarla ilgili farklı bakış açılarının bulunduğu, bunların her birinin aslında çocukların suça sürüklenme nedenlerini ortaya koymaya çalıştığı söylenebilir. Bu anlamda bu nedenlerin belirlenip bu hususlarda gerekli önlemlerin alınması önem taşımaktadır.

Aşağıda çocukların suça sürüklenmesinde bireysel özelliklerden kaynaklanan nedenler, aileden kaynaklanan nedenler, okuldan kaynaklanan nedenler, akran grubundan kaynaklanan nedenler, kitle iletişim araçlarından kaynaklanan nedenler, toplumdan kaynaklanan nedenler ve yoksulluktan kaynaklanan nedenler başlıkları altında suça sürüklenme konusu ele alınmıştır.

Bireysel Özelliklerden Kaynaklanan Nedenler

Suç geçmişten bu yana var olan ve yıllar sonra da var olmaya devam edecek bir olgudur. Geçmişte suçun ve suçlu davranışın kalıtımla geçtiği savunulmaktadır. Bu savunmaya göre suçlu davranışın temelinde zekâ sorunu bulunmaktadır. Buna göre ailesinde zekâ geriliği, sosyalleşme bozukluğu ve psikolojik sorunları olan bireylerin genetik olarak suça sürüklenme olasılığının yüksek olduğu ifade edilmektedir (Yavuzer, 2001; İçli, 2007). Diğer bir deyişle suçlu davranışı açıklamaya çalışan yaklaşımlardan bireyi temel alan kuramlar suçun açıklanmasında bireysel davranışlara, içgüdülere ve

düşüncelere dikkat çekmektedir. Bireyin psikolojik ve biyolojik özellikleri bu yaklaşımda ön plandadır. (Yelken, 2011). Susanu'ya göre (2019) kişinin doğuştan gelen kalıtsal özelliklerin de etkisiyle karakter bozukluğunun olması, ve karakterin doğru yapılandırılamaması, suça sürüklenmesine yol açmaktadır. Zira bireysel özelliklerin çevresel faktörlerle bir araya geldiğinde suça sürüklenmede etkili olduğunu ifade eden araştırmalar da bulunmaktadır (Fishbein, 1990; Gibson ve Krohn, 2013).

Suçta sürüklenen ve suça sürüklenmeyen çocukları ayırt eden en temel özellik kişinin öz denetim kazanıp kazanmamasıdır. Özdenetim kişinin duygularını düşüncelerini, dürtülerini, alışkanlıklarını kontrol etmesidir. Kişinin tepkilerini değiştirme kapasitesi olarak da ifade edilen ve hayattaki başarının önemli bir anahtarı olan öz denetim insan davranışını önemli ölçüde şekillendirmektedir. Diğer bir deyişle özdenetim dürtülerin kontrol edilmesi, kendini kontrol edebilme başarısıdır. Erken çocukluk dönemi özdenetimin kazandırılmasında en önemli dönem olmakla birlikte, yaş ilerledikçe özdenetimin kazandırılması daha zor olmaktadır. Özdenetimin kazandırılması hususunda en önemli görevse anne ve babaya düşmektedir. Zira bir çocuk için anne sağ, baba sol ayağı gibidir. Bu iki ayak ne kadar dengeli adım atarsa çocuklar o kadar hızlı ve düşmeden yol almaktadır. Ayakların birbiriyle uyumlu hareket etmediği durumlarda ayaklar birbirine takılmakta ve tökezleyip düşme tehlikesi oluşmaktadır (Öktem, 2011). Bu nedenle anne ve babaların tutarlı ve bilinçli tavırları çocukların temel değerleri ve özdenetimi kazanmalarını sağlamaktadır. Öz denetim kişinin içten denetimini gerektirmekte, içten denetimli kişiler gelecekle ilgili yüksek eğitimsel beklentilere sahip olmakta, bunları gerçekleştirmek için elinden geleni yapmaktadır. Böylece özdenetim koruyucu faktörler arasında yer almaktadır. Bu anlamda çocukların güvenli aidiyetler yaşayabilecekleri, özdenetim kazanabilecekleri ortamların hazırlanması gerekmektedir (Arastaman ve Balcı, 2013, Moayery, Cantin ve Martins, 2019).

“Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporuna” göre (2013) öğrencilerin okulu terk etmelerinin, sistem dışında kalarak risk altında olmalarının nedenlerini, çocukların psikolojik rahatsızlıkları, sağlık sorunları, okulu sevip bağlanamamaları ve çalışmak zorunda kalmaları olarak belirtmiştir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında yayınlanan rapora göre suça sürüklenen çocukların birçok ruhsal sorunlar yaşadığı, risk almayı sevdikleri, davranışlarının sonunu düşünmeyen bireyler oldukları belirtilmiştir. Bunun yanı sıra bu çocukların sınır koymayı

bilmedikleri ve belirgin bir şekilde duygusal dalgalanmalar yaşadıkları ifade edilmektedir.

Bartollas ve Schmallegger (2017) suça sürüklenen çocukların kişiliklerinin diğer çocuklardan farklı özelliklere sahip olduğunu ifade etmiştir. Buna göre bu çocuklar diğerlerine göre daha asi, dışa dönük, başarısızlık korkusu fazla olan, şüpheli ve savunmacı, dürtülerini kontrol etmekte zorlanan, antisosyal, empatiden yoksun, sabırsız ve vicdani yönleri zayıf olan çocuklardır. Araştırmalara göre doğum sırası da çocukların suça sürüklenmesinde rol oynamaktadır. Ortanca çocukların büyük ve küçük çocuklara göre suç işleme olasılığı daha fazla olmaktadır. Buna göre büyük çocuk ilk çocuk olmanın avantajını yaşamakta, ailenin bütün dikkat ve sevgisini almakta, küçük çocuk ailenin çocuk yetiştirme konusundaki tecrübelerinden faydalanmakta, küçük olduğu için şımartılmakta, ortanca çocuksa arada kalmaktadır. Araştırmalar suça sürüklenen çocukların genellikle erkek olduğunu göstermektedir. Suça sürüklenen çocukların yaş grubuna bakıldığında ise en çok 14-18 yaş aralığındaki çocukların yer aldığı görülmektedir (Uğur, Türkcan ve Geyran, 1994; Bayındır, Özel ve Köksal, 2007; Akduman ve Cantürk, 2007). Odacı'nın (2007) Samsun'da gerçekleştirdiği bir araştırmada elde edilen bulgulara göre erkek çocuklarının şiddet olaylarına, suça daha çok karıştıkları ve suça sürüklenen çocuk sayısının yıllar geçtikçe arttığı belirtilmektedir. Bu suçlar arasında bıçakla yaralama, kasten yaralama, kesici alet veya tabancayla darp etme, hırsızlık olaylarının ilk sıralarda yer aldığı ifade edilmektedir. Aygencel'in (2019) Ankara'daki çocuk mahkemesinde yargılanan 125 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların %85'inin erkek geri kalanının kız olduğu ifade edilmektedir.

Bireylerin ruhsal problemlerinin önemli bir kısmı çocukluk dönemine dayanmaktadır (Cüceloğlu, 2018). Çocukluk yıllarında yaşanan kötü deneyimler ve önemsenmeyen olumsuz davranışlar bireyin hayatı boyunca sıkıntılar yaşamasına neden olmaktadır. Özellikle kişiliğin şekillendiği ilk altı yılda çocukların olumsuz yaşantıları onları derinden etkilemekte, yaşantıları ve kişilikleri bu yaşlarda şekillenmekte, yaşadıkları her şey onların ruhunda iz bırakmakta, bu anlamda bu dönemlerde ailenin çocuğa ilgisi ve yaklaşımı çocuğun sağlıklı bir birey olmasında kritik önem taşımaktadır (Seven, 2011).

Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili Moore, Gaskin ve Indig'in 2013 yılında 291 çocukla gerçekleştirdiği araştırmada çocukların %80'inin psikiyatrik sorunları olduğu belirlenmiştir. Bu çocukların travmatik stres bozukluğu, depresyon, anksiyete, öfke,

dikkat sorunları ve davranış bozukluğu olduğu ifade edilmiştir. Bu anlamda suça sürüklenen çocuklarda ailedeki çocuk sayısı, çocuğun doğum sırası, psikolojik durumu, davranış bozukluğu, zekâ seviyesi, cinsiyet gibi özelliklerin etki ettiği ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra çocukların yaşları büyüdükçe suç oranının da arttığı belirtilmektedir.

Aileden Kaynaklanan Nedenler

Çocukların suça sürüklenmesine neden olan etkenlerden biri “aile”dir. Toplumun en küçük sosyal birimi olan aile çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılandığı yerdir. Aileler çocuklarının hayatındaki en güçlü sosyalleşme araçlarından biridir; çünkü çocuklara davranışlarını kontrol etmeyi, hazzı ertelemeyi, başkalarının haklarına saygı duymayı aileler öğretmektedir (Keller, 2002). Diğer bir deyişle aile çocuğun kendisini en yakın hissettiği, kan bağıyla bağlı olduğu bireyin toplumsallaşma sürecinde birey üzerinde en etkili olan toplumsal gruptur. Zira aile çocuğun ilk ve en yakın çevresidir ve bu nedenle çocuk aileden yoğun bir şekilde etkilenmektedir. Bu anlamda anne babanın aile olmanın sorumluluğunu alabilecek kadar olgun ve çocuğuna model olabilecek özellikte olması gerekmektedir (Erkan ve Erdoğan, 2006). Aile çocukların karşılaştığı ilk sosyal grup olmakla birlikte, çocuğun en çok iletişim kurduğu, asıl kimliğini hatta adını ve soyadını aldığı sosyal rolleri, ahlak standartlarını ve toplumsal kuralları öğrendiği yerdir. Bu anlamda aile çocuğun tutum ve davranışlarının şekillenmesinde en derin etkiye sahip olan sosyal gruptur (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Bunun yanı sıra çocuk anne ve babasının kendisine olan davranışlarını dikkate alarak sosyal ve duygusal bir model oluşturmaktadır. Bu model çocuğun hayatı boyunca davranışlarının şeklini ve yönünü belirleyecek güce sahip olmaktadır. Bu anlamda ailenin çocuğa karşı sergilediği davranışlar, çocuğun bakımı esnasında gösterdiği ilginin kalitesi ve sevginin niteliği çocuğun gelişimi açısından önem taşımaktadır (Seven, 2011). Her çocuk istismar ve ihmalden uzak güvenli bir evde yaşama hakkına sahip olduğu gibi, sağlıklı bir gelişim sağlayabileceği, huzurlu bir evde istikrarlı bir hayat sürme hakkına da sahiptir. Zira çocukların, fiziksel, sosyal, duygusal, eğitimsel ihtiyaçları bulunmakta ve bunları karşılamaktan aileler sorumlu olmaktadır (Rosenberg ve Wilcox, 2006).

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi doğum öncesinde başlamakta (Başaran, 2008), çocuğa istekli veya isteksiz olmaları, maddi ve psikolojik olarak hazır olmaları gibi faktörler çocuğu yetiştirme konusunda önemli etkiler yaratmaktadır (Cüceloğlu, 2018). Doğumdan itibaren çocuklara en yakın kişiler anne babaları olduğundan, çocuktaki güven

duygusunun temeli anne baba tarafından atılmakta ve anne, baba, çocuk arasındaki olumlu ilişkiler hayat boyu devam ederek çocuğun kendine güveninde ve hayata bakışında etkili olmaktadır (Aral, 1997). Diğer bir deyişle, aile toplumun en önemli parçalarından biridir. Ailenin bir üyesi olan çocukların kişiliği aile içinde gelişmekte, toplumda sergilediği davranışlarını aile içinde edinmekte, bu nedenle ailedeki sevgi ve ilgi eksikliği ve ailevi sorunlar çocuğu oldukça etkilemektedir (Günçe, 1983). Aile bireyleriyle sağlıklı ilişkiler, ailenin çocuğundan gerçekleşebilir beklentilerde bulunması ve destek olması, düzenli aile ortamı çocukları koruyan faktörler arasında yer almakta ve yılmazlık düzeylerini arttırmaktadır (Masten ve Barnes, 2018).

Aşağıda aileyle ilgili olarak parçalanmış aileler, evdeki tutumlar ve disiplin uygulamaları, ev yaşamının kalitesi, ailenin geçmişi ve eğitim durumu konularından bahsedilmektedir.

Parçalanmış Aileler. Suça sürüklenen çocukların aile yapısının sorunlu olduğu görülmektedir; çünkü ailedeki olumsuz tecrübeler çocuğun sosyalleşme sürecini kesintiye uğratmakta, bu durum çocuğun toplumda yanlış ve tehlikeleri roller oynamasına yol açmaktadır (Hoge, Andrews ve Leschied, 1994). Çocuklar davranışlarının çoğunu model alma yoluyla çevresindekilerden öğrenmektedir. Bu nedenle çocuklar birlikte yaşadığı ailenin ve çevresinin olumsuz davranışlarını benimseyip suça yönelebilmektedir. Diğer bir deyişle çocuk ailenin bir üyesi olarak kişiliğini, toplumsal davranışlarını, değerlerini, ahlak yargılarını, ilk olarak ailede aldığı eğitimle elde etmektedir. Bu nedenle ailedeki davranış bozuklukları çocuğu etkilemekte, bazense onların suça sürüklenmesine neden olacak kadar zedeleyebilmektedir (Günçe, 1983).

Ailenin dağılması, diğer bir deyişle anne babanın boşanması, birbirini terk etmesi, hastalık, ölüm gibi nedenlerdir. Bu çocuklar ailelerinin dağılması nedeniyle mutlu bir aile ortamından yoksun olduklarından bu durumdan etkilenmektedir (Cortes ve Gatti, 1972). Suça sürüklenen çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar ailesi dağılan çocukların diğer çocuklara göre küçük yaşlarda mutlu bir aile ortamından mahrum kaldıklarını ve bundan etkilendiklerini göstermektedir. Anne yoksunluğu, baba yoksunluğu, gayri meşru çocuk olmak gibi faktörler çocukların suça sürüklenmesinde etkili olmaktadır. Diğer bir deyişle, bu çocukların suça sürüklenme ihtimali diğer çocuklardan daha yüksek olmaktadır (Smith ve Stern, 1997).

Günümüzde aile yapısı değişmekte, çocukların bir kısmı tek ebeveynli ailelerde yetişmektedir. Tek ebeveyn olma maddi zorlukları beraberinde getirmenin yanı sıra, evde

bu kişilere yardımcı olabilecek kimsenin olmaması, hayatta karşılaştığı zorluklarla tek başına mücadele etmek zorunda kalması, çocuğuna daha az zaman ayırmasına neden olmaktadır (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Türkiye’de ve dünyada boşanma oranları her geçen yıl artmaktadır. Türkiye’de boşanmaların %56’sı çocuklu ailelerde görülmekte, boşanmaların %44’ü ise evliliğin ilk beş yılı içinde gerçekleşmektedir (Türkaslan, 2007; Seven, 2011). İngiltere’de evliliklerin %40’ında boşanma gerçekleşmekte, ABD’de ise evliliklerin %50’si boşanmayla sonuçlanmakta ve çocuklar anne ya da babalarından ayrı kalmakta, ebeveynlerden sadece biriyle yaşamaktadır (Dogra, Parkin ve Gale, 2002; Akt. Seven, 2011).

Anne babanın bir arada olduğu ve birlikte yetiştirdiği çocuklarda denetim ve takip tek ebeveynli çocuklardan daha fazla olmaktadır. Bu durum tek ebeveynli çocukların mağduriyet ve suçluluk olasılığını arttırmaktadır. Zira bir çocuğun sağlıklı bir birey olmasında hem annenin hem de babanın büyük rolü bulunmaktadır. Ailenin çocuklarının davranışlarını sürekli izlemesi, çocuğunun durumunun farkında olması, çocukların suça yönelmesini engellemede kritik önem taşımaktadır (Klein ve Forehand, 1997).

Evdeki Tutumlar ve Disiplin Uygulamaları. Ailenin çocuğa yönelik tutumu çocuğun yetişmesinde etkili olmaktadır. Anne babaların çocuklarına karşı tutarlı ve düzenli davranışları çocuğun sağlıklı bir birey olmasında önemli rol oynamaktadır. Anne babanın destekleyici tutumu çocukta olumlu etkiler yaratırken; baskıcı, kısıtlayıcı tutumları sorunlara yol açmaktadır (Akyüz, 2018). Ebeveyn tutumları dörde ayrılmaktadır. Bunlardan ilki “hoşgörülü” anne baba tutumudur. Bu kişiler çocuklarından olgun davranışlar beklememekte, çocuklarıyla karşı karşıya gelmek istememekte, onların öz denetimlerine izin vermektedir. Diğeri “otoriter” tutumdur. Bunda aileler çocuklarıyla ilgili olmakla birlikte sürekli yönlendirme ve boyun eğdirme davranışları göstermekte ve itaat beklemektedirler. Bir diğeri ise “demokratik” tutumdur. Bunlar hem ilgili hem sorumlu hem de destekleyicidirler. Sonuncu ebeveyn tutumu ise “kayıtsız/ihmalkâr” ebeveyn tutumudur. Bunlar hem sorumluluk hem de ilgi açısından yetersizdirler. Ebeveyn tutumunun çocukların ruh sağlığına etkisi konusunda yapılan araştırmalarda otoriter ebeveynlikle ruhsal problemler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Leinonen, Solantaus ve Punamaki, 2003; Marwan, 2004; Marwan ve Kariman, 2006).

Ailelerin otoriter tutumlarına dayalı olarak gerçekleştirilen paternalist yaklaşımları da çocuklar üzerinde önemli etkilere sahip olmaktadır. Paternalizm; kişiye çocuk gibi davranılması, hareketlerine müdahale edilmesi, kişinin kendini

koruyamayacağı düşüncesine dayalı olarak sürekli kontrol altına alınmasıdır (Aydın, 2017). Paternalizm “senin için en iyisini sen değil ben bilirim” fikrine dayalı olarak yapılmaktadır. Diğer bir deyişle kişinin kendisini deneyim ve bilgi olarak üstün görmesinden dolayı diğerinin iyiliği için onun özgürlüğüne müdahale etmesi, onun adına karar vermesidir. Bazı ailelerin özellikle de ergenlik dönemindeki çocukların kararlarına sert bir şekilde etkide bulunması söz konusu olmaktadır. Ailelerin otokratik bir tutum sergilemesi, aslında baskı ve zorlama ile güçlü olanın güçsüz olanı koruma bahanesiyle hayatına müdahale etmesi anlamına gelmektedir. Bu baskıcı tutumun özellikle de ergenlik dönemindeki çocuklarda olumsuz yansımaları olmaktadır. Ergenlik dönemindeki birey arayışta olmakta, kendi istekleriyle toplumun beklentileri arasında dengesizlik yaşamaktadır. Ergenlik dönemi bireyin anne, babasıyla en çok anlaşmazlık yaşadığı dönemdir. Diğer bir deyişle ergenlik dönemindeki çocuklar dönemsel özelliklerinin de etkisiyle olaylara farklı bir gözle bakmakta, buna dayalı olarak kendilerine karşı olan davranışları farklı değerlendirmektedir. Paternalizm ailelerin yanı sıra örgütlerde de uygulanmakta, itaate zorlama temeline dayanmaktadır (Agich, 2003; Aydın,2017; Saylık ve Aydın, 2019; Gökkaya ve Sütçü, 2020).

Sağlıklı bir aile ortamında büyüyen yetişen bireylerin kendilerini iyi hissettikleri ve bu duygunun davranışlarına da yansıdığı görülmektedir. Sağlıklı bir aile ortamının oluşmasında ise ailelerin tutum ve davranışları önemli görülmektedir. Zira anne babaların çocuklarına karşı uyguladıkları tutumlar onların hayata bakış açısını oluşturmakta, güven duygusuna etki etmekte, davranışlarını şekillendirmektedir. Alan yazında sevgi ve saygı temeline dayanan demokratik tutumla yetiştirilen çocukların sorumluluk duygularının arttığından, fikirlerini rahatlıkla ifade edebildiklerinden, kendilerine güven duygularının geliştiğinden, yılmazlık davranışının oluştuğundan bahsedilmektedir. Otoriter tutumla yetiştirilen çocuklarınsa itaat etmeye zorlandıkları ve itaat etmedikleri zaman cezalandırıldıkları için saldırgan özellik gösterdiğinden, benlik saygılarının ve yılmazlık davranışının zayıfladığından, koruyucu anne baba tutumundaysa çocukların deneyim kazanmaları engellendiği için karar verme becerisine sahip olamadığından, güvensiz ve bağımlı bireyler oluştuğundan bahsedilmektedir (Arastaman ve Balcı, 2013; Arıdağ ve Seydooğulları, 2017).

Baskıcı aile yapısında çocuklar ebeveynlerin koydukları kurallara uymadıklarında şiddet içeren cezalarla karşılaştıklarında suça yönelebilmektedir. Ebeveynler onları korumak amacıyla bile olsa aşırı kuralcı ya da aşırı hoşgörülü davrandıklarında çocuklarıyla aralarında iletişim sorunları yaşamakta, çocuklar bu durumdan

etkilenmektedir. Diğer bir deyişle disiplin konusunda çok katı davranan ya da çok serbest davranan ailelerdeki çocuklar ruhsal problemler yaşayabilmekte ve buna dayalı olarak da suça yönelebilmektedir. Aileler çocuklarına uygun ödül ve ceza sistemleri uygulamadıklarında, davranışlarını doğru yapılandırmadıklarında, çocuklarıyla arasında güçlü bir bağ kuramadıklarında ve onları kontrolsüz bıraktıklarında bu durum onların suça sürüklenme olasılığının artmasına neden olmaktadır. Bu anlamda aile içinde tutarlı disiplin uygulamaları suç davranışını önlemede ve suçtan caydırmada önemli bir etkiye sahip olmaktadır (Hoge, Andrews, Leschied, 1994; Hablemitoğlu, 2011; Tosun, 2011). Şahinli'nin 2012 yılında çocuk suçluluğuna sebep olan ailesel faktörleri incelemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada araştırmaya katılan çocukların evden kaçmayı alışkanlık haline getirdikleri, ailelerin bu çocuklar üzerindeki etkilerinin ve kontrollerinin zayıf olduğu tespit edilmiştir.

Ev Yaşamının Kalitesi. Aile toplumu oluşturan en temel kurumdur. Ailenin yalnızlığı gideren, yardımlaşmayı, dayanışmayı, paylaşmayı öğretebilen ve çocukların sağlıklı bir ortamda yetişmesini sağlayan bir kurum olabilmesi için ailede sağlıklı ve etkili bir iletişimin olması gereklidir. Aksi takdirde aile kendisinden beklenen görevleri yerine getirememekte ve aile bireyleri aradığı ilgi, şefkat ve korunmayı bulamamaktadır (Tosun, 2011; Parks, 2013).

Araştırmalar evlilikte eşlerin birbirleriyle uyumunun ve evdeki huzurun, çocuklar üzerinde büyük etkisi olduğunu göstermektedir. Bazı evlerde eşler arasındaki sürekli kavgalar, evde huzursuz bir ortamın hâkim olmasına neden olmaktadır. Çocuklar bu durumdan etkilenmekte, bu durum onların hırçınlaşmasına, çevresine karşı öfkeli davranışlar sergilemesine, insanlara karşı güven duygusunun zedelenmesine yol açmakta, bu da suça sürüklenmede rol oynamaktadır (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Diğer bir deyişle aile bireyleri huzursuz ve birbirleri ile sürekli bir çatışma halindeyse, bu durumun çocukların madde kullanımı ve suça sürüklenmesinde önemli bir rolü olduğu ifade edilmektedir (Tosun, 2011). Okul dönemindeki çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada anne babanın çocuğuyla ilgili olduğu, birlikte kaliteli zaman geçirdiği ailelerde erkek çocuklarının okulda daha az problem yaşadığı, kız çocuklarının ise daha yüksek özgüvene sahip olduğu belirlenmiştir (Rosenberg ve Wilcox, 2006). Evliliklerde görüş ayrılıkları, kültürel, sosyal ve duygusal problemlerin zaman zaman görülmesi doğaldır. Ancak aile içindeki çatışmanın sık sık gerçekleşmesi ve küfür, hakaret, huzursuz ortamın sürekli hale gelmesi hem çocukları hem de ebeveynleri olumsuz etkilemekte, onlarda psikolojik

sorunlara yol açmaktadır (Seven, 2011). Diğer bir deyişle, anne babanın ayrı olmasının yanı sıra birbirleriyle sağlıklı iletişim kuramayan anne babanın yaşadığı ve çocuklarına da yaşattığı huzursuz aile ortamının çocuğa olumsuz yansıdığı ve çocuk üzerinde olumsuz etkiler yarattığı, psikolojik sorunlara neden olabildiği görülmektedir. Ailedeki iletişimin etkisiz ve yetersiz olduğu durumlarda çocuk bundan olumsuz etkilenmekte, bu durum çocuğa düşük özsaygı, akademik başarının düşük olması, arkadaşlık kuramama, sosyalleşememe, depresyona girme olarak yansımaktadır (Acar, Demir, Görmez ve Keser, 2015).

Özellikle çocukluk döneminde stresli olaylar yaşayan, takdir edilmeyen çocuklar ruhsal ve davranışsal problemler yaşamakta, buna dayalı olarak kendisini suça sürükleyen davranışlar sergilemektedir. Diğer bir deyişle suça sürüklenen çocuklara bakıldığında; aileleriyle olan ilişkilerinin zayıf olduğu, anne ve baba arasındaki iletişimin zayıf ve sorunlu olduğu görülmektedir (Arabacı ve Taş, 2017). Aile ve suçluluk arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar ev içindeki yaşam kalitesinin her iki ebeveynin varlığından daha önemli olduğu sonucuna varmıştır (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Anne ve baba çocuğun sadece maddi ihtiyaçlarını karşılamakla görevinin bittiğini zannetmemeli; ona sevgi ve ilgisini göstermeli, vakit ayırmalı, daima konuşabilir anne baba rolü sergilemelidir (Tosun, 2011). Bunun yanı sıra çocukların olumlu davranışlarını övmeli, empati, saygı ve içtenlik duygularıyla hareket etmeli, başarısını ödüllendirmeli ve çocuklarını desteklemelidir (Rosenberg ve Wilcox, 2006). Güvenli bir aile ortamında ve sevgiyle büyüyen çocukların kendisine, ailesine ve hayata karşı güven duygusu artmakta, topluma faydası olan insanlar haline gelmektedir. Diğer bir deyişle anne baba arasındaki ilişki ailenin temelidir. Anne ve baba arasındaki ilişki sağlıklı ise çocuk sevgi ve saygı ile büyümektedir. Zira insan sevilerek sevmeyi öğrenmektedir. Aynı zamanda sevgiyle büyüyen çocuk hayatta karşılaştığı herhangi bir problemle baş edebilme gücüne diğer bir deyişle yılmazlık özelliğine sahip olmaktadır (Cüceloğlu, 2018).

Yılmazlık insanların olumsuz hayat koşulları ve zorluklarla karşılaşabilecekleri, bu durumu tecrübe kazanarak ve daha da güçlenerek atlatabilecekleri bakış açısına dayanmaktadır (Öğülmüş, 2001). Diğer bir deyişle yılmazlık insanın hayatta karşılaştığı zorluklar karşısında ayakta kalabilmesi, zorlukların üstesinden gelerek güçlenebilmesi anlamına gelmekte ve çocukların bu özelliğe sahip olmasına ilk olarak aileler katkıda bulunmaktadır. Ayrıca aile desteği yılmazlığı yordayan en güçlü etkenlerden biri olarak yer almaktadır (Arastaman ve Balcı, 2013). İlgisiz, sevgisiz büyüyen çocukların yılmazlık özelliği zayıf olmakta, yaşadığı zorluklar karşısında çabuk pes etmekte, yaşadıkları her

olumsuz durumdan etkilenmekte ve bazıları psikolojik sorunlar yaşamaktadır. Sevgi yoksunluğu, ilgi ihtiyacı gibi psikolojik ihtiyaçlar çocukları suça sürükleyen nedenler arasında görülmektedir. Ailesinden sevgi göremeyen çocukların içinde öfke duygusu birikmekte, yaşadıkları bu yoğun duygular nedeniyle olaylara saldırganlıkla tepki verebilmekte ve suç ileyebilmektedir (Yavuzer, 2001). Diğerk bir deyişle çocuğu suç ortamından uzak tutmanın en temel ve etkili anahtarı sevgidir. Sevgi gösterilen çocuklar suç ortamından uzak tutulabilmektedir. (Tomanbay, 2011). Bu anlamda Henry Drummond'un da ifade ettiği gibi "mutlu aileler bir ulusun sağlıklı geleceğinin garantisidir" (Cüceloğlu, 2018).

Ailenin Geçmişi ve Eğitim Durumu. Suça sürüklenen çocukların ailelerinde bazı özellikler bulunmaktadır. Bunlar ailenin üyelerinden birinin veya bir kaçının suçlu ya da alkolik olmaları, ölüm terk edilme veya boşanma nedeniyle ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin yokluğu, bir hastalık veya fiziksel bir özür sebebiyle ebeveyn kontrolünün sağlanamaması veya ebeveynin aşırısı baskın olması, evin kalabalık olması ile çocuğun ihmal edilmesi, yoksulluk işsizlik gibi ekonomik sorunlar ve annenin çalışmak zorunda kalmasıdır. Bunlardan biri veya bir kaçı çocukların suça sürüklenme nedenleri arasında sayılmıştır (İçli, 2004; Erkan ve Erdoğdu, 2006). Bunların yanı sıra suça sürüklenen çocukların önemli bir kısmının aile üyelerinden bir ya da birkaçının suça karıştığı, ailelerindeki bu kişilerin olumsuz rol model olduğu görülmektedir. Evde alkol kullanılması, madde bağımlılığı şiddet, cinsel istismar gibi durumlar da çocukları suça hazırlayan etkenler arasında yer almaktadır (Yelken, 2011). şahinli'nin 2012 yılında ocuk suçluluğuna sebep olan ailesel faktörleri belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada çocukların ailesinde daha önce suç işlemiş bireylerin bulunduğu belirtilmiştir.

Ailenin eğitim düzeyi, farkındalık düzeyi, entelektüel birikimi ocuk suçluluğu üzerindeki etkili faktörlerdir. Anne babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların suça sürüklenme oranları azalmaktadır. Zira ailenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğa ve hayata ilişkin farkındalığı artmakta, davranışlarının ocuk üzerindeki etkilerini düşünerek bilinçli bir şekilde hareket etmekte, meslekleri değişmekte, çocukların içinde bulunduğu ev ortamı dahi hayatındaki her şey farklılaşmaktadır (Sahmey, 2013). Çocuklar bebeklik yıllarından itibaren anne babanın kişilik özelliklerini içselleştirmekte ve bu özellikleri gelecekteki kişiliklerinin yapıtaşları olarak kullanmaktadırlar. Çocukların ilk rol modelleri anne baba olmakta, kendilerini onlarla özdeşleştirmekte, bu anlamda ailedeki

bireylerin sözlerinden ziyade davranışları çocuklar üzerinde etki yaratmaktadır (Tosun, 2011).

Yavuzer'in 2001 yılında suça sürüklenen çocuklar üzerinde gerçekleştirdiği bir araştırmada suça sürüklenen çocukların %76'sının babalarının ise %40'ının okuma yazma bilmediği belirlenmiştir. Dinç'in 2013 yılında Keçiören Çocuk Eğitim Evi ile Sincan Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu'nda gerçekleştirdiği bir araştırmada mahkûmların ailesi veya yakın akrabaları arasında bir veya birden fazla defa cezaevine girmiş bir yakınlarının olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda ailelerinin eğitim seviyelerinin düşük olduğu (annelerin %87'si babaların %70'inin ilköğretim mezunu ve altı) ifade edilmiştir. Şentürk'ün 2015 yılında gerçekleştirdiği araştırmada benzer şekilde suça sürüklenen çocukların ailelerinin eğitim düzeylerinin düşük, gelir durumlarının bozuk olduğu belirlenmiştir. Bu anlamda çocuk suçluluğunun önlenmesinde ve kontrol altında tutulmasında eğitilmiş, doğru rol model olabilen ebeveynlerden oluşan ve güvene dayalı bir aile ortamının oluşturulması, aile kurumunun güçlendirilmesi dikkate değer bulunmaktadır, bu konularda ihtiyacı olan ailelere rehberlik, eğitim ve sosyal yardım desteği verilmesi hususu önem taşımaktadır.

Okuldan Kaynaklanan Nedenler

Okul çocukları toplumsallaşma yolunda atılmış çok önemli bir adımdır. Zira okul hak ve sorumlulukların yanı sıra paylaşmanın, işbirliğinin, hayatın öğrenildiği bir ortamdır. Bu anlamda okul yaşantıları, yaşam kurallarının benimsenmesinde yardımcı olmaktadır. Ancak okulların kuralları sevgiyle ve tutarlılıkla çocukların benimsemelerini sağlamaları önem taşımaktadır. İdeal okullarda kurallar bulunmaktadır ve bu kurallar bütün çocuklar tarafından bilinmektedir. Kurallar belirlenirken, çocuklarla birlikte nedenleriyle ve tartışılarak belirlenmeli, onların da önerileri dikkate alınarak fikir birliğiyle kabul edilmeli ve onların anlayabileceği bir şekilde ifade edilmelidir (Boyton ve Boyton, 2011; Öktem, 2011).

Okul çocuğun toplumsallaşmasında ailesinden sonra en etkili araç rolü olan bir sosyal kurumdur. Zamanının önemli bir kısmını okulda, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla geçiren bir çocuğun toplumsallaşmasında, aynı zamanda çocuğun düşünce, norm ve değerlerinin oluşması ve şekillenmesinde okul önemli bir role sahiptir. Zira okul, çocukları toplumsal yaşam ve günlük yaşamda ihtiyacı olan bilgilerle donatmak, toplumsal düzenin işlevsel bir parçası olmalarını ve geleceğe güvenle bakmalarını

sağlamakla sorumlu olmaktadır (Duyan, 2011). Okul öğrencilerin sosyalleşmesinde öğretmen, eğitim programı ve akran ilişkileri olmak üzere üç boyutta rol oynamaktadır. Öğretmen çocukların gözünde hem bir rol model olarak yer almakta, hem de verdiği eğitimle önemli bir sosyalleşme aracı olmaktadır. Çocuklar öğretmenlerini bir otorite olarak görmekte ve onları dikkate almaktadır. Bunun dışında çocuklar okul öncesinden itibaren belirli öğretim programlarına uygun bir eğitim görmektedir. Ders programlarında çocukların dönemsel özellikleri ve gelişimlerine uygun olarak gerçekleştirilen dersler bulunmaktadır. Çocuklar bu programlar sayesinde sosyal olayları, rolleri ve kültürel farklılıkları görmektedir. Okulun çocuğun sosyalleşmesindeki önemli rollerinden biri de akran ilişkilerini başlatmasıdır. Çocuklar okula başlamalarıyla birlikte kendi yaş gruplarından öğrencilerin bulundukları bir ortama girmektedir. Okulda çocuklar vakitlerinin önemli bir kısmını kendi yaş gruplarından öğrencilerin bulunduğu bir ortamda geçirmektedir. Okuldaki kulüp çalışmaları, çalışma grupları, takım oyunları gibi etkinlikler benzer yaş grubundaki çocukların bir araya gelmesini, ortak paylaşımlar yapmasını sağlamakta; onları sosyalleştirmektedir (Seven, 2011; Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Okulların bulundukları çevre ve bu çevrenin sosyoekonomik düzeyi çocukların suça sürüklenmesinde rol oynamaktadır. Sosyoekonomik olarak düşük gelire sahip ailelerin bulundukları mahallelerdeki okulların çevresinde hırsızlık, zorbalık, dolandırıcılık, kaçakçılık gibi suçlar sık görülmekte, bu çocuklar için kendilerinin de içinde yaşadıkları bu çevre onları risk altına sokmaktadır. Belirli çocuklar bu okullarda toplanmakta, akademik başarıları da düşük olan bu çocukların bulundukları okullarda düzeni sağlamak için otoriter bir atmosfer bulunmaktadır. Okulların bu otoriter atmosferi ve birçok öğrencinin başarısız olması, özellikle de sınırlı öğrenme yeteneği olan bu öğrencilerin derslerden sıkılmasına, sinirli, memnuniyetsiz ve okula yabancılaşmış hissetmelerine neden olmaktadır. Akademik başarının düşük olması, öğrencinin arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle ilişkisinin bozulmasına, öğrencilik rolünü reddetmesine ve okuldan ayrılmasına neden olmaktadır (Akyüz, 2018).

Cohen'in gerçekleştirdiği araştırmada (2010) işçi sınıfına ait erkek çocukların diğer statüdeki çocuklarla yarışamayacaklarını anladıkları zaman geleceğe dair umutlarını kaybetmeye başladığı ve suça sürüklenme olasılığının arttığı ifade edilmiştir. Diğer bir deyişle okul başarısı ile suçluluk arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Okulda başarısız olan çocuklar kendisi gibi başarısız olan çocuklarla arkadaş olmaktadır. Okuldaki başarısızlık ailenin ve öğretmenlerin dışlamasını beraberinde getirmektedir.

Aynı zamanda çocukta kendini yetersiz hissetme, kendine güvenini kaybetme, kendini suçlama gibi olumsuz duygulara neden olmaktadır. Bunun yanı sıra okullar öğrencileri birbirleriyle yarıştırmak ve karşılaştırarak onları gruplara ayırmakta ve bu tutumuyla öğrencilerin okula yabancılaşmasına neden olmaktadır (Sahmey, 2013).

Akran Grubundan Kaynaklanan Nedenler

Suçta sürüklenmede “akran grubunun rolü” de önem taşımaktadır (Poole ve Regoli, 1979). Akran grupları çocukların hayatı öğrenmelerinde ve sosyalleşmelerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çocuk bir yetişkin kadar fiziksel, bilişsel, sosyal olgunluğa sahip değildir. Bu nedenle bir yetişkin gibi düşünememekte, hatalar yapabilmekte ve olaylara kendisi gibi bakan akran gruplarına kendisini yakın görebilmektedir (Seven, 2011).

İstenmeyen davranışları olan arkadaş grubu, kötü çevre çocuğu olumsuz etkilemektedir. Zira akran grubunun etkisiyle masum bir çocuk bile suça sürüklenebilmektedir. Diğer bir deyişle, akran grubu çocukların davranışları üzerinde önemli etkilere sahip olmaktadır. Özellikle aile ve çocuk arasındaki bağlar zayıf olduğunda ya da aile çocuğu kendi halinde, kontrolsüz bıraktığında, ergenlik döneminde, çocuklar arkadaşlarının davranışsal özelliklerini paylaşma eğiliminde olduklarından, çocuk üzerinde ailenin etkisinden çok arkadaşlarının etkisi olmakta, onların yönlendirmesiyle hareket eden çocuğun da suça sürüklenme ihtimali artmaktadır. Diğer bir deyişle aile bağları zayıf ve aykırı davranışlar gösteren çocuklar, suça sürüklenen çocuklarla arkadaşlığa daha meyilli olmakta, bu çocuklar tehlikeli arkadaş gruplarına girebilmek veya bu grupta kalabilmek için onların beklediği davranışları yapmaya çalışmakta ve zamanla onlara benzemeye başlamaktadır (Poole ve Regoli, 1979; Chingtham, 2015). Arkadaş grubunun çocuk üzerinde temel duygusal ihtiyaçları karşılama, kendini tanıma, bir grubun parçası olma, empati gibi olumlu pek çok etkisi olsa da, bu olumsuz davranışları benimseyen gruplarda yarardan çok zarara neden olmaktadır. Aile sevgisi görmeyen ve ailenin denetimi olmayan anti sosyal çocuklarda olumsuz arkadaş grubu çocuğun dikkatini, ilgisini çekerek çocuğun benlik kavramının gelişimine istenmeyen etkilerde bulunmaktadır (Susanu, 2019). Ailede sevildiğini, sahiplenildiğini, değerli olduğunu ve ihtiyacı olduğu desteği hissedemeyen çocuklar değersizlik duygusuyla hareket etmekte, ailede oluşturamadığı güvenini ve kimliğini

kendi gibi güven arayışında olan benzer kişilerle, akran grubuyla birlikte oluşturmaya çalışmaktadır (Glasser, 1969; Nalbant ve Babaoğlu, 2016).

Aile kontrolünün olmadığı durumlarda arkadaş etkisiyle birlikte madde kullanımı görülebilmektedir. Zira aile kaynaklı sorunların beraberinde madde kullanımı riski meydana gelmektedir. Yaşadığı olumsuzlukların ve arkadaşlarının etkisiyle madde kullanmaya başlayan çocuk bağımlı hale gelmekte, satın alabileceği parayı bulması için suça sürüklenmektedir (Gürer, Hançerli ve Sevinç, 2011). Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında yayımlanan rapora göre suça sürüklenen çocukların madde kullanımında kişisel özelliklerinin yanı sıra ailenin ve arkadaş grubunun da etkisi bulunmaktadır. Zira ergenlik dönemindeki çocuklar içinde bulundukları dönemden dolayı dünyayı keşfetmek, bağımsız olabilmek, yeni deneyimler elde etmek istemekte, bu süreçte akran grubunun etkisine açık halde bulunmaktadır. Ergenin arkadaş çevresindeki kişilerin madde kullanması ve arkadaşlarına olan bağlılığı madde kullanmasında oldukça etkili olmaktadır. Akran grubunun da etkisiyle madde bağımlılığı olan bu çocuklar maddeyi temin edebilmek için gasp, dolandırıcılık gibi suçlar işlemekte, maddenin etkisiyle bu suçlar yaralama, adam öldürmeye kadar gidebilmektedir. Bu anlamda çocukların suça sürüklenmesinde akran grubunun etkisi bulunmaktadır.

Kitle İletişim Araçlardan Kaynaklanan Nedenler

Kitle iletişim araçları çocukların hayatında önemli rol oynamaktadır. Zira günümüzde geleneksel aile yerini çekirdek aileye bırakmaktadır. Sadece anne, baba ve çocuklardan oluşan bu çekirdek ailede iletişim de sınırlı olmaktadır. Kitle iletişim araçlarının, özellikle de televizyon ve internetin yaygınlaşmasıyla çekirdek aile de kendi içinde parçalanmaktadır. Tek tek bireylerden oluşan, birbiriyle az iletişim kuran yalnızlaşmış bireylerin oluşturduğu aile modelleri yaygınlaşmaktadır. Özellikle de kadının çalışmak zorunda kaldığı ailelerde eşlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla geçirdikleri zaman iyice azalmakta, anne babadan beklediği ilgiyi göremeyen çocuklar da yalnızlıklarını internet ya da televizyonla gidermeye çalışmaktadır (Tosun, 2011; Susanu, 2019).

Kitle iletişim araçlarının çocukların gelişimi üzerinde derin etkileri bulunmaktadır. Çocukların televizyon veya internetteki sağlıklı programları, eğitsel çizgi filmleri izlemesi özellikle de dezavantajlı ortamlarda büyüyen çocuklar için yararlı

olmakta, çocuklar yeni bilgiler öğrenmekte, kontrollü ve sınırlı kullanımla bu araçlardan fayda sağlanmaktadır. Ancak bunlar sınırlı kullanılmadığı takdirde çocukların vaktinin önemli bir kısmını çalmakta, teknoloji bağımlılığına yol açmaktadır. Teknoloji bağımlılığı çocukların arkadaşlarıyla sosyalleşmesini de engellemekte, derslerine ayırdığı zamanın azalmasına ve okul başarısının düşmesine sebep olmaktadır. Aynı zamanda çocukların yanlış kişilerle arkadaşlık kurmasına aracı olmakta, böylece suça sürüklenme olasılığını arttırmaktadır (Ray ve Jet, 2010; Hamarat, 2019).

İnternetteki oyunlar ve dizilerle adam öldürme, hırsızlık, dövüş gibi suçlar sıradan hale getirilmekte, suç işlemenin heyecan verici olduğu yansıtılarak suç özendirilmektedir. Diğer bir deyişle “kitle iletişim araçlarındaki şiddet içeren programlar” çocukların suça sürüklenme nedenleri arasında yer almaktadır. Zira bazı çocuklar yanlarında onlara doğruyu anlatacak ve soru sorabilecekleri bir büyükleri olmadığında şiddet içeren yanlış davranışları küçük yaştan itibaren örnek almakta, büyüdükçe suç işleyen kişiler gibi davranmaya başlamaktadır. Zira saatlerce televizyon izleyen, internette vakit geçiren çocuklarda sanal dünya gerçek dünya haline gelmektedir. Bu anlamda çocukların izledikleri programların takip edilmesi, kontrol edilmesi ve sınırlandırılması hususu önem taşımaktadır (İpek, 2010; Agarwall ve Dhanasekaran, 2012; Can, 2018).

Almanya’da 1920 yılında çıkarılmış ve II. Dünya Savaşından sonra da kaldırılmış olan “Işık Oyunu Yasası” diğer bir deyişle “Film Yasası” bulunmaktadır. Işık oyunları ile filmler kastedilmekte bu yasa ile çocuk ve gençlerin korunması amacıyla yeni çevrilen filmlerin bir denetimden geçtikten sonra sinemalarda gösterilmeye başlanması söz konusu olmaktadır. Daha sonra “Gençlik Koruma Yasası” çıkarılmıştır. Almanya’daki en kapsamlı ve güncel düzenleme olan bu yasada çocukların ve gençlerin toplumda kitle iletişim araçları da dâhil her türlü riskten korunması amaçlanmaktadır. Zira 2003 yılında Almanya’da “Erfurt Cinneti” olayı yaşanmış ve bu olay tarihe geçmiştir. Olay Erfurt’taki bir lisede geçmiş olup olayda 19 yaşındaki Robert adlı genç okulda bulunan 12 öğretmen, iki öğrenci bir sekreter, bir polis ve kendisini tabancayla vurup öldürmüştür. Almanya’yı sarsan bu olaydan sonra Gençlik Koruma Yasası yeniden ele alınmış, yasada gerekli düzenlemeler gerçekleştirilerek ve “Gençliği Kitle İletişim Araçlarından Koruma Yasası” yürürlüğe sokularak, çocukları tehlikeye atan kitle iletişim araçlarından çocuğun korunması için sınırlandırmalar ve kurallar getirilmiştir (Tomanbay, 2011).

Araştırmalar televizyondaki şiddetin, şiddete yatkın olan çocukların davranışlarını olumsuz etkilediğini, şiddete yatkın olmayan çocuklar üzerinde ise daha az etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra şiddet içerikli filmler, internet oyunları ve

şiddet teması olan müzikler dâhil olmak üzere kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ifade edilmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Durmuş'un 2013 yılında şiddet içerikli televizyon yayınlarının çocuk suçluluğu ve şiddete yönelim üzerindeki etkilerini incelediği araştırmada, çocukların günde ortalama dört saat televizyon başında vakit geçirdikleri, televizyonda izledikleri karakterlere benzemek istedikleri, bu çocukların şiddet içerikli yayınlara maruz kaldıkları ve bunların etkilerinden korunmaları gerektiği ifade edilmiştir. Nalbant ve Babaoğlu 2016 yılında gerçekleştirdikleri araştırmada, araştırdıkları gruptaki öğrencilerin zamanlarını bilgisayar ve telefon kullanarak geçirdiğini, bu sürenin günde üç saatten fazla ve kontrolsüz olduğunu ifade etmektedir.

“Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri” diğer adıyla “Riyad İlkeleri”nde çocuğun sosyalleşme sürecinde aile, eğitim, yerel toplumun yanı sıra kitle iletişim araçlarından da bahsedilmiştir. Bu konuyla ilgili dikkat çeken hükümler şunlardır:

- Kitle iletişim araçları çocukların ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bilgi ve belgelere ulaşmalarını özendirmelidir (m. 40).
- Kitle iletişim araçları çocukların toplumdaki olumlu rolünü belirginleştirmeyi özendirmelidir (m.41).
- Kitle iletişim araçları uyuşturucu ve şiddete dayalı yayınlara yer vermemeye, şiddeti ve istismarı göstermemeye özen göstermeli, kadınlar ve çocuklar söz konusu olduğunda, gurur incitici ve aşağılayıcı sahnelere yer vermemeli, eşitliğe dayalı örneklerle yer vermelidir (m.43).
- Kitle iletişim araçları toplum üzerindeki rollerinin ve sorumluluklarının önemini, gençler üzerinde uyuşturucu ve alkol kullanımı ile ilgili yaratacakları etkinin bilincinde olmalıdır. Bu etkiyle mesajlarını tutarlı ve yansız bir şekilde yayınlamalı, istismarı önlemeye çalışmalıdır. Uyuşturucu sorununa karşı toplumda duyarlılık yaratarak etkili kampanyalar düzenlemeyi özendirmelidir (m.44).

Riyad İlkeleri'nde görüldüğü gibi kitle iletişim araçlarının araştırma amaçlı kullanılmasının ve olumlu yönlerinden faydalanılmasının gerekliliği üzerinde durulmakta, olumsuz örnek teşkil eden yayınlardan uzak durulması, bu hususta duyarlı davranılması ve hassasiyet gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunların gerçekleşebilmesi için ülkelerin çocukları ve gençleri suça sürüklenmekten, olumsuzluklardan koruyacak politikalar geliştirmesi, bu politikalara uygun yasalar meydana getirmesi ve önlemler alması gerekmektedir.

Kısaca tekrarlamak gerekirse, günümüzde bilgisayar, telefon, televizyon gibi teknolojik aletler sayesinde iletişim geçmişten çok daha ulaşılabilir ve kolay hale gelmekte; ancak bu teknolojik aletler bazen doğru kullanılamamakta, aile içi iletişimi de zayıflatmaktadır. Buna dayalı olarak saatlerce televizyon ya da bilgisayar başında vakit geçiren anne babalar çocuklarıyla sohbet edip iletişim kuramamakta, çocuklarıyla bağlarını kuvvetlendirememekte, çocuklarsa ailelerinden çok bu kitle iletişim araçlarıyla vakit geçirmekte, şiddete dayalı oyunlar oynamakta, filmler ve diziler izlemekte ve bu filmlerdeki oyunlardaki ve dizilerdeki karakterleri kendilerine örnek almaktadır. Bu anlamda kitle iletişim araçları sınırlı kullanılmadığı takdirde insan hayatını olumsuz etkilemekte, çocukların suça sürüklenmesinde rol oynamaktadır. Bu nedenle kitle iletişim araçlarının bilinçli kullanılması hususu önem taşımaktadır.

Toplumdan Kaynaklanan Nedenler

Suçlu davranışı açıklamaya çalışan kuramlardan biri de toplumu temel alan yaklaşımlardır. Bu kuramlar bireyin doğumdan itibaren yaşadığı toplumsal çevreye ve toplumsallaşma sürecine dikkati çekmektedir. Buna göre suç doğuştan gelen bir davranış ve eğilim değil öğrenilen bir olgudur. Suçlu davranış toplumsal çevre içinde toplumsallaşma sürecinde öğrenilmektedir. Bu çevrenin başta geleni ve toplumsallaşma sürecinin ilk basamağı da ailedir. Toplumsallaşma süreci bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelme sürecidir. Çocuk yabancısı olduğu bir dünya olan toplumda nasıl yaşayacağına dair yaşam kılavuzunu öğrenmeye çabalamaktadır (Yelken, 2011; Topçuoğlu, 2014).

Suçluluğun nedeni aile ya da okuldan ziyade toplumsal yapıdır (Adler, 2004). Cezaevlerinde kalan çocukların önemli bir kısmı devletin verdiği eğitim imkânından yararlanamayanlardır. Bu çocukların eğitim hakkından faydalanması durumunda farklı tablolar ortaya çıkmış olacaktır. Bu anlamda eğitim sistemi bütün çocukların ondan yararlanabileceği şekilde yapılandırılmalı ve bu hususta denetimler yapıp eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi sağlanmalıdır. Çünkü bu sorun anne babaların, okulların sorunu olduğu kadar bu konuda üzerine düşeni yapmamış olan toplumun ve toplumsal kurum ve kuruluşların da sorunu olmaktadır (Attar, 2010).

Birleşmiş Milletler Kuralları ile Avrupa Konseyi kararları arasında bazı temel noktalarda fikir birliği bulunmaktadır. Devletler çocukların suça yönelmelerini önleyici tedbirler almalıdır. Bunlar (Akyüz, 2011):

- Çocukların ve gençlerin toplumla bütünleşmelerini sağlayacak kapsamlı politikalar uygulamalıdır.
- Topluma uyum sağlamada güçlükler yaşayan çocuk ve gençlere toplumla bütünleşmelerini sağlayacak yardım olanakları sunulmalıdır.
- Çocukları ve gençleri suç işlemeye iten ortamlar ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.
- Çocuklara ve gençlere toplumda sorumluluk verilmelidir.

Riyad İlkeleri çocuk suçluluğunun önlenmesi için tüm toplumlar için geçerli ve uygulanması mümkün genel kurallar ortaya koymaktadır. Bunu yaparken de çeşitli kurumlara görevler yüklemektedir. Sosyalleşme süreçleri kapsamında her toplumun ailenin ve onun tüm üyelerinin ihtiyaçlarına ve esenliğine önem vermesi gerektiği ifade edilmektedir (m.11). Bunun yanı sıra ailenin çocuğun ilk olarak toplumsallaşmasından sorumlu merkezi birim olduğu ve bu nedenle kamu otoriteleri ve sosyal paydaşlar tarafından ailenin bütünlüğünü sürdürecektir çabaların harcanması gerektiği ifade edilmekte ve toplumun ailenin çocuklar için özen ve koruma sağlamada yardım etmekle sorumlu olduğu vurgulanmaktadır (m. 12). Riyad İlkeleri'nin 13. maddesinde devletin çocukların istikrarlı ve huzurlu bir aile ortamında yetişmesi için gerekli önlemleri alması ve ebeveynlere geçimsizliğin üstesinden gelebilmeleri için sosyal yardım sağlanması gerektiğinin altı çizilmektedir. Ebeveynle çocuk arasında olumlu ilişkiler geliştirmek, çocukların kaygı ve dertlerine karşı ebeveynleri duyarlı kılmak, aile ve toplum etkinliklerine ebeveyn ve çocukların katılımını özendirmek gerektiği de ifade edilmiştir (m. 16).

Bu maddelerde göç olgusundan da bahsedilmiş ekonomik, sosyal ve kültürel durumun hızlı ve düzensiz değişiminden etkilenmiş ailelerin çocuklarına özellikle yerli azınlık ailelerin, göçmen ve sığınmacı ailelerin çocuklarına özen gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir (m. 15). Türkiye'de bölgeler arasındaki eşitsizlikler bulunmakta ve bu eşitsizliklerden en çok etkilenen Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu olarak görülmektedir. Bu bölgeler ekonomik olarak geri kalmış olmakla birlikte buralarda terör ve şiddet olayları da yaşanmaktadır. Bu tür toplumsal sorunlar buralarda yaşayan ailelerin göç etmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. Göç hem yoksulluğa neden olan bir faktör hem de yoksulluktan etkilenerek ortaya çıkan sosyal bir hareketliliklerdir (Erkan ve Erdoğan, 2006; Erkan, 2011). Suça sürüklenen çocukların göçle farklı bölgelerden veya ülkelerden gelen ailelerin çocukları olduğu görülmektedir.

UNICEF'e göre (2019) Türkiye'de resmi rakamlara göre üç milyon altı yüz bin Suriyeli mülteci bulunmakta ve bunların bir milyon altı yüz binini çocuklar oluşturmaktadır. Bunun dışında farklı ülkelerden gelen mülteci çocukları da bulunmaktadır. Bu çocuklar savaş yüzünden kalıcı travmalar yaşamakta, buna yoksulluk ve dil sorunu da eklenince bu çocukların durumu daha da zorlaşmaktadır. Suriyeli çocuklardan 2019 yılında örgün eğitime dâhil olanların sayısı 684 bine ulaşmıştır. Bunların 336 bini kız 348 bini erkek çocuklardan oluşmaktadır. Ancak okul çağında olduğu halde okula gidemeyen 400 bin çocuk daha bulunmaktadır. Bu çocuklardan 17 bini okula gidemeyen mülteci çocukların örgün eğitime katılmasını sağlamak için hazırlanmış olan ve Halk Eğitim Merkezlerinde (12 ilde) verilen Hızlandırılmış Eğitim Programından (HEP) yararlanmış, bu programdan sonra örgün eğitime devam etmesi sağlanmıştır. Fakat geriye kalanlar için risk devam etmektedir. Eğitim sisteminin dışında kalan bu çocukların suça sürüklenme ihtimali artmakta, zira bu çocukların bazıları sokaklarda çalışarak, dilenerek para kazanmak zorunda kalmaktadır.

Farklı kültürlerden gelen ve bu kültüre uyum sağlamakta zorluklar yaşayan, iş bulamayan ve maddi olarak sıkıntılar çeken, dışlandığını düşünen, bulunduğu yere ait olmadığını hisseden göçmen ve mülteci ailelerin çocuklarının suça sürüklenmesinin sık karşılaşılan bir durum olduğu görülmektedir (Arabacı ve Taş, 2017). Son dönemlerde kapkaç, gasp, hırsızlık suçlarında artış görülmekte, bu artışın kökeni göç ve buna bağlı olarak meydana gelen sokakta çalışan çocuklar, sokak çocukluğu gelmektedir (UNICEF, 2019).

Yılmaz'ın 2010 yılında gerçekleştirdiği araştırmada çocuk suçluların çoğunun göç ettiği ve farklı bölgelerden, köylerden göç eden bu bireylerin geldikleri kültüre uyum sağlayamadıkları, maddi zorluklar yaşadıkları ifade edilmiştir. Demiray'ın 2018 yılında gerçekleştirdiği araştırmada göçlerle birlikte şehirlere yerleşen ailelerin zamanla çözülmeye, bağlarının zayıflamaya başladığı, geniş ailelerin yerini çekirdek ailelere bıraktığı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra köyden kente göç eden ailelerin maddi sıkıntılar, kültür farkı gibi nedenlerle uyum sağlamakta zorlandıkları, göç eden ailelerin suç işleme oranlarının daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Avcı, 2008; Çopur, Ulutaşdemir ve Balsak, 2015).

Modern toplumlarda suç ile mücadelenin bir sorumluluk olarak algılanması ve her bireyin bu hususta çaba harcaması gerekmektedir. Zira Beccari'ye göre bir suçun önlenmesi için zaman ve koşulların gerektirdiği en etkili önlemler alınmadığı takdirde suç bireye yüklenemez ve o suçun tek sorumlusunun bireymiş gibi cezalandırılması haklı

görülemmez. Çocukların dönemselsel koşullarını dikkate almayan bir toplum çocuklara karşı suç işlemektedir. Nitekim Çocuk Koruma Kanunu'nda “çocuğun yüksek yararı” vurgulanmaktadır (m. 4). Buna göre çocuklar için risk oluşturan faktörlerin belirlenmesi ve bu risklerin ortadan kaldırılması hususu çocuğun yararı için gerekli olduğundan devletin görevi olarak yer almaktadır (Cevher, 2007). Diğer bir deyişle çocukların suça sürüklenmesine izin vermeden bu hususta gerekli önlemler alınarak onların toplumda sağlıklı bireyler olarak yer almasında ülkelerin politikaları ve uygulamaları önem taşımaktadır. Bunun için de sağlıklı bir yetişkinliğe giden yolda ilerlemek için çocukları yoksulluktan kurtarmak, onları istismar ve ihmalden korumak, sağlık hizmetleri ve kaliteli bir eğitime erişimlerini sağlamak, sağlam bir ahlaki ve manevi dayanağı olan politikalar geliştirmek gerekmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı (TCYOV) tarafından (1992) gerçekleştirilen ve Ankara, İzmir ve İstanbul'da yürütülen “Yeniden Özgürlük Projesi”nde, çocuk cezaevlerinde bulunan çocuklara Adalet Bakanlığı gözetiminde cezaevinde kaldıkları süre boyunca toplumdan kopmalarının önlenmesi için sosyal etkinlikler yaparak kendi yaşlılarıyla etkileşime geçme fırsatları yaratılmakta ve bu hususta gönüllü gençlerden oluşan bu kişilerle cezaevindeki çocuklar atölye çalışmaları gerçekleştirmektedir. Bu proje ile çocukların kendini tanıyan ve ifade edebilen, iletişim becerileri gelişmiş, ilgi ve becerileri hakkında bilgi sahibi olan ve bu becerileri geliştirmeye istekli, yaşamı hakkında gerçekçi kararlar alan ve topluma uyumlu bireyler olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır.

9 Mart 2020'de MEB ve Adalet Bakanlığı arasında “Eğitim ve Öğretim İşbirliği Protokolü” imzalanmış bu sayede cezaevlerinde lise ve mesleki eğitim merkezleri açılmasına fırsat veren bir uygulama başlatılmıştır. Bu protokol sayesinde cezaevindeki hükümlü ve tutukluların cezalarının bitmesinden sonraki hayatlarında meslek sahibi ve eğitilmiş bireyler olarak topluma kazandırılması amaçlanmaktadır. Adalet Mesleki Eğitim Merkezlerinde eğitim alanların bu eğitim tamamlandığında diploma almaları ve bu sayede edindikleri meslekle hayatlarını sürdürmeleri, ıslah edilmeleri ve topluma uyum sağlamaları beklenmektedir (MEB, 2020).

Kısaca toplumsal koşullar çocukların suça sürüklenmesine neden olan etkenler arasında yer almakta, uygulanan yanlış politikaların sonuçları yetişkinlerin yanı sıra çocuklar üzerinde etki yaratmaktadır. Bu anlamda ülkelerin geleceğini şekillendiren çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmesinde kapsamlı ve önleyici politikalar

oluşturulması, suça sürüklenen çocukların topluma kazandırılması hususu önem taşımaktadır.

Yoksulluktan Kaynaklanan Nedenler

Yoksulluk asgari yaşam standardına ulaşamama ve temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur ve bu sorun bozuk gelir dağılımı, kaynakların verimli kullanılamaması, işsizlik, göç, hızlı nüfus artışı gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Gelir adaletsizliği, yoksulluk, işsizlik çocukların suça sürüklenmesine neden olmaktadır (Tor, 2011). Ülkelerin geçirdiği ekonomik krizler, politik istikrarsızlık, işsizliğe ve düşük gelir elde etmeye, paranın geçinmeye yetmemesine yol açmakta, bu durum bireylerin suça yönelmesine neden olmaktadır (Smith ve Stern, 1997).

Yoksulluk çocukların daha kısıtlı imkânlarla sahip olmasına ve hedeflerine ulaşmalarında engellerle karşılaşmasına neden olmakta (Thornberry, 1997), bu durum çocuklarda hayal kırıklıkları yaratmakta ve çocuklar bu hayal kırıklığına saldırganlıkla tepki verebilmektedir. Aynı zamanda maddi imkânsızlıklar, ekonomik yetersizlikler, ev koşullarının, beslenmenin, sağlık şartlarının, eğitimin yetersiz olması, düşük yaşam kalitesi anlamına gelmektedir (Altschuler ve Brounstein, 1991).

Devletlerin toplumun her kesimine benzer imkânlar sunamaması, güvenliğini sağlayamaması gibi hususlar göçe neden olmaktadır. Türkiye’de 1950li yıllardan itibaren göç hareketi başlamış 1980’lerde ise terör olayları nedeniyle hız kazanmıştır. Bu göçler pek çok sorunu beraberinde getirmiş ve bu sorunlara bir çözüm bulunamamıştır. Kentlerde göçe hazırlıklı olunmaması nedeniyle konut sıkıntısı ve altyapı sorunları yaşanmış; çarpık kentleşme oluşmaya, gecekondulaşma meydana gelmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra aileler büyük şehirlerde yaşamının zorluklarıyla karşılaşmışlar, bu zorlukların başında ise yoksulluk gelmiştir. Yoksulluk çocukların da çalışmak zorunda kalmasına ve eğitimini bırakmasına neden olmuş; çocuklar çalışmak için sokaklara inmiş ve türlü türlü tehlikelerle karşı karşıya kalmıştır. Bunun sonucunda da “sokakta çalışan çocuklar” ve “sokakta yaşayan çocuklar” oluşmuştur. Can’a (2018) göre sokak çocuklarının ve çocuk suçluluğunun en temel nedeni göç olgusu ve buna bağlı olarak gelişen yoksulluktur. Şehirlerde yaşanan büyük göç dalgaları ile yoksulluğun artması sokak çocukları ve çocuk suçluluğu problemini meydana getiren ve arttıran nedenler olarak yer almaktadır. Bu anlamda yoksulluk, suç ve göç birbiriyle ilişkili kavramlar olarak görülmektedir (Erkan ve Erdoğan, 2006).

Avrupa Birliği İlerleme Raporu'na (2014) göre Türkiye'de çocuk yoksulluğu devam etmekte, bölgeler arasında büyük farklılıklar bulunmakta, özellikle de doğu bölgelerinde ve kırsal kesimlerde yoksulluk görülmektedir. Resmi rakamlara göre çocukların %25'i beslenme, giyecek, ısınma gibi temel ihtiyaçlar hususunda dahi yoksunluk çekmektedir. Dinç'in 2013 yılında Keçiören Çocuk Eğitim Evi ile Sincan Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu'nda gerçekleştirdiği bir araştırmada mahkûmların büyük kısmının açlık sınırının ve yoksulluk sınırının altında olduğu ifade edilmiştir.

Yoksulluğa ve göçe bağlı olarak meydana çıkan çocuk işçiliği toplumların geleceği olan çocukların, erken yaşlarda çalışma yaşamının ağır ve tehlikeli koşullarıyla karşılaşmasına, çocuğun eğitimden yoksun kalmasına, fiziksel ve zihinsel gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesine, telafi edilmesi güç olumsuzluklara neden olmaktadır. Bu çocuklar yetersiz beslenmekte, kazalara uğramakta, ağır yük taşımakta ve fiziksel ve cinsel istismara açık ortam ve koşullarda çalışmaktadır. Sokakta tehlikeli ortamlarda çalışan bu çocuklar okulu bırakmak zorunda kalmakta, ailesiyle sorunları olanlar evden kaçmakta, sokak çetelerine girerek madde kullanmaya ve suça sürüklenmeye başlamaktadır (Tor, 2011). Diğer bir deyişle yoksulluğun çocuklardaki en önemli yansımalarından biri çocuk işçiliğidir. Para kazanmak ve ailesine destek olmak için çalışmak zorunda kalan bu çocuklar okula başlayamamakta veya okulu bırakmak zorunda kalmakta, okula devam etse dahi ders çalışma fırsatı bulamamaktadır. Bunun yanı sıra okulda derslerini kaçırmakta, arkadaşlarıyla ve yaşlılarıyla vakit geçirip sosyalleşememekte, sağlıksız ortamlara, zararlı maddelere, yetersiz beslenmeye maruz kalmakta ve bunlar çocuğun fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimlerine zarar vermektedir. Oyun oynaması, arkadaşlarıyla eğlenmesi gereken bir çağda çalışmak zorunda kalan çocuk okuldan yararlanamamakta, daha küçük yaşta hayal kırıklıkları başlamakta, aynı zamanda sosyalleşmesi kesintiye uğramakta ve tehlikelerle baş başa kalmaktadır (Yavuzer, 2001). Bu hususla ilgili ÇHS'nin 32. maddesi çocukların ekonomik sömürüye karşı korunması, onu tehlikeye sokacak, eğitimine zarar verecek sağlığı ve toplumsal gelişimi için zararlı olabilecek her türlü işte çalışmasına karşı korunması gerektiğini ifade etmiştir. Bu anlamda ülkelerin çocuk yoksulluğu konusunda önlemler alması gerekmektedir (UNICEF, 2019).

Çocuk suçluluğu sorunu en çok ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde görülmekte, suça sürüklenen çocukların ve onların ailelerinin ekonomik sıkıntılarına çözüm bulunmadıkça, bu çocukların toplumsallaştırmasının mümkün olmayacağına; fırsat eşitliğine dayalı bir toplumsal yapı oluşturulmadıkça, bu oranın azalmayacağına

inanılmaktadır. Ancak toplumun alt kesiminden gelen bu çocuklar iyi eğitim fırsatlarına sahip olduğunda yaşama ve geleceğe ilişkin umutları artmakta, bu fırsatı değerlendirmektedir (Attar, 2010).

Yoksullukla ve eğitimsizlikle mücadele ile ilgili olarak 2006-2007 yılları arasında Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı (TCYOV) tarafından “Dezavantajlı Kesim Yaşam Okulu Projesi” gerçekleştirilmiştir. Bu proje ile bilgi ve becerilerini yeterince kazanamayan anne, baba, çocuk ve gençlerin sosyal becerilerini arttırmaya destek olmak, demokratik haklarını kullanabilmelerini ve yoksulluk nedeniyle suça sürüklenen çocukların topluma kazandırılmasını sağlamak amaçlanmıştır. Bu kapsamda okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma kursları açılmış ve meslek edinmelerini sağlayacak faaliyetler düzenlenmiştir (TCYOV, 2007). Çocuk suçluluğunda etkili olan bir faktör de ailenin gelir düzeyinin düşük olmasından ziyade ailenin bunu algılama ve çocuklarına yansıtma şekli olduğundan yoksulluğa bakış açısı önem taşımaktadır (Altschuler ve Brounstein, 1991).

Suçta Sürüklenen Çocukların Korunması

Çocuklar korunmaya ihtiyacı olan varlıklardır ve bu nedenle çocuklar bir takım özel haklara sahip olmak durumundadır. Zira ÇHS’nin birinci maddesinde “18 yaşına kadar herkes çocuk sayılır” ifadesi bulunmakta ve çocukların korunması ile ilgili hükümlere (m. 19, 20, 22, 24, 25, 27, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39 ve 40) yer verilmektedir. Ancak bu ifade yetişkinler tarafından anlaşılmamakta, çocuğun sadece insanın küçüğü olarak değil başka bir varlık, ayrı bir dünya olarak kabul edilmesi gerçeği ortaya çıkmaktadır. Çocukların suç işlemesine sebep olan etmenler farklı olsa da suça sürüklenen çocukların her geçen gün artış gösterdiği, buna dayalı olarak da mahkemelerde yargılanan çocuk sayısının arttığı görülmektedir (Aytaç ve Toprak, 2011; TÜİK, 2019). Bu anlamda çocuklar için iyi düzenlenmiş koruyucu ve önleyici hukuksal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Aşağıda çocuk hakları konusundaki uluslararası ve ulusal düzenlemelere yer verilmektedir.

Çocukların Korunması ile İlgili Uluslararası Düzenlemeler

Avrupa Birliği ülkelerinde çocuk ve gençlere yönelik hukuksal düzenlemeler cezalandırmaktan ziyade korumayı esas almaktadır. Zira uluslararası hukuk kuralları

çocuğun korunmasına ve ıslahına yönelik olarak geliştirilmiştir. Araştırmanın bu kısmında Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, Pekin Kuralları, Riyad İlkeleri, Havana Kuralları ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden bahsedilmektedir.

Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kadınlar ve çocuklar çok zor günler geçirmiş, bununla ilgili olarak yapılması gerekenlerin belirlenmesi adına Cenevre'de 1920 yılında “Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği” adında bir örgüt kurulmuştur. Milletler Cemiyeti tarafından kurulan bu örgüt ilk “Uluslararası Çocuk Hakları Bildirgesi'ni” hazırlamış ve bu bildirme 1924'te kabul edilmiştir. Çocukların itina ile korunması, özellikle de ihmal ve istismardan uzak tutulması, sağlıklı ve güvenli bir ortamda büyüüp yetiştirilmesi, felaket, afet anlarında öncelik verilmesi, yetişkinlerden farklı değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan, uluslararası iyi niyetin göstergesi olan beş maddelik bildirgeyi imzalayan devlet başkanları arasında yeni Türk Devletinin kurucusu Mustafa Kemal de yer almıştır (1928). Ancak İkinci Dünya Savaşı ile Milletler Cemiyeti geçerliliğini kaybettiği için bildirme uygulanamamıştır (www.cocukhaklariizleme.org). Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi çocuklar için hak sözcüğünün ifade edildiği ilk belge olması özelliğiyle önem taşımaktadır. Diğer bir deyişle bu bildirme çocuklar ile ilgili olarak atılan ilk adım olması açısından kayda değer bir gelişme olarak yer almaktadır (Parkinson, 2003; Kurt, 2016).

Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları). Çocuk Hakları hakkında Dünya'da önemli bir gelişme 29 Kasım 1985'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanan “Pekin Kuralları” olarak da ifade edilen “Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallarının” kabul edilmesidir. Bu kurallar altı bölüm ve otuz maddeden oluşmaktadır. Pekin Kurallarının dikkat çeken maddeleri şunlardır (Pekin Kuralları, 1985) :

- Çocuk adalet sisteminin ilk amacı çocuğun durumunun iyileştirilmesidir. İkinci amaçsa suçun ağırlığıyla cezanın orantılı olmasıdır. Diğer bir deyişle bu amaçla suça sürüklenen çocuğun işlediği suça ne eksik ne de fazla, yerinde bir tepki verilmesi gerekmektedir (m. 5).
- Çocukları yargılamanın tutuklu olarak yapılmasına son çare olarak başvurulması gereklidir. Tutuklu çocukların yetişkin suçlulardan ayrı bir yerde veya kurumda tutulmasına dikkat edilmelidir (m.13).

- Çocuklarda tutukluluk süresi mümkün olduğunca kısa tutulmalıdır. Tutukluluk yerine yakın gözetim, aile yanına yahut eğitim kurumuna yerleştirme yapılmalıdır (m.13).
- Çocuklar hakkında idam cezası verilemez. Çocuklar hiçbir fiziksel cezaya maruz bırakılamaz (m.17).
- Çocukların bir kuruma kapatılmasına son çare olarak başvurulmalı, gerek duyulduğu durumlarda buna en kısa sürede son verilmelidir (m. 19).
- Her dava hiçbir gecikmeye fırsat vermeden en kısa sürede, hızla yürütülmelidir (m. 20).
- Çocuk suçlulara ilişkin kayıtlar gizli tutulmalı, bilgilendirme yalnızca davayla ilgili yetkili kişilerle sınırlı tutulmalıdır. Çocuk suçlulara ilişkin kayıtlar çocukların yetişkinlik dönemlerinde kullanılmamalıdır (m.21).
- Çocuk suçlularla ilgilenen çalışanlar profesyonel ve eğitilmiş olmalı, sık sık mesleki eğitim almalı, bu hususta her türlü bilgi ve teknolojiye hâkim olmalıdır (m. 22).

Yukarıdaki maddelerde görüldüğü gibi çocuğun yüksek yararının dikkate alınması, cezayla suçun orantılı olması, çocukları tutuklamanın ve onları hapis cezasıyla cezalandırmanın son çare olması, mecbur kalındığı taktirde çocukların yetişkinlerden ayrı yerlerde tutulması, tutukluluk ve hapis cezasının en kısa sürede sona ermesi, alternatif yaptırımların uygulanması, çocuklarla ilgilenen görevlilerin eğitilmiş olması hususlarının altı çizilmektedir. Bunun yanı sıra davaların kısa sürmesi ve bir an önce sonuçlandırılması gerektiği, sürecin hassasiyetle uygulanmasının önemi ve çocuk adalet sisteminin iyileştirme görevi vurgulanmakta, bu maddelere benzer ifadeler ÇHS ve ÇKK’da da yer almaktadır.

Pekin Kuralları’nda çocukların cezai sorumluluk yaşı belirtilmemiş, kültürden kültüre farklılık gösterebileceği düşüncesine dayalı olarak bunun kararı taraf ülkelere bırakılmıştır. Ancak cezai sorumluluk yaşını belirlerken çocuğun davranışlarının sonucunu anlama yeteneğine ve sonuçlarını kaldırabilme durumlarına bakılması hususuna vurgu yapılmıştır. Pekin Kurallarının uygulamasına ilişkin raporlar üye devletler tarafından (Suç Önleme ve Kontrol Komitesi) komiteye sunulmaktadır (Konuk, 2019).

Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1990 tarihinde “Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri” diğer adıyla “Riyad İlkeleri” kabul edilmiş, bu ilkeler Pekin Kurallarının

Uygulanmasını denetlemek üzere geliştirilmiştir. Riyad İlkeleri yedi bölüm ve 66 maddeden oluşmaktadır. Bu ilkeler içinde çocuk adalet sistemiyle ilgili dikkat çeken maddeler şunlardır (Riyad İlkeleri, 1990) :

- Çocuklara ve ailelerine onların ihtiyaç ve beklentilerini karşılayacak uygun bilgilendirme ve danışma hizmetleri verilmeli, verilmekte ise bu hizmetler güçlendirilmelidir (m. 32).
- Hükümetler çocukların haklarını ve esenliklerini korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan yasalar ve yönetmelikler kabul etmeli ve uygulanmalıdır (m. 52).
- Çocukların kötü muamele ve istismara maruz kalmalarını ve suç işlemede kullanılmalarını yasaklayacak yasal düzenlemeler kabul edilmeli ve uygulanmalıdır (m. 53).
- Çocukları ve gençleri uyuşturucu kullanımı ve alışverişine karşı korumayı sağlayan yasal düzenlemeler kabul edilmeli ve uygulanmalıdır (m. 59).
- Çocukların kurumlara yerleştirilmesine son çare olarak başvurulmalıdır. Kurumlara geçici olarak yerleştirilenlerin, kurumda kalma süresi zorunlu süreyi aşmamalıdır (m. 46).
- Kamu kuruluşları öncelikle sokakta yaşayan çocukları dikkate almalı, onlara gerekli hizmetleri sağlamalı, onlara barınma ve iş bulma olanakları verilmelidir (m.38).
- Çocuklara ve gençlere kolayca ulaşabilecekleri dinlendirici ve eğlendirici hizmet seçenekleri yaratılmalıdır (m.39).

Bu maddelerde de görüldüğü gibi Riyad İlkelerinde çocukları suça sürüklenmekten korumaya yönelik ifadeler yer almakta, yalnızca cezaya dayalı politikalardan ziyade önleyici politikaların uygulanması hususunda maddeler bulunmaktadır. Temel ilkelere bakıldığında çocuk suçluluğunun önlenmesi için toplumun tamamının çocukların dönemsel özelliklerini göz önüne alarak bakmaları gerektiği ancak bu şekilde gelişmenin sağlanabileceği ifade edilmektedir. Hapis cezasına son çare olarak başvurulmasının gerekliliği, mecbur kalındığı takdirde kısa süreli olması gerektiği ifade edilmiştir. Ailelerin bilgilendirilmesi, güçlendirilmesi konusundan bahsedilmiş, çocukları koruyan yasalar oluşturulması gerektiği vurgulanmış, sokak çocukları konusuna da dikkat çekilmiş, bu hususta hassas davranılması gerektiğine değinilmiştir. Acar'a göre (2011) Riyad ilkeleri ile çocuğun toplumsallaşmasının ve toplumla bütünleşmesinin önemine vurgu yapılırken, toplumsallaşmada etkili olan aile, eğitim, kitle iletişim araçları, yerel toplum kuruluşlarına da dikkat çekilmektedir. Riyad ilkelerinde çocuk adalet sisteminin nasıl olması gerektiğinden bahsedilmekte, çocukların suça sürüklenmesini önlemek için

okul, aile, medya ve devletin sorumlulukları konularının üzerinde durulmakta ve politika geliştirmede araştırmaların ve işbirliğinin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları). Riyad İlkeleri ile aynı tarih olan 14 Aralık 1990’da “Özgürlüğünde Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları” diğer adıyla Havana Kuralları ile tutuklu veya gözaltında bulunan çocuklarla ilgili olarak taraf devletlerin uyacağı kurallar kabul edilmiş, çocukların yüksek yararının sağlanması amaçlanmıştır (Ashman ve Zastrow, 1995). Havana Kuralları beş bölüm ve 87 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden en dikkat çekenleri şunlardır (Havana Kuralları, 1990):

- Çocuk adalet sistemi çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarına destek olur ve hapis cezası çocuklarda başvurulacak en son yöntemdir (m. 1).
- Çocuklarda tutuklama süresi mümkün olduğunca kısa tutulur. Tutuklu çocuklar hükümlü çocuklardan ayrı yerlerde tutulur (m. 17).
- Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların insan onurunun ve sağlığının gerektirdiği tüm fırsat ve hizmetlerden yararlanma hakkı vardır (m. 31).
- Okul çağındaki çocuklardan eğitimlerini devam ettirmek isteyenler teşvik edilir ve bu hususta gerekli izin verilir (m. 39).
- Çocukların tutuklu bulundukları süre içinde aldıkları diplomalarda ceza evlerinde kaldıkları hiçbir şekilde belirtilemez (m. 40).
- Çocuklara mümkün olduğu takdirde ücret karşılığında çalışabilecekleri bir iş bulunur. Cezaevlerinde çalıştıkları işin yöntemi dışarıdaki çalışma yaşamının şartlarına uygun olur (m. 45).
- Çocuklara hangi sebeple olursa olsun yemeğin azaltılması, aile üyeleriyle ilişki kurmanın kısıtlanması veya kaldırılması fiziksel ceza, karanlık bir hücreye konulma gibi çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığını bozabilecek onur kırıcı muamele veya disiplin uygulamaları yasaktır (m. 67).
- Çocukların toplum içinde yeniden yer edinebilmelerine yardım etmek ve çocukların karşılaşabilecekleri zararları en aza indirmek için yetkili makamlar gerekli hizmeti sağlar. Çocuğun salıverilmesinden sonra kalacağı uygun bir yer, çalışabileceği bir iş gibi yaşamını sürdürebileceği imkânları sağlar (m. 80).
- Bu kurumlarda çalışanların görevlerini gereği gibi yerine getirebilmesi için çocuk psikolojisi, çocuk sağlığı, çocuk hakları konularında eğitimler verilir. Bu kurumlarda çalışanlar mesleki yaşamları boyunca belirli aralıklarla mesleki eğitimler alır ve mesleki gelişimini sürdürür (m. 85).

Havana Kurallarında hapis cezasına son çare olarak başvurulması ve tutuklamanın kısa sürmesi gerektiği hususu ifade edilmekte, çocukların tutuldukları kurumlarda dikkat edilmesi gereken ilkeler üzerinde durulmaktadır. Çocukların dönemsel özellikleri göz önünde bulundurularak hassasiyet gösterilmesi gerektiğine, bu kurumlardaki fiziksel çevre, eğitim, sağlık gibi düzenlemelerin çocukların ihtiyaçları doğrultusunda ve insan onuruna yakışır şekilde yapılması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Diğer bir deyişle bu maddelerde de görüldüğü gibi uluslararası düzenlemeler çocuğun korunmasını vurgulamakta, onların korunmalarında çalışanların eğitimlerine önem vermektedir. Bunun yanı sıra bu çocukların hapisten sonraki hayatları için uygun koşulların sağlanması hususunda önlemler alınmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. Çocuk hakları; çocukların bir insan olarak sahip olmayı hak ettikleri yaşama, gelişme, korunma ve katılma haklarıdır. Her toplumda çocuklar bu haklara doğuştan sahip olmalıdır (Nikku, 2013). Aynı zamanda çocuk hakları çocukları ihmal, istismar gibi her türlü tehlikeden koruyan ve çocukların topluma yararlı ve sağlıklı bir birey olarak yetişmeleri için gerekli eğitim, sağlık, barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasını ve koşulların iyileşmesini sağlayan haklardır (Nelken, 1998). Çocuklarla ilgili hakların korunması adına uluslararası sözleşmeler imzalanmıştır. Çocuk hakları konusundaki en önemli gelişme Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabul edilmesidir. Bu sözleşmenin temeli 1924 yılında yayımlanan Cenevre Bildirgesi ve 1959 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'ne dayanmaktadır (Gilbert, 2012).

Çocuk Hakları Sözleşmesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Bu Sözleşme'ye taraf olan devletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde, Birleşmiş Milletler'in çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu anımsayarak, çocuğun kişiliğinin gelişebilmesi için mutluluk, sevgi dolu ve anlayışlı bir aile ortamında yetiştirilmesinin gerekliliğini kabul ederek, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin önemini bilincine varmışlardır (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989).

Uluslararası hukukta çocuk haklarını düzenleyen temel yasal metin Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmeyi onaylayan 193 devlet bulunmaktadır. Devletler bu sözleşmeyi onayladıktan sonra yasalarını en azından bu sözleşme ile aynı düzeye getirmek mecburiyetindedir (Akyüz, 2018). Türkiye

Sözleşmeyi 9 Aralık 1994 tarihinde onaylamış 27 Ocak 1995 tarihinde ise yürürlüğe sokmuştur. Sözleşme’de genel ifadeler kullanılmış olup bunda farklı kültürlerle sahip devletlere uygun olması amaçlanmıştır. Üç bölümden oluşan sözleşmenin amacı çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının gerçekleştirilmesini sağlamak ve çocukları her türlü kötü muamele ihmal ve istismara karşı korumaktır. Sözleşme’de çocuklarla ilgili dikkat çeken maddeler şunlardır (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989):

- Bu sözleşme 18 yaşına kadar her çocuk için geçerlidir (m.1).
- Taraf devletler sözleşmede yazılı olan hakları din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın her çocuğa tanır ve gerekli önlemleri alır (m. 2).
- Çocuğu ilgilendiren bütün faaliyetlerde amaç çocuğun yararındır. Taraf devletler çocuğun gerekli bakım ve korumayı sağlamakla sorumludur (m. 3).
- Taraf devletler sözleşmedeki haklardan yararlanılabilmesi için her türlü yasal ve idari tedbirleri alır (m. 4).
- Taraf devletler her çocuğun yaşama hakkına sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan tüm çabayı gösterir (m. 6).
- Taraf devletler çocuğun bakımından sorumlu kişinin yanındayken ihmal edilme, şiddet, suistimal, bedensel veya zihinsel saldırı, ırza geçme dâhil bütün kötü muamele ve istismarlara karşı korunması için eğitsel, toplumsal, yasal, idari tüm önlemleri almak durumundadır (m. 19).
- Taraf devletler bütün çocukların zihinsel, bedensel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul etmekte, bunun sağlanması önce çocuğun bakımından sorumlu kişiye düşmekte, devletse çocuğun bu hakkından yararlanmasına yardımcı olmak amacıyla gerekli tedbirleri almakla sorumlu olmakta, beslenme, barınma, giyim konularında ihtiyacı olanlara maddi yardım ve destek programları sağlamaktadır (m. 27).
- Taraf devletler çocuğun eğitim hakkını fırsat eşitliğine dayalı olarak gerçekleştirmekle sorumludur. Çocukların okula düzenli bir şekilde devamını sağlayarak okulu terk etme oranlarını düşürmek için önlemler almaktadır (m.28).
- Taraf devletler çocuğun eğitime zarar verecek, bedensel, zihinsel, ruhsal ahlaki ve toplumsal gelişimine zarar verebilecek tehlikeli her türlü işte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul etmektedir. Taraf devletler bu maddenin uygulanabilmesi için her türlü eğitsel, yasal, idari ve toplumsal önlemleri almakla sorumlu olmaktadır (m. 32).
- Taraf devletler çocuğun her türlü cinsel sömürüye karşı koruma güvencesi vermektedirler (m. 34).

- Taraf devletler çocukların kaçırılmaları, satılmaları ve fuhuşa bulaşmalarını önlemek için gerekli önlemleri almaktadır (m. 35).
- Taraf devletler hapis cezasına en son çare olarak başvurmakta bu cezayı gerekli gördüğü takdirde, en kısa süre ile sınırlı tutmaktadır Bu çocuklar yetişkinlerden ayrı yerlerde tutulmaktadır (m.37).
- Taraf devletler ceza suçu işlemiş her çocuğun topluma yeniden kazandırılmasını sağlayacak muamele yapmak zorundadır (m. 40).

ÇHS’de görüldüğü gibi sözleşmede çocukların hakları, devletlerin çocuklar konusundaki sorumlulukları belirtilmiş, çocukların korunması ve topluma kazandırılması hususlarına değinilmiştir. Sözleşmedeki 19. 27. 32. 34. ve 35. maddelerde devletin çocukları koruma ve gerekli önlemleri alma sorumluluğundan bahsedilmiş, çocukları koruma hususunda önce ailenin sonra devletin sorumluluğu olduğu ve bu konuda politikalar geliştirilmesi, uygulamalar gerçekleştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. 28. maddede çocukların eğitim hakkından yararlanması hususu ve bu hakkın fırsat eşitliğine dayalı olarak uygulanmasının gerekliliği ifade edilmiştir. 32. maddede çocuk işçiliğinin ve sömürsünün önlenmesi ve onların eğitim hakkından yararlanabilmesi hususundan bahsedilmiştir. Sözleşme’deki 37. ve 40. maddelerse suça sürüklenen çocuklara yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu maddelerde suça sürüklenen çocuklarda tutuklamaya ve hapis cezasına en son çare olarak başvurulması gerektiği, başvurulduğu takdirde ise bunun kısa süreli olmasının ve çocukların yetişkinlerden ayrı tutulmasının gerekliliği belirtilmiştir. Pekin Kuralları, Havana Kuralları ve Riyad İlkelerinde de tutuklamanın ve hapis cezasının son çare olması gerektiğinden bahsedilmiş, mecbur kalındığı takdirde en kısa sürede sona ermesi gerektiği belirtilmiştir. Özellikle 37. ve 40. maddeler doğrudan suça sürüklenen çocuklarla ilgili olmakla birlikte bu maddeler dikkate alınarak Türkiye’de Çocuk Koruma Kanunu hazırlanmıştır.

Sözleşmeyi onaylayan devletlerin üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirip getirmediğiyle ilgili denetim mekanizmaları bulunmaktadır. On sekiz uzmandan oluşan komite bu sözleşmenin gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinin takibini yapmaktadır. Diğer bir deyişle sözleşmeyi imzalayan devletler beş yılda bir ülkelerindeki ilerleme hususunda raporlar hazırlamakla sorumlu olmakta, bu raporu komiteye göndermektedir. Komite bu rapordan sonra iyileştirmeler önermekte, bunların uygulanması hususunda ülkelere siyasi baskı yapmaktadır (Howe ve Covell, 2010). Türkiye de Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni imzalayan devletler arasında yer almakta ve bu hususta sorumlulukları bulunmaktadır. Ancak Türkiye’de çocukların yetişkinlerden ayrı

tutulması, mahkemelerin en kısa sürede sonuçlandırılması, devletin suçu önlemeye çocukları korumaya yönelik yasal, idari önlemler alması gibi pek çok hususta ÇHS'ye uygun olmayan uygulamalar yer almaktadır.

ÇHS çocuklara yönelik hazırlanmış en kapsamlı ve kayda değer belge olmasına rağmen sözleşmeye yönelik bazı eleştiriler bulunmaktadır. Sözleşmenin çocukların da fikirleri alınarak oluşturulmamış olması, diğer bir deyişle sürece onların katkılarının bulunmaması, tarafların iç hukuku haline gelmediği takdirde uygulamada etkisiz kaldığı, çocuk ile ifade edilen bireyin gelişim ve kapasitesini göz önünde bulundurmaktan ziyade 18 yaşıyla sınırlı tutulması eleştirilen hususlar olarak yer almaktadır (Erbay, 2013; Kurt, 2016).

Çocukların Korunması ile İlgili Ulusal Düzenlemeler

Türkiye’de çocukların korunması ile ilgili yasal düzenlemelere bakıldığında önce koruma önlemlerinin alınmaya başladığı görülmektedir. Bununla ilgili olarak Cumhuriyet öncesinde Mithat Paşa’nın Tuna Valiliği döneminde Darüleytamlar ve Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde ise ilk çocuk koruma önlemi 30 Haziran 1921’de Atatürk’ün talimatıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti’ne benzer olarak kurulan Çocuk Esirgeme Kurumu olmuştur (Tomanbay, 2011). Ancak günümüze kadarki en önemli gelişmelerden biri 1979 yılında çıkarılan Çocuk Mahkemeleri Yasası diğeri ise 03.07.2005 yılında kabul edilen 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’dur. Aşağıda suça sürüklenen çocuklarla ilgisi olan ulusal yasal düzenlemelerden bahsedilmektedir.

Çocuk Mahkemeleri Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun. 7 Kasım 1979’da kabul edilen ve 21 Kasım 1979’da Resmi Gazete’de yayımlanan bu kanunda her il ve asliye mahkemesi teşkilatı bulunan ilçede bir çocuk mahkemesinin kurulmasına, gerekli durumlarda birden fazla çocuk mahkemesinin kurulabileceğine karar verilmiştir. Çocuk Mahkemeleri Kanunundaki çocuklarla ilgili dikkat çekici maddeler şunlardır :

- Çocuk mahkemelerinin görevi 15 yaşından küçük çocuklar tarafından işlenen genel mahkemelerin görevine giren davalara bakmaktır. Bu kanuna göre çocuklar hakkındaki tedbir kararları 15 yaşından itibaren sona ermekte, 11 yaşından küçük çocuklara kovuşturma yapılamamakta ve ceza verilememekte, 15 yaşını doldurmamış çocuklarda ceza yarıya indirilmektedir (m. 6).

- Çocuklara ceza verilmesi, işlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedeni, akli ve ruhi durumunun yeterli olduğunun uzman kişilerce tespit edilmesine bağlıdır (m. 20).
- Çocukların duruşması gizli gerçekleştirilmektedir. İşlediği suçtan dolayı tedbir uygulanmış, hükmedilmiş, cezası ertelenmiş olan çocuğun üç yıla kadar gözetim altında tutulmasına karar verilebilir. Çocukların gözetimi çocuk mahkemeleri tarafından atanmış gözetim delegeleri tarafından gerçekleştirilmektedir (m. 25).
- Çocuklar çocuklara mahsus tevkif evlerinde tutulmaktadır. Çocuklara mahsus tevkif evlerinin olmadığı yerlerde büyüklerden ayrı kısımlarda tutulmaktadır (m. 37).

Bu maddelere bakıldığında çocuklara indirimli cezaların uygulanması, çocuğunun kimliğinin saklı tutulması, çocukların yetişkinlerden ayrı yerlerde tutulması gibi benzer ifadelerle ÇKK'da yer verildiği, çocuklara ceza verilirken isnat yeteneğinin varlığına bakıldığı, denetim görevlisi yerine gözetim delegeleri ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak burada çocuk mahkemeleri 15 yaşından küçük çocuklarla ilgili davalara bakmakta, bu madde Çocuk Koruma Kanunu'nda 18 yaşında olarak yer almaktadır (m. 3). Diğer bir deyişle Çocuk Mahkemeleri Kanunu'na göre 15 yaşından küçük bireyler çocuk olarak görülmekte ve yaptırımlar buna göre uygulanmaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu. Bir çocuk suça sürüklendiyse bu topluma, eğitilmesine ve gelişimine yardım edilmesi gerektiği anlamını taşımaktadır. Bu durumda toplumun görevi çocuğu cezalandırmaktan ziyade eğitmek olmalıdır. Bu anlamda suça sürüklenen çocukların korunmasında 2005 yılında yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) önemli bir gelişme olarak yer almaktadır (Akyüz, 2018). Zira ÇHS'de taraf devletlerin bir çocuk adalet sistemi oluşturmaları ve yasalarını buna yönelik hazırlamaları gerektiği ifade edilmiş, Türkiye bu Sözleşme'yi 1995 yılında yürürlüğe koyarak Çocuk Koruma Kanunu'nu hazırlamakla sorumlu hale gelmiştir. Bu nedenle çocukların yetişkinlerden farklı özelliklere sahip olduğu ve buna dayalı olarak farklı değerlendirilmesi, özen gösterilmesi gerekliliğini temel alan ÇKK hazırlanmıştır. ÇKK'nın amacı korunmaya ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. ÇKK dört bölüm ve 50 maddeden oluşmaktadır. Kanunun birinci kısmında amaç, kapsam, temel ilkeler, koruyucu ve destekleyici tedbirlere yer verilmiş, ikinci kısmında soruşturma, kovuşturmayla yer verilmiş, üçüncü kısmında mahkemeler ve Cumhuriyet savcılığına

değnilmiş, dördüncü kısımda çeşitli hükümler yer almıştır. Çocuk Koruma Kanunu'nun belirttiğı ilkeler şunlardır (ÇKK, m. 4):

- Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması.
- Çocuğun yarar ve esenliğinin dikkate alınması.
- Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa maruz kalmamasına özen gösterilmesi.
- Çocuk ve ailesinin bilgilendirilerek karar sürecine katılımının sağlanması.
- Çocuğun, ailenin, yetkililerin, sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmasına önem verilmesi.
- İnsan haklarına dayalı adil, etkili ve hızlı bir yöntem izlenmesi.
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel hassasiyet gösterilmesi.
- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması.
- Çocuklara ceza kararlarının uygulandığı kurumlarda çocukların yetişkinlerden ayrı tutulması.
- Çocuklar hakkında yürütölen işlemlerde yargılama ve kararın yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından bilinmemesine yönelik tedbirler alınmasıdır.

ÇKK'da ÇHS'ye benzer şekilde, hapis cezasına son çare olarak başvurulması, soruşturma sürecine ve kimliklerinin gizli kalmasına özel hassasiyet gösterilmesi, sürecin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve bir an önce karara varılması, çocukların yetişkinlerden ayrı tutulması hususlarında ifadeler bulunmakta, ancak kanunda her ne kadar yazsa da çok sayıda davanın olması nedeniyle kısa sürede yargılama, cezaevlerinin sayısının yetersiz olması nedeniyle çocukların yetişkinlerden ayrı tutulması, gibi hususlar mevcut koşullardan dolayı gerçekleştirilememektedir. Diğer bir deyişle Akyüz'ün (2011) de ifade ettiğı gibi Pekin Kuralları, Havana Kuralları, Riyad İlkeleri gibi uluslararası ilkelerle ve ÇHS ile önemli ölçüde benzeyen ve uyumlu görönen ÇKK'nın uygulamaya yansıyabilmesi için çocuk adalet sisteminin çocuk odaklı yapılandırılması gerekmektedir. Oysa mevcut sistem dosya sonuçlandırmayı amaç edinen suç odaklı bir sistemdir. Buna dayalı olarak yargılamalar uzun sürmekte, Yargıtay'da çocuk dosyaları yıllarca beklemektedir. Bu süreçte suç işlediğı kesinleşmemiş olan çocuk yıllarca kapalı kurumlarda kalabilmektedir. Bu nedenle hüküm giymiş çocukların eğitilmesi maksadıyla

kurulmuş olan eğitim evlerinden yargılanmakta olan çocuklar yararlanamamaktadır. Bu durum ÇHS'nin 37. maddesine de aykırı olmaktadır

Ayrıca ÇKK incelendiğinde çocukları koruma ve önlem alma ile ilgili herhangi bir maddeye rastlanmamakta, daha ziyade çocuk suçu işledikten sonraki ceza süreciyle ilgili ayrıntılar yer almaktadır. Bu anlamda ÇKK, Çocuk Mahkemeleri Kanunu'ndan çok farklı özelliklere ve içeriğe sahip olmamakta, çocukları koruma adına yeterli bulunmamaktadır. Tomanbay'ın da ifade ettiği gibi (2011) uluslararası hukukta çocuk yetişkinlerden farklı özelliklere sahip olmakla birlikte, cezalandırılması değil korunması gereken bir varlıktır. Bu noktada çocuk adalet sisteminin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Akyüz'e göre (2011) Türkiye'de uygulamanın uluslararası çocuk adalet ilkelerine uygun yürütülememesinin en önemli nedeni çocuklara özgü bir çocuk adalet sisteminin kurulmamış olmasıdır. Zira Türk hukukunda cezaya ilişkin temel kurallar Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Çocuk Koruma Kanunu ile düzenlenmiştir. Buna dayalı olarak Türk hukukunda yetişkinler hakkındaki kavramlarla ve kanunlarla çocuk adalet sisteminin yönetildiği görülmektedir.

Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarını Uygulama Hakkında Yönetmelik. Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler “danışmanlık”, “eğitim”, “bakım”, “sağlık” ve “barınma” tedbirleridir (m. 5). Bu tedbirlerle ilgili ayrıntılar tedbir kararları kısmında verilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nun 11. maddesinde “Bu kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılır” şeklindedir.

Haklarında bakım tedbiri ve koruma kararı verilen çocuklarla ilgili Çocuk Destek Merkezleri (ÇDM) kurulmuştur. Geçici süre ile burada kalan çocukların ailesi, çevresi ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir (ÇDMY, m. 3). ÇKK'ya göre suça sürüklenen çocuklara uygulanan tedbirlerle korunma ihtiyacı olan çocuklara uygulanacak koruyucu ve destekleyici tedbirler arasında bir ayrıma gidilmemektedir. Diğer bir deyişle hiç suça karışmamış fakat korunması gereken çocuklarla, suça sürüklenen fakat ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklara aynı tedbirler uygulanmaktadır. TCK'nın 56. maddesinde “çocuklara özgü güvenlik tedbiri” ifadesi bulunmaktadır. Bu madde ile ÇKK'ya atıf yapılmış ve ÇKK'da ceza sorumluluğu

bulunmayan çocuklar hakkında ceza yerine güvenlik tedbiri uygulanması hükmüne bağlanmıştır (m. 56).

Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğe göre (KDTK) çocuk hâkimi veya mahkeme gerekli gördüğü tedbire karar verebilmektedir. Tedbir kararı verilmeden önce yaşına göre çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılıp yaptırılmayacağına karar verilmektedir. Eylemi gerçekleştirdiği esnada 12 yaşından küçük çocuklarda sosyal inceleme yapılması mecburi değildir (KDTK, m. 11 ve 12).

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu. Denetimli serbestlik uygulaması kişinin mahkemenin belirlediği koşullara uygun bir şekilde denetimli serbestlik görevlisinin gözetiminde toplum içinde kalmasına izin verilmesidir. Denetimli serbestlik çocuklarda da uygulanmakta, özellikle de çocuklar için umut vadetmektedir. Zira denetimli serbestlik yargılanan çocuğu cezaevine göndermek yerine çocuk adalet sisteminin gözetiminde kontrol altında tutulacağı bir hukuk sistemidir (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Çocuk Koruma Kanunu hapis cezasına son çare olarak başvurulması gerektiğini ifade etmiş ve bu nedenle hapis cezasına alternatif tedbirler meydana getirilmiştir. Bu alternatiflerden biri denetimli serbestlik olarak isimlendirilmiş ve bu hususlarla ilgili olarak 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu (DSHK) 2005 yılında çıkarılmıştır. Denetimli serbestlikte; suça sürüklenen çocuğu Cumhuriyet savcısı veya kolluk kuvvetleri belirli bir süre kontrol altında tutmaya başlamakta, bu süre içinde çocuğun olumlu halinin gözlenmesi ve yeniden suç işlemediği belirlendiği takdirde kamu davası açılmasından vazgeçilmektedir. Aynı zamanda bu süreçte çocuğun toplumsal hayatı izlenmekte, görevli sık sık çocukla irtibata geçmekte, çocuğun okuluna devam edip etmediği, denetimli serbestlik koşullarına ve yasalara uyup uymadığı takip edilmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Çocukların suçla ilişkisi olduğu düşüncesi oluşmuş fakat bu durumun kesinleşmemesi durumunda çocuğun ve uzun vadeli olarak da toplumun korunması amacıyla kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, cezanın ertelenmesi ve şartlı salıvermeye karar verilebilmektedir. Bütün bu durumlarda çocukların takibi ve suça tekrar sürüklenmesinin önlenmesi ve takibinin sorumluluğu Denetimli Serbestlik Şubesi'nindir (Cevher, 2007). Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında

yayınlanan rapora göre alkol ve madde kullanımı olan ve suça sürüklenen çocuklara denetimli serbestlik uygulanmaktadır.

Hapis cezasının suç işlemeyi azaltmadığı zaman içinde görülmüş bu nedenle toplum temelli müdahale programları uygulanmaya başlamış ve bunların suçu önlemede daha etkili olduğu belirlenmiştir. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu'nun çıktığı 2005 yılından bu yana 145 bin çocuk denetimli serbestlik hizmetinden yararlanmıştır. 2018 yılında denetim ve takibi yapılan çocuk sayısı 12 bin olarak belirlenmiştir. Bunlardan 11 bini erkek bine yakını kız çocuklardan oluşmaktadır. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak Adalet Bakanlığı ve UNICEF'in işbirliğiyle Denetimli Serbestlik Gençlik Programı (DENGİ) projesi uygulanmış ve bu proje ile cezaevlerindeki çocuk sayısının ve suça sürüklenen çocuk sayısının azaltılması amaçlanmıştır (Adalet Bakanlığı, 2018).

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerini Uygulama Hakkında Kanun. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerini Uygulama Hakkında Kanun 2004 yılında kabul edilmiş olup amacı ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu kanunda çocuk kapalı ceza evlerinin koşullarından bahsedilmektedir. Buna göre çocuk ceza evleri çocuk tutukluların yahut çocuk eğitim evlerinden disiplin suçu işleme veya başka nedenlerle kapalı ceza infaz kurumlarına nakillerine karar verilen çocukların barındırıldıkları ve eğitim öğretim gördükleri, güvenlik görevlileri bulunan kurumlardır. ÇHS'nin 37. maddesinde hapis cezasıyla ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

Taraf devletler çocukların zalimce, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele ve cezaya maruz kalmasına izin vermezler, ömür boyu hapis cezası da veremezler. Mecbur kalındığı takdirde çocukların tutuklanması veya hapsi en son başvurulacak önlem olup en kısa süreyle sınırlı olmalıdır. Çocuklar yetişkinlerden kesinlikle ayrı tutulmalıdır(m. 37).

ÇHS'nin 37. maddesinde görüldüğü gibi çocuklara hapis cezası verilmesine en son çare olarak başvurulmakta, hapis cezasına başvurulduğu takdirde insanlık dışı muameleden uzak durulması gerekmekte, hapis cezasının en kısa sürede sonlandırılması ve çocukların yetişkinlerden ayrı tutulması önemli görülmektedir. Havana kurallarına göre ise çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakılması, onların insani haklarına saygı gösterilmesinin sağlandığı koşullarda ve ortamlarda uygulanabilmelidir. Bu ortamlarda çocukların potansiyellerinin gelişmesine yardımcı olacak davranış ve yeteneklere sahip olmalarını teşvik edecek faaliyet ve programlardan yararlanmaları sağlanmalıdır (m. 12).

Çocuk suçlulara cezaevlerinde yetişkinlere uygulanan disiplin cezaları uygulanmamakta, 45. maddeye göre çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri kaldığı yatakhane ve odayı değiştirmek, bulunduğu kurumun başka bir kısma naklini sağlamak, mesleki eğitimi gerçekleştirdiği işyerini ya da atölyeyi değiştirmek, ancak bunu yaparken mesleki eğitimi aksatmayacak ve bozmayacak şekilde yapmak, belli yerlere girmesini yasaklamak, bazı eşyaları kullanmasını veya bulundurmasını yasaklamaktır. Bu yaptırımlar uygulanırken ÇHS'nin 37. maddesi esas alınmaktadır. Bu kanuna göre çocuk hükümlülerin çalıştırılması yalnızca mesleki eğitime yönelik olarak yapılmakta, örgün eğitime devam eden çocuk ve genç hükümlüler öğretim yılı boyunca işyerleri ve atölyelerde çalıştırılmamaktadır. Diğer bir deyişle çocuk hükümlüler eğitsel amaçlar dışında çalıştırılmamaktadır. Yetişkin hükümlüler nakil edildikleri kurumlarda en az bir yıl kalmak zorundayken, çocuk hükümlüler için bu süre altı ay olarak uygulanmakta, telefonlarla aileleriyle görüşme yapabilmektedir. Ziyaret süresi çocuk hükümlüler için bir saatten az üç saatten fazla olmayacak şekilde belirlenmiştir (CGTİK, m. 83).

Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği. Çocuk destek merkezleri göç ve nüfus yoğunluğunun ve vaka sayısının yüksek olduğu yerlerde il müdürlüğünün bakanlığa teklifi sonucu açılmakta, en fazla seksen kişilik kapasiteye sahip olmaktadır. Bu yönetmelik 2015 yılında yayınlanmıştır.

Çocuk destek merkezleri suça sürüklenen, suç mağduru olan ve sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalan ve haklarında bakım ve koruma tedbiri verilen çocuklardan psikolojik ve sosyal desteğe ihtiyacı olduğu belirlenenlerin, bu ihtiyaçları karşılanıncaya kadar bakım ve korunmalarının sağlandığı, geçici süre ile hizmet veren merkezlerdir. (m. 3).

Merkezde kalan çocukların bireysel özelliklerine ve durumlarına göre üç aylık, altı aylık ve bir yıllık psikolojik ve sosyal destek programı uygulanmakta, çocuğun özel durumu nedeniyle bu süre uzatılabilmektedir. Çocuklara sağlanan psikososyal destek çocukların bireysel özellikleri ve aile durumları dikkate alınarak yapılmakta, çocuğun destek merkezlerinde kalma süresi çocuğa uygulanacak psikososyal destek programının süresi ile sınırlı olmaktadır. Çocuk destek merkezlerinde kalındığı süre içinde bu çocukların aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Burada çocuğun aile ile bağlarının devam ettirilmesi, güçlendirilmesi ve çocuğun en kısa sürede ailesine dönmesinin sağlanması esastır. Bu

merkezlere 11-18 yaş grubundaki çocuklar kabul edilmekle birlikte 0-10 yaş arasındaki çocuklarsa diğer sosyal hizmet kuruluşlarında kalmaktadır (ÇDMY, m. 4).

Ulusal düzenlemelerde görüldüğü gibi çocuklara yetişkinlerden farklı yaptırımlar uygulanmakta, her çocuğun topluma kazandırılması için çaba harcanmakta, çocukların suça sürüklendikten sonra uygun koşullarda olması ve rehabilite edilmesi amaçlanmakta, böylece bu çocukların toplumun bir parçası olması için gayret edilmektedir.

Suçta Sürüklenen Çocukların Yargılanması

Çağdaş anlayışta çocuklar cezalandırılmamalıdır; zira çocukların hukuksal ehliyeti bulunmadığı gibi yapıları da kandırılmaya müsaittir. Bu nedenle çocuk yargılanmamalı ve cezalandırılmamalıdır. Onun yerine çocuk eğitilmeli, doğru yönde geliştirilmeli ve ıslah edilmelidir. Bu eğitim ve ıslah sürecinden sonra çocuk bir gün yaptıklarının ne kadar yanlış olduğunu düşünmeli ve bir daha bu yanlışlara düşmemek için daha dikkatli davranmalıdır. Bu nedenle Avrupa ülkelerinde cezalandırmadan ziyade korumaya yönelik kanunlar bulunmaktadır (Tomanbay, 2011).

Aşağıda farklı ülkelerde ve Türkiye’de çocukların yargılanması ile ilgili uygulamalar ve düzenlemeler ele alınmıştır.

Almanya’da Suçta Sürüklenen Çocukların Yargılanması

Ülkelerin suçta sürüklenen çocuklara yönelik politikaları ve buna dayalı olarak yargılama ile ilgili uygulamaları farklılaşmaktadır. Almanya’da hafif nitelikli suçlarda savcı kovuşturmadan vazgeçebilmekte, böylece dava düşebilmektedir. Çocuklarda cezaya son çare olarak başvurulmaktadır. Böylece hem devletin vatandaşına orantısız tepki vermesinden hem de devleti önemsiz meselelerle uğraştırmaktan kaçınmak amaçlanmaktadır. Çocukların yetişkin olmadan önceki dönemlerde işledikleri suçlar dönemsel özelliklerine bağlanmakta, bu dönemsel özelliklerin zamanla geçeceğine dair bir algı bulunmaktadır. Hafif suçlarda tedbir kararları uygulanmakta, tedbir kararlarının yeterli görülmediği durumlarda yaptırımlar uygulanmakta, her çocukla ilgili sosyal inceleme raporu hazırlanmaktadır (Plagemann, 2010).

Almanya’da 14 yaşını henüz doldurmamış çocukların cezai sorumluluğu bulunmamakta, bu yaş grubundaki çocuklara tedbir kararları uygulanmaktadır. 14–18 yaşları arasındaki çocuklarda ise isnat yeteneğinin varlığına bakılmaktadır. Bu yaş

grubunda isnat yeteneğinin varlığı tespit edildiği takdirde cezai sorumluluğu bulunmaktadır. 18–24 yaşları arasındaki bireyler genç yetişkin olarak görülmektedir. Cezai sorumluluğu olan çocuklar Genç Mahkemeleri’nde yargılanmakta, işlenen suçun ağırlığına göre tedbir kararları, hapis cezaları gibi yaptırımlar uygulanmaktadır. Diğer bir deyişle Almanya’nın ceza sisteminde çocukların ve gençlerin dönemsel özellikleri göz önünde bulundurulmaktadır (Yenisey, 2007). Bu dönemdeki bireylere ceza verilmesinin bireyin düzelmesinden ziyade kaybedilmesine neden olacağına inanılmakta, bu nedenle ağır olmayan suçlarda ceza yerine uzlaşma, cezanın ertelenmesi, toplum hizmeti gibi alternatif yaptırımlar uygulama gibi yöntemlere sık başvurulmaktadır. Çocukların yargılanması sürecinde sosyal çalışma görevlisi bütün davalarda yer almakta, önemli rol oynamaktadır (Library of Congress, 2020).

İskoçya’da Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanması

İskoçya çocuk suçluluğunun en yüksek olduğu ülkelerden biridir. Bu ülkede çocukların yargılanma yaşı 12’dir. Bu nedenle 12 yaşından küçük çocuklar gözaltına alınamamakta, gerekli görüldüğünde tedbir kararları ve alternatif yaptırımlar uygulanmakta, çocuklar mutlaka çocuk mahkemelerinde yargılanmaktadır. Çocuk mahkemelerinde alınan kararlar çocukların sicilinde yer almakta, diğer bir deyişle yaşanan bu durum yetişkinlik hayatında da karşısına çıkmaktadır. İskoçya’da çocukların yargılama sürecinde sosyal çalışma görevlileri yanında bulunmakta ve süreç boyunca önemli rol oynamaktadır. İskoçya’daki adalet sistemi çocukların korunması gerektiğini savunmakta, çocuklara indirimli cezalar uygulanmaktadır. Bunların yanı sıra İskoçya mahkemelerinde çocukların suça sürüklenmesi durumunda sürece erken müdahale hususu, çocuk mahkemelerinde yargılama, sınırlı müdahale yapma hususları dikkate alınmaktadır (Burman ve Mcvie, 2017; Konuk, 2019).

İngiltere’de Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanması

İngiltere’de çocuklara yönelik koruyucu, önleyici politikalar uygulanmakta, okullara bu hususta önemli sorumluluklar verilmektedir. Bununla ilgili olarak okullarda her öğrencinin risk puanı belirlenmekte ve risk altında olduğu belirlenen çocuklara erken müdahale programları uygulanmaktadır. Ebeveynlerin çok genç olması, çocukların antisosyal davranışlarda bulunması, çocuğun sık devamsızlık yapması, ortadan

kaybolması gibi riskleri belirlenen, ihmal ve istismara uğrama ihtimali bulunan çocuklara erken müdahale programları uygulanmakta, bu çocuklar ve ailelerine yönelik tedbirler alınmakta, eğitimler verilmektedir Bunun yanı sıra hem devlet okullarının hem de özel okulların çocuk koruma politikaları oluşturarak mevzuata dayalı uygulamalar yapması gerekmektedir (www.gov.uk). Çocuklarla ilgili mahkemeler ise gizlilik ilkesine uygun şekilde gerçekleştirilmekte, öncelikle korumaya yönelik uygulamalar ve tedbirler uygulanmakta, bunların etkili olmadığı durumlarda cezaya başvurulmaktadır (Elmacı ve Beyhan, 2015).

İngiltere’de çocukların 10 yaşından önce cezai sorumluluğu bulunmamakta, bu çocuklar anne baba velayetinden alınıp yerel yönetimlerin sorumluluğu altına verilmektedir. Ancak çocukların 10 yaşından itibaren cezai sorumluluğu bulunmaktadır. Cezai sorumluluk yaşının bu yaşa düşürülmesine neden olarak suç oranlarındaki artış gösterilmektedir. Buna dayalı olarak gerçekleştirilen reformla 10-13 yaşındaki çocukların cezai sorumluluğu bulunmaktadır. Buna neden olarak çocukların günümüzde erken olgunlaşmasının yanı sıra çocukların cezai sorumluluğunun bulunup bulunmadığının belirlenmesi hususunun davaların süresini boş yere uzatması ve zaman israfına yol açması gösterilmiştir (www.gov.uk). Bu çocuklara genellikle anne baba velayetinden alınıp yerel yönetimlere verilme ya da eğitim merkezlerine gitme yaptırımları uygulanmaktadır. Hapis cezası gerektiren suçları gerçekleştiren çocuklar ise kurumlara gönderilmektedir. Cezai sorumluluk yaşının 10 yaşına düşürülmesi tepki yaratmış, bu hususta pek çok eleştiri söz konusu olmuştur. Bunun yanı sıra çocukların 14-17 yaşları arasında isnat yeteneklerinin varlığı kabul edilmekte, 18-20 yaşları arasındaki bireyler ise genç yetişkin olarak görülmektedir. İngiltere’de suça sürüklenen çocuklarla ilgili öncelikle önlemeye yönelik politikalar uygulanmakta, suç meydana geldiğinde ise özellikle de ağır suçlarda cezaya başvurulmaktadır (Yenisey, 2007; Efe, 2008; Toprak, 2010).

Fransa’da Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanması

Fransa’da cezai sorumluluk yaşı 13 olarak yer almakta; ancak yargılama çocukların isnat yeteneklerinin var olup olmadığına bakılarak yapılmaktadır. Çocuklar çocuk mahkemesinde yargılanmakta, bunlara koruyucu ve eğitici tedbir kararları uygulanmaktadır. 13–16 yaşları arasındaki çocuklara cezadan ziyade eğitici güvenlik tedbiri kararları, para cezası gibi alternatif yaptırımlar uygulanmakta, gerekli görüldüğü

takdirde mecbur kalındığında diğerk bir deyişle istisnai durumlarda hapis cezasına başvurulmaktadır.

13–16 yaşları arasındaki çocukların alacakları cezalar yetişkinlerin alacakları cezanın yarısı oranında olmaktadır. Suça sürüklenen çocukların aldıkları tedbir kararları, hapis cezaları sabıka kaydında görölmektedir (Library of Congress, 2020). Suça sürüklenen çocukların yargılama sürecinde sosyal çalışma görevlileri önemli rol oynamaktadır. Zira suça sürüklenen çocuklarla ilgili ceza verilmeden önce sosyal çalışma raporu dikkate alınmaktadır (Yenisey, 2007). Fransa’da çocuk mahkemeleri ceza davalarının yanı sıra çocuğun velayeti, eğitimi, korunması davalarında da tek yetkili mahkeme olarak görev yapmaktadır (Konuk, 2019). Fransa’da uzlaşma, arabuluculuk gibi alternatif yöntemler sık kullanılmakta, bunlar sayesinde mahkemelerin iş yükü azalmakta, mahkemeler daha kısa sürede, daha az masrafla ve kolay karar vermektedir (Liebmann, 2007).

Amerika Birleşik Devletleri’nde Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanması

ABD’de ilk çocuk mahkemesi 1899 yılında Chicago’da kurulmuştur. ABD’deki okullarda zorbalıkla ve suçla mücadele etmek için bir dönem sıfır tolerans politikası gibi sert politikalara dayalı uygulamalar yapılmıştır. 1980’lerde ortaya çıkan ve 1990’larda yaygınlaşan sıfır tolerans politikasına göre okullarda belirli suçlara tanımlanmış zorunlu cezalar bulunmakta ve uygulanmaktadır (NEA, 2020). Bunda amaç okullarda belirlenen davranışların hiçbir zaman kabul edilemeyeceğı, telafisinin olamayacağı düşüncesinin oluşmasını sağlamaktır. Okula silah, alkol, sigara, reçetesiz ilaç, uyuşturucu madde getirmek, tehdit etmek yasaklar arasında bulunmaktadır. Bu yasakları çiğneyen öğrencilere okuldan atılma gibi yaptırımlar uygulanmaktadır. Ancak sıfır tolerans politikası ile okulların cezaevine giden yolda bir araç olduğuna dair eleştiriler yapılmış, bu uygulama beklenen etkiyi yaratmamış, pek çok okul ve eyalet bu politikayı uygulamaktan vazgeçmiştir (NCPC, 2020). Diğerk bir deyişle ABD’de geçmiş yıllarda çocuklara karşı sert cezalara yönelik bir tutum sergilenmiş; ancak çocukları cezalandırmanın çözüm olmadığına inanılarak çocukların korunmasına yönelik politikalar geliştirilmiştir. ABD’de çocuklar için cezai sorumluluk yaşı eyaletten eyalete farklılık göstermekte, pek çok eyalet çocukların yasal sorumluluk yaşını 13 olarak uygulamakta ancak bazı eyaletlerde ise cezai sorumluluk yaşı bulunmamaktadır. Çocuk

mahkemeleri gizli olarak yapılmakta, çocuklara hapis cezası vermek yerine genellikle alternatif yaptırımlar uygulanmaktadır (NJDC, 2020).

Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanması

Türkiye’de ise 5237 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ceza Kanunu’nun (TCK) 31. maddesine göre suç eylemini gerçekleştirdiği esnada henüz 12 yaşını bitirmemiş olan çocukların cezai sorumlulukları bulunmamaktadır. Kanun bu yaşın altındaki çocuğun yaptığı fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamadığını veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmediğini mutlak biçimde kabul etmektedir (Akyüz, 2011). Bu çocuklar hakkında ceza soruşturması yapılamamakta; ancak tedbir kararı alınmaktadır. On iki yaşını bitirmiş ancak 15 yaşını bitirmemiş çocukların cezai sorumluluğu, çocuğun gerçekleştirdiği eylemin sorumluluğunu algılamasına ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin (isnat yeteneği) varlığına bağlı olmaktadır. Bu yaş grubundaki çocukların aldığı ağırlaştırılmış müebbet cezası 12–15 yıl arasında, müebbet hapis cezası 9-12 yıl arasında olmakta, diğer cezaların yarısı indirilmekte ve her eylem için verilecek hapis cezası yedi yılı geçememektedir. Eylemi gerçekleştirdiği esnada 15 yaşını doldurmuş ancak 18 yaşını doldurmamış çocukların isnat yeteneklerinin tam olduğu kabul edilmekte; ancak bunlar henüz ergin olmadıklarından işledikleri suçun karşılığı ceza indirilerek verilmektedir. Bu yaş grubunda ağırlaştırılmış müebbet 18-24 yıl, müebbet 12-15 yıl olmakta, diğer cezalarsa üçte bir oranında indirilmekte ve her eylem için verilecek hapis cezası 12 yıldan fazla olmamaktadır (TCK, m. 31).

Aşağıda farklı ülkelerdeki çocuk adalet sistemi politikalarına ilişkin uygulamalar Şekil 1’de görülmektedir.

Ülke Adı	Cezai sor. yaşı	Politikaları
Almanya	14 →	Çocukların dönemsel özellikleri dikkate alınır. Alternatif yaptırımlar uygulanır. Her çocukla ilgili SİR raporu hazırlanır.
İskoçya	12 →	Çocuklar yalnızca çocuk mahkemelerinde yargılanır. Çocuklara sınırlı müdahale yapılır. Sosyal çalışma görevlilerinin rolü önemlidir.
İngiltere	10 →	Önleyici politikalar uygulanır. Risk altında olan çocuklar belirlenip tedbirler alınır. Okullarda korumaya yönelik uygulamalar yapılır.
Fransa	13 →	İstisnai durumlarda hapis cezasına başvurulur. Genellikle tedbir kararları ve alternatif yöntemler kullanılır. SİR dikkate alınır.
ABD	- →	Sert politikalardan vazgeçilerek korumaya yönelik politikalar uygulanır. Alternatif yaptırımlara başvurulur.
Türkiye	12 →	Önleyici politikalar yerine cezaya yönelik politikalar uygulanır. Yetişkinlere yönelik kanunlarla çocuk adalet sistemi uygulanır.

Şekil 1. Ülkelerin Çocuk Adalet Sistemi Politikaları

Şekil 1’de de görüldüğü gibi ülkelerin çocuklara yönelik adaleti hususunda politikaları cezai sorumluluk yaşları ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. Bu politikalara dayalı olarak uygulamaları da farklılık göstermektedir. Türkiye’nin cezaya dönük politikalar yerine önleyici politikalar uygulaması, çocuk adalet sistemini çocuklara uygun şekilde yapılandırması hususu gerekli hale gelmektedir.

Çocuk Mahkemeleri. Suça sürüklenen çocukların yargılanması 19. yüzyıldan önce genel mahkemelerde yapılmaktaydı. Ancak daha sonra pozitivist ekolün etkisiyle yaptırımın amacının, suça sürüklenen çocuğa yaptığıнын bedelini ödetmekten ziyade çocuğu yeniden eğiterek topluma kazandırmak olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Bu nedenle çocuğun yeniden eğitilerek düzeltilmesi, koruyucu önlemler alınması, bu önlemleri alırken çocuğun kişiliğinin dikkate alınması gerektiği konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bu görüşün etkisiyle 1899 yılında ABD’de yayınlanan bir kanunla çocuk mahkemeleri kurulmuştur. Türkiye’de ise çocuk mahkemeleri ile ilgili çalışmalar 1945 yılında başlamış, çocuk mahkemeleri ile ilgili kanun 1979’da çıkmış, 1 Haziran 1982’de yürürlüğe girmiştir. 2005 yılına kadar yürürlükte olan bu kanun 3 Temmuz 2005 tarihinde 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. Çocuk mahkemelerinin kuruluş ve esasları 5395 Sayılı ÇKK ile düzenlenmiştir (Akyüz, 2018). ÇKK’ya göre (2005) suça sürüklenen çocuklar çocuk mahkemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesinde yargılanmaktadır.

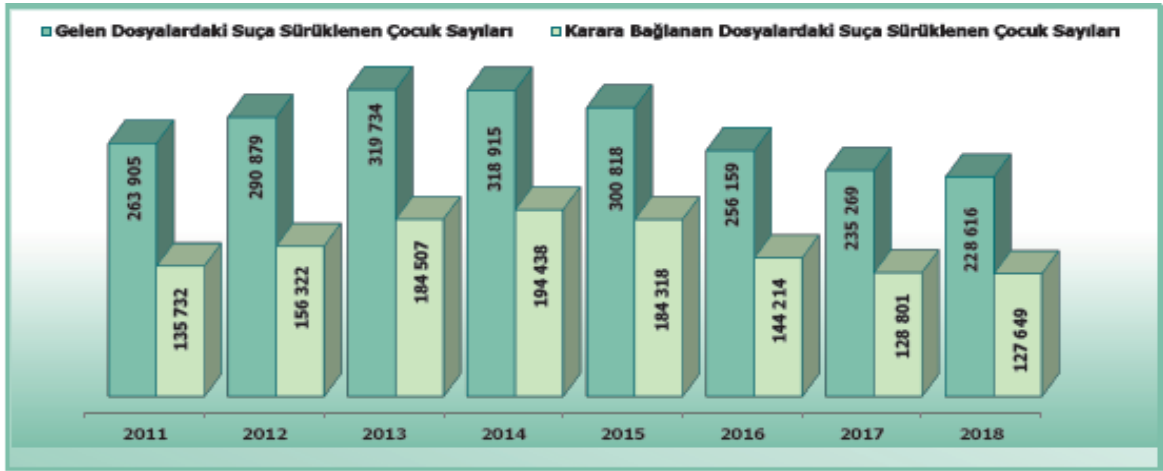
Türkiye’de çocuk mahkemesi düşüncesi ilk defa 1916 yılında bir dönem Dışişleri Bakanlığı yapmış bir siyasetçi olan Necmettin Sadak tarafından dile getirilmiştir. Cumhuriyetin kurulmasından sonra 1930’lu yıllarda bazı yazarlar çocuk mahkemelerinin kurulmasından ve bu mahkemelerde çocuk hakkında yapılması gereken incelemelerden söz etmişlerdir. Buna rağmen Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri Kanunu 1979 yılında çıkarılmış ve ilk çocuk mahkemeleri 1987 yılında Ankara ve İstanbul’da kurulmuştur. 2000li yıllara kadar dört ilde altı çocuk mahkemesi kurulmuş, 2005 yılında çıkarılan 5395 sayılı ÇKK ile çocuk mahkemelerinin sayısında artış sağlanmıştır. 2005 yılından itibaren ceza mahkemelerine açılan davalarda çocuk mahkemelerinde yargılananların oranında bir artış olsa da, çocuk mahkemeleri ve uzman personel sayısının yetersizliğinden dolayı çocukların %60’ının diğer mahkemelerde yargılandığı belirlenmiştir (Uluğtekin, 2011). Çocuk mahkemeleri tek hâkimden oluşmakta, il merkezlerinde kurulmakta, belirli durumlarda ihtiyaca göre Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun görüşü alınarak ilçelerde kurulabilmekte, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı içinde bulunan

çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararları çocuk mahkemesi hâkimi tarafından duruşma yapılmadan alınmaktadır. Çocuk mahkemelerinde cumhuriyet savcısı bulunmamaktadır (ÇKK, m. 25).

Suçta sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararları çocuk mahkemesi hâkimi tarafından duruşma yapılmaksızın alınması nedeniyle karar mahkeme kararı değil, hâkim kararı niteliğinde olmaktadır. Ancak suça sürüklenen çocuk hakkında kovuşturma aşamasında alınacak tedbir kararı çocuk hâkimi tarafından değil davanın görüldüğü çocuk mahkemesi tarafından alınmaktadır (ÇKK, m. 3; Akyüz, 2011). Çocuk mahkemelerinin her il merkezinde kurulabilme imkânı bulunmasına rağmen Adalet Bakanlığının 2017 yılında yayınladığı verilere göre Türkiye’de 33 ilde 108 çocuk mahkemesi bulunmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2017). Suça sürüklenen çocuk sayısının fazla olması nedeniyle bu mahkemeler yeterli olmamakta, suça sürüklenen çocukların bir kısmı yetişkin mahkemelerinde yargılanmakta, bu durum hem uluslararası bir sözleşme olan ÇHS’ye hem de ulusal sözleşme olan ÇKK’ya aykırı olmaktadır.

Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri. Bir başkan ve yeteri kadar üye ile toplanmakta, bölgelerin coğrafi durumu ve iş yoğunluğuna göre Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun görüşü alınarak kurulmaktadır. Çocuklar tarafından işlenen ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakmaktadır. Bu mahkemelere çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanında eğitim almış hâkimler ve Cumhuriyet savcıları arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılmaktadır (ÇKK, m. 25).

Çocuk ağır ceza mahkemeleri Ankara, İzmir, İstanbul, Diyarbakır ve Kocaeli olmak üzere beş ilde kurulmakta ve bu beş ilde 18 ağır ceza mahkemesi bulunmaktadır. Çocuk ağır ceza mahkemeleri de çocuk mahkemeleri gibi yeterli sayıya ulaşamadığından aynı zamanda yoğunluk nedeniyle, suça sürüklenen çocukların bir kısmı yetişkin mahkemelerinde yargılanmaktadır. Mahkemelerin yetersiz olması, ertelenen dava sayısının artmasına neden olmakta, davaların sürelerini de uzatmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2017; Adalet Bakanlığı, 2018; Can, 2018). Şekil 2’de 2011-2018 yılları arasındaki mahkemelere gelen dosyalardaki suça sürüklenen çocuk sayıları ve karara bağlanan dosya sayıları görülmektedir.

Şekil 2. Adliye Gelen ve Karara Bağlanan Dosyalar

Kaynak. Adli İstatistikler, 2018

Şekil 2’de 2018 yılındaki mahkemelere gelen ve karara bağlanan dosyaların sayılarına bakıldığında gelen dosya sayısının 228.616 olduğu, karara bağlanan dosya sayısının ise 127.649 olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle gelen dosyaların yalnızca %55,8’inin karara bağlandığı görülmektedir. Bu durumda gelen dosyalardaki dava sayısının önemli bir kısmı karara bağlanamamakta, buna dayalı olarak yoğunluk nedeniyle yıllarca bekleyen dosyalar bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporuna göre (2018) de çocuk mahkemelerinin ve çocuk cezaevlerinin sayısı yetersiz görülmekte, her ilde bir çocuk mahkemesinin kurulması gerektiği belirtilmektedir. Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporuna göre (2018) tutuklu yargılanan çocukların sayısının yüksek olduğu, buna çözüm bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Bu anlamda çocuklarla ilgili mağduriyetler yaşanmakta, bu hususta bir çözüm bulunmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Çocuk Mahkemesine Yardımcı Kurumlar ve Görevliler. Aşağıda çocuk mahkemesine yardımcı kurumlar olan cumhuriyet savcılığı çocuk bürosu, kolluğun çocuk birimi, sosyal çalışma görevlileri ve denetim görevlilerinden bahsedilmiştir.

Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Bürosu. Cumhuriyet başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulmaktadır. Bu büroda belirli niteliklere sahip ve yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı görevlendirilmektedir. Suça sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli olan Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilmektedir. Cumhuriyet

savcısı soruşturma esnasında gerekli olduğunu düşündüğü takdirde, çocuk hâkiminden koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını isteyebilmektedir (ÇKK, m. 29).

Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Bürosu suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma işlemleri yürütmekle ve gerekli durumlarda çocuk hakkında gecikmeksizin tedbir kararının alınmasını sağlamakla sorumlu olmaktadır. Bunun yanı sıra çocuk bürosunda korunmaya ihtiyacı olan suça sürüklenen çocuk veya suç mağduru olan çocuklardan eğitim, iş, barınma gibi yardıma ihtiyacı olanlara, ihtiyaçları olan destek hizmetleri sağlamak için gereken kamu kurum kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği halinde çalışmak ve bu çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmekle görevli olmaktadır (ÇKK, m. 30). Çocuklar tarafından işlenen suçların soruşturulması çocuk bürosunda görevli cumhuriyet savcıları tarafından yapılmakta, savcının bu görevi kolluğa devretme yetkisi bulunmamaktadır (Akyüz, 2011). Karataş'ın 2016 yılında gerçekleştirdiği araştırmada savcılıkların genellikle çocuk bürolarının olmadığı, soruşturmaların çocuk savcısı olarak ifade edilen ancak bu konuda herhangi bir eğitim almamış, yetişkinlere bakan savcılar tarafından gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır.

Kolluğun Çocuk Birimi. Suça sürüklenen çocukların karşılaştığı ilk görevliler kolluk kuvvetleridir. Yasal görevlilerle ilk ilişki çocuk üzerinde önemli etkilerde bulunmaktadır. Bu nedenle kolluğun çocuk biriminde görevli çalışanlar çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk psikolojisi, çocuk gelişimi konularında eğitim alan çalışanlardan oluşmaktadır (Akyüz, 2011). Çocuğun koruma ihtiyacında olduğunun belirlenmesi veya koruma kararı almak için beklemenin zararına olacağına, bir an önce korumaya alınması gerektiğine karar verildiği durumlarda kolluğun çocuk birimi gerekli önlemleri alarak onların güvenliğini sağlamakla, en kısa zaman içinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na teslim etmekle sorumlu olmaktadır (ÇKK, m. 31).

Kolluğun çocuk birimi suça sürüklenen veya korunmaya muhtaç çocuklar hakkında işleme başlandığında, durumu çocuğun velisine veya çocuğun bakımından sorumlu kimseye, baroya ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle sorumludur. Ancak bu hususta bir hassasiyet söz konusudur. Suça sürüklenen çocuğu suça azmettirdiğinden veya mağdur çocuğu istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına herhangi bir bilgi verilmemektedir. Kolluğun çocuk birimi çocuk için tehlike söz konusu olduğunda acil korunma kararını dahi beklemeden gerekli önlemleri alma yetkisine

sahiptir. Çocuk kollukta bulunduğu esnada çocuğun yakınlarından birinin yanında olmasına imkân sağlanmaktadır (ÇKK, m. 31).

Çocuk birimi illerde il emniyet müdürlüklerinde kurulan çocuk şube müdürlüğü, ilçelerde ilçe emniyet müdürlüğü bünyesinde kurulan çocuk büro amirliği şeklinde teşkilatlanmaktadır. Bu birimler suça sürüklenen çocukların yanı sıra evden kaçmış, terk edilmiş, başıboş veya suç mağduru olmuş çocuklarla ilgilenmektedir (Akyüz, 2011). ÇKK'nın 31. maddesine göre çocuklarla ilgili kolluk görevi öncelikle kolluğun çocuk birimi tarafından yerine getirilmektedir. Diğer bir deyişle yoğunluk söz konusu olduğunda genel kolluk da bu görevi yapabilmektedir. Çocuklar yakalanıp sorgu için götürülürken kaçmaya çalışması, tehlikeye neden olması gibi durumlar dışında zorunlu kalmadığı takdirde çocuğun aşağılanma duygusunu hissetmemesi, psikolojisinin bozulmaması için kelepçe kullanılmamaktadır (ÇKK, m.18).

Sosyal Çalışma Görevlileri. Mahkemelere ve sosyal hizmet merkezlerine Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından tercihen çocuk suçluluğu ve çocuk hukuku alanında gerekli bilgiye sahip yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi atanmaktadır. Sosyal çalışma görevlileri sorumlu oldukları çocuk hakkında sosyal inceleme yapmak, Sosyal İnceleme Raporu (SİR) hazırlayıp gerekli mercilere sunmak zorundadır. SİR'ler sadece mahkemede hâkimin karar verme aşamasında kullanılmamakta, kurumlardaki uygulamalar esnasında kurumların işlerine yarayacak bilgileri de kapsamaktadır (ÇKK, m. 33). Pekin Kurallarının 16. maddesinde önemsiz suçlar dışındaki bütün suçlarda çocuğun yaşam koşullarının incelenmesi gerektiği, sosyal inceleme raporlarının çocuklarla ilgili davalarda kritik öneme sahip olduğu ifade edilmektedir. SİR'ler çocukların kanunla ihtilafa düşme nedenlerini ortaya koyarak ihtiyaç duydukları müdahaleyi öneren sosyal ve yasal belgelerdir. Amaç çocuk için en uygun düzenlemeyi içeren hükmün verilmesinde mahkemeye yardımcı olmaktır. SİR'lerde sadece çocuk değil, çevresi içinde çocuğun incelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. (Uluğtekin, 2011).

Kanunlarda sosyal inceleme raporu her yaş grubunda zorunlu olarak istenmemekte, çocuğun isnat yeteneğinin varlığına dair bir bilirkişi raporu beklenmektedir. Bu raporun zorunlu hale getirilmemiş olması ve bu raporun hazırlanmasında bir standardın olmaması çocukların haklarını verimli kullanmalarına engel olmaktadır (Can, 2018). Sosyal çalışma görevlilerinin sosyal inceleme raporunu hazırlamadan önce çocukla ve çevresiyle yeterli sayıda görüşme yapması gerekmektedir,

zira raporda çocuğun bireysel özelliklerine ilişkin bilgilere, çevresine ve ailesine ilişkin bilgilere, arkadaş grubu, okul, boş zamanlarında neler yaptığıyla ilgili bilgilere yer verilmesi ve bunların kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde çocuğun tanınması ve en uygun desteğin sağlanması amaçlanmaktadır (UNICEF, 2013). Bununla ilişkili olarak Kartal Çocuk Ağır Ceza ve Çocuk Mahkemelerinde yapılan araştırmada SİR'lerin neredeyse tamamının ev ziyareti yapılmadan %50'sinin de aileyle görüşmeden hazırlandığı belirlenmiştir. Sosyal çalışma görevlerinin zamanlarının yetersizliği, ulaşım sorunu, korku ve güvensizlik gibi sorunlarla çocuğun yaşamında önemli olan kişilerle görüşmeden ev ziyareti yapılmadan, sadece çocuklarla birkaç görüşme yapılarak eksik ve yetersiz SİR'lerin ortaya çıkmasına neden olduğu ifade edilmiştir (Uluğtekin, 2011). Çocuk suçluluğunun azaltılmasında sosyal inceleme raporlarının hazırlanması bu anlamda önem taşımaktadır.

Denetim Görevlileri. ÇKK'nın 36. maddesine göre koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilmektedir. Bu durumda denetim altına alınan çocukla ilgili denetim şubesinden bir denetim görevlisi görevlendirilmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ve henüz on iki yaşını bitirmemiş çocuklarda denetim görevi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilmektedir (ÇKK, m. 36; Akyüz, 2011).

Denetim görevlisi denetim kararıyla hedeflenen amacın gerçekleşmesi için çocuğu eğitim, aile, iş, sosyal çevre gibi alanlarda desteklemek, önerilerde bulunmak, rehberlik yapmakla sorumlu olmaktadır. Denetim görevlisi aynı zamanda çocuğun kaldığı yerleri, ilişki kurduğu kimseleri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları ailesiyle arkadaşlarıyla ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu yerinde incelemekle görevlidir. Mahkeme tarafından alınan kararların uygulanmasını ve bu uygulamaların sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izlemek, sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini denetlemekle görevlidir. Bu gibi hususlarda çocuğun gelişimi hakkında üç ayda bir Cumhuriyet savcısı veya mahkemelere rapor vermekle sorumludur. Denetim görevlileri bu görevlerini yerine getirirken çocuğun annesi, babası, okul idaresi ve öğretmeniyle işbirliği yapmaktadır. Bu hususta herkes tıpkı sosyal çalışma görevlisine olduğu gibi denetim görevlisine de gereken bilgileri vermek ve yardımcı olmak zorundadır (ÇKK, m. 38).

Kısaca özetlenecek olursa denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişiye rehberlik edecek bir uzman görevlendirilmekte ve bu müdahale kararları doğru zamanda doğru çocuklarda uygulandığında suçun önlenmesinde kritik öneme sahip olmaktadır (Cevher, 2007).

Suç Sürüklenen Çocuklar Hakkında Alınan Yargı Kararlarının Uygulanması

Suç sürüklenen çocuklara kanunlara aykırı davranışlarından ötürü bir takım yaptırımlar uygulanmakta, çocukların yargılanmasında ve yaptırımların uygulanmasında hassasiyet gösterilmesi hususu önem taşımaktadır (Topaloğlu, 2010). Ceza hukuku alanındaki klasik ekol, ceza sorumluluğunu irade serbestine ve yaptığı eylemlerin haksızlığını anlama yeteneğine bağlamış, çocuklar için ayrı ıslahevleri kurulmaya başlanmıştır. Ancak bu kötü koşullar ve kapalı ortamlar onların ıslahını sağlayamadığı gibi çocuklar buradan çıktıktan sonra daha çok suç işlemeye başlamıştır. Bu durum çocuklara verilen mahkûmiyet kararlarının etkisizliğini ve cezanın suçla mücadelede çözüm olmadığını göstermiştir. Pozitivistlerse suçlu davranışın psikolojik, biyolojik ve sosyal faktörlerin etkisiyle meydana geldiğini savunmuşlardır. Araştırmalar sonucunda çocukları suça sürükleyen nedenlerin, yetişkinleri suça sürükleyen nedenlerden farklı olduğunu anlaşılmıştır. Bu nedenle çocuğun davranışlarına karşın eğitimsel önlemler alınmasının daha etkili olduğuna karar verilmiştir. Bu anlamda çocuk adalet sisteminin temel özelliği, eğitimin cezadan daha etkili olduğu anlayışına dayanarak eğitimsel önlemlere öncelik vermesidir (Akyüz, 2018).

Suç işleyen çocuğa yaptırım uygulanmasının amacı onu cezalandırmaktan ziyade yeniden eğiterek ve düzelterek topluma kazandırmaktır. Lakin çocukların daha fazla kullanılma ihtimali düşünülerek de cezadan vazgeçilememektedir. Ancak çocukların işledikleri suçun ağır olmaması, gelecekte suç işlemeyeceklerine inanılması durumunda, devlet yaptırım uygulamaktan vazgeçebilmekte ya da uygulanan yaptırımın yerine getirilmesi sırasında, davranışlarında olumlu değişimler olanları şartlı veya şartsız tahliye edebilmektedir (Attar, 2010).

Aşağıda suça sürüklenen çocuklar hakkında alınan yargı kararlarının uygulanması konusu tutuklama ve adli kontrol, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, tedbir kararları, çocuk eğitim evleri, çocuk kapalı ceza evleri, onarıcı adalet modeli başlıkları çerçevesinde ele alınmıştır.

Tutuklama ve Adli Kontrol

On beş yaşını doldurmamış çocuklarda beş yılı geçmeyen hapis cezasını gerektiren eylemlerden dolayı tutuklama kararı verilememektedir. Suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma sürecinde adli kontrol tedbiri olarak yapılan uygulamalar belirlenen çevrenin sınırları dışına çıkmamak, bazı yerlere gidebilmek bazı yerlere ise gidememek, belirlenen kuruluş ve şahıslarla ilişki kurmamaktır. Bu tedbirlerin işe yaramadığının düşünülmesi, herhangi bir sonuç alınamaması durumunda tutuklama kararı verilebilmektedir (ÇKK, m. 20,21).

İnsan Hakları Komitesi yargılama öncesinde çocukların gözaltına alınmalarını onaylamadığını ifade etmiştir. Pekin Kurallarına göre de yargılamanın tutuklu olarak yapılmasına son çare olarak başvurulmalı ve süre mümkün olduğunca kısa tutulmalıdır. Tutukluluk yerine yakın gözetim, bir aile ya da eğitim kurumuna yerleştirme gibi önlemler alınmalıdır. Tutuklamanın gerekli olduğu durumlarda ise çocuklar yetişkinlerden ayrı tutulmalıdır. Tutukluluk esnasında çocuklar cinsiyetlerinin ve yaşlarının gerektirdiği tüm kültürel, sosyal, eğitsel, psikolojik ve tıbbi yardımlardan yararlandırılmalıdır (Akyüz, 2011; Pekin Kuralları, m. 13).

Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Cumhuriyet savcısı üç yıl ve daha az süreli hapis cezası gerektiren suçlarda, yeterli şüphe bulunmasına rağmen, erteleme kamuya yararı olduğunu düşündüğünde kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilir. Ancak bu kararın verilebilmesi için daha önce mahkûmiyet kararı verilmiş bir suçunun olmaması ve bu kararın verilmesi durumunda kişinin suç işlemekten sakınacağı kanaatine varılmış olması gerekmektedir (Ceza Muhakemesi Kanunu [CMK], m.171). Ancak bu düzenleme örgüt kuran, örgüte üye olanlarda, askeri suçlarda ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uygulanmamaktadır. Bunun dışında bu düzenleme uyuşturucu satın alan, bulunduran ve kullanan kişilerde beş yıl ve daha az ceza alanlarda uygulanabilmektedir (CMK, m.171).

Ertelene süresi boyunca kişi hakkında en az bir yıl süreyle denetimli serbestlik uygulanmaktadır. Bu süre Cumhuriyet savcısının kararı ile üç ay uzatılabilmekte ve bu uzatma en fazla bir yıl daha sürebilmektedir (CMK, m.171). Ertelene işlenen suçun özelliğine göre failin belirli bir süre suç işlememesi durumunda gerçekleştirilen bir uygulamadır. Kişinin belli bir deneme süresi içinde iyi hal göstermesi, yeni bir suç

işlememesi durumunda ceza davası açılmamakta, açılmış olan davada duruşma yapılmamakta, dava sonucunda mahkûmiyet kararı verilmemekte ya da mahkûm edildiği ceza infaz edilmemektedir. Failin kişilik yapısı, bulunduğu çevre kendisini suç işlemeye yöneltebilmekte ve bu kişiler tesadüfi suçlu olabilmektedir. Bu kişilerin serbest bırakılarak bir yaptırım görmemeleri, tekrar suç işlemelerine neden olabilmekte bu bakış açısıyla suçluya bu sayede bir şans verilmektedir (www.turkhukuksitesi.com).

Kısacası çocuğun işlediği suçtan ötürü kanundaki koşulların varlığı durumunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı alınabilmektedir. Kamu davasının ertelenme süresi yetişkinlerde beş çocuklarda ise üç yıldır. Bu kararın verildiği çocuk üç yıl içinde bir suça karışmadığı takdirde dava açılmamaktadır. Bu karar alındığı takdirde denetim görevlisi ile çocuğun durumunun takibi yapılmaktadır (ÇKK, m. 19).

Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Çocuğa yüklenen suçtan ötürü gerçekleştirilen yargılamanın sonunda Ceza Kanunundaki koşulların varlığı durumunda, iki yıl ve daha az süreli hapis cezalarında veya adli para cezalarında mahkeme hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilmektedir. Bunun için kişinin daha önce aldığı bir hapis cezasının olmaması ve tekrar suç işlemeyeceğine dair bir kanaatin oluşması gerekmektedir. Bu kararın verildiği kişilerin denetim süresi yetişkinlerde beş, çocuklarda ise üç yıldır. Bu karar alındığı takdirde denetim görevlisi ile çocuğun durumunun takibi yapılmaktadır. Bu düzenleme hükmün sanık hakkında hukuki bir sonuç doğurmamasını ifade etmektedir. Denetim süresi içinde kişinin kasten yeni bir suç işlemesi durumunda ise mahkeme hükmü açıklamaktadır (CMK, m. 231; ÇKK, m. 23).

Kişinin yaptığı hatanın farkına varabilmesi ve işlediği suçu tekrar etmemesi için mutlaka mahkûmiyet kararı verilmesi ve bunun uygulanması gerekmemektedir. Kişilerin iki yıl ve daha az süreli hapis veya adli para cezası alması durumunda kişiler hükmün açıklanmasının geri bırakılmasından yararlanabilmektedir. Zira çevresel ve sosyal faktörlerin etkisiyle suça sürüklenmiş veya anlık duygularına yenik düşmüş, öfke nöbetleri geçirmiş kişilere bu uygulama ile temiz bir sayfa açma imkânı sağlanmaktadır. Bu uygulama ile bu kişilerin sabıkalı hale gelmeden hayatlarına devam etmelerine imkân tanınmaktadır (www.hukukihaber.net).

Tedbir Kararları

Suçla sürüklenen çocuklara uygulanan yaptırımlardan biri de tedbir kararlarıdır. En çok alınan tedbir kararları “danışmanlık” ve “eğitim” tedbiri olmaktadır. Bunların yanı sıra çocuğun ailesi tarafından bakılmaması durumunda çocuğun bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmeti alması için “bakım” tedbiri, tedavi edilmesi ile ilgili “sağlık” tedbiri, barınma yeri olmayan ailelere ve hamile çocuklara “barınma” tedbiri uygulanmaktadır (ÇKK, m. 5 ve 7).

Aşağıda bu tedbir kararları ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Danışmanlık Tedbiri. Çocuğun bakımından sorumlu kişilere çocuk yetiştirme hususunda, çocuğa ise eğitimi ve gelişimi ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik tedbirlerdir. Bu tedbir çocuğun ailesinin yanında muhafaza edilmesini sağlamak, tedbir kararının uygulanmasını desteklemek amacıyla uygulanmaktadır. Aynı zamanda tedbir kararı verilen çocukların zihinsel, bedensel, psikolojik, sosyal, duygusal gelişimini desteklemek, çocuğun okul, aile ve sosyal çevresiyle uyumunu güçlendirmek, yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çocuğun okul başarısını arttırma, davranış bozukluğu, madde kullanımı, ergenlik sorunları, aile içi iletişim gibi çocuğun bakımından sorumlu kişilerin ihtiyaçlarına uygun konularda uzmanlar görevlendirilmektedir. Çocuğun bakımından sorumlu kişilere anne baba eğitimi, aile danışmanlığı verilmektedir. Danışmanlık hizmeti Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmektedir (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik [KDTK], m. 12).

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre (2020) rehber öğretmenler, hakkında tedbir kararı alınan çocuklar ve onların aileleri diğer bir deyişle onlardan sorumlu kimselere danışmanlık tedbiri uygulamakla sorumlu olmaktadır (m. 34). Bu anlamda danışmanlık tedbirinin uygulanmasında rehber öğretmenler önemli rol oynamaktadır.

Eğitim Tedbiri. Çocuğun bir eğitim kurumuna gündüz veya yatılı olarak devam etmesine, eğitim alması mümkün olmayan çocuklar için evde eğitime, özel eğitim alan çocukların bu kurumlarda eğitimine devamına yönelik tedbirlerdir. Aynı zamanda bu

tedbir çocukların bir iş veya meslek edinmesi amacıyla bir meslek ya da sanat kursuna gitmesine yahut bir ustanın yanında çalıştırılmasına yönelik tedbirlerdir. Eğitim tedbiri kararının verilmesinde on beş yaşından küçük çocuklarda ulusal ve uluslararası sözleşmelerdeki sınırlar dikkate alınmaktadır. Hiçbir eğitim almamış yahut zorunlu eğitimini yarıda bırakmış olup haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocukların eğitimlerini sürdürebilmeleri, kapasitelerini geliştirebilmeleri, bir meslek sahibi olabilmeleri, çalışabilmeleri için Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından gerekli önlemler alınmaktadır. Eğitim tedbiri MEB ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir (KDTK, m.13).

Bakım Tedbiri. Çocuğun bakımından sorumlu kimselerin görevini herhangi bir nedenle yerine getirememesi halinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çocuğun bakım yurduna yerleştirilmesi yahut koruyucu aile hizmetlerinden ve bunun gibi hizmet modellerinden yararlandırılmasına yönelik uygulamalardır. Bakım tedbiri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından gerçekleştirilmektedir (KDTK, m.14).

Barınma Tedbiri. Hayatını sürdürebilmek için yeterli ve sağlıklı bir barınma yeri olmayan çocuklu kimselere, hayatı tehlikede olan hamile kadınlara ve bunların çocuklarına uygulanan tedbirdir. Barınma tedbiri alan kimseler istedikleri takdirde adresleri ve kimlikleri gizli tutulmaktadır (KDTK, 2006, m. 15). Aynı zamanda suça sürüklenen, suç mağduru olan, sokakta tehlikelerle karşılaşması nedeniyle haklarında bakım tedbiri yahut korunma tedbiri kararı verilen çocuklardan psikolojik ve sosyal desteğe ihtiyaç duyanlar bu ihtiyaçları karşılanıncaya kadar geçici süre ile bakımlarının ve korunmalarının sağlandığı yatılı bir sosyal hizmet kuruluşu olan Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) bulunmaktadır. Çocuklar burada kaldıkları süre boyunca aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir (Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği [ÇDMY], m. 3).

Sağlık Tedbiri. Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonla, madde bağımlılığı olanların tedavilerinin yapılmasına yönelik olan tedbirdir. Suça sürüklenen ve korunmaya ihtiyacı olan akıl hastası çocuklar hakkında bu çocukların ruhsal sağlıklarının tedavisi için ilk olarak sağlık

tedbirine karar verilmesi gerekmektedir. Bu çocuklarda mahkeme yahut çocuk hâkimi koruyucu veya destekleyici tedbir kararlarını vermeden önce çocuğun sağlık durumu hakkında rapor isteyebilmektedir. Akıl hastalığı yahut madde bağımlılığı nedeniyle sağlık tedbirine resmi sağlık kurulu raporuna göre karar verilmektedir. Ancak çocuğun akıl hastalığı veya madde bağımlılığı açıkça belli olduğu durumlarda çocuğun kendisi yahut bakımından sorumlu kimselerin tedavi talep etmesi durumunda rapor alınmadan sağlık tedbirine karar verilebilmektedir. Sağlık tedbiri Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir (KDTK, m.16).

Tedbir kararlarını yerine getirmekle sorumlu kişi, kurum ya da kuruluşlar tarafından bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği hususunda bir plan hazırlanarak uygulamaya konulmaktadır. Mahkeme veya çocuk hâkimi gerektiğinde uygulama planının değiştirilmesini isteyebilmekte, uygulama planı hazırlanırken çocuk hakkında düzenlenmiş olan sosyal inceleme raporundan da yararlanılabilmektedir. Tedbir kararını veren mahkeme ya da çocuk hâkimi tedbir kararının uygulanmasını incelettirmektedir (KDTK, m. 18).

Çocuk Eğitim Evleri

Çocuk eğitim evlerinin amacı 12–15 yaş arasındaki hüküm giymiş çocukların yeniden eğitilmesi ile suç ve suçun sonuçlarından arındırmak ve topluma kazandırılmasını sağlamaktır. Bu çocuklardan 18 yaşını doldurduğu halde eğitime devam edenler 21 yaşına kadar eğitimlerini tamamlamak amacıyla çocuk eğitim evlerinde kalabilmektedir (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun [CGTİK], 2004). Burada eğitim gören çocuklar okuma yazma kursları almakta, bunu başarıyla tamamlayanlar açık öğretim ortaokuluna yönlendirilmektedir. Çocuklar okuma yazma eğitiminin yanı sıra mesleki ve teknik kurslarla, din eğitimi ve manevi rehberlik kursu da alabilmektedir. Bu kurumlarda firara karşı engel bulundurulmamakta, kurum güvenliği güvenlik görevlilerinin gözetim ve sorumluluğunda sağlanmaktadır. Burada bulunan çocuklar disiplin cezası almadıkları takdirde kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilmemektedir (CGTİK, m. 15).

Havana Kuralları'na göre çocuklar için açık tutma kurumları kurulmalıdır. Açık tutma kurumları güvenlik tedbirlerinin hiç alınmadığı ya da asgari düzeyde alındığı yerlerdir. Bu kurumlarda az sayıda çocuk bulunmalıdır. Çocukların her birine bireysel muamele yapılmasına imkân verecek ölçüde olmalıdır. Çocukları farklı yerlerde tutan

kurumlar açılmalıdır. Bu kurumlar ailelerin çocuklarına ulaşabilecekleri ve çocuklarıyla aralarında ilişki kurabilecekleri büyüklükte olmalıdır. Küçük boyutlu bu kurumlarda çocukların toplumsal ekonomik ve kültürel çevre ile bütünleşmeleri sağlanmalıdır (m. 30). Bu maddede görüldüğü gibi Havana Kuralları'nda çocuk eğitim evlerinin, çocuk destek merkezlerinin gerekliliğinden bahsedilmekte, güvenlik tedbirinin asgari düzeyde alındığı bu kurumların, çocukların ailelerine ulaşabilecekleri yerler olması gerektiği ifade edilmektedir.

Çocuk Kapalı Ceza Evleri

Çocuk kapalı ceza evleri çocuk eğitim evlerinde uyum sorunu yaşayan, disiplin suçu işleyen ve bu nedenle kapalı ceza evlerine nakillerine karar verilen çocukların veya suça sürüklenen 12–18 yaş aralığındaki çocukların barınmalarının sağlandığı, firar etmemeleri için gerekli güvenlik önlemlerinin alındığı eğitim ve öğretime dayalı bir kurumdur (CGTİK, m. 11).

Bu kurumlarda suça sürüklenen çocukların içinde bulundukları gelişim dönemlerinin özellikleri göz önünde bulundurularak sorumluluk sahibi ve üretken bireyler olmaları, suçtan uzak kalmaları ve toplumda hak ettikleri yerleri almaları amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra suça sürüklenen çocukların bireysel risk ve ihtiyaçları belirlenmekte buna uygun tedavi ve rehabilitasyon programları uygulanmakta, eğitim ihtiyaçları karşılanmakta, sağlık problemleri giderilmekte, yeniden suç işlemelerini önleyici programlar uygulanmakta, iş ve meslek kurslarına katılımları sağlanmakta, böylece tahliye sonrasında iş bulabilme imkanları arttırılmaktadır. Bu şekilde çocukların ekonomik özgürlüklerine kavuşabilme gücü arttırılmakta, toplumun suça karşı korunması sağlanmaktadır (www.sincancocukcik.adalet.gov.tr).

ÇHS'nin 40. maddesine göre taraf devletler ceza yasasının ihlali konusunda asgari bir yaş sınırı belirlemek ve bu yaştan altındaki çocukların ceza ehliyetleri olmadığını kabul etmek bu yaş grubundaki çocuklar hakkında adli kovuşturma yaşanmadan önlemler almakla sorumludurlar. Buna dayalı olarak Türk hukuk sistemine göre çocukların cezai sorumlulukları yaşlarına göre farklılaşmaktadır.

Kısa süreli hapis cezaları, zorunlu olarak seçenek yaptırımlardan birine çevrilmektedir. Buna göre 18 yaşından küçük çocuklara verilen hapis cezalarının bir yıl ve daha az olması durumunda hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi

zorunludur. Hapis cezasının yerine uygulanabilen seçenek yaptırımlar şunlardır (Türkiye Cumhuriyeti Kanunu [TCK], m. 50):

- Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iadesi, suçtan önceki hale getirilmesi veya tamamen giderilmesi,
- Adli para cezası,
- En az iki yıl süreyle bir meslek ya da sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesi,
- Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalışmasıdır.

TCK'nın 50. maddesine göre kısa süreli hapis cezası bu seçenek yaptırımlardan yalnızca birine çevrilebilmektedir. Adli para cezası ve hapis cezasının seçenek olduğu durumlarda hapis cezasına hükmedildiyse bunun para cezasına çevrilmesi mümkün değildir. Kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırıma çevrildiği durumlarda hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığı tarafından yapılan tebligata rağmen 30 gün içinde seçenek yaptırımın yerine getirilmemesi durumunda hapis cezası infaz edilmektedir. Ancak elinde olmayan nedenlerle seçenek yaptırımların yerine getirilememesi durumunda istisna söz konusu olmakta ve infaz hâkimliğince tedbir değiştirilmektedir.

Bunun dışında çocukların hapis cezasından kurtulmasının bir yolu da hapis cezasının ertelenmesi olarak görülmektedir. İşlediği suçtan dolayı üç yıl (yetişkinlerde iki yıl) ve daha az süreyle hapis cezasına karar verilen çocuğun hapis cezası ertelenebilmektedir (TCK, m.51). Daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olma, pişmanlıktan dolayı tekrar suç işlemeyeceği kanaatine varma koşullar arasında yer almaktadır.

TCK'nın 58. maddesi 5. fıkrasına göre çocuklara işledikleri suçlardan dolayı tekrerrük hükümleri uygulanamaz. Bunun dışında verilen hapis cezasından çevrilen para cezalarının ödenmemesi durumunda bu cezalar hapse çevrilemez. Türkiye'de 14 çocuk kapalı ceza evi bulunmaktadır. Bu cezaevleri yeterli olmadığından mahkûm çocukların bir kısmı yetişkin cezaevlerinde kalmak zorunda olmaktadır. Bu durum ÇHS ve ÇKK'ya aykırı olmasına rağmen uygulanmaktadır. Bu nedenle suça sürüklenen bu çocuklar yetişkin mahkûmlar tarafından istismar edilme, kötü alışkanlıklar kazanma, farklı suçları öğrenme olasılıklarıyla karşı karşıya kalmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2018; Can, 2018). Tablo 1'de 2011–2018 yılları arasındaki mahkeme kararları görülmektedir.

Tablo 1

Suçta Sürüklenen Çocuklar Hakkında Verilen Mahkûmiyet Kararları ve Oranları

Niteliklerine Göre Mahkûmiyet Karar Sayıları ve Oranları											
Yıllar	Hapis cezası	%	Adli/ Para c.	%	Hapis C. Ertelenen	%	Güvenlik Tedbiri	%	Diğer Mahkûmiyet	%	Toplam
2011	13.016	25,6	21.273	41,9	4.358	8,6	1.451	2,9	10.683	21,0	50.781
2012	16.518	26,1	26.372	41,7	5.768	9,1	2.216	3,5	12.378	19,6	63,252
2013	21.644	25,3	37.841	44,3	7.386	8,6	3.027	3,5	15.517	18,2	85,415
2014	26.745	25,7	49.060	47,1	7.779	7,5	2.477	2,4	18.063	17,3	104,124
2015	30.996	29,3	50.175	47,5	9.323	8,8	2.768	2,6	12.415	11,7	105,677
2016	27.057	31,0	39.594	45,3	7.470	8,6	2.122	2,4	11.092	12,7	87,335
2017	24.374	32,4	30.416	40,4	7.138	9,5	1.694	2,3	11.615	15,4	75,237
2018	28.309	33,8	33.268	39,7	7.876	9,4	1.708	2,0	12.679	15,1	83,840

Kaynak. Adli Sicil İstatistik, 2018

Tablo 1’de görüldüğü gibi mahkeme kararlarının önemli bir kısmı hapis cezası kararı ile sonuçlanmaktadır. En çok hapis cezası kararı 2015 yılında, en yüksek hapis cezası oranı ise 2018 yılında görülmektedir. Bu durumda ÇKK’da yer alan suçta sürüklenen çocuklara hapis cezasının son çare olarak başvurulması gerektiği (m.4) ilkesinin uygulanmadığı, cezaya dayalı bir politikaya başvurulduğu görülmektedir. Tedbir kararına bakıldığında ise en yüksek tedbir kararının 2013 yılında verildiği yıllar ilerledikçe bu oranın gerilediği 2018 yılında ise bu oranın en düşük seviyede olduğu görülmektedir. Hapis cezasını erteleme kararı oranının en yüksek 2017 yılında verildiği, en düşük oranın ise 2014 yılında verildiği görülmektedir. Adli ve idari para cezasına bakıldığında ise en yüksek oranın 2015 yılında verildiği, en düşük oranın ise 2018 yılında olduğu görülmektedir. Suçta sürüklenen çocukların aldıkları cezaların toplam sayısına bakıldığında ise en yüksek cezaların 2014 yılı ile 2015 yılında verildiği görülmektedir. Tablo 2’de suçta sürüklenen çocuklar hakkında açılan davalardaki suç dağılımı görülmektedir.

Tablo 2

Suçla Sürüklenen Çocuklar Hakkında Açılan Davalardaki Suç Dağılımları

İsnat Edilen Suç Türü	Suçla Sürüklenen Çocukların Suçu İşledikleri Yaşa Cinsiyete Göre Sayıları					
	12-15 Yaş		15-18 Yaş		Toplam	%
	E	K	E	K		
Malvarlığına Karşı Suç.	34.023	2.484	40.482	2.138	79.927	42,6
Hürriyete Karşı Suçlar	13.738	1.056	18.018	1.303	34.115	18,2
Vücut Dokun. Karşı S.	7.663	1.242	15.111	1.571	25.587	13,6
Kamu Sağlığına K. S	1.836	301	6.703	435	9.275	4,9
Şerefe Karşı Suçlar	1.674	605	3.672	845	6.796	3,6
Cinsel Dokunulmaz. K.S	2.693	61	2.526	51	5.331	2,8
Ateşli Silahlar Kan. K.S	897	23	2.356	37	3.283	1,7
Adliye Karşı Suçlar	533	344	1.647	288	2.712	1,4
Genel Tehlike Yar. S.	607	23	1.473	30	2.133	1,1
Bilişim Alanında. Suçlar	887	21	1.067	55	2.030	1,1
Kamu Güvenliğine K.S.	537	51	1.269	67	1.924	1,0
Hayata Karşı Suçlar	538	25	1.226	40	1.829	1,0
Terörle Mücadele K. S.	533	42	1.054	95	1.724	0,9
Anayasal Düzene K.S.	448	54	944	102	1.548	0,8
Özel Hayata K.S.	389	203	581	162	1.335	0,7
Kaçakçılıkla Müc. K.S.	380	4	858	10	1.252	0,7
Kamu Güvenl. Karşı S.	253	77	697	132	1.159	0,6
Toplantı Gösteri Y. K.S	374	15	571	13	973	0,5
Sporda Şiddete Dair S.	176		733	2	911	0,5
Genel Ahlak Karşı S.	346	60	420	74	900	0,5
Kamu Barışına Karşı S.	129	10	417	25	581	0,3
Diğer Suçlar	566	85	1.502	123	2.276	1,2
Toplam	70.020	6.686	103.297	7.598	187.601	100,0

Kaynak. Adli Sicil İstatistik, 2018

Tablo 2’de en fazla suç oranının mal varlığına karşı suçlar olduğu, onun ardından hürriyete karşı suçlar ve vücut dokunulmazlığına karşı suçlar olduğu görülmektedir. Erkeklerin suç oranıyla kızların suç oranlarına bakıldığında erkeklerin suç oranının kayda değer bir şekilde farklı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra 15-18 yaş arasındaki suç oranının 12-15 yaş arasındaki suç oranından yüksek olduğu görülmektedir. Ediz ve Türe’nin 2015 yılında Ankara’da gerçekleştirdikleri araştırmada suçla sürüklenen çocukların %53’ünün mal varlığına karşı suçlar işlediği belirlenmiştir.

Çocuk cezaevlerinden başka 18 yaşını doldurmuş olup 21 yaşını doldurmamış olan genç hükümlülerin cezalarını çektikleri aynı zamanda eğitim öğretim gördükleri firar

etmemeleri için engelleri ve güvenlik görevlileri olan gençlik kapalı cezaevleri de bulunmaktadır.

Onarıcı Adalet Modeli/Uzlaşma

Türk hukuk sisteminde son yıllarda “Onarıcı Adalet Modeli”nin gerekliliği vurgulanmaktadır. Onarıcı adaletle mağdura ve suçluya, suça verilecek tepkinin belirleneceği sürece doğrudan katılma imkânı verilmekte; bu şekilde mağdurun zararının giderilmesi için çalışılmaktadır. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren çocuk adalet sisteminin onarıcı adalet yaklaşımı kendini göstermeye başlamıştır. Onarıcı adaletle mağdurun uğradığı haksızlıkların giderilmesi, failin hukuka uygun yaşamasının sağlanması ve toplumun işlenen suçtan ötürü karşılaştığı zararın onarılması amaçlanmaktadır. Diğer bir deyişle suçlu, mağdur ve toplum onarıcı adalet sürecine dâhil olmaktadır. Suçlu ve mağdur bu süreçte aktif rol oynamakta; suçlu mağdurun onarılması için çaba harcamaktadır (Uluğtekin, 2011). Aynı zamanda suçlu topluma yeniden kazandırılmak için desteklenmektedir. Bu modele göre suça sürüklenen çocuk suçlu davranışından ötürü olumlu davranışlar yapabileceğini göstermeli, bunu telafi etmeye çalışmalıdır. Bu süreçte çocuk gayret ederken hem kendisine hem de karşısındakine iyi şeyler yapabileceğini kanıtlamış olmaktadır (Akçay, 2009; Danduran ve Griffiths, 2013).

Bazemore ve Umbreit (2001)’e göre bu yaklaşımda suçu cezalandırmayı amaçlayan geleneksel cezalandırıcı adaletten farklı olarak suçun ortaya çıkardığı zararın giderilmesi (tazmin edilmesi) önemlidir. Ülkeler ceza adalet sistemlerindeki eksikliklerin farkına varmaya başladığından alternatif çözüm yolları aramaya başlamış, bu çabanın yansımalarından biri olarak son yıllarda onarıcı adalet modeli ön plana çıkmıştır. Onarıcı adalet geçmiş davranışı suçlamamakta, geleceğe odaklanmaktadır. Bu amaçla tüm taraflar bir araya gelmeli ve zararın giderilmesi için çaba harcanmalıdır. Suçlulara karşı insani bir bakış açısı oluşturan onarıcı adalet suçluyu mağdurla bir araya getirerek açılan yaraları iyileştirmeyi amaçlamakta, hapis cezasına alternatif olarak yoğun toplum denetimi uygulanmaktadır. Onarıcı adalet modelinde mağdurun işlenen suçtan dolayı uğradığı zararın yanı sıra suçluya ve topluma verdiği zarar da dikkate alınmakta, mağdurun zararının giderilmesinin yanı sıra hoşgörü ve karşılıklı iyi niyet duygularıyla hareket edilip suçlunun topluma kazandırılması amaçlanmaktadır (Uluğtekin, 2011; Dandurand ve Griffiths, 2013). Türkiye’de 2011 yılında çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde yürütülen 105 739 ceza davasının yalnızca 721’i uzlaşma ile

sonuçlanmış bulunmaktadır (Karataş, 2016). Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşmaya gidilmemektedir (CGTİK, m.253).

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okulun Rolü

Çocukların sağlıklı bir kimlik geliştirmelerinde ve çocuk suçluluğunun önlenmesinde okulun önemli rolü bulunmaktadır. Bireyler farklı ekonomik ve sosyokültürel seviyelerde ailelerden oluşmakta, bu farklılıklar okul ortamında bir araya gelmektedir. Okul toplumdaki sınıflar arası mesafeyi azaltmakta, okulda toplumsal bütünleşme sağlanmaktadır. Bireyler bulundukları sosyal statüden bir üst sınıfa eğitim sayesinde ulaşacaklarına inanmaktadır. Bu anlamda bu fırsattan herkesin yararlanabileceği düşüncesinin oluşması önem taşımaktadır. Aksi takdirde birey içinde bulunduğu durumdan, hayalini kurduğu statüye ulaşamayacağı düşüncesine kapılarak ümitsizliğe düşmekte ve kendine olan güvenini kaybetmektedir. Bu hayal kırıklığı bireyin kendini değişim ve yeniliklere kapamasına, devlete ve onun oluşturduğu sisteme küskün kişiler olmasına neden olmaktadır (Güven, Kıvrak, Çetin ve Çelik, 2011). Bu küskünlük cahillikle birleştiğinde yorumlama yeteneğinden yoksun, doğruyla yanlış ayırt edemeyen bireylerin ortaya çıkmasına yol açmakta, bu durum ülkelerin geleceği açısından tehlike oluşturmaktadır (Duyan, 2011).

Çocuğun toplumsallaşma süreci aile ile başlamakta, okul ve arkadaş çevresi ile devam etmektedir. Okulun çocuğun hayatında düzenleyici rolü bulunmaktadır. Bu süreçten çocuk gerektiği gibi faydalandığında sosyalleşerek toplum hayatının gereklerini öğrenmekte, sağlıklı birey olma yolunda önemli bir adım atmaktadır (Chingtham, 2015). Çocuğun aile ile başlayan eğitiminde eksik kalan hususlar okul hayatında tamamlanabilmektedir. Çocukların kişilik gelişimine önem veren, buranın sadece bilgi aktarma yeri değil; toplumsal düzenin bir parçası olduğunu fark eden okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerle çocuğun uyumlu bir birey olması ve suçtan uzak kalması sağlanabilir (Çakır, 2013). Aile ve okul ortamında elde edilen bilgi ve beceriler, kazanılan tecrübeler, arkadaşlıklar, olumlu bir benlik kavramı, sevgi, saygı, özdenetim, güven, insanlara ve hayata karşı geliştirilen olumlu tutum ve davranışlar, çalışma ve başarılı olma isteği gibi faktörler sağlıklı bir ortamda büyüyen sağlıklı bir çocuğun yetişmesini sağlamakta ve bu da suç ihtimalini azaltmaktadır (Attar, 2010).

“Çocukların Gözünden Okulda Yaşam Raporu’na” göre (2016) çocuğun hangi yaşta olursa olsun hayatının önemli bir kısmını geçirdiği okula severek ve isteyerek

gitmesi çocuğun mutlu ve başarılı olmasında anahtar role sahip olmaktadır. Zira okula severek ve isteyerek giden, okulda kendini güvende hissedebilen çocuk okula devamsızlık yapmamakta, koşullar ne kadar zor olursa olsun okula devam etmek için elinden gelen çabayı harcamaktadır. Çocukların okula devam etmesi ise akademik başarı, öğretmeni, okulu sevmesi ile ilişkili olmakta, bu çocuklarda okulu bırakma düşüncesi oluşmamaktadır.

ÇHS’de çocukların eğitimiyle doğrudan ve dolaylı olarak şu hükümler yer almaktadır:

- Taraf devletler çocuğun eğitim hakkını kabul etmekte ve bu hakkın fırsat eşitliğine uygun şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Okul disiplininin çocuğun insan olarak hak ettiği saygınlığa uygun şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla tüm önlemleri almaktadır (m. 28).
- Taraf devletler çocukların eğitiminin onların kişiliklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin, farklılıklara saygısının geliştirilmesini, barış, hoşgörü, eşitlik, dostlukla özgür bir toplumda sorumluluk sahibi çevreye ve kendine saygılı bir birey olarak yetiştirilmesini sağlamaktadır (m. 29).
- Taraf devletler çocuğun dinlenme, oynama, yaşına uygun etkinliklerde bulunma hakkını tanımakta, çocuğun kültürel ve sanatsal hayata katılma hakkına saygı duymaktadır (m. 31).

ÇHS’nin 28. maddesinde devletin fırsat eşitliğine dayalı olarak eğitim imkânı sağlaması, okulun düzeni sağlamakta kullandığı disiplin kurallarının çocuğun hak ettiği saygıya dayalı olarak gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Sözleşme’nin 29. maddesinde okulun kendisine, çevresine ve farklılıklara saygılı, sorumluluk sahibi bireylerin yetiştirilmesi, çocukların potansiyellerinin ortaya çıkarılması ve yeteneklerinin geliştirilmesi hususlarındaki rolü ifade edilmekte, 31. maddesinde ise yaşatlarıyla oynama, etkinliklere katılma, sosyalleşme hususuna değinilmektedir.

1990 yılında Avrupa ülkeleri tarafından kabul edilen Riyad İlkeleri’nde de okulla ilgili hükümler bulunmaktadır. Bu hükümler arasında dikkat çekenler şunlardır:

- Devletin tüm çocukların ve gençlerin eğitim almalarını sağlamak sorumluluğu bulunmaktadır (m. 20).
- Eğitim süreci çocuklara bilgiyi dikte etmekle sınırlı olmamalı, onları etkin hale getirmeli ve yapıcı olmalıdır (m. 21).
- Çocukların okula ve topluma ait olmasını ve kimlik duygusunu güçlendirecek etkinliklerin yapılması sağlanmalıdır (m. 21).
- Çocuklara psikolojik kötü muameleden kaçınma ve manevi destek verme sağlanmalıdır (m. 21).

- Sert disiplin önlemlerinden özellikle de fiziksel cezalardan kaçınılmalıdır (m. 20).
- Çocukların ve ailelerinin haklarını ve sorumluluklarını öğrenmeleri sağlanmalıdır (m. 23).
- Okullar çocukların ilgi alanlarına uygun etkinlikler hazırlayıp yönetmelidir (m.29).
- Okullar devam kurallarına uymakta zorluk çeken ve bu nedenle öğrenimlerine devam edemeyen çocuklara yardımcı olmalıdır (m. 30).
- Okullar adil ve eşitliğe dayalı kurallar ve politikalar geliştirmeli öğrenciler disiplin ve karar alma politikasını belirlemekle görevli karar organlarında yer almalıdır (m. 31).
- Eğitim sisteminin ilgi odağı toplumsal tehlike durumundaki gençler olmalıdır. Bu konuyla ilgili önleme programlarının ve pedagojik yöntem ve araçların kullanılması gereklidir (m. 24).

Yukarıdaki maddelerde de görüldüğü gibi Riyad İlkeleri çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesinde eğitim kurumlarının rollerini ve sorumluluklarını vurgulamaktadır. Okulların politikalarını oluşturmalarında ve uygulamalarında bu ilkeleri dikkate almaları önem taşımaktadır.

“Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Raporuna” göre (2013) devamsızlık, sınıf tekrarı ve okul terk çocukları risk altına sokan faktörler arasında yer almaktadır Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28. maddesinde çocukların okula düzenli bir şekilde devamını sağlayarak okulu terk etme oranlarını düşürmek için gerekli önlemleri almakla sorumlu olmaktadır. Bununla ilişkili olarak raporda bazı politika önerilerinde bulunmaktadır. Buna göre okulda düzenlenen sportif, sosyal ve kültürel faaliyetlere bütün öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır. Okullarda öğrenciler yakından tanınmalı, aileleri ile mutlaka iletişim kurulmalıdır. Okuldaki bütün uygulamalardan okul yöneticileri sorumlu olmaktadır. Bu anlamda suça sürüklenenler de dâhil olmak üzere bütün çocukların korunmasında okul yöneticilerinin üzerine düşen rolü oynaması, sorumlulukları yerine getirmesi, öğretmenleri bu konuda yönlendirmesi ve görevlendirmesi hususu önem taşımaktadır.

Çocuk suçluluğunun kontrol altında tutulmasında siyasal, sosyal ve ekonomik kararların etkili olduğu söylenebilir. Bu kararları da ülkenin siyasi güçleri vermektedir. Çocuklar bu siyasi güçlerle karşılaşmazlarken her çocuk öğretmenlerle, okul yöneticileriyle ve psikolojik danışmanlarla karşılaşmaktadır (Attar, 2010). Bu anlamda bu çalışanların çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarının farkında olacak şekilde yetiştirilmesi

gereği ortaya çıkmaktadır. Kısaca suça sürüklenen ya da sürüklenmeyen bütün çocukların topluma kazandırılmasında okulun rolü oldukça önemli olmaktadır.

Aşağıda suça sürüklenen çocukların korunmasında okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin rolleri ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

Okul Yöneticilerinin Rolü

Okulların suçu önlemede önemli bir rolü bulunmaktadır. Aile ile toplum arasındaki köprü okullar vasıtasıyla sağlanmaktadır. Çocukların topluma faydalı, üretken, sağlıklı, mutlu bireyler olarak yetiştirilmelerinde okulun katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Zira bunda çocukların okula düzenli bir şekilde devamının ve onların sosyalleşmesini sağlamanın kayda değer etkisi bulunmakta, bu da okul yöneticisine bağlı olmaktadır (Kepenekci ve Özcan, 2002).

Geçmişten günümüze okul yöneticisinin rolleri oldukça farklılaşmaktadır. Geçmişte okul yöneticilerinin okulun bürokratik işleriyle uğraşma, öğrencilerin ve öğretmenlerin kontrolünü, okulun güvenliğini sağlama, öğretmenlerin ödemelerini planlama gibi görevleri varken, günümüzde bu rollerin yanı sıra bir eğitim lideri olarak görev yapmaları ve bir vizyona sahip olarak hareket etmeleri beklenmektedir (Portin, 2004). Zira okullarda yöneticinin etkisi oldukça önemli bir faktör olarak yer almaktadır. Cosby'nin ifade ettiği gibi bir okuldaki düzenin ve başarının %84'ü yöneticiye bağlıdır. Diğer bir deyişle bir okul yöneticisi kadar okuldur (Akt. Cemaloğlu, 2019). Okul yöneticisi bir öğretmen gibi doğrudan derse girip ders anlatmasa dahi okuldaki düzeni sağlamada, kuralların uygulanmasında, örgüt kültürünü yaratma, okulun politikalarını oluşturma gibi pek çok faktör üzerinde etkili olmakta, dolaylı bir şekilde öğrenci üzerinde etki yaratmaktadır.

Okul yöneticilerinin insana bakış açısı yönetim tarzını belirlemekte ve buna dayalı olarak disiplin sağlama şekli de farklılaşmaktadır. Kimi okul yöneticileri öğretmenleri ve öğrencileri ceza korkusuyla yönetme çabasında bulunmakta, kimileriye insana olumlu yönleriyle bakmakta ve bu bakış açısı öğretmenlere ve öğrencilere olan yaklaşımına da yansımaktadır (Koçel, 2010). İdeal okullarda disiplin kuralları okul yöneticisi tarafından öğretmenlerle tartışılarak belirlenmekte, sürece öğrenciler de dahil edilmekte, bu tartışmalar sonucunda karar verilen kuralların belirlenmesi ile ortak bir vizyon oluşturulmaktadır. Diğer bir deyişle, hem öğretmenler hem de öğrenciler tarafından paylaşılan vizyona dayalı olarak kurallar belirlenmeli ve tutarlı bir şekilde

uygulanmalıdır. Bir disiplin programının en önemli bileşeni ilişkiler olmalıdır. Öğrenciler, veliler ve okuldaki çalışanlar onlara saygı duyulduğunu hissettikleri zaman kurallara uymaya istekli davranmaktadır. Öğretmen öğrenci ilişkileri odak noktası olmakla birlikte, çalışanların birbirleriyle olan ilişkileri de okul iklimi ve kültürü açısından hayati önem taşımaktadır. Okul çalışanları arasında ilişkilerin gergin olduğu durumlarda ortak bir felsefe veya yaklaşım oluşturmak, hatta birlikte çalışmak dahi zordur. Bu çatışmaların bir an önce ele alınması okulun menfaati için gereklidir. Bir örgütte tüm çalışanlar aynı yönde kürek çekebiliyorsa hedefe ulaşılabilen ve okulda disiplin hâkim olabilmektedir. Bu konuda yöneticilerin rolü önem taşımaktadır (Boyton ve Boyton, 2011). Kuralların yerinde ve zamanında uygulanması, kolay anlaşılır olması, farklı kural ihlallerine diğer bir deyişle her duruma uyacak şekilde hazırlanması bu kurallara uyulmadığı takdirde bir yaptırımının olması gerekmektedir. Diğer bir deyişle kabul edilebilir öğrenci davranışlarının açıkça tanımlanıp oluşturulması ve öğretilmesi disiplini sağlamada kritik önem taşımaktadır (Doğan, 2020c).

Okulların insan haklarına ve onuruna saygı ilkesini benimseyerek hayata geçirmeleri, ev, okul ve toplum arasındaki iletişimi güçlendirmeleri, öğrencilerin uyması gereken kuralları katılımcı yollarla belirlemeleri, disiplin önlemleri oluştururken öğrencilerin gelişim dönemlerini dikkate almaları, öğrencilerin güvenliğini sağlayacak tedbirler almaları, çocukların karar verme sürecine aktif katılımlarını sağlamaları gerekmektedir. Zira ÇHS'nin 28. maddesine göre taraf devletler “okul disiplininin çocuğun insan olarak hak ettiği saygınlığa uygun şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla tüm önlemleri almakla” sorumludur. Bunların gerçekleştirilmesinde ve çocuk suçluluğunun önlenmesinde okullardaki yöneticiler önemli rol oynamaktadır. Bu anlamda yöneticiler bu hususta duyarlı ve hazırlıklı olmalıdır (İçli, 2007).

Bademci'ye (2007) göre okullardaki katı ve sınırlayıcı politikalar ile uygulamalar ve bunlardaki tutarsızlıklar otoriter ve baskıcı disiplin yöntemleri olumsuz gelişen öğretmen öğrenci ilişkileri, iletişim problemleri çocukları okuldan soğutmakta ve onların farklı alanlara yönelmesine neden olmaktadır. Demiray'ın 2018 yılında gerçekleştirdiği, çocuk suçluluğunu etkileyen muhtemel faktörleri incelediği araştırmada çocukların okudukları okulun, buradaki yöneticilerin, öğretmenlerinin ve arkadaş çevresinin suçla sürüklenmesinde veya suçtan korunmasında önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir.

Çocuklar en çok ailesiyle vakit geçirmekte, aileden sonra çocuğun en fazla zaman geçirdiği yerler okullar olmaktadır (Balcı, 2014a). Nitekim okullar eğitim-öğretim

görevini yerine getirme ve suçu önleme sorumluluğuna sahip olmakta, bu anlamda çocukların suç işlemlerini önleyici stratejiler gerçekleştirmek durumundadır. Bu stratejiler; okul binalarının güvenli hale getirilmesi, rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi, demokratik bir sınıf ve okul ortamının oluşturulması ödül ve ceza sisteminin öğrencinin kişilik gelişimine zarar vermeyecek şekilde yapılandırılması, öğrencilere öfke kontrolünün ve stres yönetiminin öğretilmesi, okulda alkol, uyuşturucu, silah bulundurulmamasının sağlanması ve hukuk eğitimi verilmesi gerekmektedir (Kepenekci ve Yücedağ, 2000).

Çocuk suçluluğu okullarda zorbalık davranışının bir uzantısı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Okuldaki öğrencilerin kendinden zayıf olarak gördüğü öğrencilere sürekli ve bilerek zarar vermesi olarak ifade edilen zorbalık, okullarda sık görülen sorunlardan biridir. Kepenekci ve Çinkır'ın 2000-2001 eğitim öğretim yılında gerçekleştirdikleri araştırmada bütün öğrencilerin zorbalığa maruz kaldığı, zorbalığın okullarda ciddi bir sorun olduğu, bu hususta okul yönetimlerinin yetersiz kaldığı ve buna yönelik bir politika oluşturmalarının önemi ve gereği vurgulanmıştır. Çinkır ve Kepenekci'nin 2003 yılında gerçekleştirdikleri araştırmada okullarda zorbalık olaylarına sık rastlandığı, zorbalığa maruz kalan çocukların zorbalıktan bireysel çabalarıyla kurtulmaya çalıştıkları, okul yönetiminin bu hususta sözlü uyarı gibi etkili olmayan yöntemleri kullandıkları ifade edilmiş, bu davranışı daha çok erkek öğrencilerin uyguladığı ve bunu sorunlarının çözüm yolu olarak kullandıkları belirtilmiştir. Zorbalık yapan öğrenciler genellikle kurallara uymamakta, okuldan kaçmakta, çevresine öfkeli ve saldırgan davranışlar sergilemektedir. Araştırmalar okul yıllarında zorbalık gösteren öğrencilerin yetişkin olduklarında suça sürüklenme ve madde kullanma konusunda risk taşıdıklarını göstermektedir. Akran zorbalığı önlenemediği takdirde depresyon, okulu terk etme, suça karışma gibi ciddi sonuçlara yol açmakta, bu nedenle uzun yıllardır araştırmalara konu olmaktadır (Batsche ve Knoff, 1994; Atik, 2006; Kartal ve Bilgin, 2007; Gökkaya ve Sütçü, 2020).

Pişkin'in (2005) gerçekleştirdiği bir araştırmada bazı öğrencilerin teneffüs aralarında vurma, tekme atma, tehdit, küfür etme, zor kullanarak para alma, zarar veren hareketlerde bulunma gibi davranışlar sergilediği ve diğer öğrencilerin bunlara maruz kaldığı, bu öğrencilerin en sık sözel ve fiziksel zorbalık, bir kısmının cinsel ve duygusal zorbalıkla karşılaştığı ifade edilmektedir. Gökkaya ve Sütçü'nün (2020) İzmir'de 1740 ortaokul öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada zorbalığın ortaokullarda oldukça ciddi bir sorun olduğu, erkek öğrencilerin ve özellikle yedinci ve sekizinci sınıftaki

öğrencilerin daha fazla zorbalık davranışı gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Güçsüz ve küçük yaşta olan ve zorbalığa maruz kalan öğrencilerin okulu sevmeme ve okuldan uzaklaşma davranışı gelişmekte ve zorbalığı gerçekleştiren çocuklar 12 yaşından küçükse cezai sorumlulukları olmadığından herhangi bir ceza almamakta, bunlara tedbir kararı uygulanmaktadır (Odacı, 2007).

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında yayınlanan rapora göre suça sürüklenen çocuklardan ergenlik döneminde olanların isyankâr davranışlarının olduğu ve her şeyden kavga çıkardıkları ifade edilmektedir. Raporda zorbalık davranışı gösteren bu bireylerin geçmişlerine bakıldığında sorunlu bir hayatları olduğu, yaşadıkları zorlukları bu yolla yenmeye çalıştıkları, bu davranışlarının onların iletişim kurma yolu olduğu ifade edilmektedir. Zorbalık davranışını gerçekleştiren çocuklar gelecekte de suça karışmaya devam etmektedir. Bu anlamda okullardaki zorbalık hususu çocuk suçluluğu ile ilgili olarak ele alınması gereken tedbirler açısından kayda değer bir konu olarak görülmekte, yöneticilerin bu hususta politikalar geliştirmesi gerekmektedir (Pişkin, 2005).

Okullarda suça sürüklenme riski olan çocuklar arasında dezavantajlı çocuklar da yer almaktadır. Dezavantajlı çocuklar, akademik yönden başarı gösteremeyen ve uyum sorunu yaşayan azınlıklar, ekonomik olarak imkânsızlıklar içinde yaşayan ailelerin çocukları, eğitime ulaşmada zorluk çeken, fırsat eşitliğine sahip olamayan çocuklar şeklinde tanımlanabilir (Özdemir, 2017). Dezavantajlı çocuklarla ilgili olarak sosyal adalet ve sosyal adalet liderliği hususu önem taşımaktadır. Farklı kesimlerden gelen çocukların sınıf farklılıklarının tolere edilmesi için eğitim sürecinde karşılaşacakları kolaylık ve zorlukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde dağıtılması bakışına dayanan sosyal adalet kavramı, dezavantajlı çocukların diğer çocuklar kadar eğitimden faydalanma hakkını savunmaktadır (Koçak ve Bostancı, 2019). Bunun gerçekleşebilmesi ise yöneticilerin sosyal adalet rolünü yerine getirmesine bağlı olarak sağlanmaktadır. Zira Özdemir'in 2017 yılında gerçekleştirdiği araştırmasının sonucunda, yöneticilerin sosyal adalet liderliği ile öğrencilerin okula bağlılığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Koçak ve Bostancı'nın (2019) gerçekleştirdiği çalışmada ise dezavantajlı öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyinin ve motivasyonlarının düşük olması, dışlanmışlık, özgüven eksikliği, zorbalık gibi nedenlerle okul başarısının düştüğü ve okuldan uzaklaştığı ifade edilmektedir.

Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu'na göre (2013) okul yöneticilerinin öğrenciler

üzerinde dolaylı bir şekilde etkisi bulunmaktadır. Zira okuldaki sosyal ve sportif faaliyetleri örgütleme, disiplin politikaları gibi pek çok faktör öğrencilerin okula devam etmesinde etkili olmaktadır. Okulda demokratik, saygılı, hoşgörülü bir ortam, katı kurallar yerine esnek bir düzen ile öğrencilerin katılımı söz konusu olduğu takdirde öğrenciler okula bağlanmaktadır.

Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunması için öncelikle uygun fiziksel koşulların sağlanmış olması gerekmektedir. Zira okullar git gide kalabalık hale gelmekte, artan öğrenci sayısına bağlı olarak okulu güvenli hale getirmek için kuralların yanı sıra acil durum alarmları, güvenlik kameraları gibi teknolojik araçlarla okulda olan bitenlerin her an takibi sağlanmalıdır. Okulda fiziksel koşulların sağlanmasının yanı sıra çocukların yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun önleyici programların uygulanması da gerekli bulunmaktadır (Kepenekci ve Özcan, 2002; Çokluk, 2003). Zira 2017 yılında yayımlanmış olan Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre şu ifade yer almaktadır:

- Okul yöneticileri okuldaki rehberlik hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için rehber öğretmen, sınıf rehber öğretmeni, öğrenciler ve veliler arasında iş birliği yapar. Hakkında danışma tedbiri kararı alınmış çocuklara ve ailelerine yönelik gerekli rehberlik hizmetlerinin yerine getirilmesini sağlar. Öğrencilere, öğretmenlere, ailelere yönelik ihtiyaç duyulan eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi için uygun ortam ve desteği sağlar. (m.31).
- Öğrencilerin devam durumu, başarı durumu, sosyal kulüp çalışmaları gibi bilgi ve belgeleri rehberlik servisi ile paylaşarak iş birliği yapar ve rehberlik hizmetlerinin nitelikli bir şekilde yürütülmesini sağlar (m.32).

Yönetmeliğin 31 ve 32. maddelerinde de görüldüğü gibi okuldaki öğrencilerin, öğretmenlerin, velilerin ihtiyaç duyduğu etkinliklerin düzenlenmesinden rehber öğretmenler sorumlu olmakta, onların bu görevlerini yerine getirmesini sağlayansa yöneticiler olmaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin başarı durumu, devam durumu ile ilgili hususlarda okul yöneticilerinin rolü ön plana çıkmakta, rehberlik hizmetlerinin rehber öğretmenler tarafından verimli bir şekilde gerçekleştirilmesinden yöneticiler sorumlu olmaktadır.

Öğretmenlerin Rolü

Günümüzde öğretmenlerin rolleri eskisinden oldukça farklılaşmaktadır. Zira geçmişte bir öğretmenin güçlü bir alan bilgisine ve öğretim becerilerine sahip olması yeterli görülürken, günümüzde bunların yanı sıra etkili iletişim becerilerine sahip olması,

öğrencilerden beklentilerinin gerçekçi olması, diğer bir deyişle öğrencilerden seviyelerine uygun beklentilerde bulunması gerekmektedir. Aynı zamanda öğrenciyi motive etmesi, empati kurması ve sınıfta olumlu bir atmosfer oluşturması istenmektedir. Bunların yanı sıra öğretmenin bilgisiyle, görgüsüyle, karakteriyle davranışlarıyla öğrencilerine rol model olması ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak başarabileceği güçlü yönleri odaklanması beklenmektedir (Nessipbayeva, 2012; Aydoğan, 2013).

Öğretmenin tutum ve davranışları da öğrenci üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Zira öğretmenlerin öğrencilerine değer verme, kendilerini önemli hissettirme, kendini ifade etmesine izin verme gibi davranışları onlar üzerinde okula yönelik olumlu etki yaratırken; bağırma, azarlama, önyargılı davranma, küçümseme, saygı göstermeme gibi olumsuz davranışları okula karşı bakış açılarını olumsuz etkilemektedir. Diğer bir deyişle öğretmenin öğrenciye olan yaklaşımı, kurduğu iletişimin kalitesi, öğrenciyi motive etmesi, öğrenciye değer vermesi hususu önem taşımaktadır. Bu anlamda öğretmenlerin öğrencilerin okula yönelik tutumu ve devam etmesi konusundaki etkilerini bilerek hareket etmeleri, davranışlarını yönlendirmeleri önem taşımaktadır (Pomeroy, 1999; Korthagen, 2004; Becker, Goetz, Morger Ranelluci, 2014; Erkol, 2019; Doğan, 2020a). “Çocukların Gözünden Okulda Yaşam Raporuna” göre (2016) çocukların öğretmenleri ve aileleri tarafından sevilme, değer verilmek için akademik başarıya bu denli önem verdiği; başarılı olamadığında ise öğretmeni ve ailesi tarafından dışlandığı ve kendini değersiz hissettiği ifade edilmektedir. Öğretmenlerin akademik olarak başarılı olan öğrencilere daha özenli davrandığı, diğer bir deyişle ayrımcılık yaptığı belirtilmektedir.

Çocukların okula devamı suça sürüklenmede etkili olmakta, bu anlamda öğretmenlerin çocukların devamının takibini yapması ve devamsızlık yapan çocuklarla ilgili önlemler alması hususu önem taşımaktadır. Zira çocukların okula katılım oranları ne kadar düşük olursa suça sürüklenme olasılığı o kadar artmaktadır. Eğitimden okul hayatından uzak kalan çocuklar kontrolsüz kalmakta ve sokaklarda daha fazla zaman geçirip tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Ailelerin okulu önemsememesi, okulda ise öğretmenlerin kalabalık sınıflarda sınıftan geride kalan veya göçle gelmiş çocuklarla yeterince ilgilenememesi nedeniyle çocuklar okuldan soğumakta, eğitimsiz kalmakta ve eğitimsizlik kaderi gibi çocuğun karşısında bir ömür boyu durmaktadır. Zira çocuğun iyi bir meslek sahibi olmasının önündeki en büyük engel eğitimsizlik olmaktadır. Yoksulluktan kurtulmak isteyen ancak eğitimsiz kalan çocuk rahat bir hayata ulaşmak adına suça sürüklenmektedir. Bu anlamda öğretmenlerin öğrencilerin okula devamını

dikkatle takip etmesi ve devamsızlık yapan öğrencilerle ilgili rehber öğretmenle ve okul yöneticileriyle işbirliği yaparak devamını sağlamak için çaba harcaması beklenmektedir (Aytaç ve Toprak, 2011; Sahmey, 2013).

Eğitimciler özellikle de öğretmenler akademik yönden başarısız öğrencileri göz ardı etmemeli, bilhassa onlara güven duygusu veren, onları kucaklayan bir tutum sergilemelidir (Balcı, 2014a). Odacı'ya göre (2007) başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin işe yaramaz etiketiyle damgalanmaları onların geleceğe dair umutlarının yok olmasına yol açmakta, böyle bir bakış açısıyla bu öğrenciler şiddete yönelmeye başlamaktadır. Zira bu çocuklar suça sürüklenme riski olan çocuklar olmakta, bu anlamda bu çocukların öğrenmesini teşvik edebilecek bir sınıf ve okul iklimi sağlanması gerekmektedir. Diğer bir deyişle bu öğrencilerin etkili bir öğrenme gerçekleştirebilecekleri, destekleyici ve yetiştirici bir ortamın oluşturulması hususu önem taşımaktadır.

Psikolojik sağlık olarak da ifade edilen yılmazlığın öğrencilere kazandırılmasında ailenin yanı sıra öğretmen ve yöneticiler de rol oynamaktadır. Bu hususta gerekli koşullar oluşturulduğu takdirde öğrencilerin devamsızlıkları önlenerek okula bağlanmaları sağlanmakta, böylece okulu bırakma, madde kullanma, suça sürüklenme ihtimalleri azalmaktadır. Bunun için özellikle de öğretmenlerin öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlik yaşamalarına izin vermemesi, diğer bir deyişle başarabileceklerine olan inançlarını arttırması, kendilerine güvenmelerini sağlaması, cesaretlendirmesi, önemli olduklarını hissettirmesi, umutlandırması gerekmektedir. Bu hususta ailelerle işbirliği yapması, öğrencilere problem çözme becerileri kazandırması beklenmektedir (Arastaman ve Balcı, 2013; Arıdağ ve Seydooğulları, 2017).

Öğretmenler her çocuğun başarıyı yakalayabileceği bireysel durumuna uygun amaçlar koyduğu takdirde her çocuğun okula bağlanması sağlanabilir. Zira Vizyon 2023 Belgesi'ne göre okul her çocuğun değerine değer katan, mutluluğunu arttıran, yaşam becerilerinin kazanıldığı yerler olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda bu belgede değerlendirmelerin yarışma odaklı değil, bireysel gelişim odaklı olması gerektiği, her öğrencinin bulunduğu yerden kat ettiği mesafenin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bu uygulanabildiği takdirde her çocuğun rakibi kendi olacak ve kendini başkalarıyla karşılaştırıp başarısızlığın pençesine düşmeyecektir (MEB, 2019).

Okullarda sınıfların kalabalık olması, öğretmenlerin her öğrenciye kısıtlı zaman ayırabilmesine neden olmakta, bu kısıtlı zamanda öğrenemeyen, akademik başarısı zayıf olan ve aile desteği olmayan çocuklarla diğer çocuklar arasında başarı açısından büyük mesafe oluşmaktadır. Bu mesafeyi kapatamayan çocukların başarısızlıkları onların

öğrenilmiş çaresizlik yaşamalarına neden olmakta, hayal kırıklığı yaratmakta, bu çocuklar okula ve geleceğe dair inançlarını kaybetmekte ve bir kısmı suça sürüklenmektedir. Bununla ilgili “İlkokullarda Yetiştirme Projesi” (İYEP) geliştirilmiştir. Bu projeye belirlenen kazanımları edinemeyen öğrencilerin bu kazanımlara ulaşmalarını sağlamak amacıyla bir program oluşturulmuştur. Öğrencinin seviyesinin belirlenmesiyle başlayan bu program, onların seviyesine göre destek eğitimi almasını, eksiklerinin tamamlanmasını sağlamakta, böylece öğrencilerin akademik başarısızlıktan kaynaklanan devamsızlıklarının önüne geçmek, bu öğrencilerin beklenen öğrenme seviyelerine ulaşmalarını, okula ve öğrenmeye yönelik olumlu tutum geliştirilmesini sağlamak hedeflenmektedir. Aynı zamanda bu öğrencilerin de geleceğe dair umutlarının devam etmesi amaçlanmaktadır.

Etkili okullarda hesap verebilirlik kavramı ön plana çıkmakta, buna dayalı olarak öğretmenlerin öğrencilerine uygun hedefler koydukları takdirde tüm öğrencilerin kendi seviyelerine göre başarılı olabileceği, öğrenebileceği, aynı zamanda okulların okuma yazma ve dört işlemden çok daha farklı amaçlara sahip olduğu ifade edilmektedir. Etkili okullar modern, demokratik ve toplum değerlerini farklılıklara saygı duymayı, sorumluluk almayı, özgüveni öğreten aynı zamanda gelişen ve değişen kurumlardır (Balci, 2018). Bu anlamda bu okullarda görev yapan öğretmenlerin tüm çocukların toplumsallaşmasını, okullarına çocukların kişiliklerine değer katan yerler olmasını sağlaması, sağlıklı bireylerin yetişmesine katkıda bulunması gerekmektedir.

Çocuklar ve gençlerin ailelerinden sonra en çok bulunduğu ve etkilendiği ortam olan okullarda riskleri belirleyebilmek için öğrencileri sınıflarında dikkatle gözlemleyen öğretmenler ve bu öğretmenlerle işbirliği halinde çalışan rehber öğretmenler olmalıdır. Bununla ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği’nde (RHY) öğretmenlere bazı görev ve sorumluluklar yüklenmektedir. Sınıf rehber öğretmenlerinin öğrencilerle ilgili şu görev ve sorumlulukları bulunmaktadır:

- Sınıfa yeni gelen öğrencilerin uyum sürecinde rehber öğretmenle işbirliği yapar (m. 35).
- Sınıfındaki öğrencilerin risk altında olduğuna ilişkin veri elde ettiğinde gerekli desteği sağlamak üzere rehberlik servisine bilgi verir (m. 35).
- Rehber öğretmenle işbirliği yaparak öğrencilerin ilgi, yetenek, akademik başarı ve kişilik özelliklerine göre seçmeli derslere, öğrenci kulüplerine ve sosyal etkinliklere yönlendirilmesini sağlar (m. 35).

- Öğrencinin öğrenme stilini fark etmesine, öğrenme becerilerini geliştirmesine, akademik başarısını arttırmasına yönelik çalışmalarda rehber öğretmenle işbirliği yapar (m. 35).

Yönetmeliğin 35. maddesinde de görüldüğü gibi özellikle sınıf rehber öğretmenin sınıfındaki öğrencileri dikkatle gözlemleyerek durumlarının farkına varma, risk olarak gördüğü bir olayla karşılaştığı takdirde bunu rehber öğretmene bildirme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu anlamda öğrencileri okulda koruma halkasının kısımlarından birini sınıf rehber öğretmenleri oluşturmaktadır. Sınıf rehber öğretmenleri öğrencileri dikkatle gözlemleyip risk gördüğü ve bunu rehber öğretmene bildirdiği takdirde sorumluluk rehber öğretmenin görev alanına girmektedir. Okullardaki rehber öğretmenlerin RHY’de şu görev ve sorumlulukları bulunmaktadır:

- Rehberlik hizmetlerinin tanıtılması ve yaygınlaştırılması amacı ile materyal hazırlar ve gerekli tanıtım çalışmaları yapar. Öğrencinin kişisel özelliklerini, eğitsel ve mesleki ihtiyaçlarını değerlendirmek amacıyla gerekli ölçme aracını uygular, değerlendirmelerini raporlaştırarak ilgililerle paylaşır (m. 34).
- Hakkında danışmanlık tedbiri kararı alınan çocuğa ve çocuğun bakımından sorumlu kimselere danışmanlık tedbiri sunar (m. 34).
- Aile rehberliği hizmetlerini yürütür, veli toplantılarına katılır (m. 34).
- Öğrencilerin stresle, kişisel sorunlarla ve travmatik yaşantılarla baş etme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. İhtiyacı olan öğrencilere psikolojik danışma uygular. Danışma sürecinde gerekli kayıtları tutar ve sonrasında öğrenciyi izler (m. 34).
- Öğrencilerin ilgi, yetenek ve kişiliklerini de dikkate alarak alan ve ders seçimi yapmasına, kulüplere yönelmesine destek olur (m. 34).

Yönetmeliğin 34. maddesinde de görüldüğü gibi rehber öğretmenin görevini yapabilmesi için öncelikle okulda rehberlik hizmetlerinin tanıtılması ve öğrencilerin sorun yaşadığında danışabileceği, her zaman yardım alabileceği bir yerin varlığından haberdar olması, o güveni kazanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerle ilgili veriler toplanması ve veriye dayalı değerlendirmelerin yapılması beklenmektedir. Öğrencilerin yönlendirmeye ihtiyacı olduğu dönemlerde rehber öğretmenlerin öğrencilere bu hususta destek olması ve çocuklara stresle başa çıkma, sorunla baş etme becerileri gibi eğitimler vermesi, velilere toplantılarda gerekli bilgilendirmeler yapması, diğer bir deyişle önleyici rehberlik çalışmaları uygulaması gerekmektedir. Bu anlamda bunlar öğrenciler sorun yaşamadan rehber öğretmen tarafından yapılması gerekenler olarak ifade edilebilir.

Sorun yaşandığı durumlarda ve tedbir kararı bulunduğunda ise rehber öğretmenin psikolojik danışma seansları yapması, aile görüşmeleri gerçekleştirmesi ve bu öğrencilerin takibini yapması önemli görülmektedir. Bu anlamda öğrencileri koruma halkasının bir diğer önemli kısmını ise rehber öğretmenler oluşturmaktadır. Rehber öğretmenlerin önleyici çalışmalar yapması, sorun yaşayan öğrencilerle psikolojik danışma seansları gerçekleştirmesi ve bu çocukların takibinin devam etmesi hususu önemli görülmektedir. Bunun yanı sıra her bir öğrenci için dosya tutması da önem taşımaktadır.

Rehber öğretmenlerin her çocuk için ayrı bir dosya oluşturmaları, yalnızca sorunlu çocukların bilgilerini değil, tüm çocukların bilgilerini alması çocuklarla düzenli görüşmeler yapması, risk gruplarının belirlenmesini sağlamaktadır (Semerci, 2011). Riyad İlkelerinde de belirtildiği gibi öğretmenler ekipler oluşturmaları ve bu ekiplerle belirli konularda uygulamalar yapmalıdır. Diğer bir deyişle öğretmenler sorunların çözümü için rehber öğretmenlerle ve diğer meslektaşlarıyla işbirliği yapmalıdır.

Öğretmenler için başarılı çocuklar kadar başarısızlar da, uslu çocuklar kadar disiplin kurallarına uymayan ya da suça sürüklenen çocuklar da değerli olmalı ve bu onlara hissettirilmelidir (Balci, 2014b). Zira çocukların ihmal edilmediği, görmezden gelinmediği başarılı bir eğitim sürecinde toplumsallaştırılamayacak hiç bir çocuk yoktur. Çocuk mahkemelerine gelen öğrenci sayısının az olmasında, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin özverili çalışmaları da önemli rol oynamaktadır (Attar, 2010). Diğer bir deyişle çocuğun suç işlemesini önlemede öğretmenlerin büyük sorumlulukları bulunmaktadır. Zira öğretmenlerin çocukları yakından gözlemlene fırsatı bulunmaktadır. Öğretmenler bu gözlemlerine dayalı olarak sorunların farkına varmalı ve süreci sağlıklı yönetmelidir. Süreci doğru yönetebilmek içinse öğretmenler çocuk suçluluğu ile ilgili bilgi sahibi olmalıdır. Aile ve okul gibi toplumsal kurumların ilgisinden ve denetiminden uzak kalan çocukların suça sürüklenme ihtimalleri diğer çocuklardan daha yüksek olmaktadır. Öğretmenler öğrencilerle ilgilenmeli, dikkatli olmalı, sorunların farkına varmalıdır (Chingtham, 2015; Elmacı, 2016).

Okullar aynı zamanda öğrencilerin yılmazlık becerisi kazanmalarına katkı sağlayan yerlerdir. Yılmazlıkla ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda tüm eğitim kademelerindeki öğrencilerde, olumsuz koşullara sahip olduğu halde pes etmeyip hayatta başarılı olan yılmazlık özelliğine sahip çocukları, bu olumsuzluktan koruyan etkenlerin başında öğretmenlerin ve okulun geldiği görülmektedir. Bu öğrencilerin kendilerine şefkatle ve yargılamadan yaklaşan, kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan, rol

model olarak seçtikleri bir öğretmenlerinin olduğu belirlenmiştir. Bu çocukların sorunlu ailelerine rağmen okulu, sorunlarını bir kenarda bırakıp aileden kaçıp sığınabildikleri ikinci bir ev olarak algıladıkları ve bu anlamda okulun ve öğretmenlerin gizli bir koruyucu yönünün olduğu vurgulanmıştır (Öğülmüş, 2001; Hamre ve Pianta, 2006).

Çocuğun okula ve öğretmenlere karşı tutumu çocuğun suça sürüklenmesinde rol oynamaktadır. Buna göre çocuk okulun amaçlarını gerçekleştireceğine inandığı takdirde okula karşı olumlu tutum geliştirmektedir. Bununla ilişkili olarak da öğretmeni seven ve okula karşı olumlu tutum geliştiren bu çocuklar okulu da sevmekte ve okula bağlanmaktadır. Diğer bir deyişle okulun amaçlarını gerçekleştireceğine inanan, okulu ve öğretmeni seven, geleceğe dair planları, umutları ve beklentileri olan çocukların suça sürüklenme ihtimali diğerlerine göre daha az olmaktadır (Klein ve Forehand, 1997).

Okullar suçu önlemede önemli rolü olması beklenen kurumlardır. Ancak bunun gerçekleşmesi bu husustaki farkındalığın artmasının yanı sıra bu hususta önlemler alınmasına, çocukların denetlenmesine ve gerekli hallerde koruma altına alınmasına, çocuk suçluluğu konusunda bilgi sahibi olunmasına da bağlı olmaktadır. Özellikle de çocuk cezaevlerinden çıkan, suça sürüklenen çocuklara alınacak önlemler ve uygulamalar için öğretmenler bilgi sahibi olmalıdır. Çocuk suçluluğunu önlemede ve kontrol etmede öğretmenin ve okulun önemli bir rolü ve sorumluluğu bulunmakla birlikte, çocuk suçluluğu yalnızca okulun meydana getirdiği bir sorun olmadığından bütün sorumluluk da onlara bırakılmamalıdır (Attar, 2010).

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Diğer Çalışanların Rolü

Suçta sürüklenen çocukların korunmasında rol oynayan en önemli kurumlardan biri okullar olarak yer almaktadır. Ancak suça sürüklenen çocukların korunmasında okulların, okullarda görev yapan yöneticilerin ve öğretmenlerin yanı sıra diğer kurumların da rolleri bulunmaktadır. Aşağıda bu bağlamda bu kurumlarda suça sürüklenen çocuklarla doğrudan çalışma sorumlulukları bulunan çalışanların suça sürüklenen çocukların korunmasındaki rolleri kısaca tartışılmıştır.

Çocuk Polisinin Rolü

Suçta sürüklenen çocukların karşılaştıkları ilk meslek kolluğun çocuk birimidir. Kolluğun çocuk birimi ile ilgili ayrıntılı bilgiye araştırmanın ilk kısmında yer verilmiştir.

Suça sürüklenen çocukların geçirdiği sancılı süreçte çocuk korku, çaresizlik gibi pek çok duyguyu aynı anda yaşamakta, çocuğun polisle etkileşimi sürecin sağlıklı yürütmesinde önem taşımaktadır. Bu anlamda çocuk polislerinin çocuk psikolojisi konusunda eğitilmiş bireyler olması beklenmektedir (Akyüz, 2011).

Çocuk polislerinin suça sürüklenen çocuklarla ilgili sorumluluklarının yanı sıra okulun güvenli hale gelmesine dair de sorumlulukları bulunmaktadır. 20 Eylül 2007 tarihinde imzalanan “Okullarda Güvenli Ortamın Sağlanmasına Yönelik Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Arttırılmasına İlişkin İşbirliği Protokolü” ile okul polisi uygulaması başlatılmıştır. Bu uygulamaya göre her okula bir okul polisi görevlendirilmiş ve okuldaki öğrencilerin güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Okul polisinin öğrencilerin güvenliğini sağlamakla ilişkili okul giriş ve çıkış saatlerinde gerekli önlemleri almak, çocukları şiddetten, madde bağımlılığından, zararlı alışkanlıklardan korumak için denetimler yapmak, okulun yakın çevresinde suça yönelik önlemler almak, okulda meydana gelen şiddet olaylarında okul müdürü ve rehber öğretmenle işbirliği yapmak, okul güvenliğiyle ilgili gerekli tedbirleri almak gibi görevleri bulunmaktadır (ankara.meb.gov.tr):

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Rolü

ÇKK’ya göre çocuklarla ilgili sosyal inceleme raporu sosyal çalışma görevlisi tarafından hazırlanmaktadır. Sosyal çalışma görevlileri görevlendirildikleri çocuk hakkında sosyal inceleme yapmak ve rapor hazırlamak, suça sürüklenen çocuğun sorgulanması esnasında çocuğun yanında bulunmakla sorumludur (ÇKK, m. 34). Çocuk hakkında hazırlanan raporla çocuğun durumuna uygun olarak çocuğa uygulanması önerilen tedbir kararına ilişkin tavsiyeler yer almaktadır. Raporu hazırlamak için çocuğun ailesi, okul çevresi (bulunduğu okuldaki öğretmen ve yöneticileri), komşularıyla görüşmeler yapılmakta, buna dayalı olarak sosyal inceleme raporu hazırlanmakta, hâkim bu sosyal inceleme raporuna bakarak uygun yaptırım ve tedbire karar vermektedir (Akyüz, 2018). Raporda suçlunun yaşadığı çevrenin özellikleri, toplumun çocuğa karşı tutumu, çocuğun suça ve kendisine yönelik tutumu gibi ayrıntılar da yer almaktadır. Sosyal inceleme raporu sosyal çalışma görevlisinin çocukla ilgili gözlemleri ve uygulama planı ile son bulmaktadır (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Suça Sürüklenen Çocuklarla İlgili Yapılan Araştırmalar

Alanyazında suça sürüklenen çocuklarla ilgili kamu yönetimi, hukuk, sosyal hizmetler, sosyoloji, tıp, eğitim gibi farklı alanlarda gerçekleştirilen araştırmalar bulunmaktadır. Araştırmanın bu kısmında son yıllarda yapılan, dikkat çeken araştırmalardan kısaca bahsedilmektedir.

Kamu yönetimi alanında Berber'in (2015) çocuk suçluluğuyla ilgili gerçekleştirdiği araştırmada Türkiye'de çocuk suçluluğu konusunda cezalandırma temeline dayanan bir politikanın uygulandığı, bu politikanın çocuk suçluluğunu önlemekten ziyade arttırdığı belirlenmiştir. Can'ın (2018) çocuk suçluluğunu kamu politikası çerçevesinde incelediği araştırmada çocuk suçluluğunun nedenlerine ilişkin bütüncül bir yaklaşımın olmadığı, sorunu tüm boyutlarıyla ele alacak etkili bir politikanın uygulanmadığı ve işbirliğinin yapılmadığı ifade edilmiştir. Hamarat'ın (2019) kentleşmenin çocuk suçluluğuyla ilişkisini incelediği araştırmada boşanma hızı, doğurganlık hızı ve göç hızı arttıkça çocuk suçluluğunun arttığı belirtilmiştir. Yüce'nin (2019) Sakarya'da suça sürüklenen çocukların rehabilite edilmesinde çocuk mahkemelerinin rolünü incelediği araştırmada çocuk mahkemelerinin bu rollerini gerçekleştirirken diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde ve bütünlük içinde hizmet sağlama hususlarında yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

Hukuk alanında Yenyol'un (2019) tedbir kararlarının çocuklar üzerindeki etkilerini incelediği araştırmada bu çocuklar arasında uyuşturucu ve madde kullanımının görüldüğü, en çok danışmanlık ve bakım tedbirlerinin uygulandığı ve tedbir kararlarının etkili uygulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sönmez'in (2019) suça sürüklenen çocukların yargılanması hususunda gerçekleştirdiği araştırmada sosyal inceleme raporlarının önemine vurgu yapılmış aynı zamanda çocuklarla yetişkinlerin duruşmalarının ayrı yapılması gerektiğinin altı çizilmiştir. Limoncu'nun (2017) suça sürüklenen çocukların infazıyla ilgili gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen çocuk sayısının artış hızının nüfus artış hızından daha yüksek olduğu, suç işleme yaşının yıllar geçtikçe düştüğü belirlenmiştir. Aygencel'in 2019 yılında yargılanan 125 çocuk üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların fiziksel veya ruhsal hastalıklarının olduğu, parçalanmış ailelerden geldikleri ifade edilmiştir. Çocuk suçluluğuyla mücadelede eğitim ve aile destek programlarının önemine vurgu yapılmıştır.

Sosyal hizmetler alanında Yıldırım'ın (2019) Diyarbakır'da 250 suça sürüklenen çocukla ilgili gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların suça sürüklenmesine neden olan

faktörlerin ailenin gelir düzeyi, ailede olumsuz bir rol modelin varlığı, çocuğun yaşı, cinsiyeti ve yaşadığı ilçenin olduğu belirlenmiştir. Tapan'ın (2019) Adana Emniyet Müdürlüğüne gelen suça sürüklenen çocuklar üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada aile aidiyeti ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki olduğu, kız çocuklarının aile aidiyetinin erkek çocuklarından yüksek olduğu, göçün aile aidiyetinde etkili bir faktör olduğu belirlenmiştir. Dursun'un (2019) Kocaeli, Bursa, Tekirdağ ve İstanbul'daki 67 suça sürüklenen çocukla gerçekleştirdiği araştırmada çocukların cinsiyetinin, eğitim düzeyinin, göçün, ailelerinden ayrı yaşamalarının, ebeveyn ilişkilerinin, şiddete maruz kalmalarının, kardeş sayısının fazla olmasının, ailede ve arkadaş çevrelerinde madde kullanan birinin olmasının, ailenin düşük eğitim seviyesine sahip olmasının ve ergenliğin suça sürüklenmede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyoloji alanında Taşkın'ın (2019) Isparta'da çocuk suçluluğunda akran etkisini incelediği araştırmada, gruba aidiyet duygusunun arttığı lise dönemindeki çocuklarda akran grubunun etkisinin daha fazla görüldüğü, bu çocukların akran grubunun önce mahalle arkadaşlarından sonra okul arkadaşlarından oluştuğu, bunda bir araya gelme sıklıklarının etkili olduğu belirlenmiştir. Bu çocukların akran grubunun %70'inin daha önce suç işlediği ve çocukların akran gruplarıyla birlikte suç işledikleri belirtilmiştir. İslamoğlu'nun (2017) gerçekleştirdiği araştırmada suçun temelinde ailenin, okulun, arkadaş grubunun madde bağımlılığının ve sosyal çevrenin etkili olduğu belirtilmiştir. Özalp'in (2016) suça sürüklenen çocuklarla ilgili Türkiye ve İngiltere'yi karşılaştırdığı araştırmada her iki ülkede de bu çocukların toplum tarafından etiketlendikleri, dışlandıkları ve toplumsal yaptırımlara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Araştırmada çocukları suça sürükleyen nedenler arasında ekonomik sorunlar, aile yapısı ve çevresel faktörlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Zariatu'nun (2019) sosyal bağ teorisinin Gana ve Türkiye'deki lise öğrencileri arasındaki suçluluğa aracılık etme etkisini incelediği araştırmada Türkiye'de sosyal bağ teorisinin etkili olurken Gana'da etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tıp alanında Özçelik'in (2019) suça sürüklenen çocukların risk etkenlerini incelendiği araştırmada adli rapor düzenlenen bu çocukların %89'unun erkek olduğu, yaş ortalamalarının 15-17 yaş aralığında yer aldığı, okul terk oranının %51 olduğu ve %78'inin psikiyatrik tanısının, %60'ının da zeka geriliği olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda suça sürüklenen çocukların ailelerinde ekonomik sıkıntılar, düşük eğitim düzeyi, zihinsel ve psikiyatrik sorunlar olduğu belirlenmiştir. Çocuk suçluluğunu azaltmak içinse risk altındaki çocukların belirlenmesi ve ihtiyaçları olan

koruyucu ve destekleyici önlemlerin alınmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Yamak'ın (2019) suça sürüklenen çocukların özelliklerini belirlemek amacıyla hakkında rapor düzenlenmiş 160 çocukla ilgili gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların tamamına yakınının erkek çocuklar olduğu, büyük kısmının okulla ilgili problemler yaşadıkları, göç eden ailelerin çocukları oldukları, genellikle hırsızlık suçuna karıştıkları ve suça sürüklenen çocukların %33'ünün tekrar suç işledikleri belirtilmiştir. Bu çocukların babalarının çalışma durumunun, okul başarısının, zeka düzeyinin, ailenin maddi durumunun suça sürüklenmede etkili olduğu ifade edilmiştir.

Eğitim alanında Afşin'in (2017) Diyarbakır ve Şanlıurfa'daki 102 suça sürüklenen çocuk ve 108 suça sürüklenmeyen çocuk üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyen çocukların anne baba tutumları, bağlanma stilleri ve benlik saygıları arasında anlamlı farklılık görüldüğü belirlenmiştir. Demokratik tutuma sahip olan ailelerinin çocuklarının diğer çocuklara göre daha az suça sürüklendikleri belirtilmiştir. Sağlam'ın (2015) yargılama süreci devam eden suça sürüklenen çocuklara yönelik hazırlanan destek eğitim programlarının çocukların duygu ve düşüncelerine etkisinin incelendiği araştırmada bu programın uygulandığı deney grubu ve kontrol grubunun duygu, düşünce, kaygı ve stres düzeyleri arasında anlamlı farklılık görüldüğü belirlenmiştir. Çalışkan'ın (2019) tedbir kararlarıyla ilgili 22 rehber öğretmenle gerçekleştirdiği araştırmada rehber öğretmenlerin tedbir kararlarıyla ilgili yeterince bilgi sahibi olmadıkları, tedbir kararlarına yönelik gönderdikleri raporlara yönelik mahkemelerden dönüt alamadıkları, ailelerle iletişim ve iş yoğunluğu hususlarında sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir.

Araştırmanın kuramsal çerçeve kısmına ve bu konuyla ilgili farklı alanlarda yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında çocukların ailelerinin eğitim durumu, maddi durumu, çocukların dönemsel özellikleri, cinsiyeti, zeka seviyesi, sağlık durumu, okul başarısı, yaşadığı toplumun özellikleri, göç gibi pek çok faktörün onların suça sürüklenmesi ve korunması hususunda etkili olduğu, bu çocukların yargılanması ve tedbir kararlarının etkili bir şekilde uygulanması konusunda sorunlar yaşandığını, çocukların yargılanma sürecinde suça sürüklenen çocuklarla ilgili sosyal inceleme raporlarının önem taşıdığını, bu hususta cezalandırmaya yönelik politikalardan ziyade koruyucu ve önleyici politikaların uygulanması gerekli görüldüğünü ve bu konuda rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra belirtilen araştırmalarda da görüldüğü gibi suça sürüklenen çocuklar konusunda farklı alanlarda pek çok araştırma bulursa da suça sürüklenen çocukların korunması

hususunda okul yöneticilerinin rolüyle ilgili okullarda gerçekleştirilen ve öğretmenlerin okul yöneticilerinin ve uzmanların görüşlerinin yer aldığı herhangi bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Alanyazında bu konuda bir boşluk bulunduğundan araştırmanın bu konudaki ihtiyaı karşılayacağı dşnlmekte, bu anlamda suça sürüklenen çocukların korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin bu araştırmanın alana katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, hedef evren ve çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Suçla sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve uzmanların görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırma “karma yöntem araştırması” olarak gerçekleştirilmiştir. Karma yöntem araştırmalarında hem nicel hem de nitel veriler toplanmakta ve bu veriler bir araya getirilmektedir. Diğer bir deyişle karma yöntem araştırmaları tek bir yöntemin kullanılmasından ziyade hem nicel hem de nitel verilerin bir arada kullanılmasına, analiz edilmesine ve bir araya getirilerek tartışılmasına odaklanan bir araştırma yöntemidir. Karma yöntem araştırmaları, araştırmanın amacına uygun şekilde araştırmanın birden fazla aşamayla gerçekleştirileceği diğer bir deyişle birden fazla veri kaynağına ihtiyaç duyulan durumlarda kullanılması tercih edilen bir araştırma türüdür. Bu anlamda araştırmanın amacı doğrultusunda karma araştırma yapılmasına karar verilmiştir (Creswell ve Plano Clark, 2014). Son dönemlerde karma yöntem araştırmalarına ilgi artmakta ve daha sık kullanılmaktadır. Karma yöntemde verilerin toplanması iki ayrı şekilde gerçekleştirilmektedir: Birincisinde nicel ve nitel paralel çalışmalar yapılmakta ve veriler birleştirilmektedir. İkincisinde ise yöntem belirli bir sırayla daha bütünleştirici bir yolla uygulanmaktadır (Balcı, 2010).

Bu araştırmada önce nicel verilerin toplandığı, çözümlendiği ve yorumlandığı; ardından nitel verilerin toplanarak çözümlendiği ve yorumlandığı; nitel analiz sonucu ulaşılan sonuçların nicel analizde elde edilen sonuçların açıklanmasında kullanıldığı “açımlayıcı sıralı desen” (explanatory sequential design) kullanılmıştır. Açımlayıcı sıralı desende önce nicel veriler toplandığından öncelikle suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin belirlenmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek uygulanmış ve bu kısımda nicel araştırma desenlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri araştırmalarda

sık tercih edilen araştırma yöntemlerinden biridir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Araştırmada verilerinin tek seferde toplandığı, analiz edilip yorumlandığı kesitsel tarama deseni kullanılmıştır (Özdemir, 2018). Nicel verilerin toplanıp analiz edilmesinin ardından nitel veri toplama kısmına geçilmiş araştırmanın nitel kısmında nitel araştırma desenlerinden biri olan “durum çalışması” yönteminden yararlanılmıştır. Örnek olay çalışması, vaka çalışması olarak da ifade edilen durum çalışmaları, nitel araştırmalarda sık kullanılan bir yöntem olarak yer almaktadır. Durum çalışmaları bir kurum, bir kişi, bir sosyal grup gibi belirlenen özel bir olguyu derinlemesine araştırmak için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde genellikle belirli bir sınıf içinden belirlenen özel bir grup araştırılmaktadır. Bu anlamda sınırlı bir grubu inceleyen bu araştırma yöntemi araştırılan grupla ilgili ayrıntılı bilgi toplamayı sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Merriam, 2015; Parker, 2015). Diğer bir deyişle durum çalışması araştırmalarında derinlemesine bilgi elde etmek önem taşımaktadır. (Creswell, 2007).

Özetle araştırma “açımlayıcı sıralı desen”e uygun şekilde şu sırayla gerçekleştirilmiştir: Araştırmada önce suça sürüklenen çocukların korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla nicel veri toplama aracı (ölçek) uygulanmış ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. Ardından suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne, öğrencilerin suça sürüklenme nedenlerine, bu öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlara ve çözüm yollarına ilişkin yöneticilerin ve uzmanların görüşlerini belirlemek amacıyla nitel veri toplama araçları (yarı yapılandırılmış görüşme formları) katılımcılara uygulanmış ve analiz edilmiştir. Nicel veri toplama aracı olan ölçekten elde edilen bulguların açıklamasında görüşme sorularından elde edilen nitel bulgulardan yararlanılmıştır. Diğer bir deyişle nicel ve nitel bulguların sonuçlarının birleştirilmesi sağlanmıştır. Sadece nitel soruların yer aldığı kısma nicel ve nitel bulguların bir arada ifade edilmesinden sonraki kısımda yer verilmiştir. Bu araştırmada incelenen durum “suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolü”dür.

Hedef Evren ve Çalışma Grubu

Araştırma Polatlı’da yürütülmüştür. Polatlı, Ankara’nın Eskişehir Yolu üzerinde bulunan Kurtuluş Savaşı’nda önemli bir yere sahip olan Ankara’ya en yakın ilçesidir. Ekonomisi ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık olan bu ilçeye birçok şehirden ve Suriye’den göç olmakla birlikte, burada büyük miktarda tarım alanı ve çok sayıda tarım

işçisi bulunmaktadır. Aynı zamanda askeri birlik bulunan ilçede çok sayıda asker, öğretmen ve memur yaşamaktadır (www.polatli.gov.tr). Bu anlamda Polatlı'nın farklı ekonomik düzey ve kültürden insanların bir arada olduğu bir ilçe olduğu görülmektedir. İlçede çok sayıda güvenlik tedbiri ve ceza alan çocuk bulunmaktadır. Polatlı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre Polatlı'da ilkokul kademesinde 40 tedbir kararı, ortaokul kademesinde 42 tedbir ve ceza kararı ve lise kademesinde 44 ceza kararı bulunmaktadır. Buna göre Polatlı ilçesinde 126 tedbir ve ceza kararı bulunmaktadır (Polatlı İlçe Milli Eğitim, 2019). Bu çocuklarla ilgili ÇKK'da gizlilik ilkesi yer aldığından, MEB tarafından yukarıda belirtilen sayılar dışında bu hususta başka herhangi bir bilgi paylaşılmamaktadır. Araştırmanın Polatlı'da gerçekleştirilmek istenmesinin nedeni ilçede suça sürüklenen çocuklarla ilgili alınan güvenlik tedbiri ve ceza kararı sayısının yüksek olması ve hassas bir nitelik taşıyan bu araştırma konusunda araştırmacının ilçedeki verilere ulaşmasının mümkün olmasıdır.

Araştırmada hedef evren belirlenirken amaçlı örneklemeden “ölçüt örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Ölçüt olarak suça sürüklenen öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapma/ suça sürüklenen öğrencilerle ilgili görev yapma belirlenmiştir. Hedef evrenin ulaşılabilir olması nedeniyle belirlenen ölçüte uygun olan öğretmenlerin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla Polatlı'daki haklarında tedbir kararı ve ceza verilmiş öğrencilerin bulunduğu kamu ilkokul, ortaokul ve liselerindeki suça sürüklenen öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin tamamı hedef evreni oluşturmuştur. Diğer bir deyişle, araştırmanın nicel boyutunda amaçlı örneklemeden ölçüt örnekleme dayalı olarak belirlenen öğretmenlerin tamamına, haklarında güvenlik tedbiri ve ceza kararı alınan öğrencilerin bulunduğu okullara ve bu okullardaki öğrencilerin dersine giren öğretmenlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Buna dayalı olarak güvenlik tedbiri ve ceza alan öğrencilerin (n=126) dersine giren öğretmenler (n=126) bu çalışmanın ölçüt örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmaya çalışmada yer almaya gönüllü olan 115 öğretmen (11 öğretmene ulaşılammıştır) katılmış; fakat bunlardan üçünün veri toplama aracını özensiz doldurulduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak araştırmanın ölçüt örneklemini 112 öğretmen oluşturmuştur. Bu anlamda veri toplama aracının geri dönüş oranı %89'dur. Büyüköztürk vd'e göre (2018) sağlıklı bir yorum yapmak için veri toplama aracının geri dönüş oranı %70–80 aralığında olması yeterli olduğundan, analizler 112 veriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan 112 öğretmenin çeşitli değişkenlere göre dağılımı Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3

Öğretmenlerin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Kadın	75	67
	Erkek	37	33
	Toplam	112	100
Öğrenim Durumu	Lisans	78	70
	Lisansüstü	34	30
	Toplam	112	100
Mesleki Kıdem	1-10 yıl	37	33
	11-20 yıl	43	38
	21 yıl ve üzeri	32	29
	Toplam	112	100
Okul Türü	İlkokul	37	33
	Ortaokul	40	36
	Lise	35	31
	Toplam	112	100
Suça Sürüklenen Çocuklarla İlgili Eğitim Alma	Evet	15	14
	Hayır	97	86
	Toplam	112	100

Tablo 3'te de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlere cinsiyet değişkenine göre bakıldığında bu öğretmenlerin %67'sinin kadın %33'ünün ise erkek olduğu görülmektedir. Öğrenim durumu değişkenine göre bakıldığında öğretmenlerin %70'inin lisans %30'unun lisansüstü eğitime sahip olduğu görülmektedir. Mesleki kıdem değişkenine göre bakıldığında öğretmenlerin %33'ünün 1-10 yıl arası, %38'inin 11-20 yıl arası, %29'unun 21 yıl ve üzeri mesleki kıdemi olduğu görülmektedir. Okul türü değişkenine göre bakıldığında %33'ünün ilkokullarda görev yaptığı, %36'sının ortaokulda görev yaptığı, %31'inin ise liselerde görev yaptığı görülmektedir. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili eğitim alma değişkenine göre bakıldığında %14'ünün bu hususta eğitim aldığı, %86'sının ise eğitim almadığı görülmektedir.

Araştırmanın ikinci aşaması nitel veri toplama kısmıdır. Bu çalışma durum çalışması niteliği taşımaktadır. Durum çalışmalarında ayrıntılı ve derinlemesine bir araştırma yapılmakta, buna dayalı olarak katılımcı sayısı daha sınırlı olmaktadır (Merriam, 2015). Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yaklaşımlarından “ölçüt örnekleme” kullanılmıştır. Ölçüt olarak ise “suça sürüklenen öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapma” ve “suça sürüklenen çocuklarla ilgili görev yapma” durumu belirlenmiştir. Buna dayalı olarak Ankara Polatlı'da suça sürüklenen öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapan okul yöneticileri ve rehber öğretmenler ile suça

sürüklenen çocuklarla ilgili RAM’da görev yapan rehber öğretmenler ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı olarak Sosyal Hizmet Merkezi’nde suça sürüklenen çocuklarla ilgili görev yapan sosyal çalışma görevlileri araştırmanın nitel boyutuna dâhil edilmiştir.

Araştırmanın başında uzman kapsamında İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak çalışan ve suça sürüklenen çocuklarla ilgili görev yapan çocuk polislerinin de araştırmaya dâhil edilmesi planlanmış, hatta bu doğrultuda çocuk polislerine uygulanacak veri toplama aracı geliştirilmiştir. Ancak yapılan resmi yazışmalar neticesinde İç İşleri Bakanlığından uygulama izni alınamadığı için çocuk polisleri araştırma kapsamından çıkarılmak zorunda kalmıştır.

Kısaca belirtmek gerekirse, araştırmanın çalışma grubunda 10 yönetici, 10 rehber öğretmen, 5 sosyal çalışma görevlisi yer almıştır. Diğer bir deyişle çalışma grubu suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında rolü olan toplam 25 katılımcıdan oluşmuştur. Çalışma grubundaki katılımcıların çeşitli değişkenlere göre dağılımları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Yöneticilerin, Rehber Öğretmenlerin ve Sosyal Çalışma Görevlilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişken	Grup	Yönetici	Reh. Ö.	S.Ç.G.
Cinsiyet	Kadın	4	5	4
	Erkek	6	5	1
	Toplam	10	10	5
Okul Türü	İlkokul	3	1	-
	Ortaokul	2	3	-
	Lise	5	4	-
	RAM	-	2	-
	Toplam	10	10	-
Mesleki Kıdem	1-10	5	5	2
	11-20	3	3	2
	21-	2	2	1
	Toplam	10	10	5
Eğitim Durumu	Lisans	7	4	5
	Lisansüstü	3	6	-
Toplam		10	10	5

Tablo 4’e göre okul yöneticilerinin dördünün kadın, altısının erkek olduğu görülmektedir. Yöneticilerin üçünün ilkokullarda, ikisinin ortaokullarda, beşinin liselerde görev yaptığı; beşinin 1-10 yıl arası, üçünün 11-20 yıl arası, ikisinin 21 yıl ve üzeri

mesleki kıdemi olduğu görülmektedir. Eğitim durumuna göre bakıldığında yedisinin lisans, üçünün lisansüstü eğitim aldığı dikkati çekmektedir.

Tablo 4’te de görüldüğü gibi araştırmanın nitel kısmında yer alan rehber öğretmenlerin cinsiyetine bakıldığında beşinin kadın, beşinin erkek olduğu görülmektedir. Okul türüne göre dağılımlarına bakıldığında birinin ilkokulda, üçünün ortaokulda, dördünün lisede, ikisinin ise Rehberlik ve Araştırma Merkezi’nde (RAM) görev yaptığı görülmektedir. Mesleki kıdeme göre dağılımlarına bakıldığında beşinin 1–10 yıl arasında, üçünün 11–20 yıl arasında, ikisinin ise 21 yıl ve üzeri mesleki kıdemi olduğu görülmektedir. Eğitim durumlarına bakıldığında ise dördünün lisans mezunu olduğu, altısının lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4’e göre araştırmaya katılan sosyal çalışma görevlilerinin dördünün kadın, birinin erkek olduğu görülmektedir. Mesleki kıdeme göre bakıldığında ikisinin 1–10 yıl arasında, ikisinin 11-20 yıl arasında, birinin 21 yıl ve üzeri mesleki kıdemi olduğu görülmektedir. Eğitim durumuna göre bakıldığında ise beşinin de lisans mezunu olduğu görülmektedir. Kısaca değerlendirmek gerekirse, araştırmaya farklı türden katılımcıların dahil edilmesi hususuna dikkat edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak için nicel ve nitel olmak üzere iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmında suça sürüklenen öğrencilerin bulundukları okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Öğretmen Görüşü Ölçeği” kullanılmıştır (EK 1). Nitel aşamada ise araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Yöneticilerle yapılan görüşmeler için “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Yöneticilerin Rolü Yönetici Görüşme Formu” (EK 2); rehber öğretmenlerle yapılan görüşmeler için “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Yöneticilerin Rolü Rehber Öğretmen Görüşme Formu” (EK 3); sosyal çalışma görevlileriyle yapılan görüşmeler için “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Yöneticilerin Rolü Sosyal Çalışma Görevlisi Görüşme Formu” (EK 4) kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için Ankara Üniversitesi Etik Kurulu’nun onayı (EK 5) ile Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni (EK 6), Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler

Bakanlığı Araştırma İzni (EK 7) alınmıştır. Görüşmeyi kabul eden katılımcılar için onam formu hazırlanmış ve kullanılmıştır (EK 8).

Aşağıda araştırmada kullanılan nicel ve nitel veri toplama araçlarının geliştirilme süreci ve uygulanması ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

Nicel Veri Toplama Aracı

Araştırmanın nicel aşamasında suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü-Öğretmen Görüşü” ölçeği hazırlanması için ilk aşamada bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu suça sürüklenen çocuklarla ve suça sürüklenen çocukların korunmasında okul yöneticilerinin rolüyle ilgili kavramsal bilgilerden ve çocuk suçluluğu konusunda mevzuata dayalı bilgilerden oluşan literatür (ulusal ve uluslararası kitaplar, makaleler, daha önce yürütülmüş benzer araştırmalar, uygulamalar ve mevzuat vb.) gözden geçirilerek oluşturulmuştur. Bu incelemelere dayalı olarak 55 maddelik taslak bir ölçeği hazırlanmıştır. Öncelikle beş öğretmen ve beş yöneticiden taslak ölçeği aracındaki maddelere ilişkin görüşler (ifadelerin sade ve anlaşılır olması, amaca uygun olması gibi hususlarda) alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda bazı ifadelerde değişiklikler yapılmıştır.

Araştırmanın kapsam geçerliliğinin sağlanması amacıyla taslak ölçeği aracı ile uzman¹ görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşüne başvururken araştırmanın amacı ve ölçek maddelerinin yer aldığı form uzmanlara gönderilmiş ve uzmanlardan ölçeği aracıyla ilgili düşüncelerini, önerilerini belirtmeleri istenmiştir. Uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda taslak ölçeği aracında gerekli değişiklikler yapılmıştır. Diğer bir deyişle uzman görüşleri doğrultusunda ölçeği aracının maddeleri tekrar gözden geçirilmiş ve buna dayalı olarak bazı maddeler ölçekten çıkarılmış, bazı maddelerde ise düzeltmeler ve değişiklikler yapılmıştır. Taslak ölçeği aracı uzman görüşlerinden sonra 35 maddeye indirilmiş bu haliyle ölçeği değerlendirme alanındaki uzmanlara² tekrar danışılarak taslak

¹ Prof. Dr. Ali BALCI, Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN, Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY, Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK, Prof. Dr. Murat ÖZDEMİR, Doç. Dr. Şakir ÇINKIR, Doç. Dr. Pelin TAŞKIN, Doç. Dr. Ergül DEMİR, Doç. Dr. Deha DOĞAN, Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Halil BUYRUK, Dr. Çiğdem YAVUZ, Arş. Gör. Sevgi YILDIZ, Arş. Gör. Burcu TOPTAŞ, Arş. Gör. Tuğba GÜNER DEMİR, Arş. Gör. Özge ERDEMLİ, Arş. Gör. Dr. İnci ÖZTÜRK.

² Doç. Dr. Ergül DEMİR, Doç. Dr. Deha DOĞAN

ölçme aracı gözden geçirilmiş ve ölçekten 11 madde daha çıkarılmıştır. Yapılan düzeltmeler ve değişiklikler sonucunda ölçek 24 maddeye indirilmiştir.

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolünü belirlemeyi amaçlayan nicel ölçme aracı iki bölümden oluşmuştur. Ölçme aracının ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerine (cinsiyeti, öğrenim durumu, mesleki kıdemi, çalıştığı okul türü, suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili katılımcının herhangi bir eğitim alıp almadığı) yönelik sorular yer almıştır. Ölçme aracının ikinci bölümünde ise suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin ifadeler yer almıştır. Her bir ifade ile ilgili beşli likert derecelendirmesi kullanılmıştır. Bu ifadeler 1. Hiç katılmıyorum, 2. Çok az katılıyorum, 3. Kısmen katılıyorum, 4. Büyük ölçüde katılıyorum, 5. Tamamen katılıyorum şeklindedir. Tablo 5’te Beşli Likert ölçeğindeki ifadeler ve değerlendirme aralıkları görülmektedir.

Tablo 5

Değerlendirme Aralıkları

Değerlendirme İfadeleri	Değerlendirme Aralıkları
Hiç Katılmıyorum (1)	0,00-1,79
Çok Az Katılıyorum (2)	1,80-2,59
Kısmen Katılıyorum (3)	2,60-3,39
Büyük Ölçüde Katılıyorum (4)	3,40-4,19
Tamamen Katılıyorum (5)	4,20-5,00

Tablo 5’te de görüldüğü gibi beşli Likert ölçeğinde hiç katılmıyorum, çok az katılıyorum, kısmen katılıyorum, büyük ölçüde katılıyorum, tamamen katılıyorum ifadeleri yer almakta ve bu ifadelerin değerlendirme aralıkları bulunmaktadır.

Araştırmanın ön uygulaması 2019–2020 Eğitim-Öğretim Bahar yarı yılında Ankara dışındaki illerde (Rize, İzmir, Aydın, Eskişehir, Sakarya) yer alan kamu okullarında görev yapan ve sınıfında suçta sürüklenen öğrencisi bulunan 152 gönüllü öğretmenle, koronavirüs salgını nedeniyle online olarak gerçekleştirilmiştir. Ön uygulamaya katılan öğretmenlerin 64’ü (%42,1) kadın, 88’i (%57,9) erkektir. Öğretmenlerin 114’ü (%75) lisans mezunu, 38’i (31,3) lisansüstü eğitim mezunudur. Araştırmaya katılanların 37’si (%24,3) 1-10 yıl mesleki kıdeme, 62’si (%40,8) 11-20 yıl arası, 53’ü (%34,9) 21 yıl ve daha fazla mesleki kıdeme sahiptir. Okul türüne göre 30’u (%19,7) ilkokullarda görev yapmakta, 32’si (%21,1) ortaokulda 90’ı (%59,2) lisede görev

yapmaktadır. Öğretmenlerin 18'i (%11,8) suça sürüklenen çocukların korunmasına yönelik eğitim almışken 134'ü (%88,2) bu konuda herhangi bir eğitim almamıştır.

Ön uygulama ile toplanan verilerin sırasıyla SPSS programına girişi yapılmıştır. Bu sırada yanlış kodlama yapıp yapılmadığı gözden geçirilerek, kayıp veri olup olmadığı kontrol edilmiştir. Bunun yanı sıra uç değer olup olmadığına karar vermek için verilerin z puanlarına da bakılmış -3 +3 değerlerinin dışında kalan değerler olarak ifade edilen uç değerler kontrol edilmiş ve veri setinde uç değer olmadığı belirlenmiştir (Can, 2014; Erkuş, 2019)

Verilerin ölçülmek istenen değişkeni temsil etmesi, diğer bir deyişle verilerin amaca hizmet etme derecesi olarak ifade edilen geçerlik ölçek geliştirmede gerekli unsurlardan biridir. Ölçme aracının belirli bir özelliği, teorik yapıyı ölçüp ölçmediğinin belirlenmesi yapı geçerliliği olarak ifade edilmekte ve bu belirleme faktör analizi ile gerçekleştirilmektedir. Ölçme aracıyla yeni bir yapı ortaya koymaya çalışan ve aynı yapıyı ölçen maddelerin belirlenmesini sağlayan analizlerde açımlayıcı faktör analizi (AFA), teorik olarak belirlenen yapıyı test etmek için yapılan analizlerde ise doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılmaktadır (Pallant, 2016; Bursal, 2019). Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Ölçme Aracının yapı geçerliğinin sağlanabilmesi için açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır.

Pallant'a göre (2016) faktör analizinin yapılabilmesi için en az 150 katılımcının bulunması gerekmektedir. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk'e göre (2014) ise faktör analizi için ölçekteki madde sayısının 5 ile 10 katı arasında bir katılımcıya uygulanması gerekmektedir. Bu anlamda ön uygulamada yeterli katılımcı sayısına ulaşılmış olup faktör analizinin yapılabilmesi mümkün olmuştur. Ölçekte örneklem büyüklüğünün uygunluğu açısından KMO değerine bakılmış ve bu değer .912 olarak belirlenmiştir. Pallant'a göre (2016) KMO değerinin .6 ya da daha yüksek olması gerekmektedir. KMO değerinin 0.80-0.90 arasında olması iyi, 0.90-1.00 arasında olması ise mükemmel olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd, 2018). Belirlenen KMO değeri .90'tan büyük olduğundan örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli ve uygun olduğuna karar verilebilmektedir. Bartlett's Küresellik Testinin sonucunun $p < .001$ olması çok değişkenli normallik şartının sağlandığını ve maddeler arasında anlamlı ilişkilerin mevcut olduğunu göstermekte ve elde edilen .000 değeri ($p < .05$) faktör analizine devam edilebileceğini belirtmektedir. Araştırmadaki "Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Ölçeği" hazırlanırken gerçekleştirilen ön uygulamada 152

katılımcıya ulaşılarak AFA için kaynaklarda yeterli olduğu belirtilen sayıya ve belirtilen değerlere ulaşıldığından AFA yapılmıştır.

AFA Temel Bileşenler Analizi ve güvenirlik analizi gerçekleştirildikten sonra madde korelasyonlarına ve faktör yük değerlerine bakılmıştır. Madde toplam korelasyonunda .30 ve üzerindeki maddelerin ayırt ediciliğinin yüksek olduğu kabul edildiğinden (Büyüköztürk vd, 2018; Pallant, 2016) bu sınırın üzerindeki maddelere bakılmıştır. Bir madde aynı anda farklı faktörlerde belirlenen alt sınırdan daha büyük bir faktör yüküne sahipse ve bu faktör yükleri arasındaki fark .10'dan küçükse binişik madde olarak görülmektedir (Can, 2014). Bu anlamda ölçekte bu farka sahip binişik maddenin bulunup bulunmadığına bakılmış ve bu farka sahip binişik maddenin olmadığına karar verilmiştir.

Gerçekleştirilen AFA sonucunda faktör sayısına karar vermek için özdeğeri 1'den büyük olan faktörlere, özdeğerlerin açıklanan toplam varyansa katkılarına ve yamaç birikinti grafiğine bakılmıştır. Tabachnick ve Fidell, (2007) tarafından en az .32 olması gerektiği belirtilen faktör yük değerleri için kabul edilebilir sınır .40 olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda özdeğeri 1'den büyük olan dört boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Bunlar ve teorik alt yapı göz önünde bulundurularak ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Toplam varyansın ise %71 olduğu belirlenmiştir. Faktör yükü belirlenirken alt sınır .40 değeri dikkate alınarak yapıldığında 16. maddenin hiçbir faktöre .40'ın üzerinde bir yükleme yapmadığı, diğer bir deyişle hiçbir faktöre girmediği görülmüş ve bu nedenle maddenin çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu verilere dayalı olarak son şekli verilen 23 maddelik ölçeğin dört boyutlu olmasına karar verilmiştir. Maddelerin içeriğine bakılarak boyutlar aşağıdaki şekilde adlandırılmıştır:

1. Boyut (m. 6, m. 7, m. 8, m. 9, m. 10, m. 11): Önemseme ve kazanmaya çalışma
2. Boyut (m. 18, m. 19, m. 20, m. 21, m. 22, m. 23): Birlikte hareket etme
3. Boyut (m. 1, m. 2, m. 3, m. 4, m. 5): Uygun planlama ve yönlendirme yapma
4. Boyut (m. 12, m. 13, m. 14, m. 15, m. 16, m. 17): Tehlikelerden koruma

Yukarıda görüldüğü gibi 23 maddelik ölçeğin birinci boyutunda altı madde, ikinci boyutunda altı madde, üçüncü boyutunda beş madde ve dördüncü boyutunda altı madde bulunmaktadır. Tablo 6'da ölçeğin faktör yük değerleri ve madde toplam korelasyonları görülmektedir.

Tablo 6

Suçla Sürüklenen Çocukların Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek Maddeleri	Faktör Yük D.	Madde Toplam K
<i>Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutu</i>		
6.Suçla sürüklenen öğrencilerin sorunlarına karşı duyarlı davranır.	.517	.789
7.Suçla sürüklenen çocukların sorunl. çözüm bulm. için çaba harcar.	.571	.783
8. Suçla sürüklenen öğrencilerin desteklenmesi için çaba harcar.	.704	.755
9.Suçla sürüklenen öğrencilerin okula bağlanmaları için çaba harcar.	.995	.736
10.Suçla sürüklenen öğrencilerin topluma kazandırıl. için çaba harcar.	.974	.776
11.Suçla sürüklenen öğrencilere karşı adil davranır.	.541	.728
<i>Açıklanan varyans=%51.17</i>		<i>Cronbach Alpha: .94</i>
<i>Birlikte Hareket Etme Boyutu</i>		
18.Ssö korunması için gerektiğinde çocuk polisiyle işbirliği yapar.	.864	.678
19.Ssö korunması için gerektiğinde sosyal çalışma gör. işbirliği yapar.	.954	.671
20.Ssö korunması için gerektiğinde denetim görevlisiyle işbirliği yapar.	.978	.667
21.Ssö korunması için onların aileleriyle işbirliği yapar.	.881	.700
22.Ssö korunması için öğretmenlerle işbirliği yapar.	.619	.742
23.Ssö korunması için okulda ekipler kurar.	.614	.674
<i>Açıklanan varyans=%9.70</i>		<i>Cronbach Alpha: .94</i>
<i>Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutu</i>		
1.Ssö düşünc. rah.ifade ed. demokratik bir okul ort. ol. için çaba harcar.	.744	.612
2.Okuldaki etkinlikleri planlarken ssö istek ve ihtiyaçlarını dikkate alır.	.976	.624
3.Okuldaki etkinlikleri planlarken ssö ilgi ve yeteneklerini dikkate alır.	.961	.670
4.Ssö okuldaki etkinliklere katılmaları konusunda yönlendirir.	.715	.733
5.Ssö arkadaşlarıyla işbirliği yapabil. etkinlikler düzenlenmesini sağlar.	.737	.725
<i>Açıklanan varyans=%7.19</i>		<i>Cronbach Alpha: .93</i>
<i>Tehlikelerden Koruma Boyutu</i>		
12.Ssö akademik başarılarının arttırılması ile ilgili önlemleri alır.	.533	.672
13.Ssö okuldan uzaklaştır. sosyal faktörlerle ilgili gerekli önlemleri alır.	.596	.688
14.Ssö tekrar suç işlemelerine yol aç. risklerden kor. ile ilgili önleml.alır.	.825	.601
15.Ssö eğitimlerine devam etmeleri ile ilgili önlemleri alır.	.738	.792
16.Ssö yönelik akran zorbalığı davranışlarını önleyici tedbirleri alır.	.565	.668
17.Ssö yönelik çocuk istismarı davranışlarını önleyici tedbirleri alır.	.503	.670
<i>Açıklanan varyans=%3.70</i>		<i>Cronbach Alpha: .90</i>
KMO: .91		
Barlett Küresellik testi [p<0.01]		
Açıklanan Toplam Varyans: %71.76		
Cronbach's Alpha : .92		

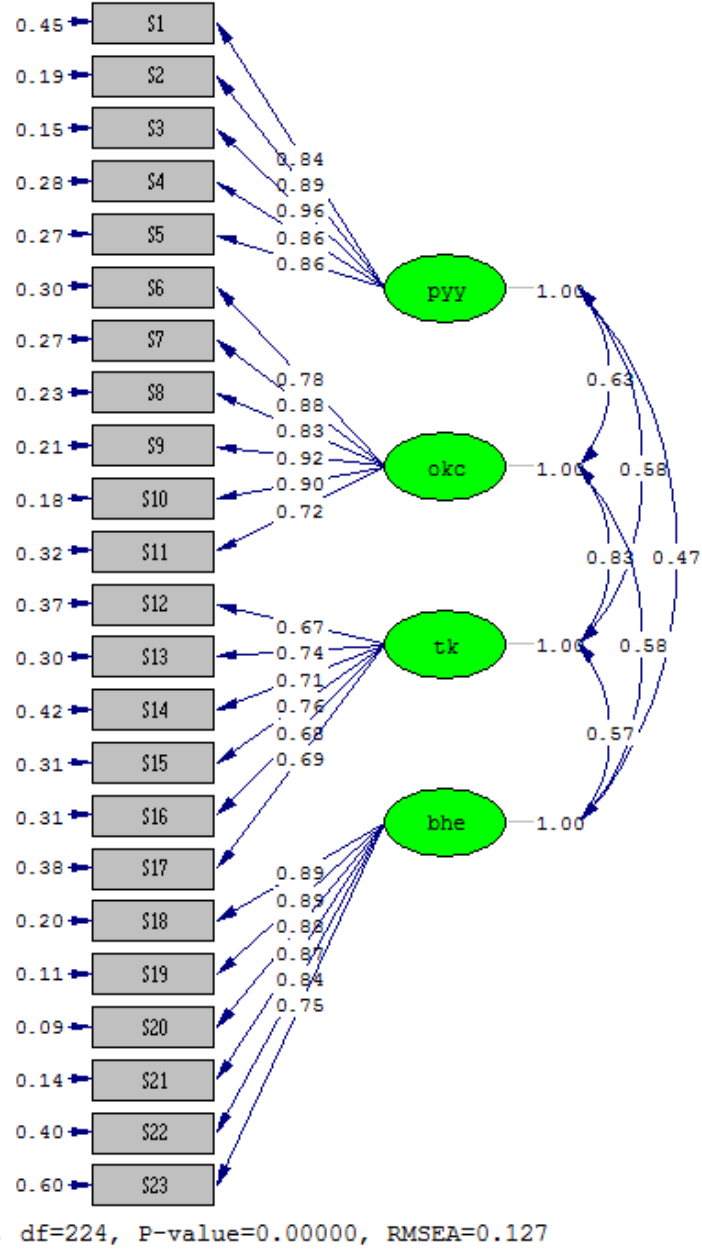
Tablo 6’da da görüldüğü gibi dört faktörlü yapının açıkladığı toplam varyans %71.76’dır. Güvenirlik analizi için boyutların Cronbach Alpha sayısına bakılmıştır. Bu katsayının .70’in üzerinde olması yeterli görülmekte (Pallant, 2016) bu değer 1’e yaklaştıkça güvenilirlik artmaktadır. Buna göre boyutların her birinin güvenilirlik katsayısının yüksek düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Ölçek maddelerinin ayırt

ediciliği hususunda madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Madde toplam korelasyonunun .30'un üzerinde olduğu maddelerin ayırt edici olduğu kabul edilmekte (Tabachnick ve Fidell, 2007; Çokluk vd, 2014) buna dayalı olarak ölçeğin bütün maddelerinin .30'un oldukça üzerinde olduğundan ayırt edici olduğu ifade edilebilir. Analizde faktör yük değeri için alt sınır .40 olarak belirlenmiş olup bu durum faktör yapısının sağlam olmasına katkıda bulunmuştur.

Ölçekte yer alan önemseme ve kazanmaya çalışma boyutundaki altı maddenin faktör yük değerlerinin .99 ile .51 arasında değiştiği görülmektedir. Bu boyutta yer alan bu maddeler için madde toplam korelasyonları ise .78 ile .72 arasında değişmektedir. Faktör yük değerinin en az .32 (araştırmada.40 alınmıştır) olması gerektiğinden (Tabachnick ve Fidell, 2007) ve madde toplam korelasyonunun en az .30 olması (Büyüköztürk vd. 2018) gerektiğinden bu boyuttaki madde toplam korelasyonlarının ve faktör yük değerlerinin uygun olduğu görülmektedir. Bu anlamda ölçeğin bu boyutunun güvenilir ve geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Ölçekte yer alan birlikte hareket etme boyutundaki altı maddenin faktör yük değerinin .97 ile .61 arasında değiştiği görülmektedir. Bu boyutta yer alan maddeler içinse madde toplam korelasyonları .74 ile .66 arasında değişmektedir. Bu boyuttaki madde toplam korelasyonlarının ve faktör yük değerlerinin uygun olduğu görülmektedir. Bu nedenle ölçeğin bu boyutunun güvenilir ve geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Ölçekte yer alan uygun planlama ve yönlendirme yapma boyutundaki beş maddenin faktör yük değerleri .97 ile .71 arasında değişmektedir. Bu boyutta yer alan maddeler içinse madde toplam korelasyonları .73 ile .61 arasında değişmektedir. Bu boyuttaki madde toplam korelasyonlarının ve faktör yük değerlerinin uygun olduğu görülmektedir. Dördüncü ve son boyut olan tehlikelerden koruma boyutunda yer alan altı maddenin faktör yük değerleri .82 ile .50 arasında değişmektedir. Bu boyutta yer alan maddeler için madde toplam korelasyonları ise .79 ile .60 arasında değişmektedir. Bu boyuttaki madde toplam korelasyonlarının ve faktör yük değerlerinin uygun olduğu görülmektedir. Bu nedenle ölçeğin bu boyutunun güvenilir ve geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Ölçeğin geneline bakıldığında dört faktörlü yapısının güvenilir ve geçerli olduğu ifade edilebilir. Diğer bir deyişle ölçeğin yapı geçerliliğine sahip olduğu ve ölçekte yer alan maddelerin ayırt ediciliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Suçla Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Ölçeği'nin dört boyutlu faktör yapısını doğrulamak amacıyla DFA uygulanmıştır. Ancak suçla sürüklenen öğrenci ve bu öğrencilerin dersine giren öğretmen sayısının sınırlı olması

nedeniyle DFA uygulaması AFA yapılan 152 kişilik katılımcıdan elde edilen veriler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Lisrell programı kullanılarak gerçekleştirilen, hata varyans değerlerinin ve yol katsayılarının yer aldığı Doğrulayıcı faktör analizinin sonuçları Şekil 3'te görülmektedir.

Şekil 3. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Ölçeği'ne İlişkin Yol Katsayıları ve Hata Varyanslarına İlişkin DFA Sonuçları

Şekil 3'te görülen hata varyanslarına bakıldığında hata varyanslarının 0.11 ile 0.60 arasında değiştiği belirlenmiştir. Analizde t değerlerine de bakılmış ve bu değerlerin 2.56'nın üzerinde olduğu 0.01 düzeyinde manidar olduğu görülmüştür. Bu anlamda

ölçekteki her maddenin bulunduğu faktörü iyi bir şekilde temsil ettiğine karar verilmiştir. Bunun yanı sıra uyum indeklerine bakılmıştır. Uyum indekleri ile ilgili kritik değerler Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7

Model Uyum İndeksleri

İndeksler	Elde Edilen Değerler	Kabul edilen uyum	Mükemmel uyum
CFI	0.95	$.90 \leq CFI < .95$	$.95 \leq CFI \leq 1.00$
NFI	0.93	$.90 \leq NFI < .95$	$.95 \leq NFI \leq 1.00$
NNFI	0.94	$.90 \leq NNFI < .95$	$.95 \leq NNFI \leq 1.00$
IFI	0.95	$.90 \leq IFI < .95$	$.95 \leq IFI \leq 1.00$
RFI	0.92	$.90 \leq RFI < .95$	$.95 \leq RFI \leq 1.00$
χ^2 /sd	3.42	$3.00 < \chi^2 /sd \leq 5.00$	$\chi^2 /sd \leq 3.00$

Tablo 7’de ölçeğin model uyum indeksleri görülmektedir. DFA’da model uyumunun sağlanıp sağlanmadığını belirlemek için uyum indekslerinden en çok kullanılanlar CFI, RMSEA, NFI, NNFI, IFI, RFI değerleri olarak ifade edilmekte RMSEA ve χ^2 değeri örneklem büyüklüğünden oldukça etkilendiğinden 250 ve altındaki örneklemelerde bu değere bakılmaması tavsiye edilmekte (Tabachnick ve Fidell, 2007) bu nedenle bu araştırmada RMSEA değerinin dışındaki uyum indeksleri dikkate alınmakta, χ^2 değeri yerine ise χ^2 /sd değerine bakılmaktadır.

Model uyum indekslerine bakıldığında CFI değerinin 0.95 olduğu görülmektedir. Bu değer modelin mükemmel uyum gösterdiğini belirtmektedir. NFI değerine bakıldığında bu değer 0.93 olduğu ve bunun kabul edilen uyum sağladığı görülmektedir. NNFI değerine bakıldığında bu değer 0.94 olduğu ve bu değer kabul edilen uyum aralığında yer aldığı görülmektedir. IFI değerine bakıldığında bu değer 0.95 olduğu ve bu değer mükemmel uyum aralığında yer aldığı görülmektedir. RFI değerine bakıldığında ise 0.92 olduğu ve bu değer kabul edilen uyum aralığında yer aldığı görülmektedir. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilen χ^2 /sd değerine bakıldığında bu değer 3.42 olarak belirlenmekte, bu değer kabul edilen uyum aralığında yer almaktadır. Bu anlamda uyum indekleri incelendiğinde verilerin modelle uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Kısaca araştırmada ön uygulamadaki veriler üzerinde yapılan AFA ve DFA analizlerinin sonucunda ölçeğin 23 maddeden ve dört boyuttan oluşan son hali belirlenmiştir.

Nitel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın bu kısmında suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolünü belirlemeye ilişkin okul yöneticileri ile uzmanların (rehber öğretmen, sosyal çalışma görevlisi) görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından üç ayrı yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Bunlar: “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü-Okul Yöneticisi Görüşme Formu”, “Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü-Rehber Öğretmen Görüşme Formu”, ve Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü-Sosyal Çalışma Görevlisi Görüşme Formu”dur.

Yarı yapılandırılmış taslak görüşme formlarının ilk bölümünde katılımcıların kişisel bilgilerinin (cinsiyeti, çalıştığı okul türü, mesleki kıdemi ve eğitim durumu) yer aldığı sorular bulunmaktadır. İkinci bölümdeyse suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolünü ortaya koymaya yönelik görüşme soruları ile bu konuda karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin sorular yer almıştır. Beş yönetici, beş rehber öğretmen ve bir sosyal çalışma görevlisi ile görüşme formlarının ön uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada soruların katılımcılar tarafından anlaşılır olup olmadığı gözden geçirilmiş, bu doğrultuda bazı ifadelerde değişiklikler yapılmıştır. Görüşme formları araştırmanın nicel kısmında başvurulacak uzmanların³ görüşüne sunulmuş, bu görüşlere dayalı olarak gerekli değişiklikler yapılarak formlara son şekli verilmiştir.

Araştırmanın nitel kısmıyla ilgili olarak yöneticilerle, rehber öğretmenlerle ve sosyal çalışma görevlileriyle suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında yöneticilerin rolleri ile ilgili hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanarak görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılar araştırmanın amacı, uygulanması ve yararları hakkında bilgilendirilmiş buna dayalı olarak araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara onam formu verilerek okuyup imzalamaları sağlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanırken nicel verilerle birlikte değerlendirilebilmesi amacıyla görüşme soruları belirlenirken araştırmanın nicel

³ Prof. Dr. Ali Balcı, Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN, Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY, Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK, Prof. Dr. Murat ÖZDEMİR, Doç. Dr. Şakir ÇINKIR, Doç. Dr. Pelin TAŞKIN, Doç. Dr. Ergül DEMİR, Doç. Dr. Deha DOĞAN, Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Halil BUYRUK, Dr. Çiğdem YAVUZ, Arş. Gör. Sevgi YILDIZ, Arş. Gör. Burcu TOPTAŞ, Arş. Gör. Tuğba GÜNER DEMİR, Arş. Gör. Özge ERDEMLİ, Arş. Gör. Dr. İnci ÖZTÜRK

aşamasında kullanılan ölçekte yer alan sorular dikkate alınarak bu doğrultuda hazırlanmıştır. Görüşme sırasında katılımcılara önceden belirlenen sorular yöneltilmiş; ancak konuyla ilgili eklemek ya da katkıda bulunmak istedikleri düşünceleri de sorularak araştırmada bu sorulardan alınan cevaplar da dikkate alınmıştır. Zira Şekerler'e göre (2015) önceden detaylı bir şekilde hazırlanmış yapılandırılmış görüşmeler esnek yapıya sahip olmadığından bazı önemli verilerin kaybına yol açmaktadır. Bu anlamda veri kaybı riskini azaltmak amacıyla yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanıp zaman zaman soruların dışına da çıkılarak konuyla ilgili farklı bakış açıları da dikkate alınmıştır. Katılımcıların 10'u görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedilmesini kabul ederken, 15'i kabul etmemiştir. Bu nedenle görüşmenin kaydını istemeyen katılımcıların görüşleri yazılarak not alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın nicel veri analizi kısmında elde edilen veriler betimsel istatistikler kullanılarak SPSS ile analiz edilmiştir. Araştırmada herhangi bir kayıp veriye rastlanmamıştır. Elde edilen verilerin Z puanları incelenmiş, diğer bir deyişle gözlenen puanların ortalamadan farklarının standart kayma birimi olarak ifade edilmesi anlamına gelen (Arıcı, 1998) Z standart puanına bakılmıştır. Verilen bir puanın ortalamadan ne kadar altında yahut üstünde olduğunun anlaşılmasını sağlayan bu puanların -3 ile +3 aralığında olması beklenmektedir (Büyüköztürk vd, 2007). Elde edilen veriler -3 ile +3 aralığında yer aldığından hiçbir veri analizden çıkarılmamıştır.

Araştırmanın birinci kısmında katılımcıların cinsiyeti, öğrenim durumu, mesleki kıdemi, çalıştıkları okul türü ve suça sürüklenen çocuklarla ilgili herhangi bir eğitim alıp almadığı gibi kişisel bilgilerine yönelik analizler gerçekleştirilmiştir. Ardından suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne yönelik görüşleri incelenmiştir. Bu doğrultuda geliştirilen ölçeğe göre toplanan verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Araştırmanın alt amaçları ile ilgili soruların cevaplandırılmasında parametrik testlerin kullanılıp kullanılmayacağını belirlemek üzere önce normallik testi yapılmıştır. Normalliğin sağlanıp sağlanmadığını ortaya çıkarmak için merkezi eğilim ölçülerine, diğer bir deyişle ortalama, mod, medyan değerlerinin çakışık olup olmadığına bakılmıştır. Veri sayısı 50'den büyük olduğundan Kolmogorov Smirnov testindeki değere, basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Bunun yanı sıra histograma Q-Q Plot grafiğine bakılmış, buna dayalı olarak verilerin

normal dağılım gösterdiğine karar verilmiştir. Normallik sağlandığından parametrik testler kullanılmıştır.

Araştırmada öncelikle katılımcıların cinsiyeti, öğrenim durumu, mesleki kıdemi, çalıştığı okul türü, bu hususta eğitim alıp almaması hususlarında betimsel istatistik değerlerine bakılmış, bunların frekans değerleri ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Ardından katılımcıların görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapmalarına bakılmış, son olarak suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında yöneticilerin rolüne ilişkin katılımcıların görüşleri arasında fark olup olmadığına yönelik olarak iki değişkenli olanlarda Bağımsız Örneklem T-testi ve üç ve daha fazla değişkenli olanlarda ise Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Araştırmada varyans analizi uygulandığında varyans homojenliğine bakılmış, bunun için de Levene Testi yapılmıştır. Farkın nereden kaynaklandığını belirlemek içinse LSD testinden yararlanılmıştır. Büyüköztürk vd'e göre (2007) parametrik testlerde verilerin normal dağılması ve varyansların homojen olması gerekmektedir. Aksi takdirde nonparametrik testler uygulanmaktadır. Bu araştırmada verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir.

Bu çalışmada kategoriler tümdengelim yaklaşımıyla, ölçeğin boyutlarına uygun bir şekilde çalışmanın başında oluşturulmuştur. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre araştırma problemi ile ilgili alanyazın kategorileri oluşturmaya imkân sağlayabilecek seviyede ise, araştırmacı kategorileri çalışmanın başında oluşturabilir. Araştırmanın kategorileri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Suça sürüklenen çocuğu önemseme ve kazanmaya çalışma
2. Suça sürüklenen çocuk ile ilgili kişilerle birlikte hareket etme
3. Suça sürüklenen çocuk için uygun planlama ve yönlendirme yapma
4. Suça sürüklenen çocuğu tehlikelerden koruma

Araştırmada alt kategoriler ise tümevarım yaklaşımıyla katılımcıların verdikleri cevaplara göre verilerin analizi sırasında araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Araştırmanın nitel kısmında ise gerçekleştirilen görüşmeler deşifre edilerek yazılı metin haline getirilmiş, ardından bu yazılı metinlere "içerik analizi" yöntemi uygulanmıştır. İçerik analizi verilerin bir amaca yönelik olarak gözden geçirilmesi, buna göre kategorilere ayrılması, bulguların analiz edilip yorumlanması şeklinde gerçekleştirilmektedir (Creswell, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu amaç doğrultusunda elde edilen veriler kodlanmış, kodlamalar kategorilere göre gruplandırılmıştır. Veriler araştırmanın alt amaçları ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları dikkate alınarak analiz edildikten sonra betimsel bir şekilde yorumlanmıştır.

Katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntı şeklinde yer verilmiş; nicel olarak elde edilen verilerle nitel verilerin bir kısmı birlikte ele alınıp araştırmanın amaçları ve alt amaçları doğrultusunda birlikte yorumlanmıştır.

Durum çalışmalarında iç geçerliği sağlamak için araştırmacının bulduğu sonuçlara, elde ettiği çıkarımlara ulaşma yolunu ortaya koyması hususu önem taşımaktadır. Diğer bir deyişle araştırma sonucuna ulaşırken izlenen sürecin çalışılan gerçekliği ortaya çıkarmadaki yeterliğinin belirlenmesi hususu vurgulanmaktadır. Araştırma sonuçlarının benzer ortamlara, durumlara aktarılabilmesi olarak da ifade edilen dış geçerliği sağlamak içinse araştırmacının araştırmanın tüm aşamalarını ayrıntılarıyla ve açık bir şekilde ifade etmesi gerekmektedir (Çokluk vd. 2014). Bu anlamda araştırmanın bu kısmında süreçle ilgili ayrıntılı bir açıklama gerçekleştirilmiş ve sürece eleştirel bir bakış açısıyla bakılmıştır. Katılımcıların görüşlerinin alt kategorilerdeki yerlerine göre frekansları belirlenmiş ve ifade edilmiş görüşlerin bir kısmı doğrudan alıntı şeklinde verilmiştir. Bazı katılımcılar görüşme formundaki sorulara yönelik birden fazla görüş bildirdiği için, birçok tabloda görüş sayıları katılımcı sayılarından fazla çıkmıştır. Doğrudan alıntılar verilirken yöneticilerin görüşleri Y1'den Y10'a kadar kodlanmış, rehber öğretmenlerin görüşleri R1'den R10'a kadar kodlanmış, sosyal çalışma görevlilerinin görüşleri ise S1'den S5'e kadar kodlanmıştır. Bazı nicel verileri açıklamada nitel verilerden yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra görüşmelerin yapılacağı katılımcılar belirlenirken araştırmaya farklı türden katılımcıların dahil edilmesi hususuna özen gösterilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak içinse kodlamalar arasındaki uyuma bakılmış bunun için görüşmeden elde edilen veriler farklı bir uzman⁴ tarafından kodlanarak çeşitleme (triangulation) yapılmıştır. Araştırmacının ve uzmanın kodlamaları arasındaki benzerlik ve farklılıklara bakılmış, tutarlılığın belirlenebilmesi için Miles ve Huberman'ın (1994) formülünden yararlanılmıştır. Buna göre $[P = \text{görüş birliği} / (\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}) \times 100]$ formülüyle hesaplama yapılmış ve bu hesaplamanın sonucunda görüşler arasında %90'lık bir görüş birliği sağlandığı belirlenmiştir. Miles ve Huberman'a göre (1994) uzlaşma yüzdesinin %70 ve üzerinde olması yeterli görüldüğünden araştırmanın nitel kısmının sonuçları güvenilir olarak kabul edilmiştir.

⁴ Dr. Sevgi Yıldız

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda başlıklar altında sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Katılımcıların Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Görüşleri ile ilgili Bulgular ve Yorumlar

Bu başlık altında suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin tüm katılımcıların görüşleriyle ilgili bulgular ve yorumlar yer almıştır. Ardından suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin katılımcıların görüşleri suça sürüklenen öğrenciyi “önemseme ve kazanmaya çalışma”, suça sürüklenen öğrenci ile ilgili olan kişilerle “birlikte hareket etme”, suça sürüklenen öğrenciye “uygun planlama ve yönlendirme yapma” ile suça sürüklenen öğrenciyi “tehlikelerden koruma” boyutlarında alt başlıklar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin görüşlerinden elde edilen nicel verilerin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 8’de ifade edilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 8

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Boyut	Maddeler	$\bar{x}$	ss
Önemseme ve Kazanmaya Çalışma	Suçta sürüklenen öğrencilerin sorunlarına karşı duyarlı davranır.	2.94	0.87
	Suçta sürüklenen öğrencilerin sorunlarına çözüm bulmak için çaba harcar.	2.91	0.89
	Suçta sürüklenen öğrencilerin desteklenmesi (maddi, psikolojik) için çaba harcar.	2.92	0.87
	Suçta sürüklenen öğrencilerin okula bağlanmaları için çaba harcar.	2.90	0.93
	Suçta sürüklenen öğrencilerin topluma kazandırılması için çaba harcar.	2.96	0.83
	Suçta sürüklenen öğrencilere karşı adil davranır.		
	Boyut Ortalaması	3.06	0.94

(Devam ediyor)

Tablo 9 (Devam)

Suçla Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Boyut	Maddeler	$\bar{x}$	ss
Birlikte Hareket Etme	Suçla sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde çocuk polisiyle işbirliği yapar.	2.94	0.79
	Suçla sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde sosyal çalışma görevlisiyle işbirliği yapar.	3.44	0.84
	Suçla sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde denetim görevlisiyle işbirliği yapar.	3.48	0.90
	Suçla sürüklenen öğrencilerin korunması için onların aileleriyle işbirliği yapar.	3.50	0.87
	Suçla sürüklenen öğrencilerin korunması için öğretmenlerle işbirliği yapar.	3.42	0.83
	Suçla sürüklenen öğrencilerin korunması için okulda ekipler kurar.	3.40	0.91
	Boyut Ortalaması	3.21	0.89
Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma	Suçla sürüklenen öğrencilerin düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri demokratik bir okul ortamı oluşturmak için çaba harcar.	3.40	0.79
	Okuldaki etkinlikleri planlarken suçla sürüklenen öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarını dikkate alır.	3.15	0.88
	Okuldaki etkinlikleri planlarken suçla sürüklenen öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alır.	3.03	0.84
	Suçla sürüklenen öğrencileri okuldaki etkinliklere katılmaları konusunda yönlendirir.	2.99	0.89
	Suçla sürüklenen öğrencilerin arkadaşlarıyla işbirliği yapabilecekleri etkinlikler düzenlenmesini sağlar.	3.04	0.98
	Boyut Ortalaması	2.98	0.90
Tehlikelerden Koruma	Suçla sürüklenen öğrencilerin akademik başarılarının artırılması ile ilgili önlemleri alır.	3.03	0.80
	Suçla sürüklenen öğrencileri okuldan uzaklaştırabilecek sosyal faktörlerle ilgili (dışlanma vb.) gerekli önlemleri alır.	2.86	0.91
	Suçla sürüklenen öğrencilerin tekrar suç işlemelerine yol açabilecek risklerden korunmaları ile ilgili önlemleri alır	2.83	0.90
	Suçla sürüklenen öğrencilerin eğitimlerine devam etmeleri ile ilgili önlemleri alır.	2.84	0.92
	Suçla sürüklenen öğrencilere yönelik akran zorbalığı davranışlarını önleyici tedbirleri alır.	2.94	0.96
	Suçla sürüklenen öğrencilere yönelik çocuk istismarı davranışlarını önleyici tedbirleri alır.	2.92	0.92
	Boyut Ortalaması	2.99	0.93
Genel Ortalama		2.89	0.83

Tablo 8’de de görüldüğü gibi suçla sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolü ölçeğine ait dört boyut bulunmakta ve bu boyutlar en yüksek ortalamadan en düşük ortalamaya doğru sıralandığında “birlikte hareket etme” ($\bar{x}=3.40$), “uygun planlama ve yönlendirme yapma” ($\bar{x}=3.03$), “önemseme ve kazanmaya çalışma” ($\bar{x}=2.94$) ile “tehlikelerden koruma boyutu” ($\bar{x}=2.89$) şeklinde yer almaktadır. Bu dört boyutun ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamaya sahip olan boyutun birlikte hareket etme, en düşük ortalamaya sahip olan boyutun ise tehlikelerden koruma boyutu

olduğu görülmektedir. Bu bulgulara dayalı olarak yöneticilerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında bu çocuklar ile ilgili kişilerle birlikte hareket etme rolünü büyük ölçüde yerine getirdikleri, bu çocukları tehlikelerden koruma rolünü ise kısmen yerine getirdiklerini söylemek mümkündür. Aşağıda ölçeğin boyutlarına ilişkin bulgular alt başlıklar halinde sunulmaktadır.

Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciyi Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Görüşleri

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin bu çocukları “önemseme ve kazanmaya çalışma” boyutundaki rolüne ilişkin öğretmenlerden elde edilen nicel verilerle, okul yöneticilerinden, rehber öğretmenlerden ve sosyal çalışma görevlilerinden elde edilen nitel verilere ilişkin bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin Görüşleri. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrenciyi “önemseme ve kazanmaya çalışma” boyutundaki rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 10

Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciyi Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Maddeler	$\bar{x}$	ss
Önemseme ve Kazanmaya Çalışma	Suçta sürüklenen öğrencilerin sorunlarına karşı duyarlı davranır.	2.94	0.87
	Suçta sürüklenen öğrencilerin sorunlarına çözüm bulmak için çaba harcar.	2.91	0.89
	Suçta sürüklenen öğrencilerin desteklenmesi (maddi, psikolojik) için çaba harcar.	2.92	0.87
	Suçta sürüklenen öğrencilerin okula bağlanmaları için çaba harcar.	2.90	0.93
	Suçta sürüklenen öğrencilerin topluma kazandırılması için çaba harcar.	2.96	0.83
	Suçta sürüklenen öğrencilere karşı adil davranır.	3.06	0.94
	Boyut Ortalaması	2.94	0.79

Tablo 9’da da görüldüğü gibi öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin “önemseme ve kazanmaya çalışma” rolünü kısmen yerine getirdiklerine ilişkin görüş bildirdikleri ($\bar{x}=2.94$) belirlenmiştir. Öğretmenlerin en

çok katıldıkları maddenin “Suça sürüklenen öğrencilere karşı adil davranır” ($\bar{x}=3.06$) ve “Suça sürüklenen öğrencilerin topluma kazandırılması için çaba harcar” ($\bar{x}=2.96$) olduğu; “Suça sürüklenen öğrencilerin okula bağlanmaları için çaba harcar” ($\bar{x}=2.90$) maddesine ve “Suça sürüklenen öğrencilerin sorunlarına çözüm bulmak için çaba harcar” ($\bar{x}=2.91$) maddesine diğer maddelere göre daha az katıldıkları belirlenmiştir. Bu boyut en düşük ortalama sahip ikinci boyut olarak yer almaktadır. Bu bulgulara göre okul yöneticilerinin suça sürüklenen çocuğu önemseme ve kazanmaya çalışma boyutuna ilişkin rollerini yeterince yerine getiremedikleri söylenebilir.

Alanyazında çocukların okulu sevip bağlanmasıyla okula devamı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Kepenekci ve Özcan’a (2002) göre öğrencilerin okulu sevmesinde okul yöneticilerinin öğrencilere yönelik tutumu, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri, öğrencilerin derse katılımının sağlanması, saygıya dayalı ve sıcak bir bağın kurulması hususları önem taşımakta ve bunlar çocukları okula bağlamaktadır. Aksi takdirde okulu sevmeyen ve okula bağlanamayan çocuklar okulu terk etme davranışı göstermektedir. İzmir, Elazığ, Sinop ve Ankara’da çocuk ıslahevinde gerçekleştirilen bir araştırmada suça sürüklenen çocukların %45’inin okuldan kaçıkları belirtilmiş, okuldan kaçma nedenlerinin okulu sevmeme, önemsenmediğini düşünme, başarısızlık olduğu ifade edilmiştir (Bal, 2004). Taşkın’ın (2019) gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen çocukların büyük bir kısmının (%52) ilkokul mezunu olduğu, bundan sonraki kademelere okuldan kaçma ve okul terki nedenleriyle devam edemedikleri ifade edilmiştir. “Çocukların Gözünden Okulda Yaşam Raporu’na” (2016) göre çocuğun hangi yaşta olursa olsun hayatının önemli bir kısmını geçirdiği okula severek ve isteyerek gitmesi çocuğun mutlu ve başarılı olmasında anahtar role sahip olmaktadır. Zira okula severek ve isteyerek giden, okulda kendini güvende hissedebilen çocuk okula devamsızlık yapmamakta, koşullar ne kadar zor olursa olsun okula devam etmek için elinden gelen çabayı harcamaktadır. Çocukların okula devam etmesi ise okulu ve öğretmeni sevmesi ve akademik başarı ile ilişkili olmakta, bu çocuklarda okulu bırakma düşüncesi oluşmamaktadır.

Bu araştırmadaki bulgulara bakıldığında okullarda çalışan yöneticilerin öğrencileri önemseme ve kazanmaya çalışma hususunda yeterince çaba göstermedikleri söylenebilir. Bu anlamda araştırmanın bu bulgusu yukarıdaki araştırmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bu nedenle yöneticilerin çocukları önemseyerek ve kazanmaya çalışarak onların okula devamı hususunda çaba harcaması gerektiği söylenebilir.

Alanyazında çocukların psikolojik rahatsızlıklarının olmasıyla suça sürüklenmesi arasında ilişkinin olduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Dönmezer'e (1994) göre psikolojik hastalıklar suça sürüklenmede oldukça etkilidir. Benzer şekilde Moore, Gaskin ve Indig'in 2013 yılında suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak 291 çocukla gerçekleştirdiği araştırmada, çocukların %80'inin psikiyatrik sorunları olduğu belirlenmiştir. Aygencel'in (2019) Ankara Çocuk Mahkemesi'nde yargılanan 125 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların %20'sinin psikolojik ve fiziksel hastalıkları olduğu ifade edilmektedir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında yayınlanan rapora göre suça sürüklenen çocukların psikolojik rahatsızlıklarının olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra bu çocukların risk almayı sevdikleri, davranışlarının sonunu düşünmeyen bireyler oldukları belirtilmiştir. Aynı zamanda bu çocukların sınır koymayı bilmedikleri ve belirgin bir şekilde duygusal dalgalanmalar yaşadıkları da ifade edilmektedir. Bu anlamda psikolojik rahatsızlıkları olan bu çocuklara karşı okul yöneticilerinin hassas davranması ve ihtiyaç duydukları desteğin verilmesi için çaba göstermesi gerekmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre (2017) okul yöneticileri, okuldaki rehberlik hizmetlerinin nitelikli bir şekilde yürütülmesinden sorumlu bulunmaktadır (m. 31 ve 32). Bu anlamda suça sürüklenen öğrencilere karşı duyarlı davranmak, onların sorunlarına çözüm bulmak adına çaba harcamak için okul yöneticisinin okul rehberlik servisini etkili bir şekilde çalıştırmasının önemi bulunmaktadır. Zira yaşadıkları psikolojik rahatsızlıklar nedeniyle hassas olan bu çocuklar okulda önemsendiklerini hisseder ve okulu severlerse okula bağlanmakta ve gelmeye devam etmektedir. Öğrenciler okula bağlanamadıklarında ise devamsızlık yapmakta ve bu devamsızlıklar onları risk altına sokmaktadır. Zira bazı okullarda rehberlik çalışmalarının yetersiz olması, öğrencilerin dikkate alınmaması gibi nedenlerle, öğrenciler okuldan soğumakta ve uzaklaşmaktadır (Kadı, 2000; Baker, Sigmont ve Nugent, 2001).

Alanyazında okulu sevmeye ve okula bağlanma ile devamsızlık yapma ve suça sürüklenme arasında ilişki olduğunu ifade eden araştırmalar bulunmaktadır. Ediz ve Türe'nin 2015 yılında gerçekleştirdikleri araştırmada suça sürüklenen çocukların %30'unun devamsızlık yaparak okula gitmeyen, eğitimine ara veren çocuklardan oldukları, %10'unun ise hiç okula gitmedikleri belirlenmiştir. Pehlivan'ın 2006 yılında Ankara'nın merkez ilçelerindeki genel liselerde gerçekleştirdiği araştırmada, öğrencilerin okula devamsızlık nedeni olarak okul yöneticilerini ve öğretmenleri gördükleri

belirtilmiştir. Bu öğrencilerin okulda dikkate alınmadıklarından bahsedilmekte, bu yüzden okulu sevmedikleri, eğitimle ilgili bir beklentilerinin kalmadığı ve bunun için devamsızlık yaptıkları ifade edilmektedir. Bununla ilişkili olarak MEB Stratejik Planında (2015) yer alan bilgilere göre 2014 yılındaki devamsızlık oranlarına bakıldığında ilkokuldaki öğrencilerin %14'ünün, ortaokuldaki öğrencilerin %35'inin lisedeki öğrencilerin %34'ünün 20 günün üzerinde devamsızlık yaptığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra eğitimden ayrılan öğrenci oranı %38 olarak ifade edilmiştir. Bu anlamda okulda önemsendiğini düşünmeyen ve kazanılamayan öğrencilerin devamsızlık yaparak eğitim hayatlarının sona erdiğini söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle araştırmalarda da ifade edildiği gibi çocukların okulda önemsenip dikkate alınması, okulu severek gelmesi, onların geleceğini etkilediğinden önem taşımaktadır. Bu nedenle öğrencilerin okula bağlanması, severek ve isteyerek gitmesini sağlamak gerekmektedir. Bunu sağlamak için de okul yöneticilerinin öğrencileri önemseme ve kazanmaya çalışma hususunda daha fazla çaba harcamasının ve bu doğrultuda rehber öğretmenlere görevlerini dikkatle yapmaları gerektiğini hatırlatmanın önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Okul Yöneticilerinin Görüşleri. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrenciyi “önemseme ve kazanmaya çalışma” boyutundaki rolüne ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinden elde edilen nitel verilerin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 10’da verilmiştir. Yöneticilerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin önemseme ve kazanmaya çalışma boyutundaki rolüne ait görüşleri “varlığını dikkate alma”, “çaba harcama” ve “destek olma” alt kategorileri altında toplanmıştır.

Tablo 11

Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciyi Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Yöneticilerin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Varlığını Dikkate alma	Suça sürüklenen öğrencilere karşı hassas davranılması	5
	Suça sürüklenen öğrencilerin farkına varılması	6
Çaba Harcama	Suça sürüklenen öğrencilerin kendilerini okulun bir parçası olarak hissetmeleri için uğraşılması	2
	Suça sürüklenen öğrencilerin ülkesine faydalı bir vatandaş olmaları için uğraşılması	4
Destek Olma	Suça sürüklenen öğrencilerin kendilerini diğer öğrencilerle eşit olarak hissetmelerinin sağlanması	7
	Suça sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu manevi desteğin sağlanması	5
	Suça sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu maddi desteğin sağlanması	7
Toplam		36

Tablo 10’da görüldüğü gibi “varlığını dikkate alma alt kategorisinde yöneticilerin ifadelerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin farkına varılması” (f=6) çaba harcama alt kategorisinde yöneticilerin ifadelerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin ülkesine faydalı bir vatandaş olmaları için uğraşılması” (f=4) konularına odaklandığı görülmüştür. Destek olma alt kategorisinde ise yöneticilerin ifadelerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin kendilerini diğer öğrencilerle eşit olarak hissetmelerinin sağlanması (f=7) ile “Suça sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu maddi desteğin sağlanması (f=7) olduğu görülmektedir. Bu üç alt kategori birlikte ele alındığında ise yöneticilerin ifadelerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin kendilerini diğer öğrencilerle eşit hissetmelerinin sağlanması” (f=7) ve “Suça sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu maddi desteğin sağlanması” (f=7) noktalarında toplandığı görülmektedir.

Bu boyuta ilişkin yöneticilerin görüşlerine şu cümleleri örnek olarak verilebilir:

Genellikle sıkıntılı bir aile ortamından gelen bu çocuklar bizler ve öğretmenleri tarafından da dışlanırsa o çocuğu kaybederiz. Bu öğrenciler aile ortamında arayıp bulamadıkları değeri okulda hissettiklerinde o çocuğu kazanma ihtimalimiz yüksektir (Y5).

Bu çocuklar çok zor zamanlar yaşamışlar. Bu yüzden çok alıngan ve hassas olabiliyorlar. Bunun farkına vararak onlara davranışlarımızı şekillendiriyoruz. Hatalarına büyük tepkiler vermek yerine yapıcı bir dil kullanmaya çalışıyoruz (Y7).

Çocukların hepsine eşit mesafede davranmaya özen gösteriyoruz. Adaleti sağlamak hassas ama önemli bir husustur. Kendilerini diğer çocuklardan daha değersiz hissedersen okuldan soğurlar diye düşünerek bu konuda dikkatli davranıyoruz (Y8).

Maddi konularda bir ihtiyaçları olduğunda çekinmeden paylaşımlarını, bu konuda onlara okul olarak destek olacağımızı sürekli ifade ediyorum. Okul müdürü olarak öğrencilerle arama duvarlar örerek mesafe koymuyor, onlara yakın davranarak sorunlarını paylaşabilecekleri bir yerde duruyorum (Y10).

Belirtilen ifadelere bakıldığında yöneticiler bu çocukların sorunlu bir aile yapısına sahip olduklarını, bu yüzden kendilerini değerli hissetmeye ihtiyaç duyduklarını ifade etmekte ve bu gerçeği göz önünde bulundurarak davranışlarına yön verdiklerini belirtmektedir. Bunun yanı sıra yöneticiler bu çocukların kendilerini diğer çocuklardan eksik hissetmemesi adına diğer çocuklara nasıl davranıyorlarsa onlara da aynı şekilde davranmaya çalıştıklarını, bir ayırım yapmadıklarını ifade etmekte, bu konuya özen gösterdiklerinin altını çizmektedir. Yöneticiler ayrıca onlara yakın davranarak bir şeye ihtiyaçları olduğunda bu ihtiyaçları karşılamak için ya da bir sıkıntıları olduğunda onlarla

paylaşabilmeleri için onların var olduğunu bilmelerini ve onlara güvenmelerini sağlamaya çalıştıklarını, onları kazanmaya çalıştıklarını dile getirmektedir.

Rehber Öğretmenlerin Görüşleri. Rehber öğretmenlerin okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrenciyi “önemseme ve kazanmaya çalışma” boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinden elde edilen nitel verilerin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 11’de yer almıştır. Rehber öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin önemseme ve kazanmaya çalışma boyutundaki rolüne ait görüşleri “varlığını dikkate alma”, “çaba harcama” ve “destek olma” alt kategorileri altında toplanmıştır.

Tablo 12

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Rehber Öğretmenlerin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Varlığını	Suçta sürüklenen öğrencilere karşı hassas davranılması	5
Dikkate alma	Suçta sürüklenen öğrencilerin farkına varılması	4
Çaba Harcama	Suçta sürüklenen öğrencilerin kendilerini okulun bir parçası olarak hissetmeleri için uğraşılması	5
	Suçta sürüklenen öğrencilerin ülkesine faydalı bir vatandaş olmaları için uğraşılması	4
Destek Olma	Suçta sürüklenen öğrencilerin kendilerini diğer öğrencilerle eşit olarak hissetmelerinin sağlanması	5
	Suçta sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu manevi desteğin sağlanması	6
	Suçta sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu maddi desteğin sağlanması	3
Toplam		32

Tablo 11’de de görüldüğü gibi rehber öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin önemseme ve kazanmaya çalışma boyutundaki rolüne ait görüşleri “varlığını dikkate alma”, “çaba harcama” ve “destek olma” alt kategorileri altında toplanmıştır. Rehber öğretmenlerin ifadelerinin varlığını dikkate alma alt kategorisinde en çok “Suçta sürüklenen öğrencilere karşı hassas davranılması” (f=5), çaba harcama alt kategorisinde en çok “Suçta sürüklenen öğrencilerin kendilerini okulun bir parçası olarak hissetmeleri için uğraşılması” (f=5), destek olma alt kategorisinde ise en çok “Suçta sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu manevi desteğin sağlanması” (f=6) konusunda olduğu görülmektedir. Bu üç alt kategori birlikte ele alındığında ise rehber

öğretmenlerin ifadelerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu manevi desteğin sağlanması”na (f=6) yoğunlaştığı görülmektedir.

Bu boyuta ilişkin rehber öğretmenlerin görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Hepimizin bu çocuklar konusundaki dikkati ve hassasiyeti çok önemlidir. Okulumuzda sık devamsızlık yapan bir öğrencimiz vardı. Sınıf öğretmeni öğrencinin özellikle cuma günleri okula gelmediğini fark edip durumu yöneticilere bildirdi, yöneticiler de bize iletti ve bu konuda görüşme yapmamızı belirtti. Yaptığımız görüşmeler sonucunda çocuğun ailesi tarafından dilendirildiği ortaya çıktı. Öğretmenin öğrencisinin sakın görünen yapısına rağmen bir şeylerin ters gittiğini anlaması ve özellikle cuma günleri gelmediğini fark etmesiyle çocuğun farkına varıldı ve bu öğrenci ve ailesiyle defalarca görüşmeler yapılarak çocuğun okula devamı sağlanıp çocuğu kazanmak için çaba harcandı (R6).

Dışlanan, psikolojik sorunları olan, sorunlu çocuklar bunlar, en ufak bir hareketten alınıp her şeyden vazgeçebilecek durumdadır. O yüzden onlara karşı dikkatli ve hassas davranmaya özen gösteriliyor. Ancak öfkeleri büyük olduğu için bazen hiçbir sebep olmadan dahi aşırı tepkiler verebiliyorlar. Okul yöneticileri ve bizler onlara karşı sakın ve hoşgörülü bir tutum sergileyerek onları kazanmaya çalışıyoruz (R8).

Bu çocuklar sevgisiz büyüyen, ailesinde şiddet gören, hayatın kötü yüzüne bizzat yaşayarak şahit olan çocuklar. Bu çocukları biz de görmezden gelemeyiz. Onlarla gelecekle ilgili konuşuyor, hayaller kurmalarını, eğer isterlerse bambaşka bir hayatları olabileceğini söylüyoruz (R9).

Onlarla ilgili bir sorun olduğunda okul yönetimi ve bizler odamıza çağırıp görüşmek yerine okulda onların bulundukları ortamlarda bulunup onları gözlemlemeye devam ediyoruz, fırsat bulunca gerek okul yöneticileri gerekse biz sohbet etmeye çalışıyor, onlarla ilgilendiğimizi, onların da bu okulun bir parçası olduğunu hissetmelerini sağlıyoruz (R10).

Rehber öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında bu öğrencilerin zor zamanlar geçirdiklerini, bu nedenle yaşadıkları olumsuzlukların onların psikolojisine ve davranışlarına yansıdığını anlamak mümkündür. Rehber öğretmenler bunun yanı sıra hem yöneticilerin hem de kendilerinin bu çocukları gözlemleyip onlarla etkileşimde bulunarak onların kendilerini değerli hissetmelerini ve onların da kendilerini okulun bir parçası olarak görmelerini sağlamaya, manevi destek vermeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Hem yöneticilerin hem de rehber öğretmenlerin ifadelerinden bu çocukların yaşadığı olumsuzlukların, zor zamanların farkında olma, bunu dikkate alarak onlara karşı hassas davranmaya özen gösterme konusunda hemfikir oldukları anlaşılmaktadır.

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri. Sosyal çalışma görevlilerinin okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencileri “önemseme ve kazanmaya çalışma” boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinden elde edilen nitel verilerin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 12’de verilmiştir. Sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin önemseme ve kazanmaya çalışma boyutundaki rolüne ait görüşleri “varlığını dikkate alma”, “çaba harcama” ve “destek olma” alt kategorileri altında toplanmıştır.

Tablo 13

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Önemseme ve Kazanmaya Çalışma Boyutundaki Rolüne İlişkin Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Varlığını Dikkate alma	Suçta sürüklenen öğrencilere karşı hassas davranılması	2
	Suçta sürüklenen öğrencilerin farkına varılması	1
Çaba Harcama	Suçta sürüklenen öğrencilerin kendilerini okulun bir parçası olarak hissetmeleri için uğraşılması	-
	Suçta sürüklenen öğrencilerin ülkesine faydalı bir vatandaş olmaları için uğraşılması	2
Destek Olma	Suçta sürüklenen öğrencilerin kendilerini diğer öğrencilerle eşit olarak hissetmelerinin sağlanması	1
	Suçta sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu manevi desteğin sağlanması	-
	Suçta sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu maddi desteğin sağlanması	4
Toplam		10

Tablo 12’de görüldüğü gibi sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin bu öğrencileri önemseme ve kazanmaya çalışma boyutundaki rolüne ait görüşleri “varlığını dikkate alma”, “çaba harcama” ve “destek olma” alt kategorileri altında toplanmıştır. Sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin varlığını dikkate alma alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilere karşı hassas davranılması” (f=2), çaba harcama alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin ülkesine faydalı bir vatandaş olmaları için uğraşılması” (f=2), destek olma alt kategorisinde ise en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu maddi desteğin sağlanması” (f=4) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu üç alt kategori birlikte ele alındığında ise sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin ihtiyaç duyduğu maddi desteğin sağlanması” (f=4) noktasında odaklandığı dikkati çekmektedir.

Bu boyuta ilişkin sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Bu çocuklar da yarın bir gün her insan gibi toplumun bir parçası olup topluma hizmet edecekler. Bütün eğitimcilerin amacı da zaten diğer çocuklarda olduğu gibi bu çocukların da topluma faydalı insanlar olabilmesini sağlamaktır. Bu çocuklar ancak eğitimle okullar sayesinde yaşadığı olumsuzlukları bir kenara bırakıp geleceğe yönelik planlar yapabilirler (S3).

Okullardaki bu çocukların eğitimle ilgili araç gereçleri olmadığından okullar bu çocukların kitap defter, çanta, okul kıyafeti, ayakkabı gibi okula ilişkin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyor, onlara bu şekilde destek olmak için uğraşıyor (S1).

Bu çocuklar genellikle psikolojik rahatsızlıkları olan, aynı zamanda hayatında pek çok olumsuzluklar olan alıngan çocuklar. Onlara karşı okuldaki yöneticilerin diğer çocuklardan çok daha hassas ve özenli davranması gerekir (S2).

Sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerine bakıldığında okulların çocukları toplumun bir parçası yapma görevi bulunduğu, eğitimcilerin temel amacının suça sürüklenen çocuklar da dâhil olmak üzere tüm çocukların topluma kazandırılması olduğundan bahsedildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra okullarda yoksul ailelerin çocuklarına yönelik onların okulla ilgili ihtiyaçlarını karşılama hususunda destek verildiği ifade edilmektedir. Aynı zamanda bu çocukların hem yaşadıkları olumsuzlukların hem de psikolojik rahatsızlıklarının etkisiyle daha hassas olduklarından ve okullarda onlara karşı özenli davranılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu anlamda okullarda görev yapan yöneticilerin ve onların verdikleri görevleri yapmakla sorumlu olan rehber öğretmenler de dâhil tüm öğretmenlerin bu çocukları önemseme ve kazanmaya çalışma hususunda çaba harcaması gerektiği ifade edilebilir.

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin önemseme ve kazanmaya çalışma rolüne ilişkin hem nicel hem de nitel verilere birlikte bakıldığında yöneticilerin okulda adil davranma konusunda çaba harcadığı ve eşit davranma konusundaki bu çabanın rehber öğretmenler tarafından da fark edildiği ileri sürülebilir. Bunun yanı sıra yöneticilerin bu çocukların okulla ilgili ihtiyaçlarının karşılanması konusunda destek oldukları ve bunun sosyal çalışma görevlileri tarafından da belirtildiği ifade edilebilir. Ancak yöneticilerin bu çocukların yaşadıkları zor günlerin farkında olarak, onlara karşı hassas davranma hususunda çaba harcadıklarını, bu konuya özen gösterdiklerini ileri sürdükleri; fakat bu çabanın öğretmenler tarafından yeterli görülmediği ifade edilebilir. Diğer bir deyişle yöneticilerin bahsettikleri çabanın davranışlarına yeterince yansımadığını ya da öğretmenler tarafından bu kanaate

varılmadığını söylemek mümkündür. Rehber öğretmenlerin mesleklerinin de gereği olarak bu çocukların yaşadığı olumsuzlukları ve sorunları da göz önünde bulundurarak, onlara karşı hassas davranmaya özen gösterdikleri söylenebilir. Aynı zamanda bu çocukların önemsenip dikkate alındığında sorunlarının farkına varıldığı ve bu sorunlara yönelik çözümler üretilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciyle Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Görüşleri

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin bu çocuklarla ilgili kişilerle “birlikte hareket etme” boyutundaki rolüne ilişkin öğretmenlerden elde edilen nicel verilerle; okul yöneticilerinden, rehber öğretmenlerden ve sosyal çalışma görevlilerinden elde edilen nitel verilere ilişkin bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin Görüşleri. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrenciyle ilgili kişilerle “birlikte hareket etme” boyutundaki rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 13’te görülmektedir.

Tablo 14

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Maddeler	$\bar{x}$	ss
Birlikte Hareket Etme	Suçta sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde çocuk polisiyle işbirliği yapar.	3.44	0.84
	Suçta sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde sosyal çalışma görevlisiyle işbirliği yapar.	3.48	0.90
	Suçta sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde denetim görevlisi ile işbirliği yapar.	3.50	0.87
	Suçta sürüklenen öğrencilerin korunması için onların aileleriyle işbirliği yapar.	3.42	0.83
	Suçta sürüklenen öğrencilerin korunması için öğretmenlerle işbirliği yapar.	3.40	0.91
	Suçta sürüklenen öğrencilerin korunması için okulda ekipler kurar.	3.21	0.89
Boyut Ortalaması		3.40	0.79

Tablo 13’te de görüldüğü gibi öğretmenlerin, suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin bu çocuklarla ilgili kişilerle “birlikte hareket etme” rolünü büyük ölçüde yerine getirdiklerine ilişkin görüş bildirdikleri ($\bar{x}=3.40$)

belirlenmiştir. Bu boyut dört boyut arasında en yüksek ortalamaya sahip olan boyut olarak yer almaktadır. Öğretmenlerin en çok katıldıkları maddelerin “Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde denetim görevlisiyle işbirliği yapar” ($\bar{x}=3.50$) ve “Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde sosyal çalışma görevlisiyle işbirliği yapar.” ($\bar{x}=3.48$) maddeleri olarak yer alırken; “Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için onların aileleriyle işbirliği yapar” ($\bar{x}=3.42$), “Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için öğretmenlerle işbirliği yapar” ($\bar{x}=3.40$) ve “Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için okulda ekipler kurar” ($\bar{x}=3.21$) maddelerine diğer maddelere göre daha az katıldıkları belirlenmiştir. Bu bulgulara göre okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerle ilgili kişilerle birlikte hareket etme boyutuna ilişkin rollerini görece yerine getirdikleri söylenebilir.

Uluslararası ve ulusal yasal metinlerde suça sürüklenen çocuklar konusunda işbirliğinin öneminden bahsedilmektedir. ÇKK’nın 38. maddesinde okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin sosyal çalışma görevlileri, çocuk polisleri, denetim görevlilerine gerekli bilgileri verme ve işbirliği yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Riyad İlkelerine göre (m. 25) çocuklarla ilgili tehlikeler söz konusu olduğunda okulda ekipler oluşturulmalıdır. ÇKK’nın 4. maddesinde yetkililerin kendi aralarında ve çocuğun ailesiyle işbirliği içinde çalışması hususuna önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcıların görüşlerine bakıldığında yöneticilerin suça sürüklenen öğrencilerin korunması için öğretmenlerle işbirliği yapılması konusundaki maddeye diğer maddelerden daha az katıldıkları görülmektedir. Bunun okul yöneticisinin bu hususta gerektiği kadar çaba harcamamasının yanı sıra, öğretmenlerin okul yöneticisine olan örgütsel destek algısının düşüklüğünden de kaynaklandığı düşünülebilir. Alanyazında okul yöneticilerinin örgütsel desteği ile öğretmenlerin örgütsel bağlılığı ve işbirliği davranışı arasında pozitif ilişki olduğunu ifade eden araştırmalar bulunmaktadır (Shore ve Wayne, 1993; Eisenberger ve Aselage, 2003; Selçuk, 2003; Yoshimura, 2003; Rhoades ve Eisenberger, 2006; Taşdan, 2008; Yıldız, 2008, Türkmen, 2009; Turunç ve Çelik, 2010; Doğan, 2014; Doğan, 2020b).

Billingsley ve Cross’un (1992) gerçekleştirdikleri araştırmada okul yöneticileri tarafından örgütsel destek hisseden öğretmenlerin örgütsel bağlılığının diğer öğretmenlerden daha yüksek olduğu, bu öğretmenlerin işbirliği ve örgütsel vatandaşlık yapma hususunda daha çok çaba harcadığı ifade edilmektedir. Benzer şekilde Billingsley Bodkins ve Hendricks’in (1993) gerçekleştirdiği araştırmada okul yöneticilerinden ihtiyaç duyduğu desteği göremeyen öğretmenlerin, yıprandıklarını düşündükleri, bu

öğretmenlerin mesleklerine yabancılaştıkları, kendilerini okuldan soyutladıkları ifade edilmektedir. Rhoades ve Eisneberger tarafından (2002) gerçekleştirilen araştırmada, yöneticilerinden örgütsel destek gören çalışanların örgüte faydalı olabilmek için daha çok çaba harcadıkları ifade edilmekte, bu çalışanların işbirliği ve örgütsel vatandaşlık davranışlarını diğer çalışanlardan daha çok gösterdiklerine değinilmektedir. Louis ve Wahlstrom (2011) etkili okul yöneticilerinin öğretmenlerin güvenini kazandıklarını, onların okul için değerli olduklarını hissetmelerini sağladıklarını, böylece onların işbirliği yapmaya gönüllü hale geldiklerini ifade etmektedir. Bu anlamda öğretmenlerle suça sürüklenen çocukların korunması hususunda işbirliği yapılabilmesi için öğretmenin de buna istekli olması ve çaba harcaması gerektiğini söylemek mümkündür.

Aile çocuğun en çok vakit geçirdiği, hayatı öğrendiği ilk ve en yakın çevresidir; çocuk aileden yoğun bir şekilde etkilenmektedir. Bu anlamda anne babanın aile olmanın sorumluluğunu alabilecek kadar olgun ve çocuğuna model olabilecek özellikte olması gerekmektedir (Erkan ve Erdoğan, 2006). Katılımcıların görüşlerine bakıldığında yöneticilerin ailelerle işbirliği yapması hususundaki maddeye diğer maddelerden daha az katıldığı görülmektedir. Alanyazında bu çocukların aileleriyle işbirliği yapılması hususunda sorunlar yaşandığını ifade eden araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Bowlby'in (2002) suça sürüklenen çocuklarla ilgili gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların genellikle tek ebeveynli veya parçalanmış ailelerin çocukları olduğu, ilgisiz vb. gibi sorunları da olabilen bu ailelerin, çocuklarıyla ilgili okullarla işbirliği yapmadıkları ifade edilmektedir (Akt. Cardwell ve Flanagan, 2005).

Alanyazındaki araştırmalara bakıldığında bu çocukların ailelerinin onların suça sürüklenme nedenlerinden biri olduğunun ifade edildiği görülmektedir. Örneğin Parks'ın 2013 yılında gerçekleştirdiği araştırmada çocukların suça sürüklenmesinde aile faktörünün üzerinde durulmuş; özellikle de çocuğun birlikte yaşadığı aile yapısının özelliklerinden ebeveynlerin birlikte ya da ayrı yaşaması, parçalanmış aile olması, rol model alınacak bir babanın varlığı faktörlerinin ve ailenin çocukla ilişkilerinin çocukların suça sürüklenmesi üzerinde en etkili faktörler olduğu belirlenmiştir. Bu hususlarda dezavantajlı bireylerin suça sürüklendiği ifade edilmiştir. Zira ailede olumsuz rol modellerin olması, çocukların onlara özenmesi de suça sürüklenmekte etkili olmaktadır. İzmir, Ankara, Elazığ ve Sinop çocuk ıslahevinde gerçekleştirilen bir araştırmada çocukların %39'unun ailesinde sabıka kaydı olan biri bulunmaktadır (Bal, 2004). Özçelik'in (2019) gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen çocukların ailelerinin eğitim seviyesinin düşük olduğu, aynı zamanda bu ailelerde yetişen çocukların

sosyoekonomik güçlüklerle karşılaştıkları belirtilmektedir. Yamak'ın (2019) gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların ailelerinin eğitimsiz, göç eden ailelerin çocukları olduğu, babalarının vasıfsız işlerde çalışarak düzenli para kazanmadığı ifade edilmektedir.

Karataş'ın 2016 yılında gerçekleştirdiği araştırmada çocukların suça sürüklenmesinde aile faktörünün oldukça etkili olduğu belirlenmiştir. İzmir Şirinyer çocuk ıslahevinde yapılan araştırmada çocukların %75'inin evden kaçtığı ifade edilmektedir. Çocukların evden kaçma sebebi olarak da evdeki kavgalar, huzursuz aile ortamı ve özellikle babaları tarafından uygulanan şiddet olduğu söylenmiştir. Kılıç'a göre (2007) ailedeki huzur, düzen ve mutluluk çocukların kendine güven duygusunu geliştirmekte, hayata bakışını olumlu yönde etkilemekte, insanlara güvenini, okuldaki ve hayattaki başarısını da arttırmaktadır. Ailedeki şiddet, geçimsizlik, huzursuzluk gibi durumlarda ise çocuklar kendilerini değersiz hissetmekte ve evden kaçma, kötü arkadaş çevresine yönelme, başarısızlık gibi olumsuzluklarla karşılaşmaktadır. Yöneticilerin bu gibi durumlarda aileler ile işbirliği yapmadaki rolünün önemi ortaya çıkmaktadır.

Araştırmalarda da ifade edildiği gibi suça sürüklenen çocukların genellikle sorunlu bir aile yapısı olmakta, bu ailelerde eğitimsizlik, yoksulluk, geçimsizlik, yanlış rol model olma, şiddet davranışlarına sık rastlanmaktadır. Bu ailelerin, çocuklarını düşünecek bir olgunluğa sahip olmaları, onların okulla işbirliği yapmamasının sebeplerinden biri olabilmektedir. Rosenberg ve Wilcox'a göre (2006) uluslararası sözleşmelerde de belirtildiği gibi her çocuk istismar ve ihmalden uzak, fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılandığı güvenli bir evde yaşama hakkına sahip olduğu gibi, sağlıklı bir gelişim sağlayabileceği, huzurlu bir evde istikrarlı bir hayat sürme hakkına da sahiptir. Masten ve Barnes'a göre (2018) bunların varlığı çocukları suça sürüklenmekten koruyup yılmazlık düzeyini geliştirirken, yokluğu çocukları risk altına sokmaktadır. Adalet Bakanlığının sosyal çalışma görevlilerine yönelik 2013 yılında yayınladığı el kitabına (SÇGYEK) göre çocukların istismar ve ihmale maruz bırakılması, anne babaların arasında iletişim sorunları, şiddetli geçimsizlik, boşanma ya da ayrı yaşama, sevgisiz bir aile ortamında büyüme, yanlış disiplin uygulamaları, ailede ilgilenemeyecekleri kadar çok sayıda çocuğun varlığı ile anne babanın eğitimsiz olması, çocukları risk altında sokan ve suça sürüklenmesinde oldukça etkili olan faktörler olarak ifade edilmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 346. ve 347. maddelerinde “çocuğun yararı ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, çocuğun anne ve babası buna çözüm bulamaz veya çözüm bulmaya gücü yetmezse devlet çocuğun korunması için uygun önlemleri alır”

hükmü bulunmaktadır. Burada çocuğunun temel ihtiyaçlarını karşılayamayan aileler, alkol ve uyuşturucu bağımlısı olan aileler, sabıkalı aileler ve çocuğu şiddet gördüğü halde buna karşı koyamayan annelerden bahsedilmekte, bu önlemler arasında anne babadan alınarak bir ailenin yanına ya da bir kuruma yerleştirilmesi yahut velayetinin alınması hususları yer almaktadır. Ancak devlet çocuğun psikolojisi açısından ailenin birliğini sağlamak için aileye destek olarak, çocuğun ailenin yanında kalmasını sağlamaya yönelik çaba harcanmakta, bunun işe yaramadığı kanaatine varıldığı takdirde bahsedilen önlemlere başvurulmaktadır. Ancak bu konuda aile çocuğa ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmediği konusunda kendi kendini ele vermeyeceğinden, bu hususta koruma kararının alınabilmesi için çocukla ilgili bilgi sahibi olan kişilerin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvurması gerekmekte (ÇKK, m. 6) ya da bu hususta önlemlerin alınabilmesi için çocuğun suça sürüklenmesi ve sosyal çalışma görevlilerinin durumu fark edip rapor hazırlaması gerekmektedir. Bir diğer seçenek de çocukla ilişkisi olan kimselerin (öğretmen, okul yöneticisi, doktor vb.) mahkemeye başvurması ve bu hususta mahkeme kararının olmasıdır. Bu anlamda bunların çocuklarla ilgili müdahalelerde çok geç kalınmasına sebep olabileceği, çocuklarla ilgili planlı bir takibin yapılmasının gerekliliği ifade edilebilir. Kepenekci ve Özcan'a göre (2002) ailenin ilgisiz, yetersiz ve sağlıksız bir yapıya sahip olduğu durumlarda çocuğun sosyalleşmesinde ve gelişiminde en etkili örgüt okullar olarak yer almaktadır. Zira okul çocuğun ailesinin ve çevresinin ona sunamadığı olumlu etkileşim ortamını çocuğa sağlayarak çocuğun eksik kalan bu yanını tamamlaması gereken bir örgüttür. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen çocukların korunması ile ilgili rolü tam da bu noktada ortaya çıkmakta, bu çocukların aile ortamlarını uygun yollarla kontrol ederek, çocuğun yararına aykırı olan durumları ilgili kişi veya kurumlara bildirmesi gerekmektedir.

Okul Yöneticilerinin Görüşleri. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen çocuklarla ilgili kişilerle “birlikte hareket etme” boyutundaki rolüne ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinden elde edilen nitel verilerin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 14’te verilmiştir. Yöneticilerin görüşleri “irtibat kurma”, “eşgüdüm sağlama” ve “sinerji oluşturma” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır.

Tablo 15

Suçla Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Yöneticilerin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
İrtibat kurma	Suçla sürüklenen öğrencilerle ilgili süreçte yer alan görevlilerle gerektiğinde bilgi alışverişi yapılması	7
	Suçla sürüklenen çocuklarla ilgili bir sorun yaşandığında durumun gereken yerlere bildirilmesi	9
Eşgüdüm sağlama	Suçla sürüklenen öğrencilerle ilgili ailelerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi	6
	Suçla sürüklenen öğrencilerle ilgili öğretmenlerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi	5
Sinerji oluşturma	Suçla sürüklenen öğrencilerle ilgili ekip görevlendirilerek bu konuda araştırmalar yapıp sonuçlarından faydalanılması	1
	Suçla sürüklenen öğrencilerle ilgili görevlendirilen ekibin yaptığı çalışmalardan bütün öğrencilerin faydalanması	3
Toplam		31

Tablo 14’te yöneticilerin ifadelerinin irtibat kurma alt kategorisinde en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerle ilgili bir sorun yaşandığında durumun gereken yerlere bildirilmesi” (f=9), eşgüdüm sağlama alt kategorisinde en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerle ilgili ailelerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi” (f=6), sinerji oluşturma alt kategorisinde en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerle ilgili görevlendirilen ekibin yaptığı çalışmalardan bütün öğrencilerin faydalanması” (f=3) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu üç alt kategoriye birlikte bakıldığında ise yöneticilerin ifadelerinin en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerle ilgili bir sorun yaşandığında durumun gereken yerlere bildirilmesi” (f=9) hususunda odaklandığı dikkati çekmektedir.

Bu boyuta ilişkin yöneticilerin görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Her yıl bu çocuklarla ilgili öğretmen arkadaşlarla toplantılar yapar, neler yapılabileceğini konuşur, tartışırız. Bu toplantılarda velilerle de görüşmeler yapılması, ailelerle işbirliğiyle hareket edilmesi kararını alırız (Y4).

Bu çocukların, rehber öğretmenle görüşmelerini sağlarız. Çocuğun kendine yakın gördüğü bir öğretmen varsa onu da işin içinde sokar, sürece dâhil ederiz (Y7).

Bizler çocuk polislerine, sosyal çalışma görevlilerine ihtiyaçları olduğu takdirde gerekli bilgileri vermekle sorumluyuz. Bu yüzden onlara bu konuda gereken bilgileri ne zaman isteseler veriyoruz, yapılması gereken ne varsa yasal sürece uygun hareket ediyoruz (Y10).

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında yöneticilerin, sosyal çalışma görevlileri, denetim görevlileri, çocuk polisleri gibi suçla sürüklenen çocuklarla ilgili yasal olarak gerekli bilgiyi vermek zorunda oldukları için ilgili kişi ve kurumlarla işbirliğini

gerçekleştirdiklerini açıkça ifade ettikleri görülmektedir. Yasal olarak gereken yerlere bildirimde/ihbarda bulunma ve gerekeni yapma hususunda dikkatli davrandıklarının da altı çizilmektedir. Diğer bir deyişle okul yöneticilerinin yasal olarak sorumlu olduğu kimselerle işbirliği yapma hususunda hassas davrandıkları; ancak aynı hassasiyeti öğretmenlerle ve ailelerle işbirliği yapma konusunda göstermediklerini söylemek mümkündür. Ailelerle yeterince işbirliği yapılmamasında, bu ailelerin sorunlu aileler olmasının ve çocuklarını düşünecek bir olgunluğa veya anlayışa sahip olmamalarının da etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanısıra yöneticilerin öğretmenler ve ailelerle işbirliği konusunda toplantılarda kararlar almış olsa da bunun uygulamada beklenen düzeyde gerçekleşmediği söylenebilir.

Rehber Öğretmenlerin Görüşleri. Rehber öğretmenlerin okul yöneticilerinin suça sürüklenen çocuklarla ilgili kişilerle “birlikte hareket etme” boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 15’te verilmiştir. Rehber öğretmenlerin görüşleri “irtibat kurma”, “eşgüdüm sağlama” ve “sinerji oluşturma” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır.

Tablo 15

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Rehber Öğretmenlerin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
İrtibat kurma	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili süreçte yer alan görevlilerle gerektiğinde bilgi alışverişi yapılması	6
	Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili bir sorun yaşandığında durumun gereken yerlere bildirilmesi	8
Eşgüdüm sağlama	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili ailelerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi	4
	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili öğretmenlerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi	8
Sinergi oluşturma	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili ekip görevlendirilerek bu konuda araştırmalar yapıp sonuçlarından faydalanılması	-
	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili görevlendirilen ekibin yaptığı çalışmalardan bütün öğrencilerin faydalanması	2
Toplam		28

Tablo 15’te rehber öğretmenlerin ifadelerinin irtibat kurma alt kategorisinde en çok “Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili bir sorun yaşandığında durumun gereken yerlere bildirilmesi” (f=8), eşgüdüm sağlama alt kategorisinde en çok “Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili öğretmenlerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi” (f=8), sinerji oluşturma kategorisinde ise en çok “Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili görevlendirilen

ekibin yaptığı çalışmalardan bütün öğrencilerin faydalanması” (f=2) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu üç alt kategoriye birlikte bakıldığında ise rehber öğretmenlerin ifadelerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili bir sorun yaşandığında durumun gereken yerlere bildirilmesi” (f=8) ve “Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili öğretmenlerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi” (f=8) hususlarına ilişkin olduğu dikkati çekmektedir.

Bu boyuta ilişkin rehber öğretmenlerin görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Suçta sürüklenen öğrencilerin suça sürüklenme nedeni genelde aile kaynaklı olduğundan, ailelerle görüşülmesi ve işbirliği yapılması çok önemli. Ancak zaten aileler sıradan normal aileler değil. Kimisi parçalanmış aile, kimisi gayri resmi ilişki, kimisi akıl hastası, bozuk bir aile düzeni, bir de bunlara fakirlik eklenince... Ailelerle yaptığımız görüşmelerde bunları anlıyoruz. Zaten normal aileler olsalar çocuklar bu durumda olmazlardı. Bu nedenle bu çocukların aileleriyle iletişim kurmak çok zor, ancak biz bunu yapmaya ve çocukların hayatında bir fark yaratmaya çalışıyoruz (R8).

Biz rehber öğretmenler gerek öğretmenleri, gerekse aileleri bu çocukların dönemsel özellikleri, riskleri konularında bilgilendiriyoruz. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili biz rehber öğretmenler eğitim alıyoruz. Diğer öğretmenlerin bu konuda eğitimi bulunmadığından bu konudaki bilgilerimizi gerektiğinde onlarla paylaşıyor, ailelerle de mümkün olduğunca irtibat halinde olmaya çalışıyoruz. Ama aileler bu konuda çok isteksiz davranıyor. Bu açıdan çaresiz kalıyoruz (R9).

Okulumuzda aile eğitimleri düzenleniyor, bu eğitimlerden sadece suça sürüklenen çocukların ailelerine değil bütün öğrencilerimizin ailelerine faydalanma imkânı sunuyoruz. Bu eğitimlerle ilgili aileleri okula davet ediyoruz. Çocuğun topluma kazandırılmasında ailenin eğitilmesi, bilgilendirilmesi çok önemli. Ancak özellikle de ihtiyacı olan ailelerin bu eğitimlere katılmadığını gözlemliyoruz. Bu konuda gönüllülük esas olduğundan bir zorlama da yapamıyoruz. Ancak öğretmenlerle sık sık bu öğrencilerle ilgili görüşmeler yapıyor, fikir alışverişinde bulunuyoruz (R10).

Rehber öğretmenlerin görüşlerinden suça sürüklenen çocukların genelinin parçalanmış veya sorunlu ailelerinin olduğu; bu nedenle çocuklarla ilgili işbirliği yapabilecekleri bir ebeveynlerinin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak rehber öğretmenlerce bütün olumsuzluklara rağmen ailelerle işbirliği hususunda çaba harcadıkları fakat karşılığını alamadıkları da ifade edilmektedir. Bu çabalardan birinin aileleri bilgilendirici seminerler vermek olduğu belirtilmekte; ancak özellikle bu konuda sorunlu olan aileler tarafından bu seminerlere yeterli katılımın olmadığına altı çizilmektedir. Rehber öğretmenler aynı zamanda suça sürüklenen çocuklarla ilgili diğer öğretmenlerin bilgi sahibi olmadığını ve bu nedenle gerektiğinde öğretmenleri suça

sürüklenen çocuklar konusunda bilgilendirdiklerini belirtmektedir. Bu hususta yöneticilerin bir talebi olmadığından yöneticilerin rehber öğretmenlerin bu konudaki bilgi ve uzmanlığından diğer öğretmenlerin faydalanmasını sağlayamadıklarını söylemek mümkündür.

Ailelerle işbirliğinin gerekliliği konusunda yöneticiler ve rehber öğretmenler hemfikir olmasına rağmen uygulamayla ilgili yöneticilerin ifadeleri ile rehber öğretmenlerin ifadeleri farklılaşmaktadır. Yöneticilerin ailelerle işbirliği yapıldığına dair ifadeleri bulunurken, bu hususta rehber öğretmenlerin aynı görüşe sahip olmadıkları görülmektedir. Buradan yola çıkarak yöneticilerin ailelerle görüşülüp görüşülmediği ve görüşmeyle ilgili bilgi sahibi olmadığı, rehber öğretmenlerden bu hususta bir geribildirim almadıkları kanaatine varılabilir. Diğer bir deyişle öğrencilerin ailelerinin okula çağırılmasının ailelerle işbirliği yapılmış olması anlamına gelmediğini söylemek mümkündür. Rehber öğretmenlerin ifadelerinde işbirliği konusunda çaba sarf ettikleri; fakat ailelerden bu işbirliğini gerçekleştirmek için beklenen karşılığı bulamadıkları vurgulanmaktadır.

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri. Sosyal çalışma görevlilerinin okul yöneticilerinin suça sürüklenen çocuklarla ilgili kişilerle “birlikte hareket etme” boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 16’da verilmiştir. Sosyal çalışma görevlilerinin görüşleri “irtibat kurma”, “eşgüdüm sağlama” ve “sinerji oluşturma” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır.

Tablo 16

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Birlikte Hareket Etme Boyutundaki Rolüne İlişkin Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
İrtibat kurma	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili süreçte yer alan görevlilerle gerektiğinde bilgi alışverişi yapılması	4
	Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili bir sorun yaşandığında durumun gereken yerlere bildirilmesi	3
Eşgüdüm sağlama	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili ailelerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi	1
	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili öğretmenlerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi	3
Sinergi oluşturma	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili ekip görevlendirilerek bu konuda araştırmalar yapıp sonuçlarından faydalanılması	-
	Suçta sürüklenen öğrencilerle ilgili görevlendirilen ekibin yaptığı çalışmalardan bütün öğrencilerin faydalanması	1
Toplam		12

Tablo 16’da görüldüğü gibi sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerinin irtibat kurma alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili süreçte yer alan görevlilerle gerektiğinde bilgi alışverişi yapılması” (f=4), eşgüdüm sağlama alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili öğretmenlerle görüşmeler yapıp ortak hareket edilmesi” (f=3), sinerji oluşturma alt kategorisinde ise en çok “Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili görevlendirilen ekibin yaptığı çalışmalardan bütün öğrencilerin faydalanması” (f=1) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu üç alt kategoriye birlikte bakıldığında ise sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili süreçte yer alan görevlilerle gerektiğinde bilgi alışverişi yapılması” (f=4) hususunda yoğunlaştığı söylenebilir.

Bu boyuta ilişkin sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Yöneticiler ve öğretmenler suça sürüklenen çocuklar konusunda bizlerle işbirliği yapmakla yasal olarak sorumludur. Onlar da bu konudaki sorumlulukları gereği bize ne zaman ihtiyaç duysak gereken bilgileri verme konusunda yardımcı oluyorlar. Bizler bu çocuklarla ilgili öğretmenler ve yöneticilerle görüşmeler yapıyor, bilgi alışverişinde bulunuyoruz (S2).

Bu çocuklarla ilgili bir taciz olayı yaşandığında veya ailelerde böyle durumun varlığından şüphe edildiğinde öğretmenler ve yöneticiler bize ne yapılması gerektiğini soruyor. Ancak bu konu hassas bir konu olduğundan bunu gereken yerlere bildirme konusunda bazen tereddüt yaşıyorlar. Bizler de onlara bu konudaki yasal süreci ve yasal sorumluluklarını anlatıyoruz. Bu konuda bir durum varsa bilip de bildirmemenin de bir suç olduğunu söylüyoruz (S4).

Bu çocukların okulda ne durumda olduklarını anlamak için yöneticilerle ve öğretmenlerle görüşmeler yapıyor, böylelikle çocukların okul hayatları hakkında bilgi ediniyoruz. Onların verdikleri bilgilere hazırladığımız dosyalarda da yer veriyoruz (S5).

Sosyal çalışma görevlilerinin yukarıdaki görüşlerinden yöneticilerle ve öğretmenlerle bilgi alışverişinde bulundukları, yöneticilerin ve öğretmenlerin yasal sorumluluklarının da etkisiyle bu hususta ellerinden geleni yaptıkları söylenebilir. Sosyal çalışma görevlilerinin öğretmenler ve yöneticilerle yaptıkları görüşmelerden sonra bu çocukların okul hayatına dair bilgi sahibi oldukları belirtilmektedir. Ancak suça sürüklenen çocuklarla ilgili bir sorun yaşandığında durumun gereken yerlere bildirilmesi konusunda yöneticilerin görüşleriyle, sosyal çalışma görevlilerinin görüşleri farklılaşmaktadır. Yöneticiler bu konuda yasal olarak ne yapılması gerekiyorsa yaptıklarını ifade ederken, sosyal çalışma görevlileri taciz gibi hassas konularda bir çekinmenin söz konusu olduğundan bahsetmekte ve bu konuda yönetici ve öğretmenlere

yasal sorumluluklarını hatırlattıklarını belirtmektedir. Bu ifadelere bakılarak suça sürüklenen çocukların korunmasında yöneticilerce yapıldığı söylenenlerle, yapılanların zaman zaman farklı olduğunu söylemek mümkündür.

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin “birlikte hareket etme” rolüne ilişkin hem nicel hem de nitel verilere birlikte bakıldığında okul yöneticilerinin “birlikte hareket etme” rolüne diğer rollerinden daha fazla önem verdikleri; sosyal çalışma görevlisi, denetim görevlisi gibi süreçte yer alan görevlilerle yasal zorunluluğun etkisiyle işbirliği gerçekleştirdikleri görülmektedir. İşbirliği konusunda en az öğretmenlerle işbirliği yapma hususunun yer aldığı ve bunun öğretmenlerin de işbirliği konusundaki çabasının azlığından kaynaklanmış olabileceği söylenebilir. Ailelerle işbirliği konusunda yetersiz kalındığı; ancak bunun aile yapısından kaynaklanabileceği ifade edilebilir. Yöneticilerin öğretmenlerle, suça sürüklenen öğrencilerle ilgili toplantılar yapıp işbirliği konusunu vurguladıkları, ancak suça sürüklenen çocuklarla ilgili aralarında rehber öğretmenlerin de yer aldığı bir ekip kurarak çalışmalarından faydalanma gereği duymadıkları görülmektedir. Rehber öğretmenlerinse diğer öğretmenlerle ve ailelerle işbirliği hususunda çaba harcadıkları ifade edilmektedir. Yöneticilerin birlikte hareket etme boyutuna ilişkin öğretmen görüşlerinin diğer boyutlardan yoğun olmasının nedeninin, görevlilerle yapılan zorunlu işbirliğinin yanı sıra, yöneticilerin verdikleri görevleri yapmakla sorumlu olan rehber öğretmenlerin gösterdikleri çabaya dayalı olduğunu söylemek mümkündür. Ancak rehber öğretmenlerin diğer öğretmenleri suça sürüklenen çocuklar konusunda yalnızca gerekli gördüklerinde bilgilendirdikleri ifade edilmektedir. Bu hususta rehber öğretmenlerin okullarındaki öğretmenlere gönüllü olarak seminer vermesi ile bütün öğretmenlerin bilgi sahibi olmalarının sağlanabileceği halde bunu yapmadıklarını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra okulda bu çocuklarla ilgili bir sorun yaşandığında durumun gereken yerlere bildirilmesi hususunda tereddütler yaşandığını, ifadelerle uygulamaların zaman zaman farklılaştığını ileri sürmek mümkündür.

Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciye Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Görüşleri

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin bu çocuklara “uygun planlama ve yönlendirme yapma” boyutundaki rolüne ilişkin öğretmenlerden elde

edilen nicel verilerle, okul yöneticilerinden, rehber öğretmenlerden ve sosyal çalışma görevlilerinden elde edilen nitel verilere ilişkin bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin Görüşleri. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrenciye “uygun planlama ve yönlendirme yapma” boyutundaki rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Maddeler	$\bar{x}$	ss
Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma	Suçta sürüklenen öğrencilerin düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri demokratik bir okul ortamı oluşturmak için çaba harcar.	3.15	0.88
	Okuldaki etkinlikleri planlarken suça sürüklenen öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarını dikkate alır.	3.03	0.84
	Okul etkinliklerini planlarken suça sürüklenen öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alır.	2.99	0.89
	Suçta sürüklenen öğrencileri okuldaki etkinliklere katılmaları konusunda yönlendirir.	3.04	0.98
	Suçta sürüklenen öğrencilerin arkadaşlarıyla işbirliği yapabilecekleri etkinlikler düzenlenmesini sağlar.	2.98	0.90
Boyut Ortalaması		3.03	0.80

Tablo 17’de görüldüğü gibi öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin “uygun planlama ve yönlendirme yapma” boyutundaki rollerini kısmen yerine getirdiklerine ilişkin görüş bildirdikleri ($\bar{x}=3.03$) belirlenmiştir. Bu boyut diğer boyutlar arasında en yüksek ortalamaya sahip olan ikinci boyut olarak yer almaktadır. Öğretmenlerin bu boyutta en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri demokratik bir okul ortamı oluşturmak için çaba harcar” ($\bar{x}=3.15$) ve “Suça sürüklenen öğrencileri okuldaki etkinliklere katılmaları konusunda yönlendirir” ($\bar{x}=3.04$) maddelerindeki ifadelere katılırken; “Suça sürüklenen öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alır” ($\bar{x}=2.99$) ve “Suça sürüklenen öğrencilerin arkadaşlarıyla işbirliği yapabilecekleri etkinlikler düzenlenmesini sağlar” ($\bar{x}=2.98$) maddelerindeki ifadelere daha az katıldıkları belirlenmiştir. Bu bulgulara göre okul yöneticilerinin suça sürüklenen çocuklara uygun

planlama ve yönlendirme yapma boyutuna ilişkin rollerini kısmen yerine getirdikleri söylenebilir.

Uluslararası yasal metinlerden biri olan Riyad İlkeleri'nde (m. 31) okullarla ilgili bir hüküm yer almaktadır. Bu hükme göre okulların demokratik bir okul ortamı olması ve buna uygun politikalar geliştirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu anlamda yöneticiler okullarla ilgili politikalarını belirlerken bu maddeyi dikkate almalıdır. Pehlivan'ın 2006 yılında gerçekleştirdiği araştırmada okul yöneticilerinin öğrencilere uygun bir eğitim ortamı sağlamadıkları takdirde, öğrencilerin okula olan ilgilerinin azaldığı ve okuldan uzaklaştıkları, devamsızlık yaptıkları ve eğitim hayatlarının sona erdiği ifade edilmektedir. Buna dayalı olarak demokratik bir okul ortamı sağlanmasının öğrencilerin okula bağlanması ve devam etmesi açısından önem taşıdığı görülmektedir.

“Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Raporuna” (2013) göre okulda düzenlenen sportif, sosyal ve kültürel faaliyetlere bir grup öğrencinin katılımı yeterli bulunmamalı, bütün öğrencilerin bunlara katılımını sağlayacak ve işbirliği davranışlarını geliştirecek faaliyetlerin organize edilmesi sağlanmalıdır. Bu anlamda suça sürüklenen öğrenciler de dâhil tüm öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun işbirliği yapabileceği faaliyetlerin düzenlenmesi, onların okula bağlanmalarının sağlanması hususunda yöneticilere önemli görevler düşmektedir. Zira okullardaki öğrencilerden sosyal etkinliklere katılmayan, yalnızlığa terk edilen öğrencilerin kendilerini diğer öğrencilerden soyutladıkları, okula karşı bir aidiyet duygusu hissetmedikleri, insanlara karşı olan öfkelerini şiddete başvurarak yansıttıkları görülmektedir (Taşdelen, Turhan, Erikci ve Özkan, 2014). Kepenekci ve Özcan'a göre (2002) okullarda düzenlenen gezi, sportif ve sanatsal faaliyetlerin, diğer bir deyişle çocukların eğlenmelerini sağlayan ders dışı faaliyetlerin onları motive ettiği, kendine güvenini arttırdığı ve suça sürüklenmekten koruduğu ifade edilmektedir.

Portin'e göre (2004) geçmişten bugüne okul yöneticisinin rolleri oldukça farklılaşmıştır. Geçmişte okul yöneticilerinin okulun bürokratik işleriyle uğraşma, öğrencilerin ve öğretmenlerin kontrolünü, okulun güvenliğini sağlama, öğretmenlerin ödemelerini planlama gibi görevleri varken; bugünlerde bir eğitim lideri olarak görev yapmaları beklenmektedir. Zira öğrencilerinin farklılıklarını dikkate almak, bu farklılıklara yönelik planlamalar yapmak vizyon sahibi olmayı ve liderlik becerisini gerektirmektedir (Taymaz, 2011). Öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında yöneticilerin uygun planlama ve yönlendirme yapma boyutuna ait rollerini kısmen yerine getirdikleri görülmektedir. Bunun okullarda görev yapan yöneticilerin eğitim yönetimi konusunda

bilgi sahibi olmamasından, tecrübeyle okulları yönetmeye çalışmalarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Buna dayalı olarak yöneticilerin bütün enerjilerini okulun disiplinini sağlamaya verip bu çocuklara yönelik bir politika oluşturamadıkları ve dolayısıyla bu çocuklara uygun planlama ve yönlendirme yapma hususuna gereken özeni gösteremedikleri ileri sürülebilir.

Owen, Hodgson ve Gazzard (2004) liderliğin yöneticilikten farklı bir kavram olduğunu, yöneticilerin var olan düzeni ve uygulamaları devam ettirdiğini ve bu nedenle sorunların çözülmediğini, liderlerinse düzeni zorlayarak, risk alarak değişime odaklandığını ve sorunlara çözümler ürettiğini belirtmektedir. Zira liderlik cesaret, özgüven, özgünlük, geleceğe dair umutlar taşıma ve bu umutları elde edecek gücü kendinde bulmayı gerektirmektedir. Özdemir'e göre (2010) var olan sorunlara aynı bakış açısıyla bakan yöneticilerin yerine liderlerin varlığı ile sorunların çözüm bulması sağlanabilir. Bu anlamda yöneticilerin suça sürüklenen çocukların bulunduğu okulları yönetmek için yöneticilikten ziyade liderlik becerisine sahip olmalarının gerektiğini söylemek mümkündür.

Hoy ve Miskel'e göre (2015) etkili okullarda liderlik ve hesap verebilirlik kavramları ön plana çıkmakta, bu hususlar okulları birbirinden farklı kılmaktadır. Buna göre okullar sahip oldukları koşullar göz önünde bulundurularak gelişim sağlamakla, bunun için de nitelikli bir eğitim vermekle, her öğrencinin potansiyeline göre ilerleme sağlamakla ve bununla ilgili veriye dayalı uygulamalar yapmakla sorumlu bulunmaktadır. Diğer bir deyişle yöneticiler öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini, istek ve ihtiyaçlarını, bireysel farklılıklarını dikkate alarak uygun planlama ve yönlendirme yapmakla sorumlu bulunmaktadır. Bunu sağlamak için de eğitim yönetimi konusunda lisansüstü eğitime sahip vizyon sahibi kişilerin okul yönetiminde yer alması gerekmektedir. Zira pek çok Avrupa ülkesinde yönetici olma koşulu olarak lisansüstü eğitim mezunu olma şartı aranmaktadır (Balcı, 2007). Diğer bir deyişle suça sürüklenen öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapan yöneticilerin bu çocukların bireysel farklılıklarını ve özel durumlarını dikkate alarak yönetmeleri ve onların da bulundukları yerden katedebilecekleri bir mesafenin olduğu hususunu dikkate almaları gerektiği söylenebilir. Bunun yanı sıra hesapverebilirlik, farklılıkların yönetimi, liderlik ve etkili okul gibi kavramlara hakim olmalarının ve uygulamalarının gerekliliği; kısaca eğitim yönetimi konusunda bilgi sahibi olmalarının ve bunun için de bu alanda eğitim almalarının önemi ileri sürülebilir.

Robbins ve Judge'a göre (2017) lisansüstü eğitime sahip bilgili yöneticiler dönüşümcü lider potansiyeline sahip olmakta, dönüşümcü liderlerse sorunların çözümünde öncü ve rehber rolü alarak çalışanları cesaretlendirmekte ve çalışanların okulun ve toplumun menfaatleri için çaba göstermelerinde etkili olmaktadır. Bu anlamda yöneticilerin okulları öğrencilerin genel profiline göre ve geleneksel bir şekilde yönetmesinin, eğitim yönetimi alanında bir uzmanlığa sahip olmamalarından kaynaklandığı ifade edilebilir. Zira Çelenk ve Altun'un 2016 yılında gerçekleştirdikleri bir araştırmada eğitim yönetimi konusunda yüksek lisans eğitimi almış yöneticilerin oranının %8, doktora eğitimi almış yöneticilerin oranının ise binde iki olduğu belirtilmektedir. Araştırmada eğitim yöneticiliğinin profesyonel bir meslek olması ve bu kişilerin bu alanda eğitim almış kişiler arasından seçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu anlamda yöneticilerin eğitim yönetimi konusunda daha fazla bilgiye sahip olmaları gerektiği söylenebilir. Aynı zamanda suça sürüklenen çocuklar da dahil olmak üzere tüm çocukların demokratik bir okul ortamında eğitim görebilecekleri koşulların sağlanması, içinde yer alabilecekleri etkinliklerin planlanması hususunda daha fazla gayret gösterilmesinin gerektiğini söylemek mümkündür.

Boyton ve Boyton'a göre (2011) demokrasiyle yönetilen ideal okullarda kurallar bulunmaktadır, bu kurallar düzeni sağlamakta ve bütün çocuklar tarafından bilinmektedir. Ancak kurallar belirlenirken, çocuklarla birlikte, nedenleriyle ve tartışılarak belirlenmesi, onların da önerileri dikkate alınarak fikir birliğiyle kabul edilmesi ve onların anlayabileceği bir şekilde ifade edilmesi hususları önem taşımaktadır. Bu anlamda öğrencilerin kurallara uyması için öncelikle bu kuralların belirlenme sürecine dâhil edilmesinin demokratik yönetimin bir gereği olduğu söylenebilir. Buna dayalı olarak suça sürüklenen öğrencilerin okulun kurallarına uyması için kuralları belirleme sürecine dahil edilmesinin onlar üzerinde etkili olabileceği ileri sürülebilir.

Okul Yöneticilerinin Görüşleri. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında uygun planlama ve yönlendirme yapma" boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18

Suçla Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Yöneticilerin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Ortam oluşturma	Suçla sürüklenen öğrencilere sakin, huzurlu bir okul ortamının sağlanması	7
	Suçla sürüklenen öğrenciler için okulun fikirlerini dile getirebildikleri bir yer olmasının sağlanması	5
	Suçla sürüklenen öğrenciler için okuldaki kuralların onların düşünceleri dikkate alınarak oluşturulması	1
Etkinlikleri yapılandırma	Suçla sürüklenen öğrencilerin ilgisini çekecek, keyif alacakları etkinliklerin planlanması	4
	Suçla sürüklenen öğrencilerin başarabileceği etkinliklerin planlanması	3
Katılım sağlama	Suçla sürüklenen öğrencilerin arkadaşlarıyla birlikte yapabilecekleri etkinliklere katılmasının teşvik edilmesi	3
	Suçla sürüklenen öğrencilerin kendilerini okulun bir parçası olarak hissedebilecekleri etkinliklerin içinde yer alması	2
Toplam		25

Tablo 18’de de görüldüğü gibi yöneticilerin görüşleri “ortam oluşturma”, “etkinlikleri yapılandırma” ve “katılım sağlama” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır. Yöneticilerin ifadelerinin ortam oluşturma alt kategorisinde en çok “Suçla sürüklenen öğrencilere sakin, huzurlu bir okul ortamının sağlanması” (f=7), etkinlikleri yapılandırma kategorisinde en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerin ilgisini çekecek, keyif alacakları etkinliklerin planlanması” (f=4), katılım sağlama alt kategorisinde ise en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerin arkadaşlarıyla birlikte yapabilecekleri etkinliklere katılmasının teşvik edilmesi” (f=3) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategori birlikte ele alındığında ise yöneticilerin görüşlerinin en çok “Suçla sürüklenen öğrencilere sakin ve huzurlu bir okul ortamının sağlanması” (f=7) noktasında birleştiği dikkati çekmektedir. En az görüşün ise “Suçla sürüklenen öğrenciler için okuldaki kuralların onların düşünceleri dikkate alınarak oluşturulması” (f=1) konusunda olduğu görülmektedir.

Bu boyutla ilgili yöneticilerin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Okulu öğrencilerin genel profiline göre yönetiyor, bu çocuklara yönelik özel bir planlama veya uygulama yapmıyoruz. Yapmak istesek de bunu yapacak bir vaktimiz yok zaten (Y3).

Suçla sürüklenen çocuklarla ilgili yaşanan en temel sıkıntı bu çocukların okula bağlanmamasıdır. Okuldan soğurlarsa onları daha da kaybedeceğimiz için onların

da katılabilecekleri etkinlikler planlamaya uğraşıyoruz. Sık sık geziler düzenlenmesini sağlıyor, eğlenerek öğrenmelerini istiyoruz (Y5).

Bu çocukların enerjilerini atmaları için onları spora yönlendiriyor, boş zaman ve alan bırakmıyoruz. Sorunlar en çok boşluktan ortaya çıkıyor. Ergenlik döneminde bu daha da görülen bir durum. Bu yüzden etkinlikleri planlarken özellikle onları yoracak, enerjilerini atacak şekilde olmasına özen gösteriyoruz (Y6).

Yöneticilerin ifadelerine bakıldığında suça sürüklenen öğrencilerin okula bağlanması için okullarda bazı okul yöneticileri tarafından geziler düzenlenmesinin, spora yönlendirilmelerinin sağlandığı görülmektedir. Diğer bir deyişle bazı yöneticiler tarafından bu çocukların aktif hale getirilmeye çalışıldığı söylenebilir. Ancak bazı yöneticilerinse okulu öğrencilerin geneline göre ve geleneksel bir şekilde yönetmeye çalıştıkları görülmektedir. Zira bu yöneticilerin çağdaş yönetimi gerçekleştirecek bir vizyona ve bilgiye sahip olmadıklarını söylemek mümkündür. Ancak yöneticilerin okulları genele göre yönetme bakış açısının bu hususta bilgi ve vizyona sahip olmamalarından ziyade zamanlarının olmamasına bağladıkları görülmektedir.

Rehber Öğretmenlerin Görüşleri. Rehber öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin “uygun planlama ve yönlendirme yapma” boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19

Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Rehber Öğretmenlerin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Ortam oluşturma	Suça sürüklenen öğrencilere sakin, huzurlu bir okul ortamının sağlanması	6
	Suça sürüklenen öğrenciler için okulun fikirlerini dile getirebildikleri bir yer olmasının sağlanması	4
	Suça sürüklenen öğrenciler için okuldaki kuralların onların düşünceleri dikkate alınarak oluşturulması	-
Etkinlikleri yapılandırma	Suça sürüklenen öğrencilerin ilgisini çekecek, keyif alacakları etkinliklerin planlanması	5
	Suça sürüklenen öğrencilerin başarabileceği etkinliklerin planlanması	3
Katılım sağlama	Suça sürüklenen öğrencilerin arkadaşlarıyla birlikte yapabilecekleri etkinliklere katılmasının teşvik edilmesi	4
	Suça sürüklenen öğrencilerin kendilerini okulun bir parçası olarak hissedebilecekleri etkinliklerin içinde yer alması	1
Toplam		23

Tablo 19’da da görüldüğü gibi rehber öğretmenlerin görüşleri “ortam oluşturma”, “etkinlikleri yapılandırma” ve “katılım sağlama” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır. Rehber öğretmenlerin ifadelerinin ortam oluşturma alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilere sakin, huzurlu bir okul ortamının sağlanması” (f=6), etkinlikleri yapılandırma alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin ilgisini çekecek, keyif alacakları etkinliklerin planlanması” (f=5), katılım sağlama alt kategorisinde ise en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin arkadaşlarıyla birlikte yapabilecekleri etkinliklere katılmasının teşvik edilmesi” (f=4) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategori birlikte ele alındığında ise rehber öğretmenlerin görüşlerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilere sakin, huzurlu bir okul ortamının sağlanması” (f=6), en az “Suça sürüklenen öğrenciler için okuldaki kuralların onların düşünceleri dikkate alınarak oluşturulması” (f=0) noktasında birleştiği dikkati çekmektedir.

Bu boyutla ilgili rehber öğretmenlerin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Okul yöneticileriyle yapılan toplantıları dikkate alarak bu konuda onları sosyal faaliyet çalışmalarına dâhil etmeye uğraşıyoruz. Düzenlenen bir tiyatro oyununda rol oynamalarını teşvik ediyor, kendilerine güven duymalarını sağlayacak etkinliklerde yer almalarına uğraşıyoruz (R3).

Bu öğrencilerle ilgili idarecilerle yapılan toplantılarda alınan kararlara yönelik, onları spora ve halk oyunları gibi aktivitelere yönlendiriyoruz. Böylece çocukların başarabilecekleri, kendilerine güven duyabilecekleri bir yönlerini keşfetmelerini sağlıyoruz. Böylece bu çocuklar değersizlik duygusundan vazgeçebiliyorlar (R6).

Okul yöneticileriyle bu çocuklarla ilgili toplantılar yapıyor, toplantılarda alınan kararlar doğrultusunda bu öğrencileri okulda aktif hale getirmeye çalışıyoruz. Bayrak törenlerinde ve bayram törenlerinde, kermeslerde onlara görev vermek, okulun bir duvarını boyayarak renklendirme çalışmasında ekibin içinde yer almalarını sağlamak, kermeslerde yaptıkları ürünleri satmalarını sağlamak bu çabalarımızdan bazıları. Bu şekilde öğrencilere bu okulda sen de varsın ve biz senin farkındayız algısını yaratmaya çalışıyoruz (R10).

Rehber öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında okul yöneticilerinin toplantılarda aldıkları kararlar doğrultusunda bu çocukların katılabileceği sportif faaliyetlerin yanısıra aktif olarak yer alabildiği, kendilerine güven kazanmalarını sağlayabilecek tiyatro, halk oyunları gibi etkinliklerin planlanmasının sağlandığını ifade ettikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra okullarda bu öğrencilere bayramlar, kermesler gibi özel günlerde görevler verilerek onların da okulun bir parçası olarak hissetmelerinin sağlanmaya uğraşıldığını, bu hususlarda çaba harcandığını söylemek mümkündür. Rehber

öğretmenlerin ve yöneticilerin sakin, huzurlu bir okul ortamının sağlanmasının, bu çocukların spora yönlendirilmesinin ve enerjilerini atmalarının sağlanmasının, etkinliklerde yer almasının gerekli olduğu ve bunlarla çocukların okula ait olduğunu hissetmesinin sağlandığı hususunda hemfikir oldukları görülmektedir.

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri. Sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin “uygun planlama ve yönlendirme yapma” boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 20’de ifade edilmektedir. Sosyal çalışma görevlilerinin görüşleri “ortam oluşturma”, “etkinlikleri yapılandırma” ve “katılım sağlama” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır.

Tablo 20

Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma Boyutundaki Rolüne İlişkin Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	Sf
Ortam oluşturma	Suça sürüklenen öğrencilere sakin, huzurlu bir okul ortamının sağlanması	3
	Suça sürüklenen öğrenciler için okulun fikirlerini dile getirebildikleri bir yer olmasının sağlanması	1
	Suça sürüklenen öğrenciler için okuldaki kuralların onların düşünceleri dikkate alınarak oluşturulması	-
Etkinlikleri yapılandırma	Suça sürüklenen öğrencilerin ilgisini çekecek, keyif alacakları etkinliklerin planlanması	2
	Suça sürüklenen öğrencilerin başarabileceği etkinliklerin planlanması	1
Katılım sağlama	Suça sürüklenen öğrencilerin arkadaşlarıyla birlikte yapabilecekleri etkinliklere katılmasının teşvik edilmesi	1
	Suça sürüklenen öğrencilerin kendilerini okulun bir parçası olarak hissedebilecekleri etkinliklerin içinde yer alması	2
Toplam		10

Tablo 20’de görüldüğü gibi uygun planlama ve yönlendirme yapma boyutunda ortam oluşturma alt kategorisinde sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilere sakin, huzurlu bir okul ortamının sağlanması” (f=3), etkinlikleri yapılandırma alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin ilgisini çekecek, keyif alacakları etkinliklerin planlanması” (f=2), katılım sağlama alt kategorisinde ise en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin kendilerini okulun bir parçası olarak hissedebilecekleri etkinliklerin içinde yer alması” (f=2) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategori birlikte ele alındığında ise sosyal çalışma görevlilerinin

görüşlerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilere sakin, huzurlu bir okul ortamının sağlanması” (f=3), en az “Suça sürüklenen öğrenciler için okuldaki kuralların onların düşünceleri dikkate alınarak oluşturulması” (f=0) noktasında birleştiği dikkati çekmektedir. Okul ortamının sakin, huzurlu olmasının sağlanması konusunda çaba harcandığı ve okuldaki kuralların suça sürüklenen çocukların düşüncelerinin dikkate alınmadan oluşturulduğu hususunda yöneticilerin, rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin hem fikir olduklarını söylemek mümkündür.

Bu boyutla ilgili sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Okullarda genel itibarıyla sakin bir ortam var. Her okulda zaman zaman sorunlar yaşanır ve zaten yaşanması da doğaldır. Ancak bu sorunlara yaklaşım tarzı önem taşır. Okul yöneticisinin sakin ve hoşgörülü tavrıyla her sorunun çözülmesi mümkündür (S1).

Okullarda yapılan güzel etkinlikler oluyor. Zaman zaman sportif faaliyetler düzenleniyor. Bazen tiyatrolar yapıp çocukların bu oyunlarda oynamaları sağlanıyor. Bu çocuklar genellikle başarılı öğrenciler olmadıklarından onlar böyle etkinlikler sayesinde kendilerini daha iyi hissediyor (S3).

Okulların kermesleri oluyor ve ilçedeki herkes bu kermeslerden haberdar olup kermeslere davetli oluyor. Düzenlenen kermeslerde öğrenciler tarafından hazırlanan gösteriler yapılmasının yanısıra, öğrencilerin yaptıkları ürünler satılıyor. Toplanan paralar okulun ihtiyaçları için harcanıyor. Bu çocuklar da süreçte yer alıyor. Bu şekilde hem okulların para kazanması sağlanıyor, hem de bu çocuklar kendilerini okula ait hissediyor (S5).

Sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerine bakıldığında okullarda genel itibarıyla yöneticiler tarafından sakin bir ortamın sağlanmaya çalışıldığı, sorunlar yaşansa da bunun normal olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanısıra okullarda yöneticiler tarafından öğrencilere yönelik sanatsal ve sportif etkinliklerin düzenlendiği, bu etkinliklerin suça sürüklenen öğrencilerde olumlu yansımalarının olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda okullarda kermes gibi etkinlikler düzenlendiği ve suça sürüklenen öğrencilerin bunlarda yer alması sağlanarak onların okullarına katkı sağlayıp okulun bir parçası olarak hissetmelerinin sağlandığına değinilmektedir. Okul yöneticilerinin, rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin sportif ve sanatsal etkinliklerin düzenlenmesinin çocuklar üzerinde olumlu etkiler yarattığı hususunda hemfikir oldukları görülmektedir.

Araştırmanın bu boyutundaki nicel ve nitel veriler birlikte ele alındığında yöneticilerin ve rehber öğretmenlerin okul ortamını demokratik, sakin ve huzurlu bir ortam haline getirmek, böylece suça sürüklenen çocuklara kendilerini rahat ifade edebildikleri bir okul iklimi oluşturmak için çaba harcadıkları, huzurun düzenli bir okul ortamıyla mümkün olduğuna inandıkları ve bunun da kurallarla sağlandığını düşündükleri, ancak kuralları belirlerken öğrencilerin düşüncelerinin dikkate almadıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra bu öğrencilerin aktif olarak yer alabilecekleri etkinliklerin planlandığı, öğrencilerin bazı yöneticiler ve rehber öğretmenler tarafından sportif ve sanatsal etkinliklere yönlendirildikleri, kermesler düzenlendiği, okulun bir parçası olmaları için çaba harcandığı görülmektedir. Ancak bu konuda okuldaki iş yoğunluğunu bahane edip hiçbir çaba harcamayan, bunlara yönelik bir politika oluşturmayan, bu çocukların varlığını dikkate almayan ve etkinlikleri buna göre yapılandırmayan yöneticilerin de var olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Suça Sürüklenen Öğrenciyi Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Görüşleri

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin bu çocukları “tehlikelerden koruma” boyutundaki rolüne ilişkin öğretmenlerden elde edilen nicel verilerle, okul yöneticilerinden, rehber öğretmenlerden ve sosyal çalışma görevlilerinden elde edilen nitel verilere ilişkin bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin Görüşleri. Yöneticilerin suça sürüklenen öğrencileri “tehlikelerden koruma” boyutuna ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 21’de görülmektedir.

Tablo 21

Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Maddeler	$\bar{x}$	ss
Tehlikelerden Koruma	Suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarılarının artırılması ile ilgili önlemleri alır.	2.86	0.91
	Suça sürüklenen öğrencileri okuldan uzaklaştırabilecek sosyal faktörlerle ilgili (dışlanma vb.) gerekli önlemleri alır.	2.83	0.90
	Suça sürüklenen öğrencilerin tekrar suç işlemelerine yol açabilecek risklerden korunmaları ile ilgili önlemleri alır.	2.84	0.92
	Suça sürüklenen öğrencilerin eğitimlerine devam etmeleri ile ilgili önlemler alır.	2.94	0.96
	Suça sürüklenen öğrencilere yönelik akran zorbalığı davranışlarını önleyici tedbirleri alır.	2.92	0.92
	Suça sürüklenen öğrencilere yönelik çocuk istismarı davranışlarını önleyici tedbirleri alır.	2.99	0.93
	Boyut Ortalaması	2.89	0.83

Tablo 21’de öğretmenlerin okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencileri “tehlikelerden koruma” boyutundaki rollerini kısmen yerine getirdiklerine ilişkin görüş belirttikleri ($\bar{x}=2.89$) görülmektedir. Bu boyuta ilişkin öğretmenlerin görüşlerin ortalaması, dört boyut arasında en düşüktür. Öğretmenlerin yöneticiler “Suça sürüklenen öğrencilere yönelik çocuk istismarı davranışlarını önleyici tedbirleri alır” ($\bar{x}=2.99$) maddesine diğer maddelere göre daha çok katıldıkları görülmektedir. “Suça sürüklenen öğrencileri okuldan uzaklaştırabilecek sosyal faktörlerle ilgili (dışlanma vb.) gerekli önlemleri alır.” ($\bar{x}=2.83$), “Suça sürüklenen öğrencilerin tekrar suç işlemelerine yol açabilecek risklerden korunmaları ile ilgili önlemleri alır.” ($\bar{x}=2.84$), “Suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarılarının artırılması ile ilgili önlemleri alır.” ($\bar{x}=2.86$), “Suça sürüklenen öğrencilere yönelik akran zorbalığı davranışlarını önleyici tedbirleri alır.” ($\bar{x}=2.92$) ve “Suça sürüklenen öğrencilerin eğitimlerine devam etmeleri ile ilgili önlemleri alır.” ($\bar{x}=2.94$) maddelerine ise daha az katıldıkları belirlenmiştir. Bu bulgulara göre okul yöneticilerinin tehlikelerden koruma boyutuna ilişkin rollerini yerine getirmede diğer boyutlara göre daha yetersiz oldukları söylenebilir.

Çocuklar için en büyük tehlikelerden biri çocuk istismarıdır. Bu konuyla ilgili uluslararası yasal metinlerde hükümler bulunmaktadır. Riyad ilkelerinde (m. 53) devletlerin çocukların istismara maruz kalmalarını önleyecek düzenlemeler yapması gerektiği ifade edilmektedir. ÇHS’de devletleri çocukların her türlü istismara karşı

korunması için bütün önlemleri almakla sorumlu tutmaktadır (m. 19). Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin İlerleme Raporu'na göre (2019) çocuklara yönelik şiddet ve cinsel istismarın arttığı, yapılanların yetersiz kaldığı ifade edilmektedir. Bu hususta okullara büyük sorumluluk düşmekte, zira bunun telafisi bulunmamaktadır. Bu nedenle yöneticilerin bu hususta her zamankinden daha da dikkatli davranmaları gerektiği söylenebilir.

Suçla sürüklenen çocuklar da dahil olmak üzere bütün çocuklar için okullardaki tehlikelerden biri de akademik başarısızlıktır. Zira Cohen'in gerçekleştirdiği araştırmada (2010) işçi sınıfına ait erkek çocukların diğer statüdeki çocuklarla yarışamayacaklarını anladıkları zaman geleceğe dair umutlarını kaybetmeye başladıkları ve suça sürüklenme olasılığının arttığı ifade edilmiştir. Diğer bir deyişle okul başarısı ile suçluluk arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Okulda başarısız olan çocuklar kendisi gibi başarısız olan çocuklarla arkadaş olmaktadır. Okuldaki başarısızlık ailenin ve öğretmenlerin dışlamasını beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda çocukta kendini yetersiz hissetme, kendine güvenini kaybetme, kendini suçlama gibi olumsuz duygulara neden olmaktadır. Bunun yanı sıra okullar öğrencileri birbirleriyle yarıştırmak ve karşılaştırarak onları gruplara ayırmakta ve bu tutumuyla öğrencilerin okula yabancılaşmasına neden olmaktadır (Sahmey, 2013; Bartollas ve Schmallegger, 2017). Diğer bir deyişle akademik başarısızlık öğrencinin kendine güven kaybını ve dışlanmayı da beraberinde getirmekte, başaracağına olan inancını kaybeden öğrenciler zamanla okuldan soğumaktadır. Aydın'ın (2018) da ifade ettiği gibi akademik başarısızlık öğrencilerin kaderi haline gelmemeli, hiçbir öğrenci okul hayatında kaybeden olmamalı, yöneticiler ve öğretmenler bu öğrencilerin kazanabilecekleri yönlerini keşfedip onları kazanan haline getirmeli, böylece kendilerini yeterli hissedebilecekleri yönlerini ortaya çıkarmalıdır. Diğer bir deyişle akademik başarısızlık öğrencileri okuldan uzaklaştıran ciddi bir tehlike olarak görülmektedir. Bu anlamda okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarısızlık yüzünden okuldan uzaklaşmalarına engel olmaları ve bu konuda önlemler almaları hususu önem taşımaktadır.

Alanyazında akademik başarısızlığın çocukların okula bakış açısını olumsuz etkilediğine dair araştırmalar bulunmaktadır. Özada'nın 2011 yılında gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen çocukların okul başarılarının düşük olduğu ve bu çocukların cezaevine girmeden önce okulu bıraktıkları belirlenmiştir. MEB bu hususta son yıllarda İYEP projesini geliştirmiş bulunmakta, bu proje ile ilköğretim yıllarında diğer bir deyişle daha yolun başında, öğrenciler arasındaki mesafe kapanabilecekken belirlenen

kazanımları öğrenememiş öğrencileri seviye tespit sınavıyla belirleyerek, bu öğrencilere destek eğitimi imkânı sunmaktadır. Bu proje ile 302 bin öğrenci destek eğitim fırsatından yararlanmış bulunmaktadır (UNICEF, 2019). Bu anlamda Bakanlığın bu hususta önlem almaya çalıştığı söylenebilir. Ancak bu önlemin ilkokulla sınırlı olmaması, ortaokul ve liselerde de bu konuda sorunlar yaşayan öğrencilere yönelik önlemler alınması gerektiği ifade edilebilir. Zira bu öğrencilere yönelik ücretsiz kurslar açılması veya telafi programlarını uygulanması hususunda bir gelişme olmadığı görülmektedir. Bu anlamda bu tür önlemlerin her kademedede alınması gerektiğini söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle bu gibi projelerle suça sürüklenen öğrencilerin ilkokul yıllarından başlayarak akademik başarısızlığa uğrayıp okuldan uzaklaşmasının önüne geçilmesinin sağlanabileceği düşünülebilir.

Yöneticilerin zorbalık konusunda önlemler alma hususunda da görevlerini yeterince yerine getiremedikleri görülmektedir. Suça sürüklenen öğrenciler de dahil olmak üzere okullarda bulunan tüm öğrencilerin korunmasında zorbalık önemli bir sorun olarak yer almaktadır. Çocuklar için okullardaki tehlikelerden bir diğeri zorbalık konusudur. Alanyazında bu konuda çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Zira zorbalık öğrencileri okuldan uzaklaştıran, devamsızlık yapmasına ve okul terkine neden olan etkenler arasında yer almakta (Batsche ve Knoff, 1994; Kepenekci ve Çinkır, 2000; Atık, 2006; Kartal ve Bilgin, 2007; Özdemir, 2017; Koçak ve Bostancı, 2019; Doğan, 2020a; Gökkaya ve Sütçü, 2020) yöneticiler bu hususta politikalar geliştirmekle sorumlu olmakta, araştırmalarda yöneticilerin bu hususta önlemler alması gerektiği vurgulanmaktadır.

Suçta sürüklenen çocukların korunmasıyla ilgili sorunlardan biri bu öğrencilerin sürekli devamsızlık yapmasıdır. Çocuklar için okullardaki tehlikelerden biri de çocukların eğitimine devam edememesine neden olan devamsızlıktır. Okula devam konusu çocukların suça sürüklenmekten korunmasında etkili olmaktadır. Zira John Dewey'e (1939) göre okulların basitleştirme, denge kurma görevlerinin yanı sıra temizleme görevi bulunmakta, bu görevle okulun öğrencilere saf ve temiz, tehlikelerden uzak bir ortam sağlamasının yanı sıra dışarıdaki tehlikelerden koruma işlevi de bulunmaktadır. Öğrenciler okulda bulundukları süre içinde kontrollü bir ortamda güvende olmakta, bu anlamda okullar öğrencileri tehlikelerden korumaktadır. Okula devamsızlık yapan öğrencilerse sokaklardaki türlü tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır.

Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin İlerleme Raporu'na göre (2019) Türkiye'de devamsızlık oranlarının yüksek olduğu, bu nedenle muhakkak takibinin

yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Uluslararası yasal metin olan ÇHS’de de devamsızlık konusundan bahsedilmektedir. Buna göre sözleşmenin 28. maddesinde devletlerin çocukların okula düzenli bir şekilde devamını sağlayarak okulu terk etme oranlarını düşürmek için gerekli önlemleri almakla sorumlu olduğu ifade edilmekte, okullarda bu önlemi almakla sorumlu birim okul yöneticileri olmaktadır.

“Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Raporuna” göre (2013) devamsızlık, sınıf tekrarı ve okul terki çocukları risk altına sokan suça sürüklenmesine neden olan faktörler arasında yer almaktadır. MEB Stratejik Planında (2015) yer alan bilgilere göre 2014 yılındaki devamsızlık oranlarına bakıldığında ilkokuldaki öğrencilerin %14’ünün, ortaokuldaki öğrencilerin %35’inin lisedeki öğrencilerin %34’ünün 20 günün üzerinde devamsızlık yaptığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra eğitimden ayrılan öğrenci oranı %38 olarak ifade edilmiştir. Aydın’a göre (2016) bir okulda yönetici öğrencilerin devamsızlığına göz yumarsa, bu onlara “Okul önemli değildir.” mesajını vermektedir. Bu nedenle okullarda devamsızlık konusu görmezden gelinmemelidir. Zira etkili okul yöneticileri okulu çekici hale getirip öğrencilerin ve öğretmenlerin buraya sevecek gelmelerini sağlayan kişilerdir. Bu anlamda okula devamsızlık konusunun ciddi olarak ele alınmasının, yöneticiler, öğretmenler ve rehber öğretmenler tarafından bu konunun dikkatlice incelenmesinin, bu çocukların yoklamasının takibinden daha fazlası yapılarak okula devamı konusunda somut bir adım atılmasının, bu öğrencilerin her birinin devamsızlıklarının nedenleri araştırılıp bireysel düzeyde çözüm bulunmaya çalışılmasının gerektiğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda devamsızlık konusundaki sorunun çözülebilmesi için yöneticilerin ve öğretmenlerin önemseme ve kazanmaya çalışma, birlikte hareket etme, uygun planlama ve yönlendirme yapma ile tehlikelerden koruma boyutlarına ilişkin çaba harcamasının önemli olduğu ifade edilebilir. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerin okula devamı konusunda dikkatli davranmaları ve devamsızlığı önleyici politikalar geliştirmeleri gerektiğini söylemek mümkündür.

Okul Yöneticilerinin Görüşleri. Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin “tehlikelerden koruma” boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 22’de verilmiştir. Yöneticilerin görüşleri bu öğrencilerin “okula bağlanmasını sağlama”, “suçtan uzak tutma” ve “can güvenliğini sağlama” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır.

Tablo 22

Suçla Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Yönetici Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Okula bağlanmasını Sağlama	Suçla sürüklenen öğrencilerin akademik başarı sağlayıp okula inancının artması	2
	Suçla sürüklenen öğrencilerin güçlü yönlerini keşfederek başaracağına inanması	5
	Suçla sürüklenen öğrenciler için okulun kurtuluş yolu olarak görülmesi ve devamının sağlanması	4
	Suçtan uzak tutma	4
Can güvenliğini sağlama	Suçla sürüklenen öğrencilerin geçmişte yaptığı hatalardan ders çıkarıp aynı hataları tekrarlamaması	2
	Suçla sürüklenen öğrencilerin okula devam etmeleri için bireysel çözümlerin bulunması	2
	Suçla sürüklenen öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle barış içinde yaşamasının sağlanması	7
	Suçla sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması	3
Toplam		29

Tablo 22’de yöneticilerin görüşlerinin suçla sürüklenen öğrencilerin okula bağlanmasını sağlama alt kategorisinde en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerin güçlü yönlerini keşfederek başaracağına inanması” (f=5), en az “Suçla sürüklenen öğrencilerin akademik başarı sağlayıp okula inancının artması” (f=2) konusunda; suçtan uzak tutma alt kategorisinde en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerin geçmişte yaptığı hatalardan ders çıkarıp aynı hataları tekrarlamaması” (f=4), en az “Suçla sürüklenen öğrencilerin okula devam etmeleri için bireysel çözümlerin bulunması” (f=2) konusunda ve can güvenliğini sağlama alt kategorisinde ise en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması” (f=7) konusunda yoğunlaştığı görülmektedir. Yöneticilerin bu konudaki görüşlerinin en az “Suçla sürüklenen öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle barış içinde yaşamasının sağlanması” (f=2) konusunda olduğu dikkati çekmektedir. Üç alt kategori birlikte ele alındığında yöneticilerin görüşlerini en çok “Suçla sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması” (f=7), en az “Suçla sürüklenen öğrencilerin akademik başarı sağlayıp okula inancının artması” (f= 2) “Suçla sürüklenen öğrencilerin okula devam etmeleri için bireysel çözümlerin bulunması” (f=2) ve “Suçla sürüklenen öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle barış içinde yaşamasının sağlanması” (f=2) konularında yoğunlaştığı görülmektedir.

Bu boyutla ilgili yöneticilerin görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Okulda kavga çıkması, arkadaşlarına şiddet uygulaması sık karşılaşılan bir durum. Bir kalem için bile kavga edebiliyorlar. Kavga bir anda bambaşka bir hal alıyor. Geçenlerde bir çocuk arkadaşı ona topunu oynaması için vermedi diye tekme tokat saldırdı. Nöbetçi öğretmen zor ayırdı. Ama ayırana kadar diğer çocuğa fiziksel olarak zarar vermiş. Şiddet gören çocuğun vücudunda morluklar vardı. Aile şikâyetçi oldu (Y2).

Okulumuzdaki yoksul öğrencilerinden birinin sık sık devamsızlık yaptığını fark ettik. Devamsızlığın nedenini araştırdığımızda evdeki herkesin çalışması nedeniyle çocuğu okula bırakacak bir büyüğün olmaması ve okulun eve uzak olması yüzünden çocuğun okula devamsızlık yaptığını belirledik. Bununla ilgili okul olarak çocuğun servis ücretini karşılayıp okula devamını sağladık (Y1).

Okulda en çok zorbalıkla karşılaşıyoruz. Şaka adı altında başlayan vurmalar, kavgalar oluyor. Bunları yaparken nöbetçi öğretmenin olmadığı ve öğretmenlerin göremeyeceği تنها yerler aranıp bulunuyor. Bu kavgalar görülüp müdahale edildiğinde konu orada kapanmıyor, bu kavgalar okul dışında da devam edebiliyor (Y5).

En hassas konuşulması dahi istenmeyen konulardan biri olan tacize de maalesef zaman zaman rastlıyoruz. Zihinsel engelli bir kız öğrenci erkek öğrenciler tarafından okul dışında tacize uğramış, olay bambaşka boyutlara ulaşmış ve hem kız öğrenci hem de tacizi yapan erkek öğrenciler okuldan atılmıştı (Y9).

Yöneticilerin görüşlerine bakıldığında okullarda zorbalık davranışıyla zaman zaman karşılaştıkları, özellikle de çocukların birbirlerine fiziksel zorbalık uyguladıkları, öğrencilerin bunu bazen okul dışına da yansıttıkları ve okullarda yaşanan bu soruna çözüm bulamadıkları ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra devamsızlık konusuna bir çözüm bulmak için çaba harcadığı, devamsızlığın nedeni araştırıldığında bu soruna çözüm bulmalarının sağlandığı belirtilmektedir. Taciz konusunda yöneticilerin dikkatli davrandıklarını; ancak buna rağmen okul dışına yansıyan olaylarla zaman zaman karşılaştıklarını söylemek mümkündür.

Rehber Öğretmenlerin Görüşleri. Rehber öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin “tehlikelerden koruma” boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 23’te verilmiştir. Rehber öğretmenlerin görüşleri bu öğrencilerin “okula bağlanmasını sağlama”, “suçtan uzak tutma” ve “can güvenliğini sağlama” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır.

Tablo 23

Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Rehber Öğretmenlerin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Okula bağlanmasını Sağlama	Suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarı sağlayıp okula inancının artması	1
	Suça sürüklenen öğrencilerin güçlü yönlerini keşfederek başaracağına inanması	6
	Suça sürüklenen öğrenciler için okulun kurtuluş yolu olarak görülmesi ve devamının sağlanması	3
Suçtan uzak tutma	Suça sürüklenen öğrencilerin geçmişte yaptığı hatalardan ders çıkarıp aynı hataları tekrarlamaması	3
	Suça sürüklenen öğrencilerin okula devam etmeleri için bireysel çözümlerin bulunması	1
	Suça sürüklenen öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle barış içinde yaşamasının sağlanması	1
Can güvenliğini sağlama	Suça sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması	8
	Suça sürüklenen öğrencilerin fiziksel ve psikolojik şiddetten uzak tutulması	2
Toplam		25

Okullarda en çok şiddetli

Tablo 23'te de görüldüğü gibi okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencileri tehlikelerden koruma boyutundaki rollerine ilişkin rehber öğretmenlerin görüşleri “öğrencilerin okula bağlanmasını sağlama”, “suçtan uzak tutma” ve “can güvenliğini sağlama” olmak üzere üç alt kategoride toplanmıştır. Rehber öğretmenlerin görüşlerinin suça sürüklenen çocukların okula bağlanmasını sağlama alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin güçlü yönlerini keşfederek başaracağına inanması” (f=6), en az “Suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarı sağlayıp okula inancının artması” (f= 1); suçtan uzak tutma alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin geçmişte yaptığı hatalardan ders çıkarıp aynı hataları tekrarlamaması” (f=3), en az “Suça sürüklenen öğrencilerin okula devam etmeleri için bireysel çözümlerin bulunması” (f= 1); can güvenliğini sağlama alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması” (f=8) konularına yoğunlaştığı görülmektedir. Rehber öğretmenlerin ifadelerinin en az “Suça sürüklenen öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle barış içinde yaşamasının sağlanması” (f=1) noktasında birleştiği dikkati çekmektedir. Üç alt kategori birlikte ele alındığında rehber öğretmenlerin ifadelerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması” (f=8), en az “Suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarı sağlayıp okula inancının artması” (f= 1) ve “Suça sürüklenen öğrencilerin okula

devam etmeleri için bireysel çözümlerin bulunması” (f=1) konularında yoğunlaştığı görülmektedir.

Bu boyutla ilgili rehber öğretmenlerin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Okullarda en çok şiddetle mücadele etmek için çaba harcanıyor. Şiddeti önlemeye yönelik okul yöneticisi tarafından yapılan toplantılarda alınan kararlar doğrultusunda seminerler veriliyor, öfke kontrolünden bahsediliyor. Bu konuda net yaptırımlar belirleniyor, gerekirse bu yaptırımlar uygulanıyor (R8).

Okul yöneticileri suça sürüklenen öğrencilerle ilgili diğer öğretmenlerle işbirliği yapılmasını vurguladıklarından, bu öğrencilerin sınıf öğretmenleriyle zaman zaman görüşmeler yapıyoruz. Bu öğrencilerin genelinin sınıfta kalacak kadar başarısız olduğu, derslerden hiçbir şey anlamadıkları, anlamadıkları için de dersi dinlemedikleri, sıkıldıkça etraflarına sataştıkları, sorun çıkardıkları şikâyetini alıyoruz. Bu öğrenciler aynı zamanda sık devamsızlık yapanlardan. Sınıfın seviyesinin çok altında kalan bu öğrencilere yönelik öğretmenlerin zaman ayırmaları mümkün olmadığından, onların bu şekilde okulu sevme ihtimallerinin oldukça zayıf olduğunu görüyoruz (R9).

Bazı öğrenciler akademik olarak çok zayıf ancak bu çocukların spora, müziğe yatkınlığı olabiliyor. Onlar da bu alanlarda başarılar elde ediyor, kendini önemli hissediyor. Okulumuzun bir voleybol takımı var. Bu öğrencilerimiz okul yönetiminin desteğiyle geçen yıl takımda yer aldı. Müsabakalara katıldılar orada canla başla mücadele ettiler ve önemli başarılar kazandılar. Böylece hem onlar kendine inandı hem de bizler onlarla gurur duyduk (R10).

Rehber öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında okul yöneticilerinin toplantılarda aldıkları kararlar doğrultusunda hareket ederek hem rehber öğretmenlerin hem de diğer öğretmenlerin zorbalıkla mücadele konusunda çaba harcadıkları, çocuklara bu konularda seminerler verdikleri, zaman zamansa bu hususta yaptırımlara başvurdıkları anlaşılmaktadır. Yöneticilerin suça sürüklenen öğrenciler konusunda öğretmenlerle işbirliği konusundaki vurgusu dikkate alınarak öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, derslerde başarısız olan öğrencilerin sınıfın düzenini bozdukları, öğretmenlerin bu çocuklarla ayrıca ilgilenecek zaman bulamadıkları ve bu çocukların bir süre sonra okula devamsızlık yapmaya başladıkları ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra bazı öğrencilerin akademik başarısı düşük olsa da farklı alanlarda başarılı oldukları, bu çocukların güçlü yönlerinin keşfedilmeye çalışıldığı ve böylece kendilerine güven duygularının arttığından bahsedilmektedir. Rehber öğretmenlerin ifadelerine bakılarak okul yöneticilerinin toplantılarda aldıkları kararlar doğrultusunda bu çocukların öğretmenleriyle yapılan görüşmelere göre akademik başarısızlığın okula devamsızlığa neden olduğu, öğretmenlerin bu çocuklara zaman ayıramadığı ve buna yönelik bir önlem

alınmadığı ifade edilebilir. Bunun yanısıra akademik başarısızlığın dışındaki devamsızlık nedenlerinin bulunmadığını, devamsızlıklara yönelik bireysel düzeyde çözüm yollarının aranmadığını, şiddetin okullarda yaşanan ve çözilemeyen bir sorun olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri. Sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin “tehlikelerden koruma” boyutundaki rolüne ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 24’te verilmiştir. Sosyal çalışma görevlilerinin görüşleri bu öğrencilerin “okula bağlanmasını sağlama”, “suçtan uzak tutma” ve “can güvenliğini sağlama” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır.

Tablo 24

Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Tehlikelerden Koruma Boyutundaki Rolüne İlişkin Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Okula bağlanmasını Sağlama	Suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarı sağlayıp okula inancının artması	1
	Suça sürüklenen öğrencilerin güçlü yönlerini keşfederek başaracağına inanması	3
	Suça sürüklenen öğrenciler için okulun kurtuluş yolu olarak görülmesi ve devamının sağlanması	2
Suçtan uzak tutma	Suça sürüklenen öğrencilerin geçmişte yaptığı hatalardan ders çıkarıp aynı hataları tekrarlamaması	2
	Suça sürüklenen öğrencilerin okula devam etmeleri için bireysel çözümlerin bulunması	1
Can güvenliğini sağlama	Suça sürüklenen öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle barış içinde yaşamasının sağlanması	1
	Suça sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması	3
	Suça sürüklenen öğrencilerin fiziksel ve psikolojik şiddetten uzak tutulması	2
Toplam		15

Tablo 24’te de görüldüğü gibi sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerinin suça sürüklenen öğrencilerin okula bağlanmasını sağlama alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin güçlü yönlerini keşfederek başaracağına inanması” (f=3), en az “Suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarı sağlayıp okula inancının artması” (f=1); suçtan uzak tutma alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin geçmişte yaptığı hatalardan ders çıkarıp aynı hataları tekrarlamaması” (f=2) en az “Suça sürüklenen öğrencilerin okula devam etmeleri için bireysel çözümlerin bulunması” (f= 1); can

güvenliğini sağlama alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması” (f=3) en az “Suça sürüklenen öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle barış içinde yaşamasının sağlanması” (f=1) yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategori birlikte ele alındığında sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerinin en çok “Suça sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması” (f=3), en az “Suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarı sağlayıp okula inancının artması” (f= 1), “Suça sürüklenen öğrencilerin okula devam etmeleri için bireysel çözümlerin bulunması” (f=1) ve “Suça sürüklenen öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle barış içinde yaşamasının sağlanması” (f=1) konularında yoğunlaştığı görülmektedir.

Bu boyutla ilgili sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Bazı çocuklar gençlik ateşinin de etkisiyle bir anlık öfkelerine yenik düşüp hatalar yapabiliyorlar. Sonradan bu hatalarının neye mal olduğunun farkına varıp bir daha aynı şeyleri yaşamamak için çaba sarf ediyorlar. Bu yüzden okullarda onların etiketlenmemesi ve onlara bir şans verilmesi çok önemlidir (S2).

Okullarda yöneticilerin karşılaşmaktan en korktukları konu cinsel istismar konusudur. Bu konuda bir sorun yaşamamak için ne gerekiyorsa yapmaya çalışıyorlar. Böyle durumlar yaşanırse okulun itibarı azalacağından buna imkân vermemek adına çok uğraşıyorlar ancak nadir de olsa bu durumlarla karşılaşabiliyorlar (S4).

Bu çocukların akademik başarısı düşük olsa da bunlardan bazılarının spora yeteneği oluyor ve bunlar spora yönlendirildiğinde beklenmeyen başarılar elde edip kendine inancını arttırıyor (S5).

Sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerinden suça sürüklenen çocuklardan bazılarının ergenlik döneminin de etkisiyle sonradan pişman olacakları hatalar yaptıkları ve bu hataları tekrarlamamak adına çaba sarf ettikleri anlaşılmaktadır. Bazı çocuklarınsa spora yeteneğinin olduğu ve bu yönü keşfedildiğinde kendine olan güveninin arttığı ifade edilmektedir. Bunun yanısıra yöneticilerin özellikle istismar konusuyla karşılaşmaktan korktuklarını ve bu nedenle bu hususta çok dikkatli davrandıklarını, bunun olumsuz yansımalarını yaşamamak adına özel çaba harcadıklarını, ancak az da olsa bazılarının bu durumla karşılaştıklarını söylemek mümkündür.

Araştırmanın nicel ve nitel boyutundaki veriler birlikte ele alındığında, öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerini tehlikelerden koruma boyutunda yetersiz buldukları söylenebilir. Öğretmenlerin bu görüşe sahip olmalarında okul yöneticilerinin devamsızlık konusuna bir çözüm

bulamamalarının, zorbalık davranışını engelleyememelerinin ve akademik başarısızlığın önüne geçememelerinin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Zira okullarda zorbalık konusunda önlemler alınmasına rağmen bu önlemlerin yeterli olmadığı, zorbalığı önlemede istenen düzeye ulaşamadığı ifade edilmektedir. Aynı zamanda bazı okullarda öğrencilerin başaracağına dair inançlarının artmasını sağlayacak uygulamaların yapılmadığı, bu anlamda başarısız öğrencilerin okula inancının artması için çaba gösterilmesi hususunda hassas davranılmadığı söylenebilir.

Yöneticilerin, rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin istismar ve ihmalin önlenmesi hususunda yöneticilerin çaba harcadığı konusunda hemfikir olduğu, tehlikelerden koruma boyutuna ilişkin en çok dikkat ettikleri hususun suça sürüklenen öğrencilerin her türlü istismar ve kötü muameleden uzak tutulması olduğu, fakat bu dikkate rağmen zaman zaman okul dışına da yansıyan olayların görüldüğü ifade edilebilir. Bazı yöneticilerin çocukların okula devamı konusunda çaba harcadığı, çocuğun okula devam edememesini bir sorun olarak görüp bu soruna yönelik bireysel çözüm üretmeye çalıştığı ancak bunu yapan yönetici sayısının yetersiz kaldığı söylenebilir. Bir başka tehlikeninse akademik başarısızlık olduğu, dersi anlamada güçlük çeken suça sürüklenen çocukların zamanla derslerden ve okuldan koptukları, yöneticilerin ve öğretmenlerin bu öğrencilere yönelik bir önlem alamadığı görülmektedir. Ancak bu çocukların akademik başarısızlıklarının yanı sıra başarabilecekleri yönlerinin de olduğu ve keşfedildiği, bu anlamda olumlu gelişmelerin de yaşandığı ifade edilebilir. Devamsızlığa yönelik önlemler alıp gerekirse bireysel düzeyde çözüm bulunması ve çocukların güçlü yönlerinin keşfedilmesi konusunda çaba harcayan yöneticilerin ve öğretmenlerin var olduğunu ancak bunların sayısının yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Yöneticilerin, rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin ihmal ve istismar konusunda çaba harcadığına dair hemfikir oldukları görülmektedir. Rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin akademik başarısızlığa yönelik önlem alınmaması ve zorbalığın devam etmesi hususunda da benzer görüşlere sahip olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Aşağıda suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşleri cinsiyet, öğrenim durumu, mesleki kıdem, çalışılan okul

türü ve suça sürüklenen çocuklarla ilgili herhangi bir eğitim alma durumu değişkenlerine göre analiz edilerek sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Öğretmenlerin Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25

Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Boyutlar	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Önemseme ve Kazanmaya Çalışma	Erkek	37	3.01	0.75	110	1.19	0.23
	Kadın	75	2.88	0.80			
Birlikte Hareket Etme	Erkek	37	3.32	0.72	110	-0.79	0.42
	Kadın	75	3.45	0.82			
Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma	Erkek	37	2.98	0.76	110	-0.46	0.64
	Kadın	75	3.06	0.83			
Tehlikelerden Koruma	Erkek	37	2.88	0.80	110	-0.11	0.90
	Kadın	75	2.90	0.85			

Tablo 25’te de görüldüğü gibi suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında önemseme ve kazanmaya çalışma ($t_{(110)}=1.19$; $p>0.05$), birlikte hareket etme ($t_{(110)}=-0.79$; $p>0.05$), uygun planlama ve yönlendirme yapma ($t_{(110)}=-0.46$; $p>0.05$), tehlikelerden koruma ($t_{(110)}=-0.11$; $p>0.05$), boyutlarında yöneticilerin rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinde kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin algılarının cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Öğretmenlerin Görüşlerinin Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinin öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Boyutlar	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Önemseme ve Kazanmaya Çalışma	Lisans	78	3.16	0.78	110	2.22	0.02*
	Lisansüstü	34	2.72	0.65			
Birlikte Hareket Etme	Lisans	78	3.58	0.81	110	2.44	0.02*
	Lisansüstü	34	3.18	0.36			
Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma	Lisans	78	3.04	0.84	110	0.45	0.65
	Lisansüstü	34	2.98	0.54			
Tehlikelerden Koruma	Lisans	78	2.99	0.94	110	2.65	0.01*
	Lisansüstü	34	2.69	0.64			

*p<.05

Tablo 26’da da görüldüğü gibi öğrenim durumu değişkenine göre önemseme ve kazanmaya çalışma ($t_{(110)}=2.22$; $p<0.05$), birlikte hareket etme ($t_{(110)}=2.44$; $p<0.05$) ve tehlikelerden koruma ($t_{(110)}=2.65$; $p<0.05$) boyutlarında yöneticilerin rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinde lisans mezunu olma ve lisansüstü eğitim mezunu olma durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Uygun planlama ve yönlendirme yapma ($t_{(110)}=0.45$; $p>0.05$)

boyutunda ise anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Önemseme ve kazanmaya çalışma boyutunda lisans üstü eğitimi mezunu öğretmenlerin ($\bar{x}=2.72$) lisans mezunu öğretmenlere göre ($\bar{x}=3.16$) okul yöneticilerini suçta sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda daha yetersiz buldukları görülmektedir. Birlikte hareket etme boyutunda lisans üstü eğitimi mezunu öğretmenlerin ($\bar{x}=3.18$) lisans mezunu öğretmenlere göre ($\bar{x}=3.58$) okul yöneticilerini suçta sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda daha yetersiz buldukları görülmektedir. Tehlikelerden koruma boyutunda lisans üstü eğitimi mezunu öğretmenlerin ($\bar{x}=2.69$) lisans mezunu öğretmenlere göre ($\bar{x}=2.99$) okul yöneticilerini suçta sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda daha yetersiz buldukları görülmektedir.

Baltacı ve Coşkun’un (2019) gerçekleştirdikleri araştırmada lisans üstü eğitim mezunu olan öğretmenlerin olaylara ilişkin bakış açılarının daha derin olduğu, konuya ilişkin daha fazla bilgiye ve algıya sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu anlamda suçta sürüklenen öğrencilerin korunması hususuna lisansüstü mezun öğretmenlerin konuyu daha dikkatli ve derinlemesine ele aldıkları için yöneticileri bu konuda yetersiz buldukları ve buna dayalı olarak daha düşük bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

Öğretmenlerin Görüşlerinin Okul Türüne Göre Karşılaştırılması

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinin okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Okul türü değişkeni ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere üç kategoriden oluştuğu için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27’de de görüldüğü gibi okul türü değişkenine göre öğretmenlerin görüşleri tehlikelerden koruma ($F_{(2-109)} = 4.50$; $p < 0.05$) boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir. Önemseme ve kazanmaya çalışma ($F_{(2-109)} = 1.50$; $p > 0.05$) birlikte hareket etme ($F_{(2-109)} = 1.67$; $p > 0.05$) ve uygun planlama ve yönlendirme yapma ($F_{(2-109)} = 0.55$; $p > 0.05$) boyutlarında ise öğretmen görüşlerinde okul türlerine göre anlamlı farklılık görülmemektedir. Farkın hangi gruptan kaynaklandığına bakılmak amacıyla LSD testinden yararlanılmıştır. Bu testin sonucunda ilkokullarda görev yapan öğretmenlerle, ortaokullarda görev yapan öğretmenler arasında ve ilkokullarda görev yapan öğretmenlerle liselerde görev yapan öğretmenler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna göre ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin ($\bar{x}=3.22$) görüşlerinin ortalamalarının, ortaokullarda görev yapan öğretmenlerden ($\bar{x}=2.75$) ve liselerde görev yapan öğretmenlerden ($\bar{x}=2.71$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgulara göre liselerde görev yapan öğretmenlerin okul yöneticilerini tehlikelerden koruma boyutunda ilkokullardaki ve ortaokullardaki öğretmenlerden daha yetersiz bulunduğu söylenebilir.

Okul türlerine göre öğrencilerin yaş grupları, bu yaş gruplarının dönemsel özellikleri, riskleri farklılaşmaktadır. Bütün bu değişkenlerin eğitime yansımaları olmaktadır. Zira ilkokullardaki öğrenciler 6-10 yaş arasındaki çocuklardan oluşmakta, bu çocuklar somut işlemler döneminde olmakta, buna dayalı olarak olayları daha görünür algılamaktadır. Bu yaş grubundaki çocukların çevre ile etkileşimi bu yaşlarda yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda bu çocuklar dış dünyaya diğer dönemlere göre daha yabancı olmaktadır. Davranışları en yakın sosyal çevresi olan ailelerine göre şekillenmekte, onlardan gördükleri ne varsa onları model almaktadır (Aydın, 2016; Burman ve Mcvie, 2017).

Tablo 27

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Okul Türüne Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Okul Türü	N	$\bar{x}$	ss	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Önemseme ve Kazanmaya Çalışma	İlkokul	37	3.02	0.90	1.87	2				
	Ortaokul	40	2.91	0.66	67.61	109	0.93	1.50	0.22	
	Lise	35	2.80	0.78	69.48	111	0.62			
Birlikte Hareket Etme	İlkokul	37	3.31	0.70	2.07	2				
	Ortaokul	40	3.49	0.68	67.47	109	1.03	1.67	0.19	
	Lise	35	3.30	0.96	69.54	111	0.61			
Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma	İlkokul	37	3.00	0.83	0.72	2				
	Ortaokul	40	3.14	0.84	71.34	109	0.36	0.55	0.65	
	Lise	35	2.96	0.73	72.06	111	0.65			
Tehlikelerden Koruma	İlkokul	37	3.22	0.89	5.86	2				
	Ortaokul	40	2.75	0.78	70.97	109	2.93	4.50	0.01*	1-2
	Lise	35	2.71	0.73	76.83	111	0.65			1-3

*p<.05

İlkokullardaki öğrencilerin yaş grubu küçük olduğu için bu öğrenciler henüz yolun başında olmakta, akademik başarısızlık önlenilecek seviyede bulunmakta, akran zorbalığı hususunda ortaokul ve liselerdeki öğrencilerin ergenlik dönemi de dikkate alındığında daha hassas ve çalkantılı bir dönem geçirdiklerinden ve arkadaş gruplarından daha fazla etkilendiklerinden bu tür olaylara daha sık rastlanmaktadır (Poole ve Regoli, 1979; Susanu, 2019). Bu nedenle ilkokullarda zorbalık olaylarıyla ilgili ortaokul ve liselere göre daha az sorun yaşandığı söylenebilir.

11–15 yaş grubundaki ortaokula giden öğrencilerse zamanla soyut işlemler dönemine geçmektedir. Bu dönemdeki öğrenciler arkadaşları, öğretmenleri, çevresi tarafından beğenilme ihtiyacı duymakta, duygusal iniş çıkışlar yaşamakta, ergenliğe geçişin de etkisiyle fiziksel görünüşleri farklılaşmaktadır (Parks, 2013). 15–18 yaş grubundaki öğrenciler ise liselerde bulunmakta, ergenliğin etkisiyle anne babaların çocuk üzerindeki etkisi azalarak arkadaş çevresinin etkisine açık olmakta, bağımsız olma ve kimliklerini bulma çabasına girmektedir. Bu yaş grubundaki çocuklar benimsemediği takdirde kurallara uymamakta, birey olarak dikkate alınmayı beklemektedir. Sorunlar karşısında gerekli tecrübeye sahip olmayan bu çocuklar desteği kendisi gibi hata yapabilen arkadaş çevresinde aramaktadır. Bunların yanı sıra bu dönemdeki çocukların şiddete başvurma, suç işleme, tehlikeleri göze alma, uyuşturucu madde kullanma riskleri diğer dönemlerden fazla olmaktadır (Gül ve Güneş, 2009; Seven, 2011; Parks, 2013). Bu anlamda araştırmada incelenen suça sürüklenen çocuklar da bu yaş gruplarında yer aldıklarından ve diğer çocuklar gibi bu dönemseller özellikleri taşıdıklarından, bu özelliklerin onlar üzerinde etki yarattığını, yöneticilerin davranışlarını şekillendirirken ve bu çocuklarla ilgili karşılaşılan sorunlara çözüm bulmaya çalışırken bu özellikleri göz önünde bulundurmasının gerektiğini söylemek mümkündür.

Öğretmenlerin Görüşlerinin Mesleki Kıdeme Göre Karşılaştırılması

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinin mesleki kıdeme göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Mesleki kıdem değişkeni 1-10 yıl arası, 11-20 yıl arası, 21 yıl ve üzeri olmak üzere üç kategoriden oluştuğu için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Mesleki Kıdem Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Mesleki Kıdem	n	$\bar{x}$	ss	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Önemseme ve Kazanmaya Çalışma	1-10 yıl	37	2.98	0.70	5.73	2				
	11-20 yıl	43	3.19	0.91	63.75	109	0.73	4.90	0.00*	1-3
	21-	32	2.59	0.52	69.48	111	0.62			2-3
Birlikte Hareket Etme	1-10 yıl	37	3.47	0.86	0.65	2				
	11-20 yıl	43	3.33	0.69	68.89	109	1.04	0.52	0.59	
	21-	32	3.29	0.62	69.54	111	0.71			
Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma	1-10 yıl	37	3.05	0.84	0.20	2				
	11-20	43	3.05	0.83	71.86	109	0.38	0.15	0.85	
	21-	32	2.91	0.43	72.06	111	0.62			
Tehlikelerden Koruma	1-10	37	2.80	0.77	9.69	2				
	11-20	43	3.25	0.88	67.14	109		7.86	0.00*	1-2
	21-	32	2.57	0.44	76.84	111	2.85 0.55			2-3

*p<.05

Tablo 28’de de görüldüğü gibi suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin mesleki kıdem değişkenlerine göre öğretmenlerin görüşleri önemseme ve kazanmaya çalışma ($F_{(2-109)} = 4.90$; $p < 0.05$) boyutunda ve tehlikelerden koruma ($F_{(2-109)} = 7.86$; $p < 0.05$) boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir. Birlikte hareket etme ($F_{(2-109)} = 0.52$; $p > 0.05$) ve uygun planlama ve yönlendirme yapma ($F_{(2-109)} = 0.15$; $p > 0.05$) boyutlarında ise yöneticilerin rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinde mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık görülmemektedir.

Farkın hangi gruptan kaynaklandığına bakmak amacıyla LSD testinden yararlanılmıştır. Bu testin sonucunda önemseme ve kazanmaya çalışma boyutunda 1-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip öğretmenlerle, 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında ve 11-20 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip öğretmenlerle, 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Tehlikelerden koruma boyutunda 1-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip öğretmenlerle, 11-20 yıl arasında mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında ve 11-20 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip öğretmenlerle, 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Buna göre önemseme ve kazanmaya çalışma boyutunda 11-20 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin ($\bar{x}=3.19$) ortalamalarının 1-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=2.98$), 11-20 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{x}=3.19$), 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=2.59$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Tehlikelerden koruma boyutunda 11-20 yıl arasında mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{x}=3.25$) 1-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip öğretmenlerden ($\bar{x}=2.80$) ve 21 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip öğretmenlerden ($\bar{x}=2.57$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin okul yöneticilerini önemseme ve kazanmaya çalışma boyutu ile tehlikelerden koruma boyutunda diğer öğretmenlerden daha yetersiz bulunduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin Görüşlerinin Eğitim Alma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Suçta sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinin eğitim alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Bu değişkenle ilgili analiz t-testi ile yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29

Suçta Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Suçta Sürüklenen Öğrencilere Yönelik Eğitim Alma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

Boyutlar	Grup	N	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Önemseme ve Kazanmaya Çalışma	Evet	15	2.76	0.53	110	-2.69	0.00*
	Hayır	97	3.07	0.80			
Birlikte Hareket Etme	Evet	15	3.04	0.84	110	-2.03	0.02*
	Hayır	97	3.67	0.77			
Uygun Planlama ve Yönlendirme Yapma	Evet	15	2.94	0.57	110	-1.57	0.12
	Hayır	97	3.08	0.83			
Tehlikelerden Koruma	Evet	15	2.69	0.54	110	-3.24	0.00*
	Hayır	97	2.99	0.85			

*p<.05

Tablo 29’da görüldüğü gibi suçta sürüklenen öğrencilere yönelik eğitim alma değişkenine göre önemseme ve kazanmaya çalışma ($t_{(110)} = -2.69$; $p < 0.05$), birlikte hareket etme ($t_{(110)} = -2.03$; $p < 0.05$) ve tehlikelerden koruma ($t_{(110)} = -3.24$; $p < 0.05$) boyutlarında öğretmen görüşlerinde suçta sürüklenen öğrencilere yönelik eğitim alan ve eğitim almayanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Uygun planlama ve yönlendirme yapma ($t_{(110)} = 1.57$; $p > 0.05$) boyutunda ise suçta sürüklenen öğrencilere yönelik eğitim alan ve almayanlar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Önemseme ve kazanmaya çalışma boyutunda suçta sürüklenen öğrencilere yönelik eğitim alan öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{x} = 2.76$) eğitim almayan öğretmenlerden ($\bar{x} = 3.07$) daha düşük olduğu görülmektedir. Birlikte hareket etme boyutunda suçta sürüklenen öğrencilere yönelik eğitim alan öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{x} = 3.04$) eğitim almayan öğretmenlerden ($\bar{x} = 3.67$) daha düşük olduğu görülmektedir. Tehlikelerden koruma boyutunda suçta sürüklenen öğrencilere yönelik eğitim alan öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{x} = 2.69$) eğitim almayan öğretmenlerden ($\bar{x} = 2.99$) daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre suçta sürüklenen öğrencilere yönelik eğitim alan öğretmenlerin okul yöneticilerini suçta sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda

önemseme ve kazanmaya çalışma, birlikte hareket etme ve tehlikelerden koruma boyutlarında daha yetersiz buldukları söylenebilir.

Okullardaki suça sürüklenen veya suça sürüklenme riski bulunan çocuklara yönelik önleyici çalışmaların yapılması ve bilgi sahibi olunması konusu önemli görülmektedir. Zira bu hususta bilgi eksikliğinin olması sorunların git gide artmasına, bu çocukların okuldan soğuyup uzaklaşmasına ve onların kaybedilmesine neden olmaktadır (Taşdedelen, Turhan, Erikci, Özkan, 2014). Karataş (2016) çalışanların suça sürüklenen çocuklar konusunda bilgi sahibi olmasının önemli olduğunu vurgulamış bu bilgisizlik nedeniyle risklerin belirlenemediği ve erken müdahale sistemlerinin geliştirilemediğini ifade etmiştir. Bu anlamda suça sürüklenen çocuklarla ilgili eğitim alan öğretmenlerin suça sürüklenen çocukların korunması noktasında yöneticilerin rolü ve bu doğrultudaki çabalarını yetersiz olarak değerlendirdikleri söylenebilir.

Katılımcıların Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Nedenlere İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda okul yöneticilerinin, rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin öğrencileri suça sürüklenmeye iten nedenlere ilişkin görüşleri ile nitel bulgular ve yorumları verilmiştir. Suça sürüklenme nedenleri ile ilgili katılımcıların görüşlerinin “bireysel ve çevresel nedenler” ve “toplumsal ve diğer nedenler” olarak iki kategoride toplandığı görülmüştür.

Okul Yöneticilerinin Görüşleri

Okul yöneticilerinin öğrencileri suça sürüklenmeye iten bireysel ve çevresel nedenlere ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 30’da ifade edilmiştir. Bireysel ve çevresel nedenler kategorisi “bireysel özelliklerin etkisi”, “ailevi özelliklerin etkisi” ve “akran grubunun etkisi” olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır.

Tablo 30

Okul Yöneticilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Bireysel ve Çevresel Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Bireysel Ö. Etkisi	Doğuştan hırçın, huysuz, agresif olması	2
	Psikolojik rahatsızlıklarının olması	6
	Zeka seviyesinin etkili olması	7
	Kız ya da erkek çocuk olarak dünyaya gelmesi	3
	Davranışlarının sonuçlarını düşünmeden hareket etmesi, özdenetim becerisine sahip olamaması	3
Ailevi Ö. Etkisi	Çocuğun huzursuz bir ev ortamında büyümesi	5
	Evde şiddete, cezaya dayalı bir tutum sergilenmesi	5
	Sağlıklı ilişkiler kurulmaması, sınırlar çizilmemesi	6
	Fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması	7
	Parçalanmış aileden gelmesi, gayri meşru çocuk olması ya da kimsesiz olması	8
	Eğitime gereken önemin verilmemesi	4
	İhmal veya istismara maruz kalması	7
	Aile bireylerinden birinin sabıkalı olması, doğru rol model olamaması	8
Akran Grubunun Etkisi	Arkadaş grubuna dahil olamaması, kendini dışlanmış hissetmesi	5
	Arkadaşlarının beğenisini ve onayını kazanmaya çalışması	7
	Ergenlik döneminin etkisiyle arkadaşlarının etkisinde kalması	8
	Ailenin denetimi olmadığından arkadaşlarıyla sınır çizememesi	6
	Arkadaşlarının etkisiyle alkol, sigara, uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklar edinmesi	5
	Zararlı alışkanlıklarını karşılamak için paraya ihtiyaç duyması	3
Toplam		105

Yöneticilerin görüşlerinin bireysel özelliklerin etkisi alt kategorisinde en çok “Zekâ seviyesinin etkili olması” (f=7), ailevi özelliklerin etkisi alt kategorisinde en çok “Parçalanmış aileden gelmesi, gayri meşru çocuk olması ya da kimsesiz olması” (f=8) ile “Aile bireylerinden birinin sabıkalı olması, doğru rol model olamaması” (f=8) akran grubunun etkisi alt kategorisinde ise en çok “Ergenlik döneminin etkisiyle arkadaşlarının etkisinde kalması” (f=8) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategoriye birlikte bakıldığında yöneticilerin ifadelerinin en çok “Parçalanmış aileden gelmesi, gayri meşru çocuk olması, ya da kimsesiz olması” (f=8), “Aile bireylerinden birinin sabıkalı olması, doğru rol model olamaması” (f=8) ve “Ergenlik döneminin etkisiyle arkadaşlarının etkisinde kalması” (f=8) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu alt kategoriye ilişkin yöneticilerin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Bireysel özelliklerin suça sürüklenmede etkili olduğunu düşünmüyorum. Kimse doğuştan suç işlemeye programlanmış bir şekilde dünyaya gelmez. Çevresel faktörler ve koşullar insanı şekillendirir (Y1).

Çocuğun genetik faktörlerinin çocuk üzerinde mutlaka bir etkisi vardır. Özellikle de anne babasında psikolojik rahatsızlıklar olan çocuklar hem sağlık konusunda hem de hasta bir anne babanın yanında yetişmiş olmanın da etkisiyle bu durumdan etkilenirler. Zekâ seviyesi de etkilidir. Düşük algılama becerisine sahip çocuklar kolay kandırılabilir (Y9).

Aile en büyük sebeplerden biridir. Armut ağacından elma düşmez. Ailede varsa bir bozukluk bu çocuğa da sirayet eder. Anne babası dilencilik, hırsızlık yapan bir çocuk okuyarak meslek sahibi olup para kazanmayı hayal etmez. O da ailesindekiler gibi kolay yoldan para kazanmaya çalışır. Okulumuzdaki bir öğrencinin babası çarşıda mendil satıp dilencilik yapıyordu. Bir süre sonra çocuğun da mendil satmaya, dilencilik yapmaya başladığını fark ettik (Y2).

Aile en etkilidir. Çocuğun yetiştiği ev ortamı, anne babanın birlikte veya boşanmış olması çocuğu etkiler. Özellikle de temel ihtiyaçlarını karşılamayan ailelerin çocukları ile sevgisiz büyüyen parçalanmış aile çocukları bu durumdan çok etkilenip yanlış yönlere kayabiliyorlar ve biz buna bizzat şahit oluyoruz (Y6).

Ailenin çocuğun suça sürüklenmesinde etkisi büyüktür. Babası silahla gezen bir çocuk okula kurusıkı bir tabanca getirmişti. Çocuk aileden ne gördüyse onu uyguluyor. Çocuğun vücut dili bile aile bireylerine benziyor. Özellikle de parçalanmış ailelerdeki çocuklar üvey annelerle, üvey babalarla muhatap oluyor ve bu durumdan çok etkileniyor. Bu aileler sorunlu çocuklar yetiştiriyor (Y9).

Arkadaş çevresi çok önemlidir. Çocuklar bir yaştan sonra aileden çok arkadaşlarıyla vakit geçiriyor, ailenin kontrolünden çıkıp akran grubunun kontrolüne girebiliyorlar. Bu nedenle kötü arkadaş seçimi çocuğu olumsuz etkiler (Y7).

Bazen iyi aile çocuklarının dahi arkadaş grubu yüzünden yanlış yönlere kaydığını görüyoruz. Grup içinde birbirlerini cesaretlendirip suça teşvik ediyorlar. Güçlendikçe de çete gibi hareket edip diğer çocuklardan haraç toplayabiliyorlar. Okul çıkışlarında haraç vermeyenleri dövmek için bekliyorlar. Grubun parçası olmak adına masum çocukları da kandırıp suça yönlendirebiliyorlar (Y9).

Bireysel ve çevresel özelliklerle ilgili yöneticilerin görüşlerine bakıldığında bu konuda yöneticilerin farklı görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Bazıları bunun bir suça sürüklenme sebebi olmadığını düşünürken, bazıları genetik faktörlerin, zeka seviyesinin, ruhsal hastalıkların suça sürüklenmede etkisi olduğunu ifade etmektedir. Suça sürüklenen çocuklar genellikle yoksul çevrelerdeki ailelerden gelmektedir. Yoksulluğun ve genetik faktörlerin yanı sıra beslenmenin de etkisiyle bu çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal ve toplumsal gelişimlerinin zayıf olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra bu çocukların zayıf muhakeme becerisine sahip oldukları ve bu nedenle kandırılmaya müsait oldukları söylenebilir.

Yöneticilerin ifadelerine bakıldığında özellikle parçalanmış ailelerde sevgisiz, ilgisiz bir şekilde büyüyenlerin suça sürüklendiğine ilişkin ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra ailesinde yanlış rol model olanların, onları örnek aldıkları ve onlardan gördüklerini uygulamaya çalıştıkları, bu anlamda kötü örneklerin çocukların suça sürüklenmesine yol açtığı hususu da belirtilmektedir. Katılımcılar tarafından ailenin en önemli faktörlerin başında yer aldığı hususu da vurgulanmaktadır.

Yöneticiler akran grubunun da çocukların suça sürüklenmede etkisi olduğunu düşündüklerini, çocukların yaşları büyüdükçe ailesinden çok arkadaşlarını dikkate almaya başladıklarını belirtmektedir. Aynı zamanda akran grubunun birbirlerini cesaretlendirdikleri bu nedenle ailesiyle bir sorun yaşamayan normal çocukların dahi zaman zaman arkadaşlarının etkisinde kalıp suça sürüklenebildikleri ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle akran grubunun, arkadaş seçiminin özellikle ergenlik döneminde çocuk üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Alanyazına bakıldığında çocukların suça sürüklenmesinde bireysel özelliklerin etkili olduğunu ifade eden araştırmalar bulunmaktadır. Cüceloğlu'na göre (2018) doğuştan gelen bireysel özellikler insanlar üzerinde oldukça etkilidir. Zira aynı anne babadan dünyaya gelen, aynı evde büyüyen çocukların bile bambaşka hayatları olabilmektedir. Yavuzer'e göre (2001) bireysel özelliklerden biri olan zeka geriliği suça sürüklenmede en önemli nedenlerden biridir. Bu çocukların muhakeme becerisi zayıf olmakta, bunun etkisiyle suça sürüklenmektedir (Sreekala, 2008). Dönmezer'e göre (1994) psikolojik hastalıklar suça sürüklenmede oldukça etkilidir. Benzer şekilde Moore, Gaskin ve Indig'in 2013 yılında suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak 291 çocukla gerçekleştirdiği araştırmada çocukların %80'inin psikiyatrik sorunları olduğu belirlenmiştir. Çocukların suça sürüklenmesinde bireysel özelliklerin etkili olduğunu ifade eden pek çok araştırma bulunmaktadır (Dönmezer, 1994; Yavuzer, 2001; İçli, 2007; Akduman ve Cantürk, 2007; Sreekala, 2008; Moore, Gaskin ve Indig, 2013; Arabacı ve Taş, 2017; Moayeri, Cantin ve Martins, 2019; Susanu, 2019). Suça sürüklenen çocuklarla ilgili yapılan araştırmalarda bireysel özelliklerin çevresel faktörlerle bir araya geldiği zaman suça sürüklenmede etkili olduğunu ifade eden araştırmalar da bulunmaktadır (Fishbein, 1990; Gibson ve Krohn, 2013).

Alanyazına bakıldığında çocukların suça sürüklenmesinde ailenin etkili olduğunu ifade eden araştırmalar bulunmakta, ulusal ve uluslararası sözleşmelerde de ailelerle ilgili ifadeler yer almaktadır. Bunlardan biri olan ÇHS'de "Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için

mümkün olan azami çabayı gösterirler.” (m.6) ifadesi yer almakta ve bu ifade ile çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için gereken koşulların sağlanması sorumluluğunun devlete ait olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda çocuğun aile ortamı, yaşam imkânları açısından elverişli koşullarda büyümesinin gerekliliği ifade edilmektedir. Bu bağlamda çocuğun korunması için ailelerin güçlendirilmesi hususu ön plana çıkmaktadır. Çocuk anne babasının kendisine ilişkin görev ve sorumluluklarını yerine getirmesini sağlayamayacağından, bu sorumluluk devlete ait olmaktadır. Diğer bir deyişle devlet çocuğa karşı yükümlülüklerini yerine getiremeyen ailelere öncelikle destek olmak, sorumluluklarını yerine getirmemeye devam edenlere yaptırım uygulamak ve çocukları gerekirse ailelerinden korumakla sorumlu bulunmaktadır. (Parkinson, 2003; Gilbert, 2012).

Türk Medeni Kanunu’nun (TMK) 346. ve 347. maddelerinde çocuğun yararı ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, çocuğun anne ve babası buna çözüm bulamaz veya çözüm bulmaya gücü yetmezse devlet çocuğun korunması için uygun önlemleri alır, ifadesi bulunmaktadır. Bu anlamda devletin çocukla ilgili görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi hususu önem taşımaktadır. Aksi takdirde ihtiyaçları karşılanamayan ve korunamayan çocukların suça sürüklenmesinin önüne geçilmesi mümkün görünmemektedir.

Ailenin çocukların suça sürüklenmesinde veya suça sürüklenmekten korunmasında etkili olduğunu ifade eden çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Hoge Andrews ve Leschied, 1994; Smith ve Stern, 1997; Bal, 2004; Kılıç, 2007; Sreekala, 2008; Yelken, 2011; Gilbert, 2012; Şahinli, 2012; Dinç, 2013; Parks, 2013; Şentürk, 2015; Karataş, 2016; Arabacı ve Taş, 2017).

Kısacası çocukların içinde yetişip büyüdüğü ve hayatı öğrendiği aile hususunda devletin planlı ve hassas politikalar üretmesi, çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarını dikkate alarak ailenin sorumluluklarına vurgu yapılması, çocuğun doğduğu andan itibaren sistemli bir şekilde takibinin yapılıp ihtiyaçlarının karşılanmasının gerektiği söylenebilir. Bunun yanı sıra çocuklarına yeterli bakım ve koşulları sağlayamayan ailelere gereken desteğin verilmesi, diğer bir deyişle ailenin çocukla uygun koşullarda bir arada yaşaması için uğraşılması, bütün bunlar yapıldığı halde sonuç alınamadığında son çare olarak aileden ayırmaya başvurulması gerektiğini söylemek mümkündür.

Alanyazına bakıldığında çocukların suça sürüklenmesinde akran grubunun etkili olduğunu ifade eden araştırmalar bulunmaktadır. Cüceloğlu’na göre (2018) çocuklar güven duygusunu öncelikle aile ortamında aramakta, burada bulamadıklarında bu

duyguyu, kendilerini bağımsız olarak hissedebildikleri arkadaş çevrelerinde aramaya başlamaktadır. Oktik'e göre (2013) birey suç olarak tanımlanan davranışları sosyal çevresinin etkisiyle öğrenmektedir. Arkadaş grupları sosyal öğrenmenin en sık görüldüğü yerlerdir. Sahnemey'e göre (2013) bazı çocuklar suç olan davranışları arkadaş grubu içinde görüp öğrenmektedir.

Madde bağımlılığı çocukları suça sürükleyen nedenlerden biridir. Bunda arkadaş grubuna dâhil olma çabasının yanı sıra, kendini yalnız hissetme, yaşadığı acıları unutmak isteme, cesaret kazanma, kendine güven duymaya çalışma gibi nedenleri de bulunmaktadır. Genellikle arkadaş grubunda görüp denemeye başlayan bu süreç düzenli kullanmaya başlama ve sonrasında bağımlılık olarak devam etmektedir. Bunun erken fark edilmesi ve önlem alınması, ilaç tedavisine başlanması ve tekrar kullanmasını önlemeye yönelik müdahale programlarının uygulanması gerekmektedir (UNICEF, 2013). Kunt'a göre (2003) suça sürüklenen çocukların hem arkadaş çevresinin hem de ailesinin %88'inin zararlı alışkanlıkları olduğu, %53'ünün de sabıkası olduğu ifade edilmektedir.

Taşkın'ın (2019) gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen çocukların arkadaş gruplarının genellikle mahallelerindeki çocuklardan oluştuğu, bu çocukların aynı okula devam ettikleri ve sürekli birlikte vakit geçirdikleri bu esnada sigara, alkol, uyuşturucu gibi maddeler kullandıkları, bu zararlı maddeleri kullanabilmek için hırsızlık yaptıkları ifade edilmiştir. Bu çocukların işledikleri suçları akran grubuyla birlikte yaptıkları da belirtilmiştir. Benzer şekilde Top ve Aksoy'un (2011) gerçekleştirdikleri araştırmada akran grubunun lise çağında en etkili suça sürüklenme nedeni olduğu belirtilmiştir. Weenink'in (2011) gerçekleştirdiği araştırmada ergenlik dönemindeki çocukların akran grubuyla alkol kullandıkları ve suça sürüklendikleri ifade edilmektedir. Çocukların suça sürüklenmesinde akran grubunun etkili olduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır (Kurt, 2003; Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2010; Güner Hançerli ve Sevinç, 2011; Top ve Aksoy, 2011; Weenink, 2011; Oktik, 2013; Taşkın, 2019).

Okul yöneticilerinin öğrencileri suça sürüklenmeye iten toplumsal ve diğer nedenlere ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31

Okul Yöneticilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Toplumsal ve Diğer Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Kitle İletişim A. Etkisi	Ailenin birlikte vakit geçirmemesi, evde sürekli bilgisayar, tablet, telefonlarla uğraşılması	3
	Sınırsız ve kontrolsüz bir şekilde kitle iletişim araçlarının kullanılması, teknoloji bağımlılığı	5
	Tanımadıkları kişilerle arkadaşlık kurulması	7
	Şiddetin, kavganın ölümün sıradan hale getirilmesi	8
	Dizilerdeki karakterlerin rol model alınması	5
	Gerçek dünyadan kopup sanal dünyada yaşanması	5
	Devletin toplumun her kesimine benzer imkanlar sunamaması	6
Politikanın Etkisi	Kırsal kesimden kentlere göç yaşanması	5
	Savaşta kaçanların ülkemize sığınması	6
	Göç edenlerin yeni kültüre ayak uyduramaması	9
	Bozuk gelir dağılımının etkilerinin çocuklara yansması	6
	Ekonomik krizlerin ailelere ve çocuklara yansması	2
Yoksulluğun Etkisi	Maddi imkansızlıklar nedeniyle düşük yaşam kalitesine sahip olunması	5
	Maddi imkansızlıkların çocukları eğitimden yoksun bırakıp erken yaşta çalışmaya mecbur kılması	8
	Yoksulluk nedeniyle zararlı alışkanlıklarının karşılayacak paranın bulunamaması	6
	Yoksulluğun bir eksiklik olarak algılanıp zenginlerin hayatına özenilmesi	5
	Maddi imkansızlıklardan kaynaklanan hayal kırıklıklarının isyankarlığa, saldırganca tepkilere yol açması	7
	Çocuk işçiliği yapması, sokak çocuğu olması ve türlü tehlikelerle karşılaşması	7
Toplam		105

Tablo 31'e bakıldığında yöneticilerin kitle iletişim araçlarının etkisi alt kategorisinde yer alan ifadelerinin en çok “Şiddetin, kavganın, ölümün sıradan hale getirilmesi”(f=8), politikanın etkisi alt kategorisinde en çok “Göç edenlerin yeni kültüre ayak uyduramaması” (f=9), yoksulluğun etkisi alt kategorisinde en çok “Maddi imkânsızlıkların çocukları eğitimden yoksun bırakıp erken yaşta çalışmaya mecbur kılması” (f=8) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategoriye birlikte bakıldığında yöneticilerin ifadelerinin en çok “Göç edenlerin yeni kültüre ayak uyduramaması” (f=9) konusunda yoğunlaştığı görülmektedir.

Bu alt kategoriye ilişkin yöneticilerin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Çocukları suça sürükleyen etmenleri sıralayacak olursak bunların en başında kitle iletişim araçları gelir. Çocuklar bunların kontrolsüz ve sınırsız kullanımı yüzünden yaşına uygun olmayan içerikleri görebiliyor, oyunlardaki şiddeti benimseyebiliyor ve gerçek hayatla sanal dünyayı karıştırmaya, aynı heyecanı gerçek hayatta da aramaya başlıyor (Y1).

Kitle iletişim araçları gerçekten çocukların suça sürüklenmesinde çok etkili. Çocuklar saatlerce kontrolsüz bir şekilde bunlarla vakit geçiriyor. Anne babalar da o sırada internette veya tv izleyerek vakit geçirip kafaları rahat olsun diye buna ses çıkarmıyor, sonra da ders çalışmıyorsun diye şikâyet ediyor, yasaklar koyuyor, cezalar veriyor (Y4).

Şimdiki neslin en büyük sorunu kitle iletişim araçlarıdır. Bu devirde kullanılmasına tabi ki karşı değiliz ama doğru ve sınırlı kullanılması önemli. Özellikle şiddet içerikli ve cinsel içerikli videolar çocukları olumsuz etkileyip suça sürüklenmesine neden olabiliyor (Y7).

Çocuklar internetten tanıştığı kişilerle konuşup görüşebiliyor ve yanlış yollara sapabiliyorlar. Okulumuzdaki öğrencilerden birinin internetten tanıştığı bir adamla mesajlaşıp ona cinsel içerikli resimler yolladığını, para yolladığını fark ettik, tanımadığı bir adama para yollamak için de annesinin evde gizlice biriktirdiği parasını ve sınıftaki bazı arkadaşlarının parasını çaldığını öğrendik (Y9).

Toplumun etkisi mutlaka var. Özellikle köyden kente göç edenler veya savaş çıkan bir ülkeden göç edip gelenler bir anda bambaşka bir hayata başlamakta ve buna kolayca alışamamaktadır (Y1).

Göç eden ailelerin çocukları bu durumdan etkileniyor. Bu insanlar ne gittikleri yerlerin geleneklerine, yapısına ayak uydurabiliyor ne de geldikleri yerin kültürünü devam ettirebiliyorlar. Ekonomik sıkıntıların da etkisiyle bu aileler parçalanabiliyor ve bütün bu olumsuzluklar çocukların suça sürüklenmesine neden olabiliyor (Y4).

Devletin her insanın geleceğe umutla bakabilmesini sağlayacak bir refah seviyesine ulaşmasını sağlaması ve bu konuda önlemler alması gereklidir. Çocuğun gelecekle ilgili umutları yoksa kaybedecek neyim var ki, bir de bu yolu deneyeyim diye düşünebilir. Kaybedecek hiçbir şeyi olmayan insanlar daha çok suça sürüklenir (Y6).

Bir öğrencimiz vardı göçle gelen, çocuk ve ailesinin evleri yoktu ve çadırda yaşıyorlardı. Çocuk gayet başarılı bir öğrenci olmasına rağmen evdekilerin karnını doyurabilmek, hasta babasına bakabilmek için telefonda çalışmak zorunda kaldı. Arada bir okula gelemeyen öğrencimizin zamanla devamsızlıkları arttı ve hiç okula uğramaz oldu. Göçle gelen bu öğrencimizin ailesine bakma sorumluluğu hissetmesi onun eğitim hayatını bırakmasına neden oldu ve onu geleceğinden vazgeçmek zorunda bıraktı (Y9).

Yoksulluk tek başına insanı suça sürüklemeyebilir. Ben de yoksul bir ailede büyüdüm ama suça sürüklenmedim. Yoksulluk tek başına bir belirleyici olamaz ancak aile, çevre gibi başka faktörlerle birlikte etkili olabilir (Y1).

Okulumuzda yoksulluk yaşadığı halde çocuklarını sevgi dolu bir evde huzurlu bir ortamda, pırlanta gibi yetiştirmiş aileler var. Benzer şekilde maddi durumu gayet iyi olan ailelerden sevgisiz, ilgisiz davrandığı için suça sürüklenen ve sorunlu çocukları olanları da görüyoruz (Y3).

Yoksulluk ailenin yetiştirme tarzına bağlı olarak etkileyebilir. Aile fakirliği bir isyan sebebi olarak görmediyse ve çocuğa göstermediyse etkilemez, ancak aile herkes zengin biz niye fakiriz bakış açısıyla büyüttüyse ve zengin insanların hayatına özendirirdiyse çocuk kolay yoldan zengin olmak, para kazanmak için suça sürüklenebilir (Y7).

Yoksul öğrencilerden sigara, alkol gibi kötü alışkanlıkları olanlar paraları bunları almaya yetmeyince hırsızlığa başvurabiliyor. Bir ara sınıfların birinde sürekli para kaybolmaya başladı. Olayın aslını araştırdığımızda hırsızlık yapan öğrencinin sigara ve alkol almak için arkadaşlarının parasını çaldığını öğrendik. Özellikle de aile mutsuzsa ve eğitimsizse yoksulluk daha çok etkiliyor (Y9).

Yöneticiler tarafından çocukların kitle iletişim araçlarının etkisiyle onların gelişimine uygun olmayan içeriklerle karşılaştıkları, oyunlardaki şiddeti ve heyecanı normal hayatlarında da aradıkları ifade edilmektedir. Ailelerinse kitle iletişim araçları konusunda kontrolsüz davrandıkları, çocukların bunlara uzun süre maruz kalmasına göz yumdukları belirtilmektedir. Aynı zamanda ailelerin çocukların kitle iletişim araçlarıyla uzun süre vakit geçirmesinden rahatsız oldukları, bu hususta sürekli sorunlar yaşadıkları, bu sorunları yasaklarla çözmeye çalıştıkları fakat başarılı olamadıkları ifade edilmektedir. Bu sorunun yaşanmasında ailelerin çocuklarına yanlış örnek olmalarının ve çocuklarına zaman ayırmak yerine zamanlarını tıpkı çocukları gibi bu kitle iletişim araçlarıyla geçirmelerinin neden olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda çocukların internetten yabancı kişilerle tanışıp görüşmeye başladıkları, bu insanlar tarafından kandırılıp kullanıldıklarından bahsedilmektedir. Bu anlamda ailelerin kitle iletişim araçlarına ayırdıkları zamanı çocuklarına ayırarak ve bu araçların sınırlı kullanılmasını ve kontrolünü sağlayarak tehlikelerden koruyabilecekleri ileri sürülebilir.

Yöneticiler tarafından göç edenlerin uyum sorunu yaşadıkları ve hayattan beklentileri olmayan, kaybedecek birşeyi kalmayan insanların tehlikeleri göze aldıkları ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra göçle gelen ailelerin çocuklarının geçim sıkıntısından ötürü eve katkı sağlamak için çalışmak zorunda kaldıkları ve eğitim hakkını kullanamadıkları belirtilmektedir. Zira Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde de ifade edildiği gibi insanların en temel ihtiyaçlarının beslenme, barınma ihtiyaçları olduğu ve bunlar karşılandıktan sonra bir üst basamaktaki ihtiyaçlara geçilebildiği bilinmekte ve göçle gelen bu insanların eğitim ihtiyacından önce karınlarını doyurmaya ve kirasını ödeyebilecekleri bir evlerinin olmasına öncelik verdiği görülmektedir. Bu anlamda bu

çocukların yaşama hakkını devam ettirebilmek için eğitim haklarından vazgeçtiklerini söylemek mümkündür.

Yoksulluk konusunda yöneticilerin farklı bakış açılarına sahip olduğu görülmektedir. Bazıları tarafından yoksulluğun bir suça sürüklenme sebebi olarak görülmediği, çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı ve yoksulluğu yansıtmaya şeklinin suça sürüklenmede daha etkili olduğu ifade edilmektedir. Bir kısmı ise yoksul aile çocuklarının hayatlarını diğer çocukların hayatlarıyla karşılaştırıp onların hayatlarına özendiklerini, belli çevrelerde yaşadıklarını, bu çocukların yoksulluktan kurtulabilmenin kolay yollarını aradıklarını belirtmektedir. Diğer bir deyişle katılımcıların bir kısmının yoksulluğu suça sürüklenme sebebi olarak görmediği, bir kısmının ise yoksulluğu suça sürüklenmede ciddi bir neden olarak gördüğü söylenebilir.

Alanyazında çocukların suça sürüklenmesinde kitle iletişim araçlarının, toplumun ve yoksulluğun etkili olduğunu ifade eden araştırmalar bulunmaktadır. Ray ve Jet'e göre (2010) kitle iletişim araçları teknoloji bağımlılığına sebep olmakta ve teknoloji bağımlılığı çocukların arkadaşlarıyla sosyalleşmesini engellemenin yanı sıra derslerine ayırdığı zamanın azalmasına, okul başarısının düşmesine ve gerçek hayattan kopmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda çocukların yanlış kişilerle arkadaşlık kurmasına aracı olmakta, böylece suça sürüklenme olasılığını arttırmaktadır. Kitle iletişim araçlarının çocukların suça sürüklenmesine sebep olduğunu gösteren somut örnekler de bulunmaktadır. Buna ilişkin bir örneğe Amerika'da rastlanmaktadır. ABD'de 1995 yılında 13 yaşında sürekli televizyon izleyen ve bu yüzden televizyonun etkisinde kalan bir çocuk, kendini Robin Hood sanıp yeni yılda çocukların hayal ettikleri oyuncaklara kavuşması için oyuncak yüklü bir kamyonun önünü kesip şoförünü yaralamıştır. Benzer şekilde Amerika'da 1996 yılında 14 yaşında bir çocuk şiddet öğelerinin yer aldığı bilgisayar oyununu oynadıktan sonra önce arkadaşını sonra da kendisini öldürmüştür (Akt. Kunt, 2003). İpek'in de 2010 yılında gerçekleştirdiği araştırmada ifade ettiği gibi çocuklar şiddet içerikli yayınları tek başına izlediklerinde ve yanlarında onlara bunun yanlış olduğunu anlatan bir büyükleri olmadığında, bunu doğruymuş gibi yorumlayıp kendilerine örnek alabilmektedir. Kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yarattığına ilişkin araştırmalar bulunmaktadır (İpek, 2010; Ray ve Jet, 2010; Tomanbay, 2011; Agarwall ve Dhanasekaran, 2012; Durmuş, 2013; Can, 2018; Hamarat, 2019).

Toplumun çocukların suça sürüklenmesinde etkisi olduğunu gösteren araştırmalar da bulunmaktadır. Hancı'nın 1995 yılında gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen

çocukların %67'sinin gecekondü bölgelerinde oturduğu ve göçle geldiği, yaşam koşullarına bir tepki olarak suçla yönelidikleri belirlenmiştir. Yamak'ın 2019 yılında gerçekleştirdiği araştırmada suçla sürüklenen çocukların genel profiline bakıldığında bu çocukların göç eden ailelerin çocukları oldukları, babalarının düzenli olarak çalışabilecekleri bir işlerinin olmadığı , bu yüzden ekonomik sorunlar yaşayıp suçla sürüklendikleri ifade edilmiştir. Arabacı ve Taş'a göre (2017) farklı kültürlerden gelen ve bu kültüre uyum sağlamakta zorluklar yaşayan, iş bulamayan ve maddi olarak sıkıntılar çeken, dışlandığını düşünen, bulunduğu yere ait olmadığını hisseden ailelerin çocuklarının suçla sürüklendiği görülmektedir. Çocukların suçla sürüklenmesinde toplumun etkisinin olduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır (Hancı, 1995; Kunt, 2003; Cevher, 2007; Avcı, 2008; Sreekala, 2008; Yılmaz, 2010; Çopur Ulutaşdemir ve Balsak, 2015; Arabacı ve Taş, 2017; Demiray, 2018).

Yoksulluğun suçla sürüklenmede etkili olduğunu ifade eden araştırmalar bulunmaktadır. Tor'un 2011 yılında sokaklarda çalışan çocuklarla ilgili gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların düşük sosyo ekonomik düzeydeki ailelerden geldiği ifade edilmektedir. Dursun'un 2019 yılında gerçekleştirdiği araştırmada suçla sürüklenen çocukların yoksul ve eğitim seviyesi düşük ailelerin çocukları olduğu belirtilmiştir. Öğüt'ün 2017 yılında gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların maddi sıkıntılar yaşadıkları, para kazanmak zorunda kaldıkları belirtilmiştir. Kocadaş tarafından 2007 yılında gerçekleştirilen araştırmada bu çocukların %56'sının ekonomik nedenlerle suç işledikleri belirlenmiştir. En çok işlenen suçların da mal varlığına karşı suçlar olduğu ifade edilmiştir. Taşkın'ın (2019) gerçekleştirdiği araştırmada suçla sürüklenen çocukların ailelerinin yoksul aileler olduğu ve ailelerinin günü birlik işlerde çalıştıklarından düzenli bir geliri olmadığı ifade edilmiştir. Kunt'a göre (2003) yoksulluğun etkisiyle ailelerde geçim bozulmakta ve aileler parçalanmakta, çocuklar karınlarını doyurmak için sokaklarda çalışmak zorunda kalmaktadır. Sabahtan akşama kadar sokaklarda zaman geçiren bu çocuklar sapık, yan kesici, sarhoş insanlarla karşılaşmakta ve hem tehlikelere karşı savunmasız kalmakta hem de kötü alışkanlıklar edinmeye açık hale gelmektedir.

Avrupa Birliği İlerleme Raporu'na (2019) göre Türkiye'de çocuk yoksulluğu devam etmekte, en çok doğu bölgelerinde ve kırsal kesimlerde yoksulluk görülmektedir. Resmi rakamlara göre çocukların %25'i beslenme, giyecek, ısınma gibi temel ihtiyaçlar hususunda dahi yoksunluk çekmektedir. Dinç'in 2013 yılında Keçiören Çocuk Eğitim Evi ile Sincan Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu'nda gerçekleştirdiği bir araştırmada mahkûmların büyük kısmının açlık sınırının ve yoksulluk sınırının altında olduğu ifade

edilmektedir. Çocukların suça sürüklenmesinde yoksulluğun etkili olduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır (Yavuzer, 2001; Kunt, 2003; Kocadaş, 2007; Tor, 2011; Dinç, 2013; Can, 2018). Çocuk suçluluğu sorunu en çok ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde görülmekte, suça sürüklenen çocukların ve onların ailelerinin ekonomik sıkıntılarına çözüm bulunmadıkça, bu çocukların toplumsallaştırmasının mümkün olmayacağına; fırsat eşitliğine dayalı bir toplumsal yapı oluşturulmadıkça, bu oranın azalmayacağına inanılmaktadır (Attar, 2010).

Rehber Öğretmenlerin Görüşleri

Rehber öğretmenlerin öğrencileri suça sürüklenmeye iten bireysel ve çevresel nedenlere ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 32’de sunulmuştur.

Tablo 32

Rehber Öğretmenlerin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Bireysel ve Çevresel Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Bireysel Ö. Etkisi	Doğuştan hırçın, huysuz, agresif olması	-
	Psikolojik rahatsızlıklarının olması	7
	Zeka seviyesinin etkili olması	6
	Kız ya da erkek çocuk olarak dünyaya gelmesi	2
	Davranışlarının sonuçlarını düşünmeden hareket etmesi, özdenetim becerisine sahip olamaması	2
Ailevi Ö. Etkisi	Çocuğun huzursuz bir ev ortamında büyümesi	6
	Evde şiddete, cezaya dayalı bir tutum sergilenmesi	4
	Sağlıklı ilişkiler kurulmaması, sınırlar çizilmemesi	7
	Fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması	8
	Parçalanmış aileden gelmesi, gayri meşru çocuk olması ya da kimsesiz olması	7
	Eğitime gereken önemin verilmemesi	2
	İhmal veya istismara maruz kalması	8
	Aile bireylerinden birinin sabıkalı olması, doğru rol model olamaması	7
	Arkadaş grubuna dahil olamaması, kendini dışlanmış hissetmesi	3
Akran Grubunun Etkisi	Arkadaşlarının beğenisini ve onayını kazanmaya çalışması	6
	Ergenlik döneminin etkisiyle arkadaşlarının etkisinde kalması	6
	Ailenin denetimi olmadığından arkadaşlarıyla sınır çizememesi	5
	Arkadaşlarının etkisiyle alkol, sigara, uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklar edinmesi	7
	Zararlı alışkanlıklarını karşılamak için paraya ihtiyaç duyması	7
Toplam		100

Tablo 32’de rehber öğretmenlerin görüşlerinin bireysel özelliklerin etkisi alt kategorisinde en çok “Psikolojik rahatsızlıklarının olması” (f=7), ailevi özelliklerin etkisi alt kategorisinde en çok “Fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması “(f=8) ve “İhmal veya istismara maruz kalması” (f=8), akran grubunun etkisi alt kategorisinde ise en çok “Arkadaşlarının etkisiyle alkol, sigara, uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklar edinmesi” (f=7) ve “Zararlı alışkanlıklarını karşılamak için paraya ihtiyaç duyması” (f=7) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategoriye birlikte bakıldığında ise rehber öğretmenlerin ifadelerinin en çok “Fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması “ (f=8) “İhmal veya istismara maruz kalması” (f=8) konularında yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Bu alt kategoriye ilişkin rehber öğretmenlerin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Bireysel özelliklerin etkilediği genetik faktörler gibi bazı durumlar olabiliyor. Karşılaştığımız vakalarda suça sürüklenen çocukların babalarının da psikolojik rahatsızlıklara sahip olduğunu gördük (R1).

Bireysel özellikler çocukların suça sürüklenmesinde etkili değildir. İnsanlar doğduğunda masumdur. Onların masumiyetini bozan aile, toplum gibi faktörlerdir (R9).

Erkek çocukları özellikle de ergenlik döneminde kabına sığmıyor. Bir anlık öfkesine yenik düşüp sonradan çok pişman olacakları hatalar yapabiliyor. Kızlar yaradılışları itibarıyla daha sakin bir yapıya sahipler. Erkekler daha çok suça sürükleniyor (R10).

Bugüne kadar gördüğüm suça sürüklenen çocuklara baktığımda genel itibarıyla parçalanmış, çocuklarına şiddet uygulayan ve ilgisiz aile çocuklarının suça sürüklendiğini söyleyebilirim. Parçalanmış aileler genelde çocuklarıyla yeterince ilgilenip sağlam ilişkiler kuramıyorlar. İlgisiz ailelerse çocuklarının karnı aç mı tok mu onun bile farkında değiller, çocuklarının eğitimi de geleceğini de önemsemiyorlar (R2).

Çocukların ilk hayatı gördükleri yer aile ortamıdır. Onlar ilk olarak aile bireylerini gözlemleyerek hayatı öğrenirler. Suç işlemiş ebeveyni olan bir evde çocuk da onu rol model olarak suça yönelebilir (R3).

Aile çocuk üzerinde en etkili olandır. Aile olumsuz özelliklere sahipse çocuğun suça sürüklenmesine neden olabilir. Çocuğunu sevgiyle büyüten aileler olduğu gibi dayakla terbiye etmeye çalışan aileleri de görüyoruz (R6).

Akran grubunun etkisi büyüktür. Çocuklar sinerjiden yola çıkarak bazı davranışları suç gibi algılamayabiliyor. Çocukluğumda ben de arkadaş grubundan etkilenip hırsızlık yapmıştım. Mahallede yaşlı bir bakkal amcamız vardı. Bakkal amca nasılsa görmüyor diye mahalledeki tüm çocuklar onun dükkânından sakız, şeker, çikolata çalardı. Ben de onları göre göre bunu normalleştirip bir gün onlar

gibi sakız çaldığımı hatırlıyorum. Her ne kadar ailemin bana öğrettiklerine ters düşse de bunu yapmıştım (R5).

Akran grubu çok etkilidir. Çocuklar genellikle evlerine yakın okullara gittiklerinden mahalle arkadaşlarıyla aynı okulda olurlar ve sürekli birlikte vakit geçirirler. Ergenlikte onlardan çok etkilenirler. Mahalle arkadaşları düşük sosyoekonomik seviyede ve suça meyilli bir arkadaş grubuysa çocuk da onlar gibi suç işlemeye başlar (R6).

Göçle gelen, ailevi sorunlar, ortak sıkıntılar yaşayan, dışlanan çocuklar birbirini bulup grup haline geliyor. Başkalarına karşı kendilerini bu gruba güvenerek savunuyorlar. Kendilerini grup içinde güvende hissettiklerinden biri suç işleyince diğerleri onu kollamak ve suç işlemek zorunda kalıyor (R9).

Rehber öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında öğrencileri suça sürükleyen bireysel ve çevresel özellikler konusunda farklı fikirlere sahip oldukları görülmektedir. Kimisi bireysel ve çevresel özellikleri suça sürüklenme nedeni olarak görmezken, kimisi bunları suça sürüklenme nedeni olarak görmektedir. Rehber öğretmenler psikolojik rahatsızlıkların öğrencilerin suça sürüklenmesinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle de ergenlik dönemindeki erkek çocuklarının duygularını kontrol etmekte zorlandıklarından, anlık öfkelerine yenik düştüklerinden ve sonradan pişman olacakları hatalar yaptıklarından bahsedilmektedir. Kız çocuklarının ise erkeklere göre daha sakin bir yapıya sahip olduklarına, erkeklere göre bu ihtimalin daha az olduğuna değinilmektedir.

Rehber öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında bu çocukların genellikle parçalanmış ailelerin çocukları oldukları, ailelerinin genellikle onların fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, onları istismar ve ihmale maruz bıraktıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra bu çocukların ilk sosyal çevreleri olan ailelerinde yanlış rol modellerin olduğu ve çocukların onları örnek aldığı belirtilmektedir. Karşılaştıkları suça sürüklenen çocukların genel profiline bakıldığında sevgiyle, ilgiyle büyüyen ailelerin çocuklarından ziyade çocuklarına gereken ilgiyi gösteremeyen, onların ihtiyaçlarını karşılayamayan, onlara şiddet uygulayan ailelerin çocuklarının bu grupta yer aldığı belirtilmektedir. Bu ifadelerden yola çıkarak çocukların oyun oynaması, okula gitmesi gereken yaşta suça sürüklenmesinin bir tesadüf olmadığı, bunun temel nedeninin aile olduğunu söylemek mümkündür.

Rehber öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında akran grubunun da suça sürüklenen çocuklar üzerinde oldukça etkili olduğu, özellikle ergenlik döneminde çocukların arkadaş grubunun etkisinde kaldığı belirtilmektedir. Bunun yanı sıra aynı çevrede yaşayan yoksul aile çocuklarının kötü davranışları birbirlerinden öğrendikleri ve bu davranışları birbirlerinden görerek normalleştirdikleri belirtilmektedir. Ayrıca

ailesiyle sorun yaşayan çocukların arkadaş grubunun daha çok etkisinde kaldıkları, ailelerinde bulamadıkları güven duygusunu arkadaş gruplarında aradıkları ifade edilmektedir. Bu ifadelerden yola çıkarak çocukların özellikle de ergenlik döneminin etkisi ve yanlış arkadaş seçimi bir araya geldiğinde suça sürüklenme olasılığının arttığı ifade edilebilir.

Rehber öğretmenlerin öğrencileri suça sürüklenmeye iten toplumsal ve diğer nedenlere ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 33'te sunulmuştur.

Tablo 33

Rehber öğretmenlerin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Toplumsal ve Diğer Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Kitle İletişim A. Etkisi	Ailenin birlikte vakit geçirmemesi, evde sürekli bilgisayar, tablet, telefonlarla uğraşılması	4
	Sınırsız ve kontrolsüz bir şekilde kitle iletişim araçlarının kullanılması, teknoloji bağımlılığı	6
	Tanımadıkları kişilerle arkadaşlık kurulması	7
	Şiddetin, kavganın ölümün sıradan hale getirilmesi	8
	Dizilerdeki karakterlerin rol model alınması	6
	Gerçek dünyadan kopup sanal dünyada yaşanması	6
Politikanın Etkisi	Devletin toplumun her kesimine benzer imkanlar sunamaması	7
	Kırsal kesimden kentlere göç yaşanması	5
	Savaşta kaçanların ülkemize sığınması	5
	Göç edenlerin yeni kültüre ayak uyduramaması	9
	Bozuk gelir dağılımının etkilerinin çocuklara yansması	5
	Ekonomik krizlerin ailelere ve çocuklara yansması	3
Yoksulluğun Etkisi	Maddi imkansızlıklar nedeniyle düşük yaşam kalitesine sahip olunması	6
	Maddi imkansızlıkların çocukları eğitimden yoksun bırakıp erken ı çalışmaya mecbur kılması	7
	Yoksulluk nedeniyle zararlı alışkanlıklarının karşılayacak paranın bulunamaması	7
	Yoksulluğun bir eksiklik olarak algılanıp zenginlerin hayatına özenilmesi	6
	Maddi imkansızlıklardan kaynaklanan hayal kırıklıklarının isyankarlığa, saldırganca tepkilere yol açması	8
	Çocuk işçiliği yapması, sokak çocuğu olması ve türlü tehlikelerle karşılaşması	8
Toplam		113

Tablo 33'e bakıldığında rehber öğretmenlerin ifadelerin kitle iletişim araçlarının etkisi alt kategorisinde en çok “Şiddetin, kavganın, ölümün sıradan hale getirilmesi”(f=8), politikanın etkisi alt kategorisinde en çok “Göç edenlerin yeni kültüre ayak

uyduramaması” (f=9), yoksulluğun etkisi alt kategorisinde ise en çok “Maddi imkânsızlıklardan kaynaklı hayal kırıklıklarının isyankârlığa, saldırganca tepkilere yol açması” (f=8) ile “Çocuk işçiliği yapması, sokak çocuğu olması ve türlü tehlikelerle karşılaşması” (f=8) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategoriye birlikte bakıldığında rehber öğretmenlerin ifadelerinin en çok “Göç edenlerin yeni kültüre ayak uyduramaması” (f=9) konusunda yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Bu alt kategoriye ilişkin rehber öğretmenlerin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Kitle iletişim araçları çocukları suça özendirebiliyor. Bu bütün çocuklar için geçerli değil fakat farklı seçenekleri olmayan, kendini ispatlama ihtiyacı duyan çocuklarda daha etkili olabiliyor. Dizi ve filmlerde çocukların kendilerini kolayca özdeşleştirebilecekleri çevreler gösteriliyor. Kendileri gibi yoksul çevrede suç işleyen bu kişiler suç işlese dahi bunun bedelini ödemeyip güçlü biri haline gelebiliyor. Çocuklar da ağır olmayan bu bedeli ödemeyi göze alabiliyor (R2).

Özellikle erkek çocuklarının şiddete dayalı oyunlar oynaması onları olumsuz etkiliyor. Oynadıkları oyunlardan bazılarında adam öldürme, tecavüz etme gibi görevler var. Aynı zamanda bu gibi oyunlarda araba çalma, banka soyma görevleri de var. Puan kazanmak için bunları da yapıyorlar. Kızlar da dizilerdeki karakterlere özeniyor, zengin bir adam bulup hayatı kurtulan başrolle kendilerini özdeşleştirip zengin birini bularak hayatını kurtarma, düşlediği hayata kavuşma hayalleri kurarak, okumak yerine yasal olmayan ilişkilere özeniyor (R5).

Düzenli bir ailede yetişmiş bir çocuk kitle iletişim araçlarından etkilenip suç işlemez. Bu çocuklar kötü videolarla, olumsuz örneklerle karşılaştığında bundan rahatsız olur ve izlemeye devam dahi etmez. Ancak çocuk aileden ve çevreden dolayı meyilliyse potansiyelini kitle iletişim araçlarıyla pekiştirebilir, onlara özenir (R6).

Kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri malesef çok fazladır. Ailelerin bu konuda sınır koyamaması, bu sorunla ilgili ne yapacağını bilmemesi en çok karşılaştığımız durumlardan (R10).

Toplumda adaletsizlik olduğunu düşünen, kendi ailesini diğer ailelere göre dezavantajlı gören çocuklar arayı kapatabilmenin kolay olmadığını biliyor. Ne yaparlarsa yapsınlar onlar gibi olamayacaklarını, saygı göremeyeceklerini düşünüyorlar. Bu gibi çocuklar isyankârlığa başlıyor. İlk isyan aileye karşı oluyor. Böylece ailenin çocuk üzerinde bir etkisi kalmıyor. Sonra devleti suçlamaya başlıyorlar. Suç olaylarına karışıp bu nedenlerden ötürü suç işlemeyi kendilerinde hak görüyorlar. Geçmiş yıllarda bu şekilde terör gruplarına kurban olan öğrencilerim olmuştu (R2).

Göçle gelen öğrencilerin bazıları kendisine hedef koymuş, o hedefe doğru azimle ilerliyor, ancak bir kısmı ise tam bir kayıp maalesef. Bunlarda hırsızlık, fuhuşa sürüklenme olaylarına sık rastlıyoruz. Özellikle de ülkemize savaştan kaçıp gelen Suriyeli öğrencilerde bunu çok görüyoruz (R5).

Okulumuza göçle gelen ve bir süre sonra okulu bırakan öğrencilerimiz vardı. Onları bir gece köprü altında tiner içerken gördüm. Yanlarına gidip konuştum. Neden kendilerini bu hale düşürdüklerini sordum. Bazıları onlara sahip çıkan bir anne babaları olmadığını, kimsesiz kaldıklarını, anne babası olanlarsa annelerinin ve kendilerinin sürekli şiddet gördüğünü, bir de üstüne açlık işin içine girince bütün bunlara dayanamadıklarını söylediler. Kafaları ne kadar uyuşuk olursa o kadar acılarını unuttuklarından bahsettiler (R9).

Göçle gelen çok sayıda öğrencimiz oluyor. Onlar okulda yatılı kalıyor. Buraya geldikleri halle birkaç yıl sonraki halleri bambaşka oluyor. İlk geldiklerinde daha ürkek, sakın ve dikkatli davranırken, zamanla diğer çocuklar gibi davranmaya başlıyorlar. Bu ani rahatlama, gevşeme onları başka yollara saptırabiliyor (R10).

Yoksulluk suça sürüklenmede etkili tek faktör değildir. Danışmanlık tedbiri kararını uyguladığım bir çocuk vardı. Çocuk maddi durumu oldukça iyi olan ailelerden birinin çocuğuydu. Çocuk geceleri inşaatlara gidip demir çalışıyordu. Aile çocuğa her türlü imkânı sağlamasına rağmen, çocuk geceleri evden çıkıp hırsızlık yapıyordu. Buna ailesi bir türlü anlam veremiyordu. Bu durum bir kaç kez tekrar etmişti. Paraya ihtiyacı olmayan aksine her şeye sahip olan bu çocuğu aile ne yapacağını bilemiyordu (R2).

Bazı çocuklar zengin arkadaşlarının kıyafetlerine, hayatlarına özeniyorlar. Onları gibi bir hayata sahip olma hayaliyle hırsızlığa başvuruyorlar. Meslek hayatımda bunun pek çok örneğini gördüm. Benim çalıştığım okul da bir kenar mahalle ortaokulu ve bu okulda yaşı yasal olarak küçük olduğu halde ailelerinden gizlice aldıkları parayla iddia bayilerine gidip bahis oynayan çok sayıda çocuk var. Bunlar zengin olma hayalleriyle yaşıyorlar (R5).

Yoksulluk yüzünden bazı çocuklar sokaklarda çalışmak, peçete satmak veya çocuk işçiliği yapmak zorunda kalmaktadır. Sokaklar türlü türlü tehlikelerle doludur ve bu çocuklar gün içinde pek çok insanla karşılaşmakta, bu insanlardan bir zarar görme ihtimali olduğu gibi kötü alışkanlıklar edinme olasılığı da artmaktadır (R6).

Çocuklar özellikle de ergenlik döneminde kendilerini arkadaşlarıyla karşılaştırıyorlar. Arkadaşlarının sahip olduklarına kendileri sahip olamayınca aileye karşı öfkelenme, arkadaşlarına karşı agresif davranışlar sergileme daha fazla görülüyor. Suça sürüklenen çocuklarla görüşme yaptığımızda genellikle yoksul ailelerden geldiklerini görüyoruz (R10).

Rehber öğretmenler tarafından kitle iletişim araçlarının suça sürüklenme konusunda eğitimi, bilinçli ailelerin çocuklarında etkili olmadığı, diğer çocuklardaysa oldukça etkili olduğu ifade edilmektedir. Özellikle yoksul çevrelerde yaşayan çocukların dizilerde kendilerine benzer hayatlar gördükleri, bu nedenle dizilerdeki kişilerle benzer hayatlar yaşamak istedikleri, onları rol model aldıkları ve bu yüzden şiddeti güç aracı olarak kullanma, zengin biriyle evlenip hayatını kurtama gibi amaçlar edindikleri belirtilmektedir. Bunun yanısıra oyunlardaki şiddetin erkek çocuklarında olumsuz etkiler yarattığı, bunu günlük hayatlarına da yansıttıkları ifade edilmektedir. Ailelerin en çok

teknoloji bağımlılığı konusunda sorunlar yaşadıklarına da değinilmektedir. Bu anlamda ailelerin kitle iletişim araçlarının kullanımı hususunda dikkatli davranması gerektiğini söylemek mümkündür.

Rehber öğretmenler özellikle de göçle gelen ve maddi imkânsızlıklar yaşayan çocukların bu duruma içerlediğinden bahsetmekte ve bu durumun suça sürüklenmede etkili olduğu hususuna değinmektedir. Göç edenlerin yeni kültüre ayak uyduramaması, bunun yanında maddi imkânsızlıklar yaşaması, bir yandan da ailevi sorunların var olması çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan faktörler olarak ifade edilmektedir. Ancak göçle gelen ve kendilerine bir amaç oluşturup mücadeleden hiç vazgeçmeden bu amaca doğru ilerleyen çocukların da var olduğu ve onların suçtan uzak durdukları da belirtilmektedir. Bu anlamda göçün suça sürüklenmede tek başına bir belirleyici olmadığı, yoksulluk ve ailevi sorunlar gibi olumsuzluklarla bir araya geldiğinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Rehber öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında yoksulluk konusunda farklı fikirlere sahip oldukları görülmektedir. Kimileri yoksulluğun suça sürüklenmede bir belirleyici olmadığını, maddi durumu iyi olan ailelerin çocuklarının da suça sürüklenemediği örneğini verirken, kimileri kendilerini başkalarıyla karşılaştıran ve eksik hisseden çocuklarda yoksulluğun suça sürüklenme sebebi olduğunu belirtmektedir. Özellikle ergenlik dönemindeki çocukların kendilerini arkadaşlarıyla karşılaştırdıkları ve onların sahip olduğu şeylere kendileri sahip olamadıklarında bu duruma içerledikleri ve onlar gibi bir hayat yaşamak için suça sürüklendikleri belirtilmektedir. Yoksulluk yüzünden çocuk işçiliği yapmak ve sokaklarda çalışmak zorunda kalan çocukların sokaklarda pek çok tehlikeyle karşılaştıkları ve olumsuz davranışlar öğrendikleri hususu da vurgulanmaktadır.

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri

Sosyal çalışma görevlilerinin öğrencileri suça sürüklenmeye iten bireysel ve çevresel nedenlere ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 34'te sunulmuştur.

Tablo 34

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Bireysel ve Çevresel Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Bireysel Ö. Etkisi	Doğuştan hırçın, huysuz, agresif olması	-
	Psikolojik rahatsızlıklarının olması	3
	Zeka seviyesinin etkili olması	2
	Kız ya da erkek çocuk olarak dünyaya gelmesi	-
	Davranışlarının sonuçlarını düşünmeden hareket etmesi, özdenetim becerisine sahip olamaması	2
Ailevi Ö. Etkisi	Çocuğun huzursuz bir ev ortamında büyümesi	3
	Evde şiddete, cezaya dayalı bir tutum sergilenmesi	2
	Sağlıklı ilişkiler kurulmaması, sınırlar çizilmemesi	2
	Fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması	3
	Parçalanmış aileden gelmesi, gayri meşru çocuk olması ya da kimsesiz olması	4
	Eğitime gereken önemin verilmemesi	1
	İhmal veya istismara maruz kalması	3
	Aile bireylerinden birinin sabıkalı olması, doğru rol model olamaması	4
Akran Grubunun Etkisi	Arkadaş grubuna dahil olamaması, kendini dışlanmış hissetmesi	1
	Arkadaşlarının beğenisini ve onayını kazanmaya çalışması	2
	Ergenlik döneminin etkisiyle arkadaşlarının etkisinde kalması	4
	Ailenin denetimi olmadığından arkadaşlarıyla sınır çizememesi	3
	Arkadaşlarının etkisiyle alkol, sigara, uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklar edinmesi	3
	Zararlı alışkanlıklarını karşılamak için paraya ihtiyaç duyması	3
Toplam		45

Tablo 34’te sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin bireysel özelliklerin etkisi alt kategorisinde en çok “Psikolojik rahatsızlıklarının olması” (f=3), ailevi özelliklerin etkisi alt kategorisinde en çok “Parçalanmış aileden gelmesi, gayri meşru çocuk olması ya da kimsesiz olması” (f=4) ile “Aile bireylerinden birinin sabıkalı olması, doğru rol model olamaması” (f=4) ve akran grubunun etkisi alt kategorisinde en çok “Ergenlik döneminin etkisiyle arkadaşlarının etkisinde kalması” (f=4) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategoriye birlikte bakıldığında sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin en çok “Parçalanmış aileden gelmesi, gayri meşru çocuk olması ya da kimsesiz olması” (f=4), “Aile bireylerinden birinin sabıkalı olması, doğru rol model olamaması” (f=4) ve “Ergenlik döneminin etkisiyle arkadaşlarının etkisinde kalması” (f=4) konularında yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Bu alt kategoriye ilişkin sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Bu çocukların çoğunda psikolojik rahatsızlıklar olduğunu görüyoruz. Zekâ geriliği de bir başka etkidir. Böyle çocuklar derslerinde başarılı olup okuma şansına sahip olamıyor. Bu çocuklar çevreleri tarafından kullanılmaya açık olduğundan aile sahip çıkmadığında kötü amaçlar için kullanılıyor (S4).

Ailelerin eğitim seviyesi ve ekonomik seviyesi oldukça düşük. Çoğu da parçalanmış aileler... Anne eğitimsiz ve kocaya muhtaç, evde geçim sıkıntısı var, düzenli bir gelirleri yok, baba işsiz, bazen günü birlik işlerde çalışıyor, kazandığı parayla o günü kurtarıyor. Fakirlik ve eğitimsizliğin üstüne bir de şiddet söz konusu. Baba çocuklarına ve karısına şiddet uyguluyor. Kadınsa kocası şiddete başvurmasına rağmen gidecek bir yeri olmadığından hem çocuklarına hem de kendine yapılan bu şiddete boyun eğiyor. Bunların dışında anne babanın ayrıldığı, gayri resmi ilişkilerin olduğu, çocukla ilgisi olmayan aileleri de görüyoruz (S2).

Ergenlik döneminde çocuklar arkadaşlarından çok etkilenir, özellikle bu dönemde arkadaş seçimi oldukça önemlidir. Kötü arkadaş grubu önce çocuğun zararlı alışkanlıklar kazanmasına neden oluyor. Sonra alkol, sigara, uyuşturucu gibi bu alışkanlıkları karşılama ihtiyacı duyan çocuklar suça sürükleniyor (S3).

Sosyal çalışma görevlileri suça sürüklenen çocukların genelinin psikolojik rahatsızlıklarının olduğunu belirtmiştir. Bunun yanısıra ailesi de sahip çıkmayan bu çocukların kötü niyetli insanlar tarafından kullanıldığı belirtilmiştir. Bu çocukların psikolojik rahatsızlıklarının olmasının suça sürüklenmelerine neden olduğu hususunda sosyal çalışma görevlilerinin ve rehber öğretmenlerin benzer düşüncelere sahip oldukları söylenebilir. Sosyal çalışma görevlileri bu çocukların ailelerinin eğitimsiz, parçalanmış ve yoksul aileler olduğunu, bu çocukların fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını belirtmiştir. Bu çocukların annelerinin kendisine ve çocuklarına uygulanan şiddete boyun eğen, eşine muhtaç bütün olumsuzluklara göz yummak zorunda kalan kadınlar olduğu ifade edilmiştir. Babalarınınsa düzenli olarak çalışıp para kazanamayan ve evini geçindiremeyen, aynı zamanda çocuklarına ve eşine şiddet uygulayan kimseler oldukları, bu ortamda yaşamak zorunda kalan çocukların suça sürüklendikleri belirtilmiştir. Bunun yanısıra bu çocukların ergenlik döneminin etkisiyle arkadaşlarının etkisinde kaldıkları da ifade edilmiştir.

Sosyal çalışma görevlilerinin öğrencileri suça sürüklenmeye iten toplumsal ve diğer nedenlere ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı Tablo 35'te sunulmuştur.

Tablo 35

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmeye İten Toplumsal ve Diğer Nedenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Kitle İletişim A. Etkisi	Ailenin birlikte vakit geçirmemesi, evde sürekli bilgisayar, tablet, telefonlarla uğraşılması	1
	Sınırsız ve kontrolsüz bir şekilde kitle iletişim araçlarının kullanılması, teknoloji bağımlılığı	2
	Tanımadıkları kişilerle arkadaşlık kurulması	3
	Şiddetin, kavganın ölümün sıradan hale getirilmesi	4
	Dizilerdeki karakterlerin rol model alınması	1
	Gerçek dünyadan kopup sanal dünyada yaşanması	2
	Devletin toplumun her kesimine benzer imkanlar sunamaması	4
Politikanın Etkisi	Kırsal kesimden kentlere göç yaşanması	2
	Savaşta kaçanların ülkemize sığınması	3
	Göç edenlerin yeni kültüre ayak uyduramaması	3
	Bozuk gelir dağılımının etkilerinin çocuklara yansması	2
	Ekonomik krizlerin ailelere ve çocuklara yansması	2
Yoksulluğun Etkisi	Maddi imkansızlıklar nedeniyle düşük yaşam kalitesine sahip olunması	2
	Maddi imkansızlıkların çocukları eğitimden yoksun bırakıp erken yaşta çalışmaya mecbur kılması	3
	Yoksulluk nedeniyle zararlı alışkanlıklarının karşılayacak paranın bulunamaması	3
	Yoksulluğun bir eksiklik olarak algılanıp zenginlerin hayatına özenilmesi	3
	Maddi imkansızlıklardan kaynaklanan hayal kırıklıklarının isyankarlığa, saldırganca tepkilere yol açması	4
	Çocuk işçiliği yapması, sokak çocuğu olması ve türlü tehlikelerle karşılaşması	5
Toplam		49

Tablo 35'e bakıldığında sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin kitle iletişim araçlarının etkileri alt kategorisinde en çok “Şiddetin, kavganın, ölümün sıradan hale getirilmesi”(f=4), politikanın etkisi alt kategorisinde en çok “Devletin toplumun her kesimine benzer imkânlar sunamaması “(f=4) ve yoksulluğun etkisi alt kategorisinde en çok “Çocuk işçiliği yapması, sokak çocuğu olması ve türlü tehlikelerle karşılaşması” (f=5) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Üç alt kategoriye birlikte bakıldığında sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin en çok “Çocuk işçiliği yapması, sokak çocuğu olması ve türlü tehlikelerle karşılaşması” (f=5) konusunda yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Bu alt kategoriye ilişkin sosyal çalışma görevlilerinin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Televizyon izlemek pek çok insanın zamanının büyük bölümünü ayırdığı bir etkinlik, çocuklar için bile anneleriyle dizileri takip etmek alışkanlık haline gelebiliyor. Televizyondaki şiddeti görüyor ve dizilerdeki hayatlara özenip hayaller kuruyorlar. Bunlar topluma yanlış mesajlar veriyor ve özellikle eğitimsiz ailelerin çocuklarını olumsuz etkiliyor (S3).

Bu çocukların çoğu iç göç ve dış göçle gelen ailelerin çocukları. Çoğu da savaş yüzünden ülkelerinden göç etmek zorunda kalan çocuklar. Dış göçün en önemli sebebi savaşken, iç göçün sebebi de yoksulluk. Bir evde bir sürü çocuk ve hepsinin karnı aç. Evdeki çoluk çocuk herkes çalışıp para kazanmak, az çok eve para getirmek zorunda kalıyor. Kira, yemek, faturalar bütün bunları karşılamak için paraya ihtiyaçları var ve bu durumda çocuklar da sokaklarda çalışmaya başlıyor, küçük yaşta karın doyurma derdine düşüyor, bunlar çocuklarını ruhunda izler bırakıp geleceğe yansıyor (S1).

Bu çocuklar genellikle aynı çevrenin çocukları, alkol veya madde bağımlılıkları var ve bunları alacak paraları yok. Karınlarını doyuracak parayı bile bulmakta zorlandıklarından bu parayı arkadaşlarıyla birlikte hırsızlık, haraç kesme, uyuşturucu satışı gibi yasal olmayan yollardan bulup suça sürükleniyorlar (S5).

Sosyal çalışma görevlileri insanların zamanlarının çoğunu televizyon izleyerek geçirdiklerini, bu dizilerde şiddetin ve kavganın sıradan hale getirildiğini ve olumsuz mesajların verildiğini belirtmektedir. Sosyal çalışma görevlileri göç eden ailelerin çocuklarının açlık ve yoksullukla karşılaştıklarını, bu çocukların küçük yaşta para kazanmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Bu durumun çocuklarda yaralar açtığı ve bunun da suça sürüklenmelerine neden olduğu belirtilmiştir. Adler'in de belirttiği gibi (2004) suçu cemiyet hazırlar, fert işler. Bu anlamda çocukların suça sürüklenmesinde ve suça sürüklenmekten korunmasında toplumun önemli rolü bulunmaktadır. Sosyal çalışma görevlileri suça sürüklenen çocukların yoksul çevrelerde yaşadıklarını, bu çocukların birbirlerinden alkol, uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar edindiklerini, bu alışkanlıklarını karşılamak içinse suça sürüklendiklerini belirtmektedir.

Katılımcıların Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Okullarda Yapılanlara İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda okul yöneticilerinin, rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için okullarda yapılanlara ilişkin görüşleri verilmiştir. Öğrencileri suça sürüklenmekten korunmak için yapılanlar “tüm öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için yapılanlar ve “suça sürüklenen öğrencileri tekrar suça sürüklenmekten korumak için yapılanlar” olmak üzere iki alt kategoriye ayrılarak incelenmiştir.

Okul Yöneticilerinin Görüşleri

Okul yöneticilerinin öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için okullarda yapılanlara ilişkin görüşleri dağılımı Tablo 36’da sunulmuştur.

Tablo 36

Okul Yöneticilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Tüm öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlar	Yoksul aile çocuklarının okulla ilgili ihtiyaçlarının karşılanması	7
	Akademik başarısı düşük olan öğrencilere yönelik ücretsiz kurslar açılması	1
	Öğrenci tanıma formlarının doldurulmasını sağlayarak risk haritalarının oluşturulması	2
	Sportif faaliyetlerin sayısının artırılması	6
	Okula devamsızlık yapıldığında devamsızlıkla ilgili ailenin bilgilendirilmesi	7
	Tiyatro, şiir dinletisi gibi sosyal faaliyetlerin sayısının artırılması	5
Tüm öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlar	Üniversitelere geziler düzenlenmesi	3
	Öğrencilerin aktif bir şekilde yer aldığı projeler yapılması	2
	Çocuk polislerinin seminerler vermesi	2
	Sevgi, saygı ve güvene dayalı bir okul ortamının oluşturulması	4
	Öğrenciyle öğretmen ve yönetici arasındaki duvarların kaldırılması	2
	Öfke kontrolü, problem çözme becerileri, teknoloji bağımlılığı konularında seminerler verilmesi	4
Suça Sürüklenen Öğrencileri Tekrar Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlar	Rehber öğretmenlerle psikolojik destek sağlanması	8
	Yasal yaptırımlar hakkında bilgilendirmeler yapılması	2
	Zorbalıktan uzak tutulmaya çalışılması	4
	Gelecekleriyle ilgilil mesleki rehberlik yapılması	5
	Ailelerine ebeveynlik konusunda eğitimler verilmesi	2
	Sorumluluklar verilip okula ait hissetmelerinin sağlanması	4
Toplam	Ev ziyaretleri yapılarak çocukların aile ortamının ve yaşam koşullarının görülmesi	1
	Öğretmenler, rehber öğretmenler ve yöneticilerin toplantılar yapması	3
Toplam		74

Tablo 36’da yöneticilerin ifadelerinin tüm öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için yapılanlar alt kategorisine bakıldığında en çok “Yoksul aile çocuklarının okulla ilgili ihtiyaçlarının karşılanması” (f=7) ve “Okula devamsızlık yapıldığında devamsızlıkla ilgili ailenin bilgilendirilmesi” (f=7), en az “Akademik başarısı düşük olan öğrencilere yönelik ücretsiz kurslar açılması” (f=1) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Suça sürüklenen öğrencileri tekrar suça sürüklenmekten korumak için yapılanlara bakıldığında ise yöneticilerin ifadelerinin en çok “Rehber öğretmenlerle

psikolojik destek sağlanması” (f=8), en az “Ev ziyaretleri yapılarak çocukların aile ortamının ve yaşam koşullarının görülmesi” (f=1) konularında yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. İki alt kategoriye birlikte bakıldığında yöneticilerin ifadelerinin en çok “Rehber öğretmenlerle psikolojik destek sağlanması” (f=8), en azsa “Akademik başarısı düşük olan öğrencilere yönelik ücretsiz kurslar açılması” (f=1) ve “Ev ziyaretleri yapılarak çocukların aile ortamının ve yaşam koşullarının görülmesi” (f=1) konularında yoğunlaştığı görülmektedir.

Yöneticilerin öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için yapılanlara ilişkin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Okul aile birliği olarak yoksul öğrencilerimizin okul kıyafeti, defter, kitap, kırtasiye malzemeleri gibi okul ihtiyaçlarını karşılayıp canı bir şey çektiğinde kantinden yiyecek alabilmeleri için fiş veriyoruz. Okulda kendilerini diğer öğrencilerden eksik hissetmemeleri için okulla ilgili ihtiyaçlarını elimizden geldiğince karşılamaya çalışıyoruz. Bunun yanı sıra akademik yönden başarısız olan öğrencilere yönelik ücretsiz kurslar açıyoruz (Y1).

Okuldaki yöneticiler olarak öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için pek bir şey yaptığımızı söyleyemem. Öğretmenler yöneticilere göre öğrencileri gözlemlleme ve sorunların farkına varma konusunda çok daha avantajlılar. Bizler çok sayıda öğrenciyle uğraşıyorken, öğretmenler belirli sayıda öğrenciyle muhatap oluyorlar. Bir problemi görmede, farkına varmada bizden hep bir adım öndeler. Sınıf rehber öğretmenleri ve okul rehber öğretmenleri onları yakından tanıdığından onlara güveniyor, öğrencileri onlara emanet ediyoruz (Y2).

Okulumuzdaki sportif faaliyetlerin sayısını arttırıp enerjilerini atmaları için onları spora yönlendiriyoruz. Tiyatrolar, şiir dinletileri düzenliyor, rol almalarını sağlıyoruz. Onların kendilerini rahatça ifade edebildikleri, keyifle gelebildikleri, onlara saygı duyulan bir okul ortamı yaratmaya çabalıyoruz (Y5).

Okulumuzdaki öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için geziler düzenliyoruz. Özellikle de üniversite gezilerine ağırlık veriyoruz. Onlarla farklı ortamlara girmeye çalışıyoruz. Ekonomik nedenlerle Polatlı dışına hiç çıkmamış çok sayıda öğrencimiz var. Onların bildikleri gördükleri hayatın dışında da bir hayat olduğunu görmelerini sağlayıp kendilerine hedefler koymalarını, gelecekle ilgili hayaller kurup onlara ulaşmak için çaba harcamalarını teşvik ediyoruz (Y6).

Projeler yapıp bir grup öğrenciden ziyade bütün öğrencilerimizi projeye dahil ediyoruz. Öğrencilerin hepsine eşit mesafede davranmaya, açık kapı politikasıyla bir sorunları olduğunda çekinmeden bizimle paylaşmaya teşvik ediyoruz (Y8).

Rehber öğretmenlerimizin yanı sıra çocuk polisleri de okulumuza gelip seminerler verip bilgilendirmeler yapıyor. Özellikle lise yaş grubundaki çocuklar sık sık ehliyetsiz araba kullanma girişiminde bulunduğundan, kazaya karışma ve yaralama olabiliyor. Bunun yanı sıra madde bağımlılığı liselerde sık görülen bir sorun olduğundan çocuk polislerinin bu konulardan da bahsetmelerini sağlıyoruz (Y9).

Suça sürüklenen öğrencileri korumak için bir şeyler yapacak zamanımız olmuyor yani onlara yönelik herhangi bir şey yapmıyoruz. Yapıyoruz desem yalan olur. Biz idareciler okullarda sorunsuz bir şekilde günü kurtarmaya çalışıyoruz. Bu konuyla ilgili rehber öğretmenlerin, sınıf öğretmenlerinin sorumlulukları var. Onlar görevlerini yaparsa sorun yaşanmaz (Y2).

Bu çocukları en çok da zorbalıktan uzak tutmaya çalışıyoruz. Okulun kurallarını, kurallara uymadıkları takdirde karşılaşacakları yaptırımları hatırlatıyor, gerekli uyarıları yapıyor, sorun devam ettiği takdirde ne gerekirse onu yapıyoruz (Y4).

Bu çocukların takibini yapıyoruz. Öğretmenlerle süreçle ilgili sürekli toplantılar yapıyor bilgi alışverişinde bulunuyoruz. Rehber öğretmenin çocuklara psikolojik destek vermesini sağlıyoruz (Y7).

Yöneticilerin ifadelerine bakıldığında bir kısmının öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için okulda sportif faaliyetler yapılmasını, projeler uygulanmasını, geziler düzenlenmesini sağladıkları ve huzurlu bir okul ortamı oluşturmak için çaba sarf ettikleri görülmektedir. Öğrencilere yeteneklerini ortaya koyabilecekleri, enerjilerini doğru yerlerde harcayabilecekleri etkinlikler düzenlenmesinin koruyucu faktörler arasında yer aldığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra fakir öğrencilerin okulla ilgili ihtiyaçlarının karşılandığı, kantinden alışveriş yapmalarının sağlandığı, bu çocukların okulda kendilerini diğer arkadaşlarından eksik hissetmemeleri için çaba harcandığı ifade edilmektedir. Bu şekilde okul yöneticilerinden bazılarının maddi yoksunluktan kaynaklanan suça sürüklenmenin önüne geçmek için önlem aldıklarını söylemek mümkündür. Bununla birlikte onları etkinliklerle aktif hale getirmeye çalışarak okula bağlanmaları için çaba harcadıkları ifade edilebilir. Aynı zamanda seminerler verilmesini sağlayarak önleyici çalışmalar yapıldığı belirtilmektedir.

Bazı yöneticilerinse öğrencilerin suça sürüklenmekten korunması hususuna gereken önemi vermedikleri ve bunu açıkça ifade ettikleri görülmektedir. Yöneticiler bu konuda sorumluluğu tamamen rehber öğretmenlere ve sınıf rehber öğretmenlerine bırakmaktadır. Buna bahane olarak çok sayıda öğrenciden sorumlu olmaları nedeniyle zamanları olmadığını söyleyip bunu ancak onları yakından tanıma fırsatı olan öğretmenlerin yapabileceklerini, sorumluluğu onlara verdiklerini belirtmektedir. Ayrıca suça sürüklenen çocukların korunmasıyla ilgili olarak akademik başarının artırılması için ücretsiz kursların açılmasından bahsedilmekte ancak bu yalnızca tek bir idareci tarafından dile getirilmektedir. Akademik başarısızlık çocukları okuldan uzaklaştıran bir tehlike olduğundan, bu konuda bir çaba harcanmasının gerekliliğinden söz edilebilir. Ücretsiz kurslar açılmasının okullarda yaygınlaşması ile çocukların akademik başarısızlığın pençesine düşmesinin engellenebileceğini söylemek mümkündür.

Yöneticilerin ifadelerine bakıldığında suça sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda yöneticilerin bazılarının bu çocuklarla ilgili rehber öğretmenlerle bilgi alışverişi ve işbirliği yaptığı diğer bir deyişle çaba harcadığı görülürken, bazılarının bürokratik işlerini öne sürerek bu çocuklar için bir şey yapmadıklarını açıkça ifade ettikleri, bu konuda sorumluluğu tamamen öğretmenlere yükledikleri görülmektedir. Yöneticiler okulda öğrencilerle ilgilenme sorumluluğunun rehber öğretmenlerin ve sınıf öğretmenlerinin görevi olduğunun da altını çizmektedir. Okuldaki yöneticilerin ve öğretmenlerin öğrencilerle ilgili bir sorun yaşandığında disiplini sağlamak adına yaptırım yoluna başvurdıkları, sorun devam ettiği takdirde gerekeni yaptıklarını düşünerek bu çocukların okuldan uzaklaşmalarına neden oldukları ifade edilmektedir. Yöneticilerin önemseme ve kazanmaya çalışma boyutundaki ifadelerinde, demokratik bir okul ortamı sağlamak için çaba harcadıklarını, onlara karşı anlayışlı ve hassas davrandıklarını ifade etmesine rağmen bir sorunla karşılaştıklarında bunu yaptırımlarla çözmeye çalışmalarına ve onların okuldan uzaklaşmalarına neden olmalarına dayalı olarak yöneticilerin söyledikleriyle yaptıklarının birbiriyle uyuşmadığını söylemek mümkündür. Zira bu durum öğretmenlerin önemseme ve kazanmaya çalışma boyutuna ilişkin görüşlerinin ortalamasına bakarak da görülmektedir. Diğer bir deyişle yöneticilerin demokratik bir okul yaratmak istedikleri fakat bunu uygulamaya yansıtamadıkları ileri sürülebilir.

Alanyazında çocukların okuldan uzaklaşması ile suça sürüklenmesi arasında ilişki olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Özçelik'in (2019) 109 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen bu çocukların okul terk oranının %51 olduğu belirlenmiştir. İslamoğlu'nun (2017) gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen çocukların derslerinde başarısız oldukları için okulu sevmedikleri ve okulu bıraktıkları belirtilmiştir. Taşkın'ın (2019) gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen çocukların okuldan kaçtıkları, sık sık devamsızlık yaptıkları, eğitim olanaklarından yararlanamadıkları ifade edilmektedir. Bu çocukların eğitimden kopmalarının onların gelecekle ilgili hayallerinin sona ermesi, onların suça sürüklenme yolunda hızla ilerlemeleri anlamına geldiği söylenebilir.

Rehber Öğretmenlerin Görüşleri

Rehber öğretmenlerin öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için okullarda yapılanlara ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 37'de sunulmuştur.

Tablo 37

Rehber Öğretmenlerin Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Tüm Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlar	Yoksul aile çocuklarının okulla ilgili ihtiyaçlarının karşılanması	5
	Akademik başarısı düşük olan öğrencilere yönelik ücretsiz kurslar açılması	1
	Öğrenci tanıma formlarının doldurulmasını sağlayarak risk haritalarının oluşturulması	3
	Sportif faaliyetlerin sayısının artırılması	6
	Okula devamsızlık yapıldığında devamsızlıkla ilgili ailenin bilgilendirilmesi	7
	Tiyatro, şiir dinletisi gibi sosyal faaliyetlerin sayısının artırılması	6
	Üniversitelere geziler düzenlenmesi	4
	Öğrencilerin aktif bir şekilde yer aldığı projeler yapılması	1
	Çocuk polislerinin seminerler vermesi	1
	Sevgi, saygı ve güvene dayalı bir okul ortamının oluşturulması	4
	Öğrenciyle öğretmen ve yönetici arasındaki duvarların kaldırılması	-
	Öfke kontrolü, problem çözme becerileri, teknoloji bağımlılığı konularında seminerler verilmesi	7
	Rehber öğretmenlerle psikolojik destek sağlanması	9
	Yasal yaptırımlar hakkında bilgilendirmeler yapılması	1
Suça Sürüklenen Öğrencileri Tekrar Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlar	Zorbalıktan uzak tutulmaya çalışılması	4
	Gelecekleriyle ilgili mesleki rehberlik yapılması	9
	Ailelerine ebeveynlik konusunda eğitimler verilmesi	2
	Sorumluluklar verilip okula ait hissetmelerinin sağlanması	7
	Ev ziyaretleri yapılarak çocukların aile ortamının ve yaşam koşullarının görülmesi	1
	Öğretmenler, rehber öğretmenler ve yöneticilerin toplantılar yapması	4
Toplam		82

Tablo 37’de rehber öğretmenlerin ifadelerinin tüm öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için yapılanlar alt kategorisinde en çok “Okula devamsızlık yapıldığında devamsızlıkla ilgili ailenin bilgilendirilmesi” (f=7) ve “Öfke kontrolü, problem çözme becerileri, teknoloji bağımlılığı konularında seminerler verilmesi” (f=7); suça sürüklenen öğrencileri tekrar suça sürüklenmekten korumak için yapılanlar alt kategorisinde ise en çok “Rehber öğretmenlerle psikolojik destek sağlanması” (f=9) ve “Gelecekleriyle ilgili mesleki rehberlik yapılması” (f=9) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. İki alt kategoriye birlikte bakıldığında ise rehber öğretmenlerin ifadelerinin en çok “Rehber öğretmenlerle psikolojik destek sağlanması” (f=9) ve “Gelecekleriyle ilgili mesleki rehberlik yapılması” (f=9) konularında yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Rehber öğretmenlerin öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için yapılanlara ilişkin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Okuldaki öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için dönem başında toplantılar yapıp kararlar alıyoruz. Buna yönelik öğrencilere sürecin başında anket uyguluyor bu anketin sonucuna göre risk haritası oluşturup şiddete meyilli olanlarla ve risk altında olanlarla bireysel görüşmeler ve aile görüşmeleri yapıyoruz. Ancak birden fazla okulda görev yaptığımızdan dolayı yoğun oluyoruz ve bu yüzden görüşmeleri istediğimiz sıklıkta gerçekleştiremiyoruz. Bir tiyatro oyununda, şiir dinletisinde rol oynamalarını sağlıyor, kendilerine güven duymalarını sağlayacak etkinliklerde yer almalarına uğraşıyoruz (R3).

Okuldaki toplantılarda alınan ailelerle işbirliği kararını uygulamaya çalışarak parçalanmış ailelerin çocukları ve aileleriyle görüşmeler yapıyor, durumu kontrol altında tutmaya çalışıyoruz. Ailesinde cezaevine giren bireylerin olduğu çocukların takibini daha yakından yapıyoruz (R7).

Çocukların her biri hakkında dosyalar hazırlayıp sınıf rehber öğretmeni değiştiğinde bu dosyayı yeni sınıf rehber öğretmenine teslim ederken çocuğun durumunu özetliyoruz. Öğretmenlerle sık sık toplantılar yapıyor, öğrencilerle ilgili gözlemlerimizi paylaşıyoruz. Ancak Polatlı'daki rehber öğretmen sayısı yetersiz olduğundan çoğumuz birden fazla okulda görevlendiriliyor, birden fazla okulu takip etmek durumunda kalıyoruz. Okulda olmadığımız günler sıkıntılar yaşanabiliyor (R10).

2017 yılından önce bütün tedbir kararlı çocuklarla RAM'daki rehber öğretmenler ilgilenmek durumunda kalıyordu. Ancak sonrasında bu görev okullardaki rehber öğretmenlere de dağıtıldı ve iş yükümüz azaldığından her bir öğrenciyle birebir ilgilenilebiliyor, onlara yeterince zaman ayırabiliyoruz. Bu zaman zarfında onların geleceğiyle ilgili mesleki rehberlik de yapıyoruz. Aile işbirliğine istekliyse süreç çok daha verimli bir şekilde devam ediyor. Aile istekli değilse görüşmelere gelmediği gibi çocuğunu da göndermiyor. Danışmanlık tedbirine gelmeyen çocuğu kolluk kuvvetlerine bildiriyoruz, mahkeme kararından dolayı kolluk kuvvetleri çocuğu zorla getiriyorlar. Ancak psikolojik yardımda gönüllülük esas olduğundan zorla gelen bir çocuğa faydalı olamıyoruz (R2).

Bu çocuklarla ilgili yöneticilerle yapılan toplantılarda alınan kararlar doğrultusunda öğretmen arkadaşlarla bilgi alışverişinde bulunuyoruz. Yaptığımız toplantılarda genellikle ev ziyaretleri yapmayı planlıyoruz. Ancak açıkçası buna pek fırsat bulamıyoruz. Aileleri okula çağırıp konuşmaya bilgilendirmeye çalışıyoruz. Başka yaptığımız bir şey olmuyor. Sürekli başımızı ağrıtan bir çocuksa ve düzelmiyorsa yaptırım uygulanıyor (R6).

Bu öğrencileri okulda aktif hale getirmeye çalışıyoruz. Bayrak törenlerinde ve bayram törenlerinde, kermeslerde onlara görev vermek, okulun bir duvarını boyayarak renklendirme çalışmasında ekibin içinde yer almalarını sağlamak bu çabalarımızdan bazıları... Bu şekilde öğrencilere bu okulda sen de varsın ve biz senin farkındayız algısını yaratmaya çalışıyoruz (R10).

Rehber öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında tüm öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için öğrencilere anketler uyguladıkları ve bu anketlere dayalı olarak risk haritaları oluşturdukları ve riskli olarak belirlenen öğrencilerle bireysel görüşmeler yapmanın yanı sıra bu çocukların aileleriyle görüşmeler yaptıkları anlaşılmaktadır. Ancak bu çocukların ailelerinin görüşmelere gelme konusunda isteksiz davrandıkları, gönüllü katılım gerçekleşmediğinde ise görüşmelerin faydalı olmadığı hususuna da değinilmektedir.

Bunun yanı sıra rehber öğretmenler öğrencileri sanatsal faaliyetlere katılmaları konusunda yönlendirdiklerini, böylece onlarda güven ve başarıma duygusunu kazandırmayı amaçladıklarını ifade etmektedir. Bazı rehber öğretmenlerin de her bir öğrenciyle ilgili dosyalar hazırladıkları öğrencilerin bilgilerini içeren bu dosyaları sınıf rehber öğretmenlerine teslim ettikleri belirtilmektedir. Ancak bu dosyaları hazırladığından ve risk haritaları oluşturduğundan bahseden sınırlı sayıda rehber öğretmen bulunmaktadır. Bu gibi çocukları tanımaya ve onlar hakkında fikir sahibi olmaya yönelik rehberlik çalışmalarının bütün rehber öğretmenler tarafından yapılmasının gerektiğini söylemek mümkündür.

Suçta sürüklenen çocukların tekrar suça sürüklenmekten korunmasıyla ilgili olarak rehber öğretmenler sayılarının yetersiz olmasından ötürü birden fazla okulda görevlendirildiklerinden bahsetmekte bu nedenle ev ziyaretlerini yapmayı plandıkları halde uygulamaya geçiremediklerini de belirtmektedir. Bu çocuklarla yaptıkları bireysel görüşmelerde mesleki rehberlik çalışması yaptıklarını, bu çocukları okulda sürecin içine katmaya çalıştıklarını ve onların da okulun bir parçası olması için çaba harcadıklarını belirtmektedir.

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri

Sosyal çalışma görevlilerinin öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için okullarda yapılanlara ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 38’de sunulmuştur. Sosyal çalışma görevlilerinin görüşleri de tüm öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için yapılanlar ve suça sürüklenen öğrencileri tekrar suça sürüklenmekten korumak için yapılanlar olmak üzere iki alt kategori altında ifade edilmiştir.

Tablo 38

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Tüm Öğrencileri Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlar	Yoksul aile çocuklarının okulla ilgili ihtiyaçlarının karşılanması	4
	Akademik başarısı düşük olan öğrencilere yönelik ücretsiz kurslar açılması	-
	Öğrenci tanıma formlarının doldurulmasını sağlayarak risk haritalarının oluşturulması	-
	Sportif faaliyetlerin sayısının artırılması	2
	Okula devamsızlık yapıldığında devamsızlıkla ilgili ailenin bilgilendirilmesi	-
	Tiyatro, şiir dinletisi gibi sosyal faaliyetlerin sayısının artırılması	2
	Üniversitelere geziler düzenlenmesi	-
	Öğrencilerin aktif bir şekilde yer aldığı projeler yapılması	-
	Çocuk polislerinin seminerler vermesi	1
	Sevgi, saygı ve güvene dayalı bir okul ortamının oluşturulması	-
	Öğrenciyle öğretmen ve yönetici arasındaki duvarların kaldırılması	1
	Öfke kontrolü, problem çözme becerileri, teknoloji bağımlılığı konularında seminerler verilmesi	4
Suça Sürüklenen Öğrencileri Tekrar Suça Sürüklenmekten Korumak İçin Yapılanlar	Rehber öğretmenlerle psikolojik destek sağlanması	5
	Yasal yaptırımlar hakkında bilgilendirmeler yapılması	2
	Zorbalıktan uzak tutulmaya çalışılması	2
	Gelecekleriyle ilgilil mesleki rehberlik yapılması	1
	Ailelerine ebeveynlik konusunda eğitimler verilmesi	3
	Sorumluluklar verilip okula ait hissetmelerinin sağlanması	-
	Ev ziyaretleri yapılarak çocukların aile ortamının ve yaşam koşullarının görülmesi	-
Öğretmenler, rehber öğretmenler ve yöneticilerin toplantılar yapması		1
Toplam		28

Tablo 38’de sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin tüm öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için yapılanlar alt kategorisinde en çok “Yoksul aile çocuklarının okulla ilgili ihtiyaçlarının karşılanması” (f=4) ve “Öfke kontrolü, problem çözme becerileri, teknoloji bağımlılığı konularında seminerler verilmesi” (f=4); suça sürüklenen öğrencileri tekrar suça sürüklenmekten korumak için yapılanlar alt kategorinde en çok “Rehber öğretmenlerle psikolojik destek sağlanması” (f=5) konularında yer aldığı görülmektedir. İki alt kategoriye birlikte bakıldığında sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin en çok “Rehber öğretmenlerle psikolojik destek sağlanması” (f=5) konusunda yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Sosyal çalışma görevlilerinin öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için yapılanlara ilişkin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Okullardaki bu çocukların eğitimle ilgili araç gereçleri olmadığından okullar bu çocukların kitap defter, çanta, okul kıyafeti, ayakkabı gibi okula ilişkin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyor, onlara bu şekilde destek olmak için uğraşıyor (S1).

Okullarda bu çocuklarla genellikle rehber öğretmenler ilgileniyor. Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili bilgi sahibi olan rehber öğretmenler olduğu için bu konu onların uzmanlık alanına giriyor. Onlar bu çocuklarla görüşmeler yapıyor, psikolojik destek veriyor ve bu şekilde onları kazanmak için uğraşıyor (S3).

Okullardaki rehber öğretmenler tarafından sorun yaşanan konularda seminerler veriliyor. Bunun yanısıra ailelere yönelik de eğitimler gerçekleştiriliyor. Önleyici rehberlik çalışmaları kapsamında bu şekilde uygulamalar yapılıyor (S5).

Sosyal çalışma görevlileri okulların yoksul ailelerin çocuklarına yönelik onların okulla ilgili ihtiyaçlarını karşılama hususunda destek verdiğini ifade etmektedir. Bunun yanısıra özellikle sorun yaşanan konularda, öğrencilere rehber öğretmenler tarafından seminerler verilerek önleyici çalışmaların yapıldığı belirtilmektedir. Suça sürüklenen çocuklar konusunda ise bu çocukların rehber öğretmenlerle görüşmeler yapmalarının sağlanarak onlara psikolojik destek verildiği, onların yanısıra ailelerine de eğitimler verilerek bu çocukları kazanmak için çaba harcandığı ifade edilmektedir.

Katılımcıların Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda okul yöneticilerinin, rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri ile ilgili nitel bulgular ve yorumları verilmiştir. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlar “öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar”, “yöneticilerden kaynaklanan sorunlar”, “ailelerden kaynaklanan sorunlar” ve “diğer sorunlar” olarak dört alt kategoriye ayrılarak incelenmiştir.

Okul Yöneticilerinin Görüşleri

Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri Tablo 39’da sunulmuştur.

Tablo 39

Yöneticilerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlar	Öğrencilere ev ziyareti yapılmaması, yaşam koşullarının bilinmemesi	7
	Suça sürüklenen çocuklar, ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili bilgi sahibi olunmaması	6
	Bu öğrencilerle uğraşılacak istenmemesi, işe yaramaz olarak etiketlenmesi	4
	Bu çocukları kazanmak için yeterince çaba sarf edilmemesi	7
	Bu öğrencilerle ilgili bilgilerde gizlilik ilkesine uyulması	6
Yöneticilerden Kaynaklanan Sorunlar	Sürekli devamsızlık yapan öğrencilere yönelik bir çözüm bulunmaması	1
	Bu öğrencilerin tehlikeli görülüp yaptırımlarla control edilmeye çalışılması	1
	Bu öğrencilerin disiplinle okuldan uzaklaştırılması, açık liseye yönlendirilmesi	-
	Bu öğrencilere yönelik bir politika uygulanmaması, plan yapılmaması	3
	Bilgi sahibi olunmaması, konunun hassasiyetine uygun şekilde sürecin doğru yönetilmemesi	-
Ailelerden Kaynaklanan Sorunlar	Okuldan çağrıldıklarında görüşmelere gidilmemesi	5
	Çocukların okula gönderilmemesi	7
	Okulla işbirliği konusunda çaba sarf edilmemesi	6
	Çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmaması	7
	Çocukların sokaklarda çalıştırılması, dilendirilmesi, çocuk işçiliği yapması	6
Diğer Sorunlar	Çocukların uygun olmayan koşullarda büyüme zorunda kalması	8
	Resmi prosedürün uzun sürmesi ve tek taraflı yürütmesi	1
	Tedbir kararlarının uygulanmasıyla ilgili rehber öğretmenlerle bilgi alışverişi yapılmaması	2
	Tedbir kararlarının uygulanması ve verimi ile ilgili denetim ve takibin yapılmaması	2
	Para kazanmak zorunda olmalarına rağmen para kazanabilecekleri bir imkanlarının, mesleklerinin olmaması	3
	Yasal olarak gerekenler yapılsa da uygulamalar esnasında sorunlar yaşanması	2
	Bu çocukların korunmasında yararlanılabilecek bir uzman ekibin var olmaması	-
	Sosyal çalışma görevlisi ve rehber öğretmen sayısının yetersiz olması	2
Toplam		84

Tablo 39’da yöneticilerin sürüklenen çocukların korunmasında öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar alt kategorisinde en çok “Öğrencilere ev ziyareti yapılmaması, yaşam koşullarının bilinmemesi” (f=7) ve “Bu çocukları kazanmak için yeterince çaba sarf edilmemesi” (f=7), yöneticilerden kaynaklanan sorunlar alt kategorisinde en çok “Bu öğrencilere yönelik bir politika uygulanmaması, plan yapılmaması” (f=3), aileden kaynaklanan sorunlar alt kategorisinde en çok “Çocukların uygun olmayan koşullarda

büyümek zorunda kalması” (f=8) ve diğer sorunlar alt kategorisinde en çok “Para kazanmak zorunda olmalarına rağmen para kazanabilecekleri bir imkânlarının, mesleklerinin olmaması” (f=3) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Dört alt kategori birlikte ele alındığında ise yöneticilerin ifadelerinin en çok “Çocukların uygun olmayan koşullarda büyümek zorunda kalması” (f=8) konusunda yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Yöneticilerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Bu çocuklara özel olarak ayıracak bir zamanımız olmuyor ve onlara yönelik bir şey yapmıyoruz. Yapıyoruz desem yalan olur. Biz idareciler okullarda sorunsuz bir şekilde düzeni devam ettirmeye çalışıyoruz. Bu konuyla ilgili rehber öğretmenlerin, sınıf öğretmenlerinin sorumlulukları var. Onlar görevlerini yaparsa sorun yaşanmaz (Y2).

Öğretmenlik derse girip çıkmaktan ibaret bir meslek değildir. Vicdani sorumluluğu büyük bir meslektir. Bu yüzden öğretmenler işini hak ettiği biçimde yapmalı, çocuklar konusunda dikkatli olmalı, sorunun farkına varmalıdır. Sorunları görmezden gelmemeli, gücü yettiğinde çözmeye çalışmalıdır (Y5).

Öğretmenler çocukları sahiplenip onlarla yeterince ilgilenmiyor, Sınıf rehber öğretmenleri ve okul rehber öğretmenleri tarafından ev ziyaretleri yapılmıyor. Çocukların yaşadıkları ev ortamı ve aile ortamı görülmeden çocuğun tanınması ve yardımcı olunması mümkün olmuyor (Y9).

Öğretmenlerin rolü çok önemli lakin o eskilerdeki idealist öğretmenler pek yok maalesef. Çocukları anne babaları gibi koruyup kollayan, sahip çıkan öğretmenlerle günümüzde pek karşılaştığımız söylenemez. Öğretmenlerin bir kısmı işini elinden geldiğince düzgün yapmaya çalışıyor, onların hakkını yiyemem. Ancak büyük bir kısmı işini severek yapmıyor. Sınıftaki herhangi bir olumsuzluğu, sistem değişikliğini veya öğrencideki sorunu bahane edip bunlardan adam olmaz deyip işini kolayca kaçarak yapmayı tercih ediyor. Sınıfta yıllardır akıllı tahta olduğu halde akıllı tahta kullanmayı dahi öğrenmiyor. Ders anlatırken eski geleneksel yöntemlerle dersi kolayca anlatıp öğrencilerin dikkatini çekemiyor. Öğrencinin dikkatini çekemeyip dersi dinlemediklerinde ise öğrenciyi suçluyor, azarlayıp bağırıyor hatta bazen arkadaşlarının karşısında tokat dahi atabiliyor. Bu konuda bir öğretmenimize soruşturma açmak zorunda kalmıştım. Öğretmenler özellikle de sorunlu sıkıntılı, suça sürüklenen çocukları sınıflarında bile istemiyor. O çocukları başka sınıfa vermemizi rica edip açıkça uğraşmak istemediklerini söylüyorlar (Y10).

Okulumuzdaki bir öğrencinin babası çarşıda mendil satıp dilencilik yapıyordu. Bir süre sonra çocuğun da mendil satmaya, dilencilik yapmaya başladığını fark ettik (Y2).

Evde çok sayıda kardeş olduğundan ve aileleri karınlarını doyuramadığından bu çocuklar çalışmak zorunda kalıyor, okula gelmiyorlar. Aileleri devamsızlık konusunda ne kadar uyarsak da çocukları önemsemediklerinden ve bu konuda

ciddi bir yaptırım uygulanmadığından, çocukları okula göndermemeye devam ediyorlar (Y4).

Bu çocuklar arasında lise çağında olup yoksul ailesine destek olmak için çalışmak zorunda kalanlar var. Onlar genç yaşta çalışmakla okumak arasında bir seçim yapmak zorunda kalıyorlar. Koşullardan ötürü çalışmayı seçerek eğitimlerinden vazgeçiyorlar. Bazıları açık liseye kaydını yaptırıyor fakat genelde onu da bitiremiyorlar. İş bulamadıklarında, para bulamadıklarında suça sürüklenebiliyorlar. Bu çocukların hem okuyup hem çalışabilecekleri imkânları olsa durum farklı olur (Y9).

Yöneticilerce bazı öğretmenlerin görevlerini severek ve fedakâr bir şekilde yapmadıkları, çocuklarla uğraşmak istemedikleri, ilgilenmedikleri, sorunların farkına varmak için çaba harcamadıkları ifade edilmekte ve bu hususlarda öğretmenler eleştirilmektedir. Yöneticilerin ifadelerinde öğretmenlerden bazılarının öğrencilerle baş edemediklerinde şiddete başvurduklarından da bahsedilmektedir. Öğretmenlerin dersleri geleneksel yöntemlerle anlatıp işin kolayına kaçtıkları, mesleki gelişim için çaba harcamadıkları, bu nedenle çağa ayak uyduramadıkları hususu da belirtilmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenler tarafından ev ziyaretlerinin yapılmadığı, bu yüzden çocukların yaşam koşullarının bilinmediği ifade edilmektedir. Bu ifadelerden yola çıkarak okullarda işini hakkıyla ve düzgün bir şekilde yapan öğretmenlerin var olduğu fakat bu öğretmenlerin sayısının yetersiz kaldığını söylemek mümkündür. Yöneticilere göre yöneticilerden kaynaklanan sorunlarınsa bu çocuklara yönelik bir politika uygulayamamaları, okulu öğrencilerin genel profiline göre yönetip bu öğrencileri dikkate alamamaları hususunun olduğu belirtilmektedir. Yöneticiler amaçlarının sorun yaşanmadan okulun düzenini devam ettirmek olduğunu ve bu çocuklarla ilgili görev ve sorumluluğu öğretmenlere bıraktıklarının altını çizmektedir. Yöneticilerin kendilerinden kaynaklanan sorunlar hususunda öğretmenleri eleştirme konusunda gösterdikleri gayreti kendilerini eleştirme konusunda gösteremedikleri, diğer bir deyişle özeleştiri yapmadıkları ve bütün sorumluluğu öğretmenlere yüklediklerini söylemek mümkündür.

Alanyazında öğretmenlerin sorumlulukları ile ilgili araştırmalar bulunmaktadır. Öğretmenlerin öğrencilerine ve öğretmenlik mesleğine yönelik etik sorumlulukları vardır. Aydın'a göre (2018) öğretmenler her öğrencinin var olan potansiyelini geliştirmesini sağlamak için çaba harcanmasından ve ortam hazırlanmasından sorumlu bulunmaktadır. Zira eğitim sisteminin asıl amacı kazananlar yaratmaktır. Kazananlar yalnızca akademik olarak başarılı olanlardan ibaret olmamaktadır. Her çocuğun birbirinden farklı özellikleri ve yetenekleri bulunmakta bu çocukların kimisi sporda, kimisi bilimde, kimisi sanatta başarılı olacak potansiyele sahip olmaktadır. Öğretmenin

görevi kimin nerede kazanacağını keşfetmektir. Bu anlamda akademik olarak başarısız olan öğrencilerin güçlü yönlerinin keşfedilmesi hususu önem taşımaktadır.

Durkhem (2002) eğitimi toplumun yansıması olarak nitelendirmektedir. Her yeni kuşak kendinden önce gelenler tarafından yetiştirildiğinden, öğretmenlerin yeni kuşağı değiştirebilmesi için kendisinin de gelişmesi ve değişmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Aydın'a göre (2016) öğretmenler mesleki açıdan kendilerini sürekli geliştirmek ve öğrencilere faydalı olabilmek adına çağa ayak uydurmak için gereken becerileri edinmekle sorumlu olmaktadır. Eğitimde ezberci ve geleneksel yöntemler yerine düşünmeye, sorgulamaya dayanan, teknolojinin aktif olarak kullanıldığı, farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulandığı bir eğitim ortamı yaratılması her öğretmenin görevidir. Öğretmenlerin öğretim zamanını planlı ve verimli bir şekilde kullanmaması diğer bir deyişle derse yönelik özensiz, plansız bir tutuma sahip olması bir etik ihlal olarak görülmektedir. Bu nedenle bazı öğretmenlerin görevlerini mesleki etik ilkelere uygun bir şekilde gerçekleştirmediğini söylemek mümkündür.

ÇHS'ye göre (m.37, m.28) okul disiplini çocuğun insan olarak hak ettiği saygınlığa yakışır biçimde olmalı, hiç kimse çocuğa karşı aşağılayıcı cezalara başvurmamalıdır. Yöneticilerin ifadelerinde öğretmenlerden bazılarının öğrencilerle baş edemediklerinde şiddete başvurduklarından bahsedilmektedir. Bu anlamda bazı öğretmenlerin ÇHS'ye aykırı davrandığı söylenebilir. Bütün mesleklerde olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de birinci görev zarar vermemek, ikinci görevse yararlı olmaktır. Bu nedenle öğretmenlerin şiddete dayalı cezalar uygulamaması, karşısındakinin çocuk olduğunu, öğretmenlerin yaptığı hataların onlarda büyük yaralar açabileceğini bilmesi ve buna göre davranması gerekmektedir. MEB tarafından 2015 yılında "Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkeler" genelgesi yayınlanmıştır. Bu genelgede öğretmenlerin öğrencilerin beden ve ruh sağlığını fiziksel, sosyal gelişiminin yanı sıra eğitimini olumsuz yönde etkileyecek şekilde davranamayacakları ifade edilmektedir (m.8). Buna dayalı olarak bütün öğretmenlerin bu genelgeye uygun hareket etmesi gerekmektedir. Lakin bazı öğretmenlerin bunları dikkate almadığı görülmektedir. Bu anlamda öğretmenlerden bu görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyenlerin sistemde yer almaya devam etmesinin, öğretmenlerin denetimden uzak kalmasının sürece olan yansımaları olduğunu söylemek mümkündür.

Yöneticiler tarafından bu çocukların ailelerinin onları okula göndermek yerine sokaklarda çalıştırarak onlar üzerinden para kazanmaya çalıştıkları, bu nedenle bu çocukların okula devamsızlık yapıp okuldan uzaklaştıkları belirtilmektedir. Bu anlamda

bu çocukların okula devam etmesini sağlamak bir yana, çocukların okula gidememesinin sebebinin aileleri olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra lise çağında olup hem okuyup hem de çalışmak zorunda kalanlarınsa okula devam edip çalışma fırsatı bulamadıkları, para kazanmakla okumak arasında seçim yapmak zorunda kaldıkları ve mecburen çalışmayı seçip eğitimlerinden vazgeçtikleri ifade edilmektedir. Bu çocukların ailelerinin yerine getirmesi gereken temel ihtiyaçları karşılama ve evi geçindirme gibi sorumluluklarını yerine getirmemesinin bedelini onların ödedikleri ileri sürülebilir. Aynı zamanda bu çocuklar arasında açık liseye kaydını yaptıranlarınsa genellikle bitiremedikleri, bu şekilde eğitim hayatlarının sona erdiği belirtilmektedir.

Rehber Öğretmenlerin Görüşleri

Rehber öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri Tablo 40'ta sunulmuştur.

Tablo 40

Rehber Öğretmenlerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlar	Öğrencilere ev ziyareti yapılmaması, yaşam koşullarının bilinmemesi	4
	Suça sürüklenen çocuklar,ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili bilgi sahibi olunmaması	7
	Bu öğrencilerle uğraşılacak istenmemesi, işe yaramaz olarak etiketlenmesi	4
	Bu çocukları kazanmak için yeterince çaba sarf edilmemesi	4
	Bu öğrencilerle ilgili bilgilerde gizlilik ilkesine uyulmaması	7
Yöneticilerden Kaynaklanan Sorunlar	Sürekli devamsızlık yapan öğrencilere yönelik bir çözüm bulunmaması	4
	Bu öğrencilerin tehlikeli görülüp yaptırımlarla kontrol edilmeye çalışılması	5
	Bu öğrencilerin disiplinle okuldan uzaklaştırılması, açık liseye yönlendirilmesi	3
	Bu öğrencilere yönelik bir politika uygulanmaması, plan yapılmaması	2
	Bilgi sahibi olunmaması, konunun hassasiyetine uygun şekilde sürecin doğru yönetilmemesi	5
Aileden Kaynaklanan Sorunlar	Okuldan çağrıldıklarında görüşmelere gidilmemesi	8
	Çocukların okula gönderilmemesi	7
	Okulla işbirliği konusunda çaba sarf edilmemesi	8
	Çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmaması	9
	Çocukların sokaklarda çalıştırılması, dilendirilmesi, çocuk işçiliği yapması	7
	Çocukların uygun olmayan koşullarda büyümek zorunda kalması	6

(Devam ediyor)

Tablo 40 (Devam)

Rehber Öğretmenlerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Diğer Sorunlar	Resmi prosedürün uzun sürmesi ve tek taraflı yürütmesi	5
	Tedbir kararlarının uygulanmasıyla ilgili rehber öğretmenlerle bilgi alışverişi yapılmaması	4
	Tedbir kararlarının uygulanması ve verimi ile ilgili denetim ve takibin yapılmaması	4
	Para kazanmak zorunda olmalarına rağmen para kazanabilecekleri bir imkanlarının, mesleklerinin olmaması	3
	Yasal olarak gerekenler yapılsa da uygulamalar esnasında sorunlar yaşanması	3
	Bu çocukların korunmasında yararlanılabilecek bir uzman ekibin var olmaması	5
	Sosyal çalışma görevlisi ve rehber öğretmen sayısının yetersiz olması	4
Toplam		118

Tablo 40'ta rehber öğretmenlerin öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar alt kategorisinde en çok "Suça sürüklenen çocuklar, ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili bilgi sahibi olunmaması" (f=7) ve "Bu öğrencilerle ilgili bilgilerde gizlilik ilkesine uyulmaması" (f=7), yöneticilerden kaynaklanan sorunlar alt kategorisinde en çok "Bu öğrencilerin tehlikeli olarak görülüp yaptırımlarla kontrol edilmeye çalışılması" (f=5) ve "Bilgi sahibi olunmaması, konunun hassasiyetine uygun şekilde sürecin doğru yönetilmemesi" (f=5), aileden kaynaklanan sorunlar alt kategorisinde en çok "Çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmaması" (f=9) ve diğer sorunlar alt kategorisinde en çok "Resmi prosedürün uzun sürmesi ve tek taraflı yürütmesi" (f=5) ile "Bu çocukların korunmasında yararlanılabilecek bir uzman ekibin var olmaması" (f=5) alt kategorisine yoğunlaştığı görülmektedir. Dört alt kategori birlikte ele alındığında ise rehber öğretmenlerin ifadelerinin en çok "Çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmaması" (f=9) noktasında yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Rehber öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Çocuk Koruma Kanunu'na göre bu çocukların kimliklerinin gizli tutulması gereklidir. Ancak bu konuda hassas davranılmıyor. Bu ihlalin sebebi de pek çok öğretmenin bu kanundan haberdar olmaması, bu yüzden yaptıklarının bir suç olduğunun farkında değiller. Bu çocukların etiketlenmemesi adına gizlilik ilkesine uyulması gerekir (R1).

Yöneticiler okulu demokratik bir şekilde yönetmeye çalışsa da sorun yaşandığı anda bu yönetim tarzını devam ettirmeyi başaramıyor. Sorunları cezalarla,

yaptırımlarla yönetmeye yönelik uygulamalar yapıyor. Yöneticiler bu konuda herhangi bir eğitim almadıklarından, yasal mevzuata dayalı olarak okulları yönetmeye çalışıyor bu yüzden liderlik konusunda yetersiz kalıyor (R8).

Bu öğrencilere yönelik özel bir politika uygulanmıyor. Diğer öğrencilere ne yapılıyorsa bu öğrencilere de o uygulanıyor. Okullar okulun genel profiline göre yönetiliyor. Devamsızlık yapan öğrencilere yönelik bir çözüm bulunamıyor. Okul yöneticileri bu çocukları biz rehber öğretmenlere yönlendiriyor, bizler de bu öğrencilere psikolojik destek vermeye çalışıyoruz (R9).

Bu çocuklar okullarda zorbalık, okul eşyalarına zarar verme gibi sıkıntılı davranışlarına devam ediyor. Tehdit, küfür ve zorbalık diğer çocukları huzursuz edince okul idarecileri bunlarla baş edemeyip disipline göndermeyi, açık liseye yönlendirmeyi sorun yaşamamak adına tercih ediyor (R10).

Özellikle çok sayıda çocuğu olan ve çalışmayan bozuk düzene sahip bazı aileler çocukları okula göndermeyip çocuk işçiliği yaptırıyor, işyerleri de yetişkinlere verileden çok daha az paraya çalıştıkları için çocukların çalışmasına yasal olmadığı halde göz yumuyor. Küçük yaşlardaki çocukların cezai ehliyeti olmadığı için kullanılması da söz konusu olabiliyor. Bu aileler çocuklarına dilencilik, hırsızlık yaptırıp küçücük yaşta masumiyetlerini kaybetmelerine sebep olabiliyor (R6).

Bu çocukların ne karınları doğru düzgün doyuyor, ne de sevgi ve ilgi görüyorlar. Onlar da herkes gibi insanca yaşamayı hak ediyorlar ama yaşayamıyorlar. Büyüdüklerinde bu olumsuzlukların bedelini herkese ödetiyorlar (R9).

Okullardaki yöneticilerde ve öğretmenlerde, ilçedeki bu konudaki yazışmaları yapan memurlarda bu konularda ciddi bilgi eksiklikleri var. Resmi prosedürde de sıkıntılar var. Tedbir kararlarının uygulanmasında sıkıntılar oluyor. Yazışmalar aylarca sürebiliyor. Örneğin benim tedbir kararı gereği danışmanlık tedbiri uyguladığım bir çocukla ilgili hazırladığım raporu gönderdiğim halde altı ay sonra mahkemeden bu çocuğun raporunun gönderilmediğine dair bir yazı gelebiliyor. Altı ay önce yazmış olduğum raporu ilçe göndermeyi unuttuğu için raporu bulup tekrar göndermek ve yaptığımı kanıtlamak durumunda kalabiliyorum (R2).

Tedbir kararlarıyla ilgili yalnızca resmi prosedür yapılıyor. Mahkemelerden bize tedbir kararlarının uygulanması ile ilgili yazı geliyor. Bizler de yapılan görüşmelerle ve süreçle ilgili bir rapor hazırlayıp onlara gönderiyoruz. Bu rapor onlara ulaştıysa hiçbir sorun yaşanmıyor. Süreç burada bitiyor. Onların yazılı talimat gönderdiği, bize hiçbir geri bildirim ya da cevap yazmadığı tek taraflı bir süreç olarak tamamlanıyor (R7).

Bu çocukların pek çok sorunu oluyor, bazen tedaviye ihtiyaç duyuyor, bazen psikolojik desteğe, bazen maddi desteğe, bazen de yasal desteğe. Okullar bu çocuklara yalnızca maddi destek ve psikolojik destek verebiliyor. Geriye kalan sorunların çözebilecek olan bizler değiliz zaten sayı olarak da yeterli değiliz. Bu konuda uzmanlardan oluşan bir ekibe ihtiyaç var (R8).

Rehber öğretmenler suça sürüklenen çocuklar hakkında öğretmenlerin gizlilik ilkesine uymadığını, bu çocukların herkes tarafından bilindiğini, etiketlendiğini ifade etmekte, bunun öğretmenlerin suça sürüklenen çocuklar hakkında bilgi sahibi olmamasına bağlı olduğunu belirtmektedir. Ancak bu durumu sorun olarak belirten rehber öğretmenlerin sorun olarak gördükleri bu durumu çözmek için bir çaba harcamadıklarını, suça sürüklenen çocuklarla ilgili okulun tüm öğretmenlerine bilgilendirici bir seminer vermeleri mümkün olduğu halde yapmayarak bu sorunun bir sebebi olduklarını söylemek mümkündür.

Rehber öğretmenler süreçte yer alan görevlilerin de bu hususta bilgi sahibi olmadıklarını, sürecin tek taraflı bir şekilde ve çok uzun sürdüğünü belirtmekte, aynı zamanda sürecin takibinin yapılamadığı hususuna da değinmektedir. Aynı zamanda bu çocuklarının tek ihtiyacının psikolojik destek olmadığını, bunun dışında da uzmanlık gerektiren pek çok desteğe ihtiyaçları olduğunu fakat böyle bir uzman ekibin var olmadığını ifade etmektedir. Bu anlamda bu çocukların korunmasında tek görevin rehber öğretmenlere yüklenmesinin doğru olmadığını, onların vereceği psikolojik desteğin bu çocukları ihtiyaç duydukları desteğin yalnızca bir bölümünü oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Rehber öğretmenler tarafından ailelerin bu çocukların cezai sorumluluk yaşının altında olmalarından faydalanıp çocukları dilencilik yaptırdıkları, suça yönettikleri ve onlar üzerinden para kazanmaya çalıştıkları belirtilmektedir. Bunun yanı sıra ailelerin bu çocukların maddi manevi hiçbir ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, karnı aç bir şekilde ilgisiz ve sevgisiz büyüyen çocukların ailelerinin onları suça sürüklenmeye mecbur bıraktıkları belirtilmektedir. Suça sürüklenen çocukların onları sağlıklı bir ortamda büyütebilecek bir ailelerinin var olmadığını söylemek mümkündür.

Rehber öğretmenler tarafından bu çocukların sokaklarda çalıştırıldığı belirtilmektedir. Yamak'ın (2019) gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen çocukların %85'inin cezai sorumluluğunun bulunmadığı, yaşlarının küçük olması nedeniyle aileleri tarafından kullanıldığı ifade edilmektedir. Rehber öğretmenler suça sürüklenen çocukların sıklıkta çalışmalarının yanı sıra çocuk işçiliği yaptırıldığını da belirtmektedir. Türkiye de çocuk işçiliğiyle ilgili yasal dayanak "4857 sayılı İş Kanunu ve Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"tir. Bu yönetmeliğe göre 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaklanmıştır. Eğitimine devam eden bu çocukların günde en fazla iki saat, haftada en fazla on saat çalışabilecekleri belirtilmiştir (m. 71). Buna göre çocuğun çalıştığı iş okulu

yok saymasına, derslerini ihmal etmesine, eğitimini bırakmasına neden olamaz, diye eklenmektedir. Ancak bunun ne kadar uygulandığı, bu çocukların eğitim hayatına devam etmediği durumlarda neler yapıldığı bilinmemektedir. Zira “Türkiye’deki Risk Altındaki Çocuklar Raporu’na” göre (2019) çalışanlar arasında kayıt dışı istihdam söz konusu olmaktadır. Türkiye’de kayıt dışı istihdamda en çok tarımda, tekstilde çalışanlar ve çocuklar yer almaktadır. Türkiye’deki esnek yasal düzenlemeler, korunmasız emek haline gelen çocuk işçiliğinin devam etmesine fırsat sunmaktadır. Bu çocukların para kazanmak zorunda kalması dilencilik yapmalarına, mendil satmalarına, çocuk işçiliği yapmalarına neden olmaktadır. Bu konuda bir çözüm bulunmadıkça bu sorun devam etmektedir (Library of Congress, 2020).

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görüşleri

Sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri Tablo 41’de sunulmuştur.

Tablo 41

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlar	Öğrencilere ev ziyareti yapılmaması, yaşam koşullarının bilinmemesi	2
	Suça sürüklenen çocuklar, ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili bilgi sahibi olunmaması	4
	Bu öğrencilerle uğraşılacak istenmemesi, işe yaramaz olarak etiketlenmesi	4
	Bu çocukları kazanmak için yeterince çaba sarf edilmemesi	2
	Bu öğrencilerle ilgili bilgilerde gizlilik ilkesine uyulması	2
Yöneticilerden Kaynaklanan Sorunlar	Sürekli devamsızlık yapan öğrencilere yönelik bir çözüm bulunmaması	3
	Bu öğrencilerin tehlikeli görülüp yaptırımlarla control edilmeye çalışılması	2
	Bu öğrencilerin disiplinle okuldan uzaklaştırılması, açık liseye yönlendirilmesi	1
	Bu öğrencilere yönelik bir politika uygulanmaması, plan yapılmaması	1
	Bilgi sahibi olunmaması, konunun hassasiyetine uygun şekilde sürecin doğru yönetilmemesi	3

(Devam ediyor)

Tablo 41 (Devam)

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler	f
Aileden Kaynaklanan Sorunlar	Okuldan çağrıldıklarında görüşmelere gidilmemesi	2
	Çocukların okula gönderilmemesi	3
	Okulla işbirliği konusunda çaba sarf edilmemesi	2
	Çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmaması	3
	Çocukların sokaklarda çalıştırılması, dilendirilmesi, çocuk işçiliği yapması	4
	Çocukların uygun olmayan koşullarda büyümek zorunda kalması	4
Diğer Sorunlar	Resmi prosedürün uzun sürmesi ve tek taraflı yürütmesi	2
	Tedbir kararlarının uygulanmasıyla ilgili rehber öğretmenlerle bilgi alışverişi yapılmaması	2
	Tedbir kararlarının uygulanması ve verimi ile ilgili denetim ve takibin yapılmaması	2
	Para kazanmak zorunda olmalarına rağmen para kazanabilecekleri bir imkanlarının, mesleklerinin olmaması	2
	Yasal olarak gerekenler yapılırsa da uygulamalar esnasında sorunlar yaşanması	1
	Bu çocukların korunmasında yararlanılabilecek bir uzman ekibin var olmaması	1
	Sosyal çalışma görevlisi ve rehber öğretmen sayısının yetersiz olması	5
Toplam		55

Tablo 41’de sosyal çalışma görevlileri öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen çocuklar, ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili bilgi sahibi olunmaması (f=4) ve “Bu öğrencilerle uğraşılacak istenmemesi, işe yaramaz olarak etiketlenmesi” (f=4), yöneticilerden kaynaklanan sorunlar alt kategorisinde en çok “Sürekli devamsızlık yapan öğrencilere yönelik bir çözüm bulunmaması” (f=3) ve “Bilgi sahibi olunmaması, konunun hassasiyetine uygun şekilde sürecin doğru yönetilmemesi” (f=3), aileden kaynaklanan sorunlar alt kategorisine bakıldığında en çok “Çocukların sokaklarda çalıştırılması, dilendirilmesi, çocuk işçiliği yapması” (f=4) ve “Çocukların uygun olmayan koşullarda büyümek zorunda kalması” (f=4), diğer sorunlar alt kategorisinde en çok “Sosyal çalışma görevlisi ve rehber öğretmenlerin sayısının yetersiz olması” (f=5) konularına yoğunlaştığı görülmektedir. Dört alt kategori birlikte ele alındığında ise sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin en çok “sosyal çalışma görevlisi ve rehber öğretmenlerin sayısının yetersiz olması (f=5) noktalarında yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Öğretmenler suça sürüklenen çocuklar konusunda ne yazık ki bilgi sahibi değiller. Çocuk Koruma Kanunu'nun adını dahi duymayan öğretmenlerimiz var. Bunun yanı sıra öğretmenler çok sayıda öğrenciyle uğraştıklarından diğer çocuklarla ilgilenmekten bunlara zaman ayıramıyor. Bu çocuklar için daha fazla çaba harcanması gerekir (S3).

Yöneticilerin suça sürüklenen çocuklar konusunda daha bilgili olması ve daha hassas davranması gerekmektedir. Neticede okulun yönetiminden idareciler sorumludur (S2).

Aileler genellikle sorunlu, parçalanmış aileler. Çocuklarına ilgisiz ve sorumsuz aileler. Çocuklarından çok kendi dertlerine düştüklerinden, çocuğun ne halde olduğunun bile farkında olmuyorlar (S1).

Bu çocukların her biriyle ilgili ayrıntılı rapor yazma sorumluluğumuz olduğundan işimiz uzun zaman alıyor. Ancak incelememiz gereken dosya sayısı ve ilgilenmemiz gereken çocuk sayısı arttıkça işimizi daha kısa sürede yapmak durumunda kalıyoruz (S5).

Suçta sürüklenen çocuklar ve ÇKK konusunda öğretmenlerin bilgi sahibi olmadıkları, çok sayıda öğrenciyle ilgilenmekle sorumlu olan öğretmenlerin diğer çocuklarla ilgilenirken bu çocuklara zaman ayıramadıkları belirtilmektedir. Bu nedenle bu çocuklar için daha fazla çaba harcanmasına ihtiyaç olduğunun altı çizilmektedir. Yöneticilerinse suça sürüklenen çocuklar hakkında bilgi sahibi olmasının, süreci bu şekilde yönetmesinin gerekliliğinden bahsedilmekte, okulla ilgili her şeyden yöneticilerin sorumlu oldukları vurgulanmaktadır. Bu çocukların ailelerinin parçalanmış aileler olmasının yanı sıra ilgisiz ve sorumsuz aileler oldukları, çocuklarını umursamadıkları belirtilmektedir. Suça sürüklenen çocukların sayısı çok olduğundan iş yüklerinin arttığı, işlerini daha kısa sürede yapmak zorunda kaldıkları ve sayılarının yetersiz kaldığı ifade edilmektedir.

Katılımcıların Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerileri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda okul yöneticilerinin, rehber öğretmenlerin ve sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin önerileri ile ilgili nitel bulgular ve yorumları verilmiştir. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin öneriler “öğretmenlerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler”, “yöneticilerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler”, “ailelerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler” ve “diğer sorunlara yönelik çözümler” olarak dört alt kategoriye ayrılarak incelenmiştir.

Okul Yöneticilerinin Önerileri

Okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin önerileri Tablo 42’de sunulmuştur.

Tablo 42

Yöneticilerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerilerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler/Öneriler	f
Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Çözümler	Ev ziyaretlerinin zorunlu hale gelmesi, öğrencilerin yaşadıkları koşulların görülmesi	8
	Suça sürüklenen çocuklar, ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili uzmanların seminer vermesi	7
	Mesleki etik sözleşmesine uygun hareket edilmesinin sağlanması	5
	Denetimle mesleğinin gereğini yerine getiren ve getirmeyenlere gerekli ödül ve cezanın uygulanması	8
	Öğrencilerle ilgili öğretmen bilgilendirilirken kanundaki gizlilik ilkesinin okunup imzalatılması	4
Yöneticilerden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Çözümler	Devamsızlık konusunda gerekli önlemlerin alınması, gerekirse bireysel düzende çözümler bulunması	1
	Eğitim yönetimi konusunda lisans üstü eğitimi olan, deneyimli kişilerin görevlendirilmesi	2
	Okuldan uzaklaştırmanın açık liseye yönlendirmenin yasaklanması	-
	Rehber öğretmenlerle bilgi alışverişi yapılması, yapılanların ve yapılması gerekenlerin konuşulması	3
	Uzmanlardan yararlanarak sürecin doğru yönetilmesi	1
Aileden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Çözümler	Kız çocuklarının okutulması, annelerin bilinçli olması	2
	Devamsızlık konusunda ailelere daha ağır yaptırımların uygulanması	9
	Okula çağırıldığı halde gelmeyen velilere yaptırım uygulanması	8
	Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ailelere çalışma imkanı bulunması	6
	Çocuklarını çalıştıran ve dilencilik yaptıran ailelere ağır yaptırımlar uygulanması	6
	Çocuklarını büyütürken uygun koşullar sağlayamayan ailelerin çocuklarına devletin el koyarak sahip çıkması	7
Diğer Sorunlara Yönelik Çözümler	Resmi prosedürün kısaltılması, çift taraflı olacak şekilde uygulanması	3
	Mahkemelerde süreçle ilgili tedbir kararlarını uygulayan rehber öğretmenlerin görüşlerinin alınması	2
	Uygulamaların kağıt üzerindeki kadar doğru yapılması	2
	Okuldan sonra çalışabilecekleri iş bulmalarının, mezun oluncaya kadar para kazanabilecekleri bir meslek sahibi olmalarının sağlanması	4
	Rehber öğretmen doktor, avukat, sosyal çalışma görevlisinden oluşan ekipler meydana getirerek okullarda görevlendirilmesi	-
	Rehber öğretmen ve sosyal çalışma görevlisi sayısının artırılması	-
	Devletin çocuklarla ilgili takibi ve tedbirleri artırıp önleyici politikalara yönelmesi	-
Toplam		88

Tablo 42’de yöneticilerin ifadelerinin öğretmenlerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok “Ev ziyaretlerinin zorunlu hale gelmesi, öğrencilerin yaşadıkları koşulların görülmesi” (f=8) ve “Denetimle mesleğinin gereğini yerine getiren ve getirmeyenlere gerekli ödül ve cezanın uygulanması” (f=8), yöneticilerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok “Rehber öğretmenlerle bilgi alışverişi yapılması, yapılanların ve yapılması gerekenlerin konuşulması” (f=3), ailelerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok “Devamsızlık konusunda ailelere daha ağır yaptırımlar uygulanması” (f=9) ve diğer sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok “Okuldan sonra çalışabilecekleri iş bulmalarının, mezun oluncaya kadar para kazanabilecekleri bir meslek sahibi olmalarının sağlanması” (f=4) konularının yoğunlaştığı görülmektedir. Dört alt kategoriye birlikte bakıldığında yöneticilerin ifadelerinin en çok “Devamsızlık konusunda ailelere daha ağır yaptırımlar uygulanması” (f=9) konusunda yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Yöneticilerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözüme ilişkin önerilerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Öğretmenler bu çocukları sahiplenerek, onlar için çaba harcayarak aileyi sürecin içine katıp mesleklerinin gereğini yerine getirmeli, onların topluma kazandırılmasını sağlamalı, etik kurallara uygun hareket etmeli ve her konuda üzerine düşeni yapmalıdır (Y4).

Öğretmenlik bir sanattır ve öğretmenler geleceği şekillendiren sanatçılardır, tam da bu yüzden bir sanatçı gibi titiz davranmalı, işini severek yapmalıdır. Mesleğini hakkıyla yapanların ödüllendirilmesi, yapmayanlarınsa cezalandırılmasıyla çözüm sağlanabilir (Y7).

Öğretmenler fedakârca işlerini yapmalı, özellikle okulların rehberlik birimleri çok sıkı çalışmalı, önleyici çalışmalar yapılmalıdır. Rehber öğretmenlerin dışındakiler bu konularda eğitim almadığından bütün öğretmenlere çocuk suçluluğu ve ÇKK hakkında eğitimler verilmeli, seminerlerde aynı konuların tekrar tekrar anlatılması yerine bu konularda bilgilendirmeler yapılmalıdır (Y8).

Rehber öğretmenlerin rolü çok önemli. Onlarla sürekli işbirliği halinde çalışıp birlikte hareket etmeye çalışarak sorunlar çözülebilir. Devamsızlık konusu da çözüm bekleyen sorunlar arasında durmaktadır (Y9).

Okul yönetiminin yöneticilik konusundaki tecrübesi okul yönetiminde ve bu çocuklara yaklaşımında çok etkilidir. Ben yaklaşık 20 yıldır idarecilik yapıyorum. Pek çok öğretmen ve öğrenci profiliyle karşılaştım. Kime nasıl davranacağımı kolayca kestirebiliyorum. Bu yıllar içinde edinilen bir tecrübe. Bunun tecrübeyle sağlanması mümkün olabilir (Y10).

Devletin çocuğu gerekirse ailesinden dahi koruması onlardan uzaklaştırması gereklidir. Bazı ailelerin yokluğu varlığından daha değerlidir. Sağlıksız bir aile ortamında bozuk bir düzende sağlıklı bir çocuk yetişemez. Düzelmeye mümkün olmayan ailelerden çocukları uzaklaştırılıp bu çocuklar devlet koruması altına alınmalıdır (Y5).

Devamsızlık yapan çocuklar okula gelmediklerinde nerede ve ne yapıyorlar bilmiyoruz. Kötü alışkanlıklar edinmelerine engel olmak ve okula devamını sağlamak önemli fakat ailelerin çocukları okula göndermelerini sağlayamıyoruz. Çocukların devamsızlık yapmasına sebep olan bu ailelere her ne kadar uyarıda bulunsak da etkili olamıyoruz. Bu konuda ailelere daha ağır yaptırımların uygulanmasıyla bir çözüm sağlanabilir (Y8).

Bu çocuklardan lise çağında olup hem okuyup hem de çalışmak zorunda olanlara okul saatlerinin dışında çalışabilecekleri iş imkânlarının bulunması ve bunların bir meslek sahibi olarak mezun edilmesiyle bu sorunlara çözüm sağlanabilir (Y9).

Yöneticiler tarafından, öğretmenler tarafından suça sürüklenen öğrencilere ev ziyaretlerinin yapılması ve çocuğun yaşadığı koşulların görülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin görevlerini etik ve mesleklerine yakışan bir şekilde severek ve fedakârca yapmalarının öneminden ve öğretmenlere denetim yapılması ve ona göre bir ödül ceza uygulamasına geçilmesinin gerekliliğinden bahsedilmektedir. Ancak denetim görevinden sorumlu olan yöneticilerin denetimi gerçekleştirme hususunda bir eğitim almadıklarından bu görevi yerine getirmek için gereken bilgi ve tecrübeye sahip olmadıklarını söylemek mümkündür. Rehber öğretmenlerin okuldaki tüm öğretmenlere bu çocuklarla ilgili bilgilendirme yapmasının, yöneticilerle bu çocuklar hususunda iş birliği sağlamasının, sıkı çalışmasının gerekliliği ifade edilmektedir. Bunun yöneticilerin rehber öğretmenlerin uzmanlığından yararlanma hususundaki becerisiyle ve bu konuya verdikleri önemle sağlanabileceği ileri sürülebilir. Aileler konusunda ise çocuğunu okula göndermeyen ailelere etkili yaptırımlar uygulanması gerektiği, çocuğuna uygun koşullar sağlayamayan, gerektiği gibi bakamayan ailelerden çocuğun alınıp devlet koruması altına alınmasının gerekliliğinin de altı çizilmektedir. Aynı zamanda lise çağında olup hem okuyup hem de çalışmak zorunda olan çocuklara bu koşullara uygun çalışma imkânlarının bulunması gerektiği belirtilmektedir. Bu ifadelerden yola çıkarak öğretmenlerin mesleklerini yaparken yerine getirmesi gereken sorumlulukların bulunduğu, bu sorumlulukları yerine getirirken gösterdikleri özenin sistemin tümüne yansıdığı, bu özeni göstermeninse denetimin olmadığı veya etkili olmadığı bir sistemde herkesin vicdanına kaldığını söylemek mümkündür.

Yöneticiler tarafından öğretmenlerden görevini uygun şekilde yerine getiren ve getirmeyenlere yönelik ödül ve ceza uygulanması gerektiği belirtilmekte, öğretmenin görevini uygun şekilde yerine getirip getirmediğiye denetimle belirlenebilmektedir. Ancak Milli Eğitim Temel Kanunu'nda 2014 yılında yapılan değişikliğe bakıldığında denetim görevinin okul müdürlerine bırakıldığı görülmektedir. Denetim yetkisi olan fakat bu konuda bir eğitim almayan ve bu yüzden yeterliği olmayan okul müdürlerinin bunu ne kadar sağlayabileceği hususu bilinmemektedir. Eğitim, öğretim ve yönetimin kalitesinin artırılmasında önemli bir araç olarak kullanılan denetim, örgütlerin varlığını devam ettirmesinin yanı sıra gelişim ve değişimini de sağlamaktadır (İlhan, 2006; Memduhoğlu ve Zengin, 2012; Aydın, 2014; Doğan, 2020c). Bu anlamda öğretmenlerin görevlerini gereği gibi yerine getirmesinde denetim hususu önem taşımaktadır. Hoy ve Miskel'e göre (2015) örgütlerde yöneticilerin bulundukları makamdan aldıkları yasal gücün yanında uzmanlık gücüne sahip olmasının görevini yapmasındaki etkisinin yanı sıra hem öğretmenler hem de öğrenciler üzerinde olumlu yansımaları bulunmakta, bu anlamda yöneticilerin denetim görevini yerine getirebilecek uzmanlık gücüne sahip olması hususu önem taşımaktadır.

Yöneticiler tarafından, çocuklarına sağlıklı büyümesi için uygun koşullar sağlayamayan ailelerden bu çocukların korunması gerektiği belirtilmektedir. Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) çocukla ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Çocuğun babası tarafından şiddet ve kötü muamele görmesi, annenin de çocuğunu koruyamaması durumunda veya çocuğun ailesinin yanında yaşamasının çocuğun ahlaki gelişimini olumsuz etkileyeceği kanaatine varıldığında 347. madde uygulanmakta, çocuk devlet korumasına alınmaktadır. Bu gibi durumlarda çocuğun korunması için koruma tedbirinin alınması gerekmekte, bunun için de çocuğun hayatının, gelişiminin menfaatinin tehlikede olduğunu gören kişinin mahkemeye başvurması gerekmektedir. Çocuğun bakılamadığı ve korunma ihtiyacında olduğunu belirlemek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın görevi olup çocuğun korunma ihtiyacı olduğunu kanaatine varan kolluk kuvvetleri, sağlık ve eğitim kurumları, köy muhtarları bunu ilgili Bakanlığa bildirmekle sorumlu olmaktadır. Çocuğun öğretmeni ve yöneticiler de bunlardan biri olmaktadır (ÇKK, m.6; UNICEF, 2013). Bu anlamda çocuğu gözlemleme fırsatına sahip olan öğretmenlerin ve yöneticilerin çocukların aileleri tarafından ihmal veya istismara maruz kaldığını düşündükleri takdirde bu konuda yasal yollara başvurmaktan sorumlu olduğunu söylemek mümkündür.

Yöneticiler tarafından bu çocuklardan bazılarının para kazanmak zorunda olduğu belirtilmektedir. MEB'in suça sürüklenen çocukların meslek sahibi olması konusunda uygulamaya başladıkları protokoller bulunmaktadır. Buna göre 9 Mart 2020'de MEB ve Adalet Bakanlığı arasında "Eğitim ve Öğretim İşbirliği Protokolü" imzalanmış, bu sayede cezaevlerinde lise ve mesleki eğitim merkezleri açılmasına fırsat veren bir uygulama başlatılmıştır. Bu protokol sayesinde cezaevindeki hükümlü ve tutukluların cezalarının bitmesinden sonraki hayatlarında meslek sahibi ve eğitilmiş bireyler olarak topluma kazandırılması amaçlanmaktadır. Adalet Mesleki Eğitim Merkezlerinde eğitim alanların bu eğitim tamamladığında diploma almaları ve bu sayede edindikleri meslekle hayatlarını sürdürmeleri, ıslah edilmeleri ve topluma uyum sağlamaları beklenmektedir (MEB, 2020). Bu anlamda bu çocukların para kazanabilecekleri bir beceri, meslek kazanmaları hususunda bir çaba harcandığı söylenebilir. Ancak bu imkânların çocuk ceza alsa dahi hapse girmediği, okuluna devam ettiği durumlarda da sağlanması gerektiğini söylemek mümkündür.

Rehber Öğretmenlerin Önerileri

Rehber öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin önerileri Tablo 43'te sunulmuştur.

Tablo 43

Rehber Öğretmenlerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerilerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler/Öneriler	f
Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Çözümler	Ev ziyaretlerinin zorunlu hale gelmesi, öğrencilerin yaşadıkları koşulların görülmesi	5
	Suça sürüklenen çocuklar, ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili uzmanların seminer vermesi	7
	Mesleki etik sözleşmesine uygun hareket edilmesinin sağlanması	2
	Denetimle mesleğinin gereğini yerine getiren ve getirmeyenlere gerekli ödül ve cezanın uygulanması	2
	Öğrencilerle ilgili öğretmen bilgilendirilirken kanundaki gizlilik maddesinin okunup imzalatılması	7

(Devam ediyor)

Tablo 43 (Devam)

Rehber Öğretmenlerin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerilerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler/Öneriler	f
Yöneticilerden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Çözümler	Devamsızlık konusunda gerekli önlemlerin alınması, gerekirse bireysel düzende çözümler bulunması	3
	Eğitim yönetimi konusunda lisans üstü eğitimi olan, deneyimli kişilerin görevlendirilmesi	5
	Okuldan uzaklaştırmanın açık liseye yönlendirmenin yasaklanması	3
	Rehber öğretmenlerle bilgi alışverişi yapılması, yapılanların ve yapılması gerekenlerin konuşulması	-
Aileden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Çözümler	Uzmanlardan yararlanarak sürecin doğru yönetilmesi	4
	Kız çocuklarının okutulması, annelerin bilinçli olması	9
	Devamsızlık konusunda ailelere daha ağır yaptırımların uygulanması	7
	Okula çağırıldığı halde gelmeyen velilere yaptırım uygulanması	8
	Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ailelere çalışma imkanı bulunması	7
	Çocuklarını çalıştıran ve dilencilik yaptıran ailelere ağır yaptırımlar uygulanması	7
Diğer Sorunlara Yönelik Çözümler	Çocuklarını büyütürken uygun koşullar sağlayamayan ailelerin çocuklarına devletin el koyarak sahip çıkması	9
	Resmi prosedürün kısaltılması, çift taraflı olacak şekilde uygulanması	4
	Mahkemelerde süreçle ilgili tedbir kararlarını uygulayan rehber öğretmenlerin görüşlerinin alınması	4
	Uygulamaların kağıt üzerindeki kadar doğru yapılması	5
	Okuldan sonra çalışabilecekleri iş bulmalarının, mezun oluncaya kadar para kazanabilecekleri bir meslek sahibi olmalarının sağlanması	4
	Rehber öğretmen doktor, avukat, sosyal çalışma görevlisinden oluşan ekipler meydana getirerek okullarda görevlendirilmesi	5
	Rehber öğretmen ve sosyal çalışma görevlisi sayısının artırılması	4
	Devletin çocuklarla ilgili takibi ve tedbirleri artırıp önleyici politikalara yönelmesi	3
Toplam		114

Tablo 43'te rehber öğretmenlerin öğretmenlerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok "Suça sürüklenen çocuklar, ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili uzmanların seminer vermesi" (f=7), "Öğrencilerle ilgili öğretmen bilgilendirilirken kanundaki gizlilik maddesinin okunup imzalatılması" (f=7), yöneticilerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok "Eğitim yönetimi konusunda lisansüstü eğitimi olan, deneyimli kişilerin görevlendirilmesi" (f=5), ailelerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok "Kız çocuklarının okutulması, annelerin bilinçli olması" (f=9) ve "Çocuklarını büyütürken uygun koşullar sağlayamayan ailelerin çocuklarına devletin el koyarak sahip çıkması" (f=9) ve diğer sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok "Uygulamaların kâğıt üzerindeki kadar doğru yapılması" (f=5) "Rehber öğretmen, doktor, avukat, sosyal çalışma görevlisinden oluşan ekipler meydana getirerek okullarda görevlendirilmesi" (f=5) konularına yoğunlaştığı görülmektedir. Dört alt kategoriye birlikte bakıldığında rehber öğretmenlerin ifadelerinin en çok "Kız çocuklarının okutulması, annelerin bilinçli

olması” (f=9) ve “Çocuklarını büyütürken uygun koşullar sağlayamayan ailelerin çocuklarına devletin el koyarak sahip çıkması” (f=9) noktalarında yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Rehber öğretmenlerin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözüme ilişkin önerilerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Çocuk Koruma Kanunu’na göre bu çocukların kimliklerinin gizli tutulması gereklidir. Ancak bu konuda hassas davranılmıyor. Bu konuda dikkat edilmesi için ÇKK ile ilgili seminerler verilmesinin ve öğretmenlerin bilgilendirilmesinin yanı sıra sınıf öğretmenlerine bu öğrencilerle ilgili özel bilgi verilirken kanunun gizlilik maddesi okutulup imzalatılabilir. Böylece bu konunun daha fazla ciddiye alınması sağlanabilir. Gerekirse yaptırım uygulanabilir (R1).

Yöneticilerin geleneksel yollarla okulları yönetmesi yerine liderlik becerilerini kullanarak suça sürüklenen çocuklar konusunda farklı çözüm yolları deneyerek gerekirse risk alarak okulları yönetmesi gereklidir. Bunun için de tecrübenin yanı sıra eğitim yönetimi konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir (R8).

Bu çocuklar hep parçalanmış aile çocukları veya anne baba vasfı olmayan ailelerin şanssız çocuklarıdır. Devletin aile planlamasına yönelik politikaları olmalı, fakir aileler bakabileceklerinden daha çok çocuk yapmamalıdır. Parçalanmış aile çocuklarına uzun yıllar psikolojik destek verilmeli, aile çocuğuna gerektiği gibi bakamadığında çocuk aileden alınıp devlet korumasına geçmelidir. Fakir ailelere para desteği verip çalışmadan para kazanmaya alıştırmak yerine, onların çalışabileceği yerler bulunmalı, çalışıp çalışmadığının takibi yapılmalıdır (R2).

Çözüm kız çocuklarının eğitiminden geçer. Eğitimli ve bilinçli anneler düzgün çocuklar yetiştirir. Anne eğitilirse toplum düzelir. Kız çocukları okuyup meslek sahibi olsalar ve kocalarının eline bakmasalar, boşansalar dahi bu kadar bozuk bir düzen olmaz ve bütün sorunlar çözülür. Çocuk babasından dayak yiyen fakat buna boyun eğen bir anne görmek yerine, ayakları üzerinde duran bir anne tarafından yetiştirildiğinde bambaşka bir insan haline gelir. Kadının eğitimiyle toplum düzelebilir (R9).

Bu çocukların aileleri o kadar sorunlu ki onları görünce bu hale gelmelerinin nedenini anlıyor, hallerine acıyorum. Evde üşüyor, karnı doymuyor, temel ihtiyaçlarının hiçbiri karşılanmıyor, her şeyden mahrum yaşıyor, bir de üstüne hem şiddet görüyor hem de şiddete tanıklık ediyor. Bütün bunlardan sağlam çıkabilmesi için çok güçlü bir psikolojiye sahip olması gerekiyor ki böyle bir aile ortamında bu pek mümkün değil. Ailenin bilinçlendirilmesi, eğitilmesi, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirebilmesi çok önemli. Bunun sağlanması gerekiyor (R10).

Resmi prosedür çok daha kısa hale gelmeli, bu konudaki yol haritası çok net olmalı, bu hususta rehber öğretmenler yalnız bırakılmamalı, onların dışında bu konuda uzman kişilerden oluşan bir ekip kurulmalı ve okullarda bu uzmanlardan yararlanılarak süreç işbirliğiyle yönetilmelidir (R1).

Bu çocuklar meslek liselerine yönlendirilip hayatları boyunca mesleklerini yapıp para kazanabilecekleri bir meslek sahibi olmaları sağlanmalı, namusuyla para

kazanabilecekleri bir vasıfları ve iş imkânları olmalıdır. Böylece kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak bir ekonomik güce sahip olmaları, yanlış yollara sapmamaları sağlanabilir (R3).

Bu çocukları topluma kazandırmak uzun soluklu bir süreç. Bu sıkı bir takip ve uzman kişilerden oluşan bir ekiple çözüme kavuşabilir. Yasal prosedürlere, kâğıt üzerinde yapılanlara bakıldığında her şey çok iyi olması gerektiği gibi yapılıyor. Ancak uygulamada önemli aksaklıklar var. Bunları görmezden gelip kendimizi kandırmak yerine, gerçekçi bir şekilde sorunlar ortaya konmalı ve uygulanabilir çözümler getirilmelidir (R5).

Rehber öğretmenler tarafından en temel sorunlardan birinin öğretmenlerin suça sürüklenen çocuklar hakkında bilgi sahibi olmaması ve gizlilik ilkesine uyulmaması olduğu, çözümün de bu konuda uzmanlar tarafından öğretmenlere seminerler verilmesi ve gizlilik ilkesine uyulması için kanundaki maddenin okunup imzalatılması, bu konuda öğretmenlere yasal sorumluluk verilmesi olduğu ifade edilmektedir. Yöneticilerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözüm olarak yöneticilerin eğitim yönetimi konusunda lisansüstü eğitimi olan liderlik vasfı olan kişiler arasından seçilmesi ve sorunlara farklı çözüm yollarıyla yaklaşılması gerektiği belirtilmektedir. Aileden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümlerle ilgili rehber öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında yoksul ailelere para yardımıyla ziyade çalışabilecekleri iş olanaklarının bulunması, çocuklarına ihtiyacı olan bakım ve özeni göstermeyen ailelerin belirlenip bu çocuklara devletin sahip çıkması gerektiği belirtilmektedir. Devletin her ailenin bakabileceği kadar çocuk sahibi olması hususunda politikalar geliştirmesi gerektiğinin de altı çizilmiştir. Ayrıca çocukları yetiştiren kişiler anneler olduğundan kız çocuklarının evlendirilmek yerine okuyup meslek sahibi olmaya teşvik edilmesi, okuyup para kazanıp ayakları üzerinde durabilen bu kız çocuklarının bilinçli hareket etmesiyle sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinin sağlanması hususu da vurgulanmaktadır. Rehber öğretmenlere göre uygulamalarda yaşanan sorunları görmezden gelmek yerine bu sorunların belirlenip çözüm bulunmaya çalışılması ve bu çocukların uzmanlıklarından yararlanabilecekleri bir ekibin kurularak psikolojik destek dışındaki ihtiyaçlarının uzman ekip tarafından karşılanması gerektiği ifade edilmektedir.

ÇKK hem korunmaya muhtaç çocuklara hem de suça sürüklenen çocuklara yönelik hazırlanmıştır. Zira suça sürüklenen çocukların bir kısmı bakım tedbiriyle korunmaya alınmaktadır. Alanyazında öğretmenlerin korunmaya muhtaç çocuklar hakkında bilgi sahibi olmadığını belirten araştırmalar bulunmaktadır. Uslu'nun 2018 yılında Ankara'nın kamu ilkokullarında gerçekleştirdiği araştırmada okuldaki

öğretmenlerin devlet koruması altındaki korunmaya muhtaç çocuklar hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları ifade edilmektedir.

Alanyazında yapılan araştırmalar sosyal kalkınmanın gerçekleşmesinin en etkili yolunun kız çocuklarının eğitiminden geçtiğini belirtmektedir (UNICEF, 2004). Ancak Türkiye’de kız çocuklarının okumaktan ziyade evlendirildiği ve küçük yaşta çocuk sahibi olduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır. 2018 yılında gerçekleştirilen Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasının (2018) sonucunda 20-24 yaş arasındaki Türk vatandaşı kadınların %15’inin, Suriyeli kadınlarınsa %44’ünün 18 yaşından önce evlendikleri ifade edilmiştir. Bu rapora göre aynı zamanda kadınların %25’inin erkeklerinse %14’ünün hiç okula gitmedikleri belirtilmiş ve kırsal kesimde yaşayan kadınlar için eğitim sorununun devam ettiği vurgulanmıştır. Kız çocuklarının ortalama evlilik yaşı 21 olarak belirlenmiş olup evliliklerin %24’ü akraba evliliği olarak ifade edilmiştir. 15-19 yaş arasındaki kadınların %5’i evlenmiş olup %4’ününse çocuk sahibi olduğu belirtilmiştir. Özellikle doğuda yaşayan ve doğudan göç eden ailelerin ve mültecilerin çocuklarının evlenme yaşının düşük olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda bu rapora göre Suriyeli çocukların %21’inin nüfus kaydı bulunmamaktadır (TNSA, 2018).

Yıldırım’ın (2019) Diyarbakır’da gerçekleştirdiği araştırmada suça sürüklenen çocukların annelerinin genellikle hiç okuma bilmeyen ve yalnızca okuma yazma bilen bireylerden olduğu ve ev hanımı oldukları, maddi bir gelirlerinin olmadığı ifade edilmiştir. Kunt’un (2003) Ankara’da çocuk ıslahevinde gerçekleştirdiği araştırmada bu çocukların annelerinin %48’inin okuma yazma dahi bilmediği, eğitimsiz olduğu, yoksulluğa ve bütün olumsuz koşullara boyun eğmek zorunda kaldığı ifade edilmektedir. Erkek çocuklarının kendisine rol model aldığı babalarının da benzer şekilde eğitimsiz ve işsiz olduğu, evi geçindiremediği, çocukların ihtiyaçlarını karşılayamadığı, annelerine ve kendilerine şiddet uyguladığı belirtilmektedir. İzmir, Ankara, Elazığ çocuk ıslahevlerinde gerçekleştirilen araştırmada çocukların annelerinin %48’inin okuma yazma bilmediği sonucuna ulaşılmıştır (Bal, 2004). Yasal boşluklar ve yasaların uygulanması hususundaki eksiklikler kız çocuklarının erken yaşta evlenmelerinin önünü açmaktadır. Bu anlamda kız çocuklarının okumaya teşvik edilmesi, bu hususta ailelere ağır yaptırımların uygulanmasıyla bu sorun çözülebilir. Zira kız çocuklarının erkenden evlendirilmek yerine okula gidip eğitim almalarının sağlanmasının, onların yetiştirecekleri çocukların da geleceği açısından önem taşıdığı söylenebilir.

Alanyazında tedbir kararlarının uygulanması hususunda sorunlar yaşandığını belirten araştırmalar bulunmaktadır. Karataş’ın 2016 yılında gerçekleştirdiği araştırmada

suça sürüklenen çocuklar hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması ve sürecin takip edilmesi ile ilgili sorunlar yaşandığından bahsedilmekte, dava dosyalarının çoğunda tedbir kararlarıyla ilgili bir uygulama planı dahi hazırlanmadan uygulamaya geçildiği ifade edilmekte, tedbir kararları uygulandıktan sonra gönderilen değerlendirme raporlarına mahkemelerin bakmadığı, dosyanın zarfını dahi açmadığı vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal inceleme raporlarının kişiye özel, çocukların ailevi durumlarının ve ihtiyaçlarının dikkate alınarak yazılmadığı, raporlarda benzer ifadelere yer verildiği belirtilmektedir. Diğer bir deyişle nitelikli bir sosyal inceleme raporunun hazırlanmadığı, hazırlananların da mahkemeler tarafından dikkate alınmadığı söylenmektedir. Bunun yanı sıra eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi kurumların ve bu çocuklarla etkileşim halinde olan uzmanların eş güdümlü hareket etmemesi nedeniyle süreçte sorunlar yaşanması ve sistemli bir takibin olmaması hususu da sorunlardan biri olarak vurgulanmaktadır. Araştırmanın sonucunda suça sürüklenen çocukların korunmasına, bu çocukların içinde bulundukları durumun erken fark edilmesine yönelik bir sistem oluşturulmadığı için sorun ortaya çıktıktan sonra müdahale yapıldığı diğer bir deyişle önleyici sistemlerin bulunmaması nedeniyle bu çocuklar için geç kalındığı ifade edilmektedir.

Ülkelerin suçla mücadelesinde önleyici veya cezalandırıcı bir politika uygulamaktadır. Cezalandırıcı sistemler suç işleme sürecine ve suç sonrası sürece odaklanmakta, buna dayalı olarak yasalarında yakalama, yargılama ve cezalandırma konularına ağırlık vermektedir. Önleyici sistemlerse suç öncesi süreçteki durum, ortam ve kurumlara odaklanmaktadır. Suç öncesi süreçle ilgilenmek bilimsel birikim, kapsamlı bir politika, sabır ve dikkatli bir örgütlenme gerektirdiğinden geleceğe dönük bir yatırım olmakta, bu nedenle hükümetler sonuçları kısa vadede ortaya çıkan cezalandırıcı sistemlere yönelmektedir (Yelken, 2011). Suça sürüklenen çocuklar konusu dikkate alınmadıkça, önleyici politikalar uygulanmadıkça ve bu çocuklarla ilgili uygun çözüm önerileri bulunmadıkça suça sürüklenen çocuk sayısı artmaya devam etmektedir. Zira Tablo 44'te 2015-2019 yılları arasında suça sürüklenen çocuk sayısı görülmektedir.

Tablo 44

Güvenlik Birimine Getirilen Suça Sürüklenen Çocuk Sayısı

Yıl	E	K	Toplam
2015	113 954	19 708	133 662
2016	125 733	22 790	148 523
2017.	119 519	21 173	140 692
2018	127 752	24 259	152 011
2019	137 780	30 470	168 250
Toplam	624 738	118 400	743 138

Kaynak. TÜİK, 2019

Tablo 44’te de görüldüğü gibi suça sürüklenen çocuk sayısı 2015 yılında 133 662 iken 2016 yılında artarak 148 523 olmuş 2017 yılında ise 140 692 olarak azalmıştır. Ancak 2017 yılında 140 692 olan sayı 2018 yılında tekrar artarak 152 011’e yükselmiş, 2019 yılında ise bu sayı yükselmeye devam ederek 168 250 ‘ye kadar ulaşmıştır. Tabloya bakıldığında 2017 yılı hariç her geçen yıl suça sürüklenen çocuk sayısında artış yaşandığı görülmektedir. Son beş yıla bakıldığında ise suça sürüklenen çocuk sayısının 743 138 olduğu, bu sayının 624 738’ini erkeklerin 118 400’ünü kızların oluşturduğu görülmektedir (TÜİK, 2019). Bu suçlar arasında en çok yaralama, hırsızlık, pasaport kanununa muhalefet ve göçmen kaçakçılığı suçlarının yer aldığı görülmektedir. Bu anlamda suça sürüklenen çocuklar konusunda politikalarda bir değişiklik yapılmadıkça, gerekli önlemler alınmadıkça bu sayının daha da artması muhtemel görülmektedir.

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Önerileri

Sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin önerileri Tablo 45’te sunulmuştur.

Tablo 45

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerilerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler/Öneriler	f
Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Çözümler	Ev ziyaretlerinin zorunlu hale gelmesi, öğrencilerin yaşadıkları koşulların görülmesi	-
	Suça sürüklenen çocuklar, ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili uzmanların seminer vermesi	4
	Mesleki etik sözleşmesine uygun hareket edilmesinin sağlanması	-
	Denetimle mesleğinin gereğini yerine getiren ve getirmeyenlere gerekli ödül ve cezanın uygulanması	2
	Öğrencilerle ilgili öğretmen bilgilendirilirken kanundaki gizlilik ilkesinin okunup imzalatılması	-
Yöneticilerden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Çözümler	Devamsızlık konusunda gerekli önlemlerin alınması, gerekirse bireysel düzende çözümler bulunması	-
	Eğitim yönetimi konusunda lisans üstü eğitimi olan, deneyimli kişilerin görevlendirilmesi	2
	Okuldan uzaklaştırmanın açık liseye yönlendirmenin yasaklanması	-
	Rehber öğretmenlerle bilgi alışverişi yapılması, yapılanların ve yapılması gerekenlerin konuşulması	-
	Uzmanlardan yararlanarak sürecin doğru yönetilmesi	3

(Devam ediyor)

Tablo 45 (Devam)

Sosyal Çalışma Görevlilerinin Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Önerilerinin Dağılımı

Alt Kategoriler	İfadeler/Görüşler/Öneriler	f
Aileden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Çözümler	Kız çocuklarının okutulması, annelerin bilinçli olması	1
	Devamsızlık konusunda ailelere daha ağır yaptırımların uygulanması	-
	Okula çağırıldığı halde gelmeyen velilere yaptırım uygulanması	-
	Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ailelere çalışma imkanı bulunması	2
	Çocuklarını çalıştıran ve dilencilik yaptıran ailelere ağır yaptırımlar uygulanması	3
	Çocuklarını büyütürken uygun koşullar sağlayamayan ailelerin çocuklarına devletin el koyarak sahip çıkması	3
Diğer Sorunlara Yönelik Çözümler	Resmi prosedürün kısaltılması, çift taraflı olacak şekilde uygulanması	2
	Mahkemelerde süreçle ilgili tedbir kararlarını uygulayan rehber öğretmenlerin görüşlerinin alınması	-
	Uygulamaların kağıt üzerindeki kadar doğru yapılması	1
	Okuldan sonra çalışabilecekleri iş bulmalarının, mezun oluncaya kadar para kazanabilecekleri bir meslek sahibi olmalarının sağlanması	2
	Rehber öğretmen doktor, avukat, sosyal çalışma görevlisinden oluşan ekipler meydana getirerek okullarda görevlendirilmesi	1
	Rehber öğretmen ve sosyal çalışma görevlisi sayısının arttırılması	5
	Devletin çocuklarla ilgili takibi ve tedbirleri arttırıp önleyici politikalara yönelmesi	2
Toplam		33

Tablo 45’te sosyal çalışma görevlilerinin öğretmenlerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok “Suça sürüklenen çocuklar, ÇKK ve tedbir kararlarıyla ilgili uzmanların seminer vermesi” (f=4), yöneticilerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin en çok “Uzmanlardan yararlanarak sürecin doğru yönetilmesi” (f=3), ailelerden kaynaklanan sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok “Çocuklarını çalıştıran ve dilencilik yaptıran ailelere ağır yaptırımlar uygulanması” (f=3) ve “Çocuklarını büyütürken uygun koşullar sağlayamayan ailelerin çocuklarına devletin el koyarak sahip çıkması” (f=3) ve diğer sorunlara yönelik çözümler alt kategorisinde en çok “Rehber öğretmen ve sosyal çalışma görevlisi sayısının arttırılması” (f=5) konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Dört alt kategoriye birlikte bakıldığında sosyal çalışma görevlilerinin ifadelerinin en çok “Rehber öğretmen ve sosyal çalışma görevlisi sayısının arttırılması” (f=5) noktasında yoğunlaştığı görülmektedir.

Sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözüme ilişkin önerilerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Öğretmenler işini daha ciddiye alarak yapmalı, bu konularda bilgi sahibi olmalıdır. Öğretmenlerin bilgi sahibi olması içinse, öğretmenlere bu konularda uzmanlar tarafından seminerler verilmelidir (S3).

Yöneticiler süreci yönetebilecek bilgi ve yeterliğe sahip kişilerden seçilmelidir. Aynı zamanda süreci yönetirken suça sürüklenen çocuklar konusunda uzman kişilerden yararlanılmalıdır (S4).

Bu çocukların 12 yaşından önce ceza alması söz konusu olmadığından, çocuklar sokaklarda çalıştırılıp dilencilik, hırsızlık gibi suçlarda kullanılabiliyor. Bunun yapılmaması için çocuğa verilemeyen cezaların ailelerine verilmesi sağlanabilir (S1).

Çocukların doğdukları andan itibaren takibinin yapılması, önleyici politikalar uygulanması, risk altında olanların belirlenip gereken önlemlerin alınması ve gereken desteğin sağlanmasıyla çocukların hayatı kurtarılabilir. Uzman kişilerden oluşan ekipler kurularak bunlardan yararlanılabilir. (S2).

Sosyal çalışma görevlileri tarafından öğretmenlerin suça sürüklenen çocuklar konusunda bilgi sahibi olmalarının gerekliliğinden bahsedilmekte; bunu sağlamanın yolunsa bu konuda uzmanlar tarafından seminer verilmesi olduğu ifade edilmektedir. Yöneticilerinse bu süreci yönetebilecek yeterliliğe sahip kişilerden seçilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bunun yanısıra bu çocukların yaşlarından ötürü ceza almadıklarından aileleri tarafından kullanıldığı belirtilmekte ve bu çocuklara verilemeyen cezaların ailelerine verilmesiyle bu çocukların kullanılmasının önüne geçilebileceğinin altı çizilmektedir. Aynı zamanda önleyici politikalar uygulamasının gerektiği belirtilmektedir. Tor'un 2011 yılında gerçekleştirdiği araştırmada aileleri tarafından sokaklarda çalıştırılan çocukların okulu bırakmak zorunda kaldıkları, fiziksel ve cinsel istismara uğradıkları, zararlı maddelere alıştıkları ifade edilmektedir. Her çocuğun doğduğu andan itibaren takibinin yapılması, süreçte gereken önlemlerin alınması ve ihtiyacı olan desteğin sağlanmasıyla sürecin daha sağlıklı işleyeceğine değinilmektedir. Buna ilave olarak uzmanlardan oluşan bir ekipten yararlanılabileceği de belirtilmektedir.

Alanyazında okullarda kurulması planlanan uzman kişilerden oluşan bir ekipten bahsedilmektedir. "Okul Sosyal Hizmeti" olarak ifade edilen bu ekipte doktor, sosyal çalışma görevlisi, psikolog, rehber öğretmenin de içinde yer aldığı uzmanların bulunması ve okullarda bu ekiplerden yararlanılması planlanmaktadır. Aynı zamanda bu ekipler risk altında görülen öğrencilerin tespit edilmesinin amaçlandığı birimlerdir. Amerika'da 1907

yılından beri uygulanan “Okul Sosyal Hizmeti” Türkiye’de 1983 yılında Beşinci Kalkınma Planı Raporu’nda gündeme gelmiş 2016 yılında hazırlanmış olan Ulusal Çocuk Hakları Eylem Planı’na göre her okulda bu birimlerin kurulması planlanmış ancak uygulamaya yansımamıştır (Dupper, 2013; Babahanoğlu ve Başer, 2017; Jarolmen, 2019). Bu ekiple risk altında görülen öğrencilere yönelik önleyici çalışmaların yapılabileceğini ve bu ekibe avukat dahil edilerek suça sürüklenen öğrencilerin de ihtiyacı olan uzman desteğe ulaşabileceğini söylemek mümkündür.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu kısmında araştırmada elde edilen bulgulara göre belirlenen sonuçlar ifade edilmekte, bu sonuçlara uygun öneriler belirtilmektedir.

Sonuçlar

Araştırmada elde edilen sonuçlar araştırmanın amaçlarına uygun şekilde aşağıda sunulmuştur.

1. Okul yöneticileri suça sürüklenen öğrencilerin korunmasındaki rollerini kısmen yerine getirmekte, bu rollerinin yalnızca birlikte hareket etme boyutunu büyük ölçüde yerine getirmekte ve bu rolünü de yasal zorunluluğun etkisiyle gerçekleştirmektedir.
2. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerine göre, yöneticiler yasal olarak gerekli yerlere bilgi verme, çocukları istismar ve ihmalden koruma konusunda hassas davranmakta; ancak okul kurallarını oluştururken ve disiplini sağlamada öğrencilerin düşüncelerini dikkate almamakta, zorbalık ve devamsızlık sorunlarına çözüm bulamamaktadır.
3. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasıyla ilgili olarak rehber öğretmenlere göre okul yöneticileri devamsızlık yapan öğrencileri ailelerine bildirmekte ve onlara psikolojik destek verilmesini sağlamakta; ancak okul yöneticileri suça sürüklenen çocukları yaptırımlarla kontrol etmeye çalışmakta ve bu çocukları koruma sürecini konunun hassasiyetine uygun şekilde yönetememektedir.
4. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasıyla ilgili olarak sosyal çalışma görevlilerine göre okul yöneticileri yoksul aile çocuklarına okulla ilgili ihtiyaçlarının karşılanması konusunda destek olmakta; ancak bu çocukların devamsızlığına ve sokaklarda çalıştırılmasına gerekli çözümü bulamamaktadır.
5. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşleri cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
6. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşleri öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Lisansüstü eğitim mezunu öğretmenler suça sürüklenen

- öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerini lisans mezunu öğretmenlerden daha yetersiz bulmaktadır.
7. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşleri mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık göstermektedir. 21 yıl ve üzerinde mesleki kıdeme sahip olan öğretmenler okul yöneticilerini suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında diğer öğretmenlerden daha yetersiz bulmaktadır.
 8. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşleri çalışılan okulların türüne göre tehlikelerden koruma boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir. Liselerde görev yapan öğretmenler, ortaokul ve ilkokullarda görev yapan öğretmenlere göre okul yöneticilerini suça sürüklenen çocukların korunması hususunda daha yetersiz bulmaktadır.
 9. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin öğretmenlerin görüşleri suça sürüklenen öğrencilerle ilgili eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili eğitim alan öğretmenler okul yöneticilerini suça sürüklenen öğrencileri koruma konusunda diğer öğretmenlerden daha yetersiz bulmaktadır.
 10. Okul yöneticilerine göre öğrencileri suça sürüklenmeye iten nedenler çocuğun parçalanmış ailelerden gelmesi, aile bireylerinden birinin sabıkalı olması, arkadaşlarının etkisinde kalması, çocukların çalışmak zorunda kalmasıdır.
 11. Rehber öğretmenlere göre öğrencileri suça sürüklenmeye iten nedenler bu çocukların psikolojik rahatsızlıklarının olması, ailelerinde istismar veya ihmale maruz kalması, göçle gelenlerin kültüre uyum sağlayamaması ve yoksulluk nedeniyle sokaklarda çalışmak zorunda kalmasıdır.
 12. Sosyal çalışma görevlilerine göre öğrencileri suça sürüklenmeye iten nedenler çocukların parçalanmış ailelerden gelmesi, aile bireylerinden birinin sabıkalı olması, kitle iletişim araçlarının şiddeti sıradan hale getirmesidir.
 13. Öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için okul yöneticileri yoksul öğrencilerin okulla ilgili ihtiyaçlarını karşılamakta, bu öğrencilerin rehber öğretmenlerden psikolojik destek almalarını sağlamakta; ancak ücretsiz kurslar açma ve ev ziyaretleri konusunda yetersiz kalmaktadır.
 14. Öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için rehber öğretmenlere göre okul yöneticileri okula devamsızlık yapan öğrencileri ailelerine bildirmekte, ihtiyaç duydukları konularda seminerler verilmesini sağlamaktadır.

15. Öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için sosyal çalışma görevlilerine göre okul yöneticileri yoksul öğrencilerin okulla ilgili ihtiyaçlarını karşılamakta, ihtiyaç duydukları konularda seminerler verilmesini sağlamaktadır.
16. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerine göre karşılaşılan sorunlar öğrencilere ev ziyareti yapılmadığı için çocukların yaşam koşulların bilinmemesi, ailelerin çocuklarını okula göndermemesine bir çözüm bulunmaması ve bu çocukların para kazanmaya çalışmasıdır.
17. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında rehber öğretmenlere göre karşılaşılan sorunlar okuldaki tüm çalışanların suça sürüklenen çocuklar hakkında bilgi sahibi olmaması, mevzuattaki gizlilik ile ilgili ilkelere uyulmaması, yöneticilerin bu çocukları tehlikeli olarak görüp yaptırımlarla kontrol etmeye çalışması, tedbir kararlarının uygulanmasında resmi prosedürün uzun sürmesi ve tek taraflı yürümesidir.
18. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında sosyal çalışma görevlilerine göre karşılaşılan sorunlar bu öğrencilerin işe yaramaz olarak etiketlenmesi, devamsızlıklarına ve sokaklarda çalışmalarına çözüm bulunmamasıdır.
19. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin okul yöneticileri bu öğrencilerin evlerine öğretmenler tarafından yapılacak ziyaretlerin zorunlu hale gelmesini ve ailelerine öğrenci devamsızlığı durumunda ağır yaptırımların uygulanmasını önermektedir.
20. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin rehber öğretmenler ilgili uzmanlarca okullarda suça sürüklenen çocuklarla ilgili seminerler verilmesini, yöneticilerin eğitim yönetimi alanında lisansüstü eğitimi olan kişiler arasından görevlendirilmesini, okullarda sosyal çalışma görevlisi, doktor, psikolojik danışman, avukat gibi uzman kişilerden oluşan bir ekibin oluşturulmasını önermektedir.
21. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında karşılaşılan sorunların çözümüne ilişkin sosyal çalışma görevlileri ilgili uzmanlarca okullarda suça sürüklenen çocuklarla ilgili seminerler verilmesini, sosyal çalışma görevlisi ve rehber öğretmen sayısının arttırılmasını önermektedir.

Öneriler

Aşağıda araştırmadan elde edilen sonuçlara yönelik geliştirilen öneriler bulunmaktadır. Bu öneriler aşağıda “okul yöneticilerine/uygulayıcılara ve karar alıcılara yönelik öneriler”, “araştırmacılara yönelik öneriler”, “politika yapıcılara yönelik öneriler”, “sosyal çalışma görevlilerine yönelik öneriler” ve “rehber öğretmenlere yönelik öneriler” olmak üzere farklı başlık altında ifade edilmektedir:

Okul Yöneticilerine/Uygulayıcılara ve Karar Alıcılara Yönelik Öneriler

1. Okul yöneticileri okullarda suça sürüklenen öğrencilerle ilgili eylem planları hazırlamalı, öğrencilerin suça sürüklenmesini önlemeye yönelik (sabıkalı ebeveyni bulunan, göçle gelen vb. risk altındaki öğrenciler için) önleyici rehberlik çalışmalarının uygulanmasını ve bunların takibinin yapılmasını sağlamalıdır.
2. Okul yöneticileri suça sürüklenen öğrencilerin devamsızlık nedenlerinin araştırılmasını sağlamalı, sokakta çalıştırılma/dilencilik yaptırılmasının veya çocuk işçi olarak çalıştırılmasının belirlendiği hallerde durumu ilgili yerlere bildirmelidir.
3. Okul yöneticileri suça sürüklenen öğrencilerle ilgili rehber öğretmenlerle sürekli bilgi alışverişi yapmalı, rehber öğretmenlerin her yıl öğrencilerle ilgili risk haritaları oluşturmalarını ve riskli öğrencilere yönelik tedbirler alınmasını sağlamalıdır.
4. Okul yöneticileri suça sürüklenen öğrencilere yönelik olarak akademik başarısızlıktan kaynaklanan sorunların (devamsızlık, okuldan uzaklaşma vb) önüne geçmek için ücretsiz telafi kurslarının düzenlenmesini sağlamalıdır.
5. Okul yöneticileri suça sürüklenen öğrencilere yönelik ev ziyaretleri konusunda rehber öğretmenlere ve sınıf öğretmenlerine görevlendirmeler yapmalıdır.
6. Okul yöneticileri suça sürüklenen öğrencilere yönelik etiketleme yapan ve görevini mesleki etik ilkelerine uygun bir şekilde yerine getirmeyenlere yönelik yaptırım sistemine başvurmalıdır.
7. Okul yöneticileri kız çocuklarının suça sürüklenmesini önlemek adına özellikle kız çocuklarının eğitimi konusunda farkındalık yaratacak projeler üretmelidir.
8. Okul yöneticileri okullarda suça sürüklenen öğrencilerle ilgili bir ekip oluşturarak alanyazındaki suça sürüklenen çocuklar konusunda gerçekleştirilen araştırmaların

incelenmesini ve bu araştırmaların sonuç ve önerilerinden yararlanılmasını sağlamalıdır.

9. Suça sürüklenen çocukların bulundukları okulları yönetmek farklılıklarını yönetimini gerektirdiğinden, bu okulların liderlik bilgisine ve becerisine sahip yöneticiler tarafından yönetilmesi sağlanmalıdır.
10. Suça sürüklenen çocuklara uygulanan tedbir kararlarıyla ilgili resmi prosedür daha anlaşılır ve kısa hale getirilmeli, çift taraflı bir iletişim kanalı sağlanmalıdır.
11. Eğitim fakültelerinin lisans programlarında uygun dersler içinde suça sürüklenen çocuklar, KK ve tedbir kararlarıyla ilgili bilgilendirmeler yapılmalıdır.
12. Okullardaki suça sürüklenen çocukların ve risk altındaki çocukların korunması için başta yöneticiler olmak üzere avukat, rehber öğretnen, doktor, sosyal çalışma görevlisinden oluşan uzman bir ekip oluşturulmalı ve okullarda görevlendirilen bu ekipler tarafından bu öğrencilerin ihtiyaçlarının çok yönlü bir şekilde karşılanması sağlanmalıdır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolüne ilişkin farklı illerde ve Türkiye genelinde araştırmalar yapılmalıdır.
2. Suça sürüklenen öğrenciler ile ilgili boylamsal araştırmalar yapılmalıdır..
3. Suça sürüklenen öğrencilerle ilgili ocuk polislerinin de yer aldığı araştırmalar yapılmalıdır.
4. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili ocuk cezaevlerinde ve ocuk eğitim evlerinde görev yapan uzmanların yer aldığı araştırmalar yapılmalıdır.

Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

1. Çocuklara özgü koruyucu ve önleyici politikalar uygulanmalı, ocuk Koruma Kanunu'nda bir düzenleme yapılarak suç işlemeyi önleyici maddelere/hükümlere yer verilmelidir.
2. Çocuklara özgü bir adalet sistemi oluşturulmalı; hapis cezası gibi yaptırımlara daha az, alternatif yaptırımlara daha çok başvurulmalıdır.
3. Eğitim mevzuatına okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerle ilgili görevlerinin yer aldığı maddeler/hükümler eklenmelidir.

Sosyal Çalışma Görevlilerine Yönelik Öneriler

1. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili sosyal inceleme raporları daha kapsamlı ve ayrıntılı olarak hazırlanmalıdır.
2. Sosyal çalışma görevlileri suça sürüklenen çocukların ev ziyaretlerine önem vermelidir.

Rehber Öğretmenlere Yönelik Öneriler

1. Rehber öğretmenler seminer dönemlerinde suça sürüklenen çocuklar, risk altındaki çocuklar, istismar ve ihmale maruz kalan çocuklar ve öğrenci zorbalığı gibi konularda öğretmenlere seminerler vermelidir.
2. Seminerlerde suça sürüklenen çocuklarla ilgili araştırmalardan ve sonuçlarından bahsetmelidir.

KAYNAKLAR

- Acar, G. Demir, A. Görmez, D. Keser, İ. (2015). Aile ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 1(2), 651-656. Erişim adresi: dergipark.org.tr.
- Acar, Y. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer ve M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Ada, Ş. (2007). Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu. A. Solak (Ed.), Ankara: Hegem Yayınları.
- Adalet Bakanlığı (2017). Adalet İstatistikleri. Erişim adresi: www.adlisicil.adalet.gov.tr.
- Adalet Bakanlığı (2018). Denetimli Serbestlik Gençlik Programı (DENGE) Projesi. Erişim adresi: www.denge.adalet.gov.tr.
- Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Raporu (2010). Erişim adresi: www.rayp.adalet.gov.tr.
- Adler, A. (2004). İnsan Tanıma Sanatı. İstanbul: Say Yayıncılık.
- Adli İstatistikler (2018). Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: www.adlisicil.adalet.gov.tr
- Afşin, R. Ş. (2017). *Suça Sürüklenen Çocuklar ile Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları, Bağlanma Stilleri ve Benlik Algılarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Agarwall, V. Dhanasekaran, S. (2012). Harmful effects of media on children and adolescents. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 8(2), 38-45.
- Agich, G. (2003). *Dependence and autonomy in old age: An ethical framework for long-term care*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Akçay, P. (2009). *Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaşma ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Akduman G, Akduman B, Cantürk G. (2007). Ergen Suçluluğunda Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin İncelenmesi. *Türk Pediatri Araştırmaları Dergisi*, 42(1), 56–61.
- Akyüz, Y. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.

- Akyüz, E. (2018). *Çocuk Hukuku: Çocukların Hakları ve Korunması*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Altschuler, D. Brounstein, P. (1991). Patterns of drug use, drug trafficking, and other delinquency among inner-city adolescent males in Washington DC. *Criminology*, 29 (4), 589-622.
- Arabacı, L. Taş, G. (2017). Çocuklarda Suça Sürükleyen Faktörler, Ruhsal Problemler ve Hemşirelik Bakımı. Derleme.
- Aral, (1997). *Fiziksel İstismar ve Çocuk*. Ankara: Tekışık Veb Ofset Tesisleri.
- Arastaman, G. ve Balcı, A. (2013). Lise Öğrencilerinin Yılmazlık Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 915-928.
- Arıcı, H. (1998). *İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Arıdağ, N. Ç. Seydooğulları, S. (2017). Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumu ve Yılmazlık Düzeylerinin Anne Baba Tutumlarıyla İlişkisi Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 34(4), 1037-1060. Doi: 10.16986/HUJE.2018038527.
- Ashman, K. Zastrow, C. (1995). *Understanding human behavior and the social environment*. Chicago: Nelson Hall Publishers.
- Atık, G. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Davranışını Yordamada Denetim Odağı, Benlik Saygısı, Aile Stili, Yalnızlık ve Akademik Başarının Rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Attar, H. (2010). *Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi: Kavramlar-Kuramlar-Kurumlar*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü.
- Avcı M. (2008). Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11(1), 49.
- Avrupa Birliği İlerleme Raporu (2014). Avrupa Komisyonu. Erişim adresi: www.ab.gov.tr.
- Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin İlerleme Raporu (2019). Erişim adresi: www.ab.gov.tr.
- Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporu. (2018). T.C. Dış İşleri Bakanlığı AB Başkanlığı, Erişim adresi: https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf
- Aydın, İ. (2012). *Alternatif Okullar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Aydın, İ. (2014). *Öğretimde Denetim: Durum Saptama, Değerlendirme ve Gelişme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aydın, İ. (2016). *Yönetişel Mesleki ve Örgütsel Etik*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aydın, İ. (2017). Paternalist yönetim. A. Kasapoğlu, A. Ç. İlhan ve Z. Güler (Ed), Prof. Dr. Mahmut Tezcan'a armağan içinde (ss. 152-167). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 224.
- Aydın, İ. (2018, 7 Mayıs). Okullarda Denetim İçin 9 Neden. Hürriyet. Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/okullarda-denetim-icin-9-neden-40826979>
- Aydoğan, D. (2013). Eğitim Psikolojisi. Ş. Işık. (Editör). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aygençel, İ. (2019). *2011-2015 Yılları Arasında Ankara 2. Çocuk Mahkemesi'nde Görülen Dava Dosyalarındaki Çocuk Suçluluğu Profiline İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Aytaç, Ö. Toprak, L. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Babahanoglu, R. Başer, D. (2017). Türkiye'de Okul Sosyal Hizmetinin Önemi ve Gerekliliği (Konya Örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (51), 651-655. doi: 10.17719/jisr.2017.1800.
- Bademci, V. (2007). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. A. Solak (Ed.), Ankara: Hegem Yayınları.
- Baker, M. L. Sigmon, J.S. Nugent, M.E. (2001). The U.S. Department of Justice. Truancy Reduction: Keeping Students in School. Office of Juvenile and Delinquency Prevention. Erişim adresi: <http://www.ojp.gov.tr>.
- Bal, H. (2004). *Çocuk Suçluluğu*, Isparta: Fakülte Kitapevi.
- Balcı, A. (2007). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri: Beş Kitadan 23 Ülke Eğitim Sisteminin Türk Eğitim Sistemiyle Karşılaştırılması*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Balcı, A. (2008). *Örgüt Mecazları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Balcı, A. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Balcı, A. (2014a). *Etkili Okul: Okul Geliştirme, Kuram Uygulama ve Araştırma*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Balcı, A. (2014b). *Örgütsel Gelişme: Kuram ve Uygulama*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Baltacı, A. Coşkun, M. K. (2019). 2023 Eğitim Vizyon Belgesine İlişkin Öğretmen Algısı. *Hayef Journal of Education*, 16(2), 130-155. doi: 10.5152/hayef.2019.19013.
- Bartollas, C. Schmallegger, F. (2017). *Juvenile delinquency*. Boston: Pearson Education.
- Başaran, İ. E. (2008). *Örgütsel Davranış: İnsanın Üretim Gücü*. Ankara: Siyasal Basın Yayın Dağıtım.
- Batsche, G. M. Knoff, H. M. (1994). Bullies and their victims: understanding a pervasive problem in the schools. *School Psychology Review*, 23, 165-175. doi: 10.1080/02796015.1994.12085704.
- Bayet, A. (1970). *Dine Karşı Düşünce Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Bayındır N, Özel A ve Köksal E. (2007). Çocuk Suçluluğu Demografisi: Kütahya Şehri Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi*, 95–108. ISSN: 1301-8779.
- Bazemore, G. Umbreit, M. (2011). A comparison of four restorative conferencing models. *Juvenile Justice Bulletin*, 33(2), 199-226.
- Becker, E. S., Goetz, T., Morger, V. Ranellucci, J. (2014). The importance of teachers' emotions and instructional behavior for their students' emotions. *An Experience Sampling Analysis. Teaching and Teacher Education*, 43, 15–26. DOI: 10.1016/j.tate.2014.05.002.
- Berber, N. (2015). *Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Mücadele Politikası Analizi: İstanbul Örneği*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Billingsley, B. S. Cross, L. H. (1992). Predictors of commitment, job satisfaction, and intent to stay in teaching: A comparison of general and special educators. *The Journal of Special Education*, 25(4), 453-471.
- Billingsley, B. S. Bodkins, D. Hendricks, M. B. (1993). Why special educators leave teaching: Implications for administrators. *Case in Point*, 7(2), 23-38.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989). Erişim adresi: www.unicef.org.
- Boğa, M. (2011). *Çocuk Suçluluğunun Sosyoekonomik Sebepleri ve Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler*. (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye.
- Boyton, M. Boyton, C. (2011). *Assesing and improving school discipline programmes. Association for supervision and curriculum development* Virginia: Alexandria Publishing.
- Buckley, H. McGarry, K. (2011). Child protection in primary schools: A contradiction in terms or a potential opportunity? *Irish Educational Studies*, 30(1), 113-128. doi: 10.1080/03323315.2011.535979.

- Burman, M. Mcvie, S. (2017). *International handbook of juvenile justice*. USA: Springer Publisher.
- Bursal, M. (2019). *SPSS ile Temel Veri Analizleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bursalıoğlu, Z. (2011). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. Çokluk, Ö. Köklü, N. (2007). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E. Akgün, Ö. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Can, A. (2014). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Can, S. (2018). *Kamu Politikası Analizi Çerçevesinde Türkiye’de Çocuk Suçluluğu ile Mücadele*. (Doktora Tezi). Polis Akademisi, Ankara, Türkiye.
- Cardwell, M. Flanagan, C. (2005). *Psychology A2: The complete companion*, Cheltenham: Nelson Thornes Publisher.
- Cemaloğlu, N. (2019). Yönetici Etkisi. *Kamudan Haber*. Erişim adresi: <http://www.kamudanh Haber.net>.
- Cevher, M. (2007). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. A. Solak (Ed.), Ankara: Hegem Yayınları.
- Chingtam, T. (2015). Causes of juvenile delinquency in the higher secondary school students. *IOSR Journal of Research and Method in Education*, 5(5), 20-24. doi: 10.9790/7388-05522024
- Christensen, L., Johnson, B. Turner, L. (2015). *Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz* (A. Aypay Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cortes, J. B. ve Gatti, F. M. (1972). *Delinquency and crime*. Newyork and London: Seminar Press.
- Creswell, J. W. (2007). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2014). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi* (Y. Dede ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2018). *İçimizdeki Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çakır, M. (2013). *Suçta Sürüklenen Çocukların Korunmasına Yönelik Politikalar ve Kocaeli Verilerinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi, Yalova, Türkiye.

- Çalışkan, S. (2019). *Danışmanlık ve Eğitim Tedbiri Görevi Olan Rehber Öğretmenlerin Bu Hizmetlere Yönelik Görüşleri: Sultanbeyli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye.
- Çelenk, N. Akbaba, A. S. (2016). Türkiye'deki Eğitim Yöneticilerinin Profili. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-18.
- Çınkır, Ş. Kepenekci, Y. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 34, 236-253. Erişim adresi: <http://www.kuey.net>.
- Çocukların Gözünden Okulda Yaşam Raporu (2016). Eğitim Reformu Girişimi. Erişim adresi: www.egitimreformugirisimi.org.tr.
- Çokluk Ö. (2003). *Örgütlerde Tükenmişlik, Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar, Uygulamalar ve Sorunlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çokluk, Ö. Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem AkademiYayıncılık.
- Çopur, E. Ulutaşdemir, N. ve Balsak, H. (2015). Çocuk ve Suç. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 120-124.
- Dandurand Y, Griffiths C.T. (2013). *Onarıcı adalet programları elkitabı*. Ankara: BM Yayınları.
- Demiray, N. (2018). *Çocuk Suçluluğunu Etkileyen Muhtemel Faktörler: Suç Korkusu, Kentleşme ve Aile Yapıları*. (Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.
- Dewey, J. (1939). John Dewey Türkiye Maarifi Hakkında Rapor. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Dinç, A. (2013). *Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Ankara.
- Doğan, S (2014). *İlkokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Örgütsel Destek Algısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Doğan, S (2020a). Öğretmen Algısına Göre İstenmeyen Öğrenci Davranışları. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7 (2) , 148-159. Erişim adresi: <http://www.dergipark.org.tr>.
- Doğan, S. (2020b). İlkokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Örgütsel Destek Algısı. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 361-379. doi: 10.30855/gjes.2020.06.03.006.
- Doğan, S. (2020c). Türk Eğitim Sisteminde Öğretimsel Denetim. *Sürekli Mesleki Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 63-73. Erişim adresi: <http://www.dergipark.org.tr>
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Basım.

- Dupper, D. R. (2013). *Okul Sosyal Hizmeti Etkin Uygulamalar İçin Beceri ve Müdahaleler*. (Y. Özkan, E. Gökçearslan, Çev.). İstanbul: Kapital Yayınları.
- Durkhem, E. (2002). *İntihar*, (Ö. Ozankaya, Çev.), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Durmuş, G. (2013). *Şiddet İçerikli Televizyon Yayınlarının Çocuk Suçluluğu ve Şiddete Yönelim Üzerindeki Etkileri: Ağrı Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Polis Akademisi, Ankara, Türkiye.
- Dursun, Y. (2019). *Suçta Sürüklenen Çocukların Bağlanma Stilleri ve Aile Aidiyetleri. Marmara Bölgesi Örneği*. Yalova Üniversitesi, Yalova, Türkiye.
- Duyan, V. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Ediz A, Türe H, (2015). Ankara İlinde Çocuk Suçluluğuna Yönelten Sebeplerin Chaid Analiziyle İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 247-50. Erişim adresi: <http://www.esosder.org>.
- Efe, M. (2008). *Çocukların Cezai Sorumluluğu*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Eisenberger R. Aselage J. (2003). Perceived organizational support and psychological contracts: A theorical integration. *Journal Of Organizational Behavior*, 24, 491- 509.
- Elmacı, C. (2016). *Koruma Altındaki Çocukların Korunmasında Okulun Rolüne İlişkin Öğretmenlerin, Yöneticilerin ve Alandaki Uzmanların Görüşleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Elmacı, D. Beyhan, A. (2015). Okulun Çocuk Koruma Politikası (İngiltere Örneği) *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 49-59. Erişim adresi: <http://www.dergipark.org.tr>
- Erbay, E. (2013). *Çocuk Hakları*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Erkan, R. Erdoğan, M.Y. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(9). Erişim adresi: <http://www.dergipark.org.tr>
- Erkan, R. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Erkol, H. (2019). Öğrencilerin Bakış Açısıyla Öğretmenlerin İstenmeyen Davranışlarının Belirlenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 81-96. Erişim adresi: <http://www.dergipark.org.tr>
- Erkuş, A. (2019). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme: Temel Kavramlar ve İşlemler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Evrin, S. (1970). *Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu ve Psikososyolojik İzahı Denemesi*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- Farrington, D. P. (1997). *Human development and criminal careers. The Oxford handbook of criminology*, Newyork: Oxford University Press.
- Farrington, D. P. (2002). *Developmental criminology and risk-focused prevention. The Oxford handbook of criminology*. New York: Oxford University Press.
- Fishbein D. H. (1990). Biological perspectives in criminology. *Criminology*, 28(1), 27-72.
doi.org/10.1111/j.1745-9125.1990.tb01317.x
- Gibson C. Krohn, M. (2013). *Handbook of life course criminology*. New York: Springer.
- Gilbert, N. (2012). Children and youth services, *Science Direct*, 34(3), 532-536. Erişim adresi: <http://www.science.direct.com>
- Glasser, W. (1969). *School Without failure*. Newyork: Harper and Row Publishers.
- Goldman, J. Grimbeek, P. (2011). Sources of knowledge of departmental policy on child sexual abuse and mandatory reporting identified by primary school student teachers. *Educational Review*, 63 (1), 1-18. doi: 10.1080/00131911003717220.
- Gökkaya, F. Sütçü, S. (2020). Akran Zorbalığının Ortaokul Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 40-54.
- Guan, X. (2012). *Early behavior problems in school juvenile delinquency and adult incarceration: A longitudinal examination of pathways to crime among a ten year birth cohort in Louisiana*. (Doctor of Philosophy), Louisiana State Universty, Baton Rouge, ABD.
- Gül, S.K. Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 80-101. Erişim adresi: <http://www.kutuphane.dogus.edu.tr>
- Günçe, G. (1983). Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*, 130. Erişim adresi: <http://www.education.ankara.edu.tr>
- Gürer, G. Hançerli, S. Sevinç, B. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Güven, S. Kıvrak, A. Çetin, H. Ve Çelik, A. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Hablemitoğlu, Ş. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.

- Hamarat, Taşkın, H. N. (2019). *Kentleşme ve Çocuk Suçluluğu*. (Yüksek Lisans Tezi) Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.
- Hamre, B. K. Pianta, R. C. (2006). Student teacher relationships. children needs: Development, prevention and intervention. *National Association of School Psychologists*. 59-71. Erişim adresi: <http://www.psycnet.apa.org>.
- Hancı, İ. H. (1995). Gecekondulaşma ve Çocuk Suçluluğu. *Adli Tıp Dergisi*, 11(1-4), 55-62. Erişim adresi: <http://www.kriminoloji.com>.
- Havana Kuralları (1990). *Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları*. Erişim adresi: www.ankarabarosus.org.tr
- Hoge, R.D. Andrews, D.A. Leschied, A. W. (1994). Tests of three hypotheses regarding the predictors of delinquency. *Journal of Abnormal Psychology*, 22(5), 547- 557. doi: 10.1007 / BF02168937.
- Howe, R. B. Covell, K. (2010). Miseducating children about their rights. *Education, Citizenship and Social Justice*, 5(2), 91-102. <https://doi.org/10.1177/1746197910370724>
- Hoy, W. Miskel, C. (2015). *Eğitim Yönetimi: Teori, Araştırma ve Uygulama*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- İçli, T. G. (1993). *Türkiye’de Suçlular*. Ankara: Atatürk Kültür Dil Tarih ve Yüksek Kurumu Yayını.
- İçli, T. G. (2004). *Kriminoloji*. Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi.
- İçli, T. (2007). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. A. Solak (Ed.), Ankara: Hegem Yayınları.
- İlğan, A. (2006). *Adana Kahramanmaraş ve Hatay İli İlköğretim Müfettişleri ve Öğretmenlerinin Farklılaştırılmış Denetim Modelini Benimseme ve Kamu İlköğretim Okullarında Uygulanabilir Bulma Düzeyleri*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- İpek, A. (2010). *Suçta Sürüklenen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi ve Bu Dönemde Barındırdıkları Risk Faktörlerinin Belirlenmesi: Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kara Harp Okulu, Ankara, Türkiye.
- İslamoğlu, G. (2017). *Çocuk Suçluluğunun Sosyolojik Olarak İncelenmesi: İstanbul/ Gaziosmanpaşa Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, Türkiye.
- Jarolmen, J. (2019). *Okul Sosyal Hizmeti: Bir Uygulama Kılavuzu*. Ankara: Nika Yayınları.

- Kadı, Z. (2000). *Adana İli Merkezindeki İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Sürekli Devamsızlık Nedenleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
- Karataş, Z. (2016). *Çocuk Adalet Sistemi Kapsamında Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Uygulamaların Nitel Analizi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 207-227. Erişim adresi: http://eku.comu.edu.tr/index/3/2/hkartal_abilgin.pdf
- Keller, A. (2002). Parent figure transitions and delinquency and drug use among early adolescent children of substance abusers. *Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 28(3), 399-423. doi: 10.1081 / ada-120006734
- Kepenekci, Y. K. ve Yücedağ, A. (2000). Okullarda Suçun Önlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33 (1), 153-163. Erişim adresi: <http://www.dergipark.org.tr>
- Kepenekci, Y. K. ve Özcan, A. (2002). Okullarda Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi. I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu (ss.255-277), Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayını, Ankara.
- Kepenekci, Y. K. Taşkın, P. (2017). *Eğitim Hukuku*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kepenekci, Y. K Çinkır, Ş. (2001). Bullying among students in Turkish high schools. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*. doi: 10.1016.
- Kılıç, Y. S. (2007). *Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyoekonomik Faktörler*. (Yüksek Lisans Tezi) İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
- Klein, K. Forehand, R. (1997). Delinquency during the transition to early adulthood: Family and parenting predictors from early. *Adolescence*. 32 (125), 61-80. Erişim adresi: <http://www.pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>
- Kocadaş B. (2007). Düşük Sosyo Ekonomik Yapı Suç İlişkisi: Malatya'da Çocuk Suçluluğu. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 157-86.
- Koç, Başaran, Y. (2018). Okullarda Çocuğun Suça Sürüklenmesinin Önlenmesi. Y. Karaman-Kepenekci ve P. Taşkın (Ed.), Prof. Dr. Emine Akyüz'e Armağan: Akademisyenlikte 50 Yıl. (ss. 90-102). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Koçak, S. Bostancı, A. B. (2019). Sınıf Yönetiminde Sosyal Adalet. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 52(3), 915-942. Erişim adresi: <https://doi.org/10.30964/auebfd.597200>
- Koçel, T. (2010). *İşletme Yöneticiliği*. İstanbul: Beta Basım Yayın.

- Konuk, G. (2019). *Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’de Çocuk Hakları ve Çocuk Suçluluğu*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Korthagen, F. A. J. (2004). In search of the essence of a good teacher: towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 20(1), 77-97. DOI:10.1016/j.tate.2003.10.002.
- Kunt, V. (2003). *Suç ve Çocuk*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Kurt, S. L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 36, 99-127. Erişim adresi: <http://www.dergipark.org.tr>
- Library of Congress (2020). Children’s Rights. Erişim adresi: www.loc.gov.
- Liebmann M. (2007). *Restorative justice: How it works*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Leinonen, J. A. Solantaus, T. S. Punamaki, R. L. (2003). Parental mental health and children adjustment: The quality of marital interaction and parenting as mediating factors. *Journal of Child Psychology and Phschiatry*, 44(2), 227-241. doi: 10.1111 / 1469-7610.t01-1-00116
- Limoncu, M. (2017). *Türk Hukukunda Suça Sürüklenen Çocukların İnfazı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- London, J. (1893). Jack London. Erişim adresi: www.turkedebiyati.org.tr.
- Louis, K. S. Wahlstrom, K. (2011). Principals as cultural leaders. *Phi Delta Kappan*, 92(5), 52-56.
- Marwan, D. (2004). Parenting styles and mental health of palestinian Arab adolescents in İsrail. *Transcultural Psychiatry*, 41(2), 233-252. doi: 10.1177 / 1363461504043566
- Marwan, D. Kariman, M. E. (2006). Parenting style, individuation and mental health of Egyptian adolescents, *Journal of Adolescence*, 29(1), 103-117.
- Masten, A. Barnes, A. (2018). Resilience in children: Developmental perspectives. *Journal of Children*, 5(98), 2-16. doi: 10.3390 / 5070098
- Matherne, M. Thomas, A. (2001). Family environment as a predictor of adolescent delinquency. *Adolescence*, 36(144), 655-664. Erişim adresi: <http://www.pubmed.gov.tr>
- Memduhoğlu, H. B. Zengin, M. (2012). Çağdaş Eğitim Denetimi Modeli Olarak Öğretimsel Denetimin Türk Eğitim Sisteminde Uygulanabilirliği, *Kuramsal Eğitim Bilimleri Dergisi* 5(1), 131-142. Erişim adresi: : <http://www.keg.aku.edu.tr>

- Merriam, S. B. (2015). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (S. Turan Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B. Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Londra: Sage Publication.
- Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı (2015). *Strateji Geliştirme Başkanlığı*. Erişim adresi: [http:// www. sgb.meb.gov.tr](http://www.sgb.meb.gov.tr).
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkeler*. Erişim adresi: <http://www.etik.gov.tr>
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). *Vizyon 2023 Belgesi*. Erişim adresi: <http://www.2023vizyonu.meb.gov.tr>.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2020). MEB Eğitim ve Öğretim İşbirliği Protokolü. Erişim adresi: www.cte.adalet.gov.tr.
- Moayery, M. Cantin, L. Martins, J. (2019). How does self control operate? A focus on impulse buying. *Psychologist Papers* 40(2), 149-156. Erişim adresi: <https://doi.org/10.23923/pap.psicol2019.2893>.
- Moore, E. Gaskin, C. Indig, D. (2013). Childhood maltreatment and post-traumatic stress disorder among incarcerated young offenders. *Child Abuse Negl*, 37, 861–70.
- Nalbant, A. (2010). *Çocuklarla Çalışan İnfaz ve Koruma Memurlarına Yönelik Hazırlanan Kişilerarası İlişkiler Psikoeğitim Programının Etkililiği*. (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Nalbant, A. Babaoğlu, E. (2016). Risk Altındaki Öğrenciler: Yozgat Örneği. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 11-30.
- NCPC National Crime Prevention Council (2020). “Juvenile Delinquency.” Erişim adresi: www.ncpc.org.
- NEA, National Education Association (2020). “Zero Tolerance Policy.” Erişim adresi: [www. nea.org](http://www.nea.org)
- Nelken, D. (1998). Afterword: choosing rights for children. G. Douglas and L. Sebba (Eds) *Children’s rights and traditional values*. Aldershot: Ashgate.
- Nessipbayeva, O. (2012). The competences of modern teacher. *Bulgarian Comparative Education Society* 148-154. Erişim adresi: <http://www.files.eric.ed.gov>
- Nikku, B. R. (2013). Children’s rights in disasters: Concerns for social work: Insights from South Asia and possible lessons for Africa. *International Social Work*, 56(1), 51–66. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1177/0020872812459064>

- Nisar, M. Ullah, S. Ali, M. Alam, S. (2015). Juvenile delinquency: The influence of family, peer and economic factors on juvenile delinquents. *Applied Science Reports*. 9(1), 37-48. doi: 10.15192
- NJDC National Juvenile Defender Center (2020). "Promoting Justice for All Children." Erişim adresi: www.njdc.info
- Odacı, H. (2007). Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu. A. Solak (Ed.), Ankara: Hegem Yayınları.
- Oktik, N. (2013). Sosyal Sapma ve Suçun Sosyolojisine Kuramsal Yaklaşımlar: Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi: Temel Kavramlar. G. Önkol, Ö. Sarı (Editörler) Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Raporu (2013). Erişim adresi: www.meb.gov.tr.
- Owen, H. Hogdson, V. Gazzard, N. (2004). Liderlik Elkitabı: Etkin Liderlik İçin Eksiksiz ve Pratik Bir Kılavuz. (M. Çelik Çev.) İstanbul: Optimist Yayınları.
- Öğülmüş, S. (2001). Bir Kişilik Özelliği Olarak Yılmazlık. Erişim adresi: <http://www.kriminoloji.com>
- Öğülmüş, S. (2006). Okullarda Şiddet ve Alınabilecek Önlemler: *Eğitime Bakış: Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 2 (7), 16–24.
- Öğüt, O. (2017). *Suçta Sürüklenen Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri, Algılanan Aile İşlevselliğinin ve Ebeveyn Tutumlarının Suçta Sürüklenme Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye.
- Öktem, F. (2011). Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Özada, A. (2011). *Annelerin Gözüyle Tutuklu/Hükümlü Çocukların Suçta Yönelme Nedenleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Özalp, A. (2016). Suçlu Çocuk Algısı.: *İngiltere ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Kültürel Bir Çalışma*. (Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye.
- Özçelik, T. (2019). *Suçta Sürüklenen Çocuklarda Risk Etkenlerinin ve Medikolegal Değerlendirme Sonuçlarının İncelenmesi*. (Uzmanlık Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Özdemir, S. (2010). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özdemir, M. (2017). Sosyal Adalet Liderliği, Okula Yönelik Tutum ve Okul Bağlılığı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 42(191), 267-281. doi: 10.15390/EB.2017.6281

- Özdemir, M. (2018). *Eğitim Yönetimi: Alanın Temelleri ve Çağdaş Yönelimleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Paker, T. (2015). Nitel Araştırma Yöntem Teknik, Analiz ve Yaklaşımları. F.N. Seggie, Y. Bayyurt (Ed.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Pallant, J. (2016). *SPSS Kullanma Kılavuzu: SPSS ile Adım Adım Veri Analizi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Parkinson, P. (2003). Child protection permanency planning and childrens right to family life. *International Journal of Law*, 17(2), 147-172. doi: 10.1111 / fcre.12020
- Parks, A. (2013). *The effects of family structure on juvenile delinquency*. (Unpublished master's thesis). East Tennessee State University, USA.
- Pehlivan, Z. (2006). *Resmi Genel Liselerde Öğrenci Devamsızlığı ve Buna Dönük Okul Yönetimi Politikaları: Ankara İli Örneği*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Pekin Kuralları (1985). *Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları* Erişim adresi: www.cocukhaklaribarobirlik.org.tr.
- Plagemann, G. (2010). Türk ve Alman Ceza Hukukuna Göre Çocukların Eğitimi ve Korunması. *Fasikül Hukuk Dergisi*, 17-19. ISSN: 1309-4327
- Poole, E. D. Regoli, R.M. (1979). Parental support, delinquent friends and delinquency: A test of interaction effects. *Journal of Criminal Law and Criminology*. 70(2), 188-193. Erişim adresi: <https://doi.org/10.2307/1142922>
- Pomeroy, E. (1999). The teacher-student relationship in secondary school: Insights from excluded students. *British Journal of Sociology of Education*, 20(4), 465-482. doi: 10.1080/01425699995218.
- Portin, B. (2004). The roles that principals play. *Educational Leadership*, 61(7), 14. Erişim adresi: <http://www.researchgate.net>
- Pişkin, M.(2005). Okullarda Ciddi Bir Sorun: Akran Zorbalığı. *Memurlar Net*. Erişim adresi: <https://www.memurlar.net/haber/15846/okullarda-ciddi-bir-sorun-akran-zorbaligi>.
- Ray, M. Jet, K.R. (2010). Effect of elektronik media on children. *Indian Pediatrics* 47(17), 561-568. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1007/s13312-010-0128-9>
- Rhoades L. Eisenberger, R. (2002). Perceived organizational support: A review of the literatüre. *Journal of Applied Psychology*, (87)4, 698-714.

- Rhoades L. Eisenberger R. (2006). When supervisors feel supported: Relationships with subordinates perceived supervisor support, perceived organizational support and performance. *Journal of Applied Psycholog*, 91(3), 689-695.
- Riyad İlkeleri (1990). *Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri*. Erişim adresi: www.cocukhaklari.barobirlik.org.tr.
- Robbins, S. Judge, T. (2017). *Örgütsel Davranış*. (İ. Erdem Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Rosenberg, J. Wilcox, W. B. (2006). *The importance of fathers in the healthy development of children*, USA: Washington.
- Sağlam, M. (2015). *Yargılama Süreci Devam Eden Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Hazırlanan Destek Eğitim Programının Çocukların Duygu ve Düşüncelerine Etkisi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Sahmey, K. (2013). *A Study on factors underlying juvenile delinquency and positive youth development programs*. (Master thesis). Department of Humanities and Social Science National Institute of Technology, Odisha, India.
- Saylık, A. Aydın, İ. (2019). Okul Müdürlerinin Paternalist Liderlik Davranışları Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 53(1), 273-300. doi: 10.30964/auebfd.631892.
- Selçuk, G. (2003). *Örgütsel Desteğin Çalışanların İş ile İlgili Tutumlarına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Semerci, B. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Shore L. M. Wayne, S. J. (1993). Commitment and employee behaviour: Comparison of affective commitment and continuance commitment with perceived organizational support. *Journal of Applied Psychology*, 78(5), 774-780.
- Smith, C. Stern, S. (1997). Delinquency and antisocial behavior: A review of family processes and intervention research. *Social Services Review*, 71(3), 61-83. Erişim adresi: <http://www.journals.unchicago.edu>.
- Sönmez, B. A. (2019). *Suçta Sürüklenen Çocukların Yargılanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin, Türkiye.
- Sreekala, K. (2008). *An assessment of the educational and vocational programmes of juvenile and observation homes in correcting the behavior of the juvenile delinquents*. (Doctor of philosophy thesis). Mahatma Gandhi University Kottayam, Kerala, India.
- Susanu, N. (2019). The group of friends as factor of socialization and juvenile delinquency. *New Trends in Psychology*, 1(1), 101-110.

- Şahinli, K. (2012). *Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Ailesel Faktörler: Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklar Üzerine Bir Çalışma*. (Yüksek Lisans Tezi). Polis Akademisi, Ankara, Türkiye.
- Şekerler, S.A. (2015). Nitel Araştırma Yöntem Teknik, Analiz ve Yaklaşımları. F.N. Seggie, Y. Bayyurt (Ed.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şentürk, Ş. (2015). Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Ana-Baba Tutumları ve Suçun Nedenleri. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 38-48. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jier/issue/39294/424097>
- Tabachnick, B. G. Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson Education.
- Tapan, F. (2019). *Suça Sürüklenen Çocuklarda Aidiyet Duygusu*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya, Türkiye.
- Taşdan, M. (2008). *Türkiye'deki Kamu ve Özel İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel Değerleri ile Okulun Örgütsel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyi, İş Doyumu ve Algılanan Sosyal Destek ile İlişkisi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Taşdelen, H. Turhan, M. Erikci, M. Özkan, M. (2014). *Okullardaki Risk Altındaki ve Dezavantajlı Çocuklar*. Proje Çalışması. Konya.
- Taşkın, E. E. (2019). *Çocuk Suçluluğunda Akran Etkisi. (Isparta Denetimli Serbestlik Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye.
- Taymaz, H. (2011). *İlköğretim ve Ortaöğretim Okul Müdürleri İçin Okul Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- The Government of UK (2020). "Children" Erişim adresi: www.gov.uk.
- Thornberry, T. P. (1997). *Advances in criminological theory: Developmental theories of crime and delinquency* New Brunswick: Transaction Publishers.
- Tomanbay, İ. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Top, K. ve Aksoy, B. (2011). Çocuk Suçluluğunun ve Tekrarlayan Çocuk Suçluluğunun Kriminolojik Verilere Göre Değerlendirilmesi, *Türk Pediatri Araştırmaları Dergisi*, 46, 136-140.
- Topaloğlu, M. (2010). *Türk Hukukunda Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri*. İstanbul: Legal Yayınevi.
- Topçuoğlu, T. (2014). Çocuk Suçluluğu ve Gelişimsel Suç Önleme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, 217-226. Erişim adresi: <http://kmu.edu.tr>

- Toprak, U. (2010). Almanya Özelinde Bazı Avrupa Ülkelerindeki Çocuk Ceza Ehliyeti Sorunuyla Yapılan Reform ve Kanun Değişikliklerine Kısa Bir Bakış, *Terazi Hukuk Dergisi*, 91-101. ISSN: 1306-9802
- Tor, H. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Tosun, M. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara Sabev Yayınları.
- Turunç, Ö.ve Çelik, M. (2010). Çalışanların Algıladıkları Örgütsel Destek ve İş Stresinin Örgütsel Özdeşleşme ve İş Performansına Etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 17(2), 184-206.
- Türkarşlan, D . (2007). Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başetme Yolları . *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* , 11 (11) , 99-108 . Doi: 21120/227484
- Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı (2007)“Dezavantajlı Kesim Yaşam Okulu Projesi” Erişim adresi: www.tcyov.org.
- Türkiye’deki Risk Altındaki Çocuklar Raporu TOÇEV (2019). Erişim adresi: www.tocev.org.tr
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri. Erişim adresi: www.tuikweb.tuik.gov.tr.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020). İstatistiklerle Çocuk. Erişim adresi: www.data.tuik.gov.tr
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2018). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkmen, E. (2009). *İş Karakteristikleri ve Algılanan Örgütsel Destek Kavramlarının Özyeterlilik İnancı ile İlişkisi ve Öz-yeterlilik İnancının Çalışan Performansı Üzerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Uğur N, Türkcan S, Geyran P. (1994). Adli Psikiyatride Çocuk ve Ergen Suçları. *Düşünen Adam*, 20(4). Erişim adresi: <http://www.dusunenadamdergisi.org>.
- Uluğtekin, S. (2011). *Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporlarının Yeri ve Önemi*. Ankara: Sabev Yayınları.
- UNICEF (2004). Dünya Çocuklarının Durumu. Ankara UNICEF Türkiye Temsilciliği.
- UNICEF (2013). Sosyal Çalışma Görevlileri El Kitabı. Erişim adresi: www.unicef.org.
- UNICEF (2019). UNICEF 2019 Yıllık Faaliyet Raporu. Erişim adresi: www.unicef.org.

- Uslu, Y. (2018). *Devlet Korumasındaki Çocukların Korunmasında Okulun Rollerine İlişkin Okul Yöneticilerinin ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Görüşleri*. (Tezsiz Yüksek Lisans Projesi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Waite, D. (2005). *Rethinking instructional supervision: Notes on its language and culture*, London: The Falmer Press.
- Weenink, D. (2011). Delinquent behavior of dutch rural adolescents, *J Youth Adolescence*, 40, 1132–1146. doi: 10.1007 / s10964-011-9650-x
- World Humanitarian Summit: Syrian Child Refugees in Turkey (2016). Erişim adresi: <http://www.theglobalist.com/world-humanitarian-summit-syrian-child-refugees/>
- Yamak, O. (2019). *Suçta Sürüklenen Çocukların Değerlendirilmesi*. (Uzmanlık Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye.
- Yakışıklı, N. (1997). *11-15 Yaş Grubundaki Suç İşlemiş Çocukların Sosyokültürel Özelliklerinin Araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yelken, R. (2011). Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner (Ed.), Ankara: Sabev Yayınları.
- Yenisey, F. (2007). *Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar ve Gençler İçin Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar* Erişim adresi: <http://www.hukukdeu.edu.tr>
- Yeniyol, K. (2019). *Çocuk Koruma Kanununda Yer Alan Tedbirlerin Çocuk Sağlığına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, D. D. (2019). *Diyarbakır'da Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye.
- Yıldız, S. (2008). *Örgüt Kültürünün İşten Ayrılma Eğilimi ve Çalışan Verimliliği Üzerindeki Etkisi: Bir Ara Değişken Olarak Örgütsel Destek Algısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye.
- Yılmaz, B. (2010). *Sanık Konumundaki Çocukların Genel Özelliklerinin Değerlendirilmesi ve Çocuk Suçluluğunda Çözüm Önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye.
- Yoshimura, K. E. (2003). *Employee traits, perceived organizational support, supervisory communication, affective commitment, and intent to leave: Group differences*. (Master Thesis). , North Carolina State University, ABD.

Yüce, O. (2019). *Suçta Sürüklenen Çocukların Rehabilitesinde Çocuk Mahkemelerinin Rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.

Zariatu, İ. (2019). *A Test of Hirschi's Social Bonding Theory: Juvenile Delinquency in the High Schools of Ghana and Turkey in Comparative Perspective*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.

EKLER

Ek 1. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü Öğretmen Görüşü Ölçeği

Değerli Öğretmen Arkadaşım,

Bu ölçek öğretmenlerin görüşlerine göre kamu ilkokul, ortaokul ve liselerinde öğrenim gören suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin (müdür ve müdür yardımcıları) rolünü belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Suça sürüklenen öğrenci ile “mahkemeye çıkarılarak hakkında güvenlik tedbiri ve ceza kararı alınan öğrenci” ifade edilmektedir. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Ölçeğin ilk bölümde kişisel bilgilere yönelik ifadeler yer almakta, ikinci bölümde okul yöneticilerinin suça sürüklenen öğrencilerin korunmasındaki rolüyle ilgili maddeler bulunmaktadır.

Araştırma gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilecek olup elde edilecek bilgiler yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Araştırmanın güvenilir ve geçerli olabilmesi için bütün ifadeleri okumanız, hepsini yanıtlamanız ve içtenlikle cevaplamanız önem taşımaktadır.

Araştırmaya sağlayacağınız değerli katkı için şimdiden teşekkür ederim.

Sibel DOĞAN
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı Doktora Öğrencisi

BÖLÜM I

Kişisel Bilgiler

1.	Cinsiyetiniz	:	☐ Erkek	☐ Kadın
2.	Öğrenim durumunuz	:	☐ Lisans	☐ Lisans üstü
3.	Çalıştığınız okul türü	:	☐ İlkokul	☐ Ortaokul ☐ Lise
4.	Mesleki kıdeminiz	:	☐ 1-10 yıl	☐ 11-20 yıl ☐ 21 yıl ve üzeri
5.	Suça sürüklenen çocukların eğitilmesi le ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?	:	☐ Evet	☐ Hayır

BÖLÜM II

Suçla Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolü

Bu bölümde sınıflarınızdaki suçla sürüklenen öğrencilerin (mahkemeye çıkarak haklarında güvenlik tedbiri ve ceza kararı alınmış öğrenciler) korunmasında okul yöneticilerinin (müdür ve müdür yardımcıları) rolüne yönelik ifadeler bulunmaktadır. Sizden her ifadeyi okuduktan sonra karşısındaki seçeneklerden size uygun gelen seçeneğin altındaki kutucuğu işaretlemeniz beklenmektedir.

Okul yöneticileri;	Hiç Katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Suçla sürüklenen öğrencilerin düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri demokratik bir okul ortamı oluşturmak için çaba harcar.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Okuldaki etkinlikleri planlarken suçla sürüklenen öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarını dikkate alır.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Okuldaki etkinlikleri planlarken suçla sürüklenen öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alır.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Suçla sürüklenen öğrencileri okuldaki etkinliklere katılmaları konusunda yönlendirir.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Suçla sürüklenen öğrencilerin arkadaşlarıyla işbirliği yapabilecekleri etkinlikler düzenlenmesini sağlar.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Suçla sürüklenen öğrencilerin sorunlarına karşı duyarlı davranır.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Suçla sürüklenen öğrencilerin sorunlarına çözüm bulmak için çaba harcar.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Suçla sürüklenen öğrencilerin desteklenmesi (maddi, psikolojik vb.) için çaba harcar.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Suçla sürüklenen öğrencilerin okula bağlanmaları için çaba harcar.	☐	☐	☐	☐	☐

Okul yöneticileri;	Hiç Katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
10. Suça sürüklenen öğrencilerin topluma kazandırılması için çaba harcar.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Suça sürüklenen öğrencilere karşı adil davranır.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Suça sürüklenen öğrencilerin akademik başarılarının artırılması ile ilgili önlemleri alır.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Suça sürüklenen öğrencileri okuldan uzaklaştırabilecek sosyal faktörlerle ilgili (dışlanma vb.) gerekli önlemleri alır.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Suça sürüklenen öğrencilerin tekrar suç işlemelerine yol açabilecek risklerden korunmaları ile ilgili önlemleri alır.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Suça sürüklenen öğrencilerin eğitimlerine devam etmeleri ile ilgili önlemleri alır.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Suça sürüklenen öğrencilere yönelik akran zorbalığı davranışlarını önleyici tedbirleri alır.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Suça sürüklenen öğrencilere yönelik çocuk istismarı davranışlarını önleyici tedbirleri alır.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde çocuk polisiyle işbirliği yapar.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde sosyal çalışma görevlisiyle işbirliği yapar.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için gerektiğinde denetim görevlisiyle işbirliği yapar.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için onların aileleriyle işbirliği yapar.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için öğretmenlerle işbirliği yapar.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Suça sürüklenen öğrencilerin korunması için okulda ekipler kurar.	☐	☐	☐	☐	☐

Ek 2. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Yöneticilerin Rolü Yönetici Görüşme Formu

Değerli Okul Yöneticisi;

Ben Sibel Doğan. Ankara Üniversitesi'nde doktora öğrencisiyim. Ankara İli Polatlı İlçesi kamu ilkokul, ortaokul ve liselerinde öğrenim gören suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında yöneticilerin rolü konusunda araştırma yapıyorum. Tezle ilgili bazı verilerin elde edebilmek için siz okul yöneticileriyle görüşme yapmak istiyorum. Bu araştırma sayesinde suça sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda karşılaşılan sorunların ortaya çıkacağını ve çözüm önerileri geliştirilerek sürecin daha sağlıklı yürüyeceğini, bu sayede araştırmanın uygulamaya katkı sağlayacağını düşünüyorum. Görüşme kayıt altına alınacaktır. Görüşmede elde edilen veriler isim belirtilmeden araştırmada kullanılacak olup uygulamaya faydalı olacaktır. Araştırmaya olan katkınızdan ötürü teşekkür ediyorum.

Sibel DOĞAN

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı Doktora Öğrencisi

BÖLÜM I

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz : ☐ Erkek ☐ Kadın
2. Çalıştığınız okul türü : ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise
3. Meslekteki kıdeminiz : ☐ 1-10 yıl ☐ 11-20 yıl ☐ 21 yıl-
4. Eğitim durumunuz: : ☐ Lisans ☐ Lisans üstü

BÖLÜM II

Görüşme Soruları

1. Kendinizden bahseder misiniz?
 - a) Kaç yaşındasınız?
 - b) Kaç yıldır yöneticilik yapıyorsunuz?
2. Sizce çocukları suça sürüklenmeye iten nedenler nelerdir?
 - a) Bireysel özelliklerin çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - b) Ailevi özelliklerin çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - c) Yoksulluğun çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - d) Kitle iletişim araçlarının çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - e) Akran grubunun çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - f) Göç, ekonomik politikalar, gelir dağılımının adaletsiz olması gibi toplumsal politikaların sonuçlarının çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
3. Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunmasında yöneticilerin rolü nedir?
 - a) Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunmasında yöneticilerin rolü nedir?
 - b) Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunmasında yöneticilerin verdiği görevlerden sorumlu olan öğretmenlerin rolü nedir?
4. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında yaşanan sorunlara ilişkin görüşleriniz nelerdir?
 - a) Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okulunuzda ne gibi sorunlar yaşıyor? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - b) Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okulunuzda yaşanan sorunların nedenleri neler olabilir? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
5. Suça sürüklenen öğrencilerin ve diğer öğrencilerin korunmasına ilişkin önerileriniz nelerdir?
 - a) Okulunuzdaki öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için neler yapıyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - b) Okulunuzdaki suça sürüklenen öğrencilerle ilgili bir sorun yaşandığında bir okul müdürü olarak neler yapıyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - c) Haklarında güvenlik tedbiri ve ceza alınmış öğrencilerin tekrar suça sürüklenmekten korunmasıyla ilgili neler yapıyorsunuz, ne gibi önlemler alıyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - d) Bir okul müdürü olarak suça sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda yaşanan sorunlara nasıl bir çözüm getirilebileceğini düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.

Ek 3. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Yöneticilerin Rolü Rehber Öğretmen Görüşme Formu

Değerli Öğretmen Arkadaşım;

Ben Sibel Doğan. Ankara Üniversitesi'nde doktora öğrencisiyim. Ankara İli Polatlı İlçesi kamu ilkokul, ortaokul ve liselerinde öğrenim gören suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında yöneticilerin rolü konusunda araştırma yapıyorum. Tezle ilgili bazı verilerin elde edebilmek için siz rehber öğretmenlerle görüşme yapmak istiyorum. Bu araştırma sayesinde suça sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda karşılaşılan sorunların ortaya çıkacağını ve çözüm önerileri geliştirilerek sürecin daha sağlıklı yürüyeceğini, bu sayede araştırmanın uygulamaya katkı sağlayacağını düşünüyorum. Görüşme kayıt altına alınacaktır. Görüşmede elde edilen veriler isim belirtilmeden araştırmada kullanılacak olup uygulamaya faydalı olacaktır. Araştırmaya olan katkınızdan ötürü teşekkür ediyorum.

Sibel DOĞAN

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Teftişı Programı Doktora Öğrencisi

BÖLÜM I

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz : () Erkek () Kadın
2. Çalıştığınız okul türü : () İlkokul () Ortaokul () Lise () RAM
3. Meslekteki kıdeminiz : () 1-10 yıl () 11-20 yıl () 21 yıl-
4. Eğitim durumunuz: : () Lisans () Lisans üstü

BÖLÜM II

Görüşme Soruları

1. Kendinizden bahseder misiniz?
 - a) Kaç yaşındasınız?
 - b) Kaç yıldır rehber öğretmenlik yapıyorsunuz?
2. Sizce çocukları suça sürüklenmeye iten nedenler nelerdir?
 - a) Bireysel özelliklerin çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - b) Ailevi özelliklerin çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - c) Yoksulluğun çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - d) Kitle iletişim araçlarının çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - e) Akran grubunun çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - f) Göç, ekonomik politikalar, gelir dağılımının adaletsiz olması gibi toplumsal politikaların sonuçlarının çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
3. Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunmasında yöneticilerin rolü nedir?
 - a) Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunmasında yöneticilerin rolü nedir?
 - b) Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunmasında yöneticilerin verdiği görevlerden sorumlu olan öğretmenlerin rolü nedir?
4. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında yaşanan sorunlara ilişkin görüşleriniz nelerdir?
 - a) Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okulunuzda ne gibi sorunlar yaşanıyor? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - b) Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okulunuzda yaşanan sorunların nedenleri neler olabilir? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
5. Suça sürüklenen öğrencilerin ve diğer öğrencilerin korunmasına ilişkin önerileriniz nelerdir?
 - a) Okulunuzdaki öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için neler yapıyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - b) Okulunuzdaki suça sürüklenen öğrencilerle ilgili bir sorun yaşandığında bir rehber öğretmen olarak neler yapıyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - c) Haklarında güvenlik tedbiri ve ceza alınmış öğrencilerin tekrar suça sürüklenmekten korunmasıyla ilgili neler yapıyorsunuz, ne gibi önlemler alıyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - d) Bir rehber öğretmen olarak suça sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda yaşanan sorunlara nasıl bir çözüm getirilebileceğini düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.

Ek 4. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Yöneticilerin Rolü Sosyal Çalışma Görevlisi Görüşme Formu

Değerli Sosyal Çalışma Görevlisi;

Ben Sibel Doğan. Ankara Üniversitesi'nde doktora öğrencisiyim. Ankara İli Polatlı İlçesi kamu ilkokul, ortaokul ve liselerinde öğrenim gören suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında yöneticilerin rolü konusunda araştırma yapıyorum. Tezle ilgili bazı verilerin elde edebilmek için siz sosyal çalışma görevlileriyle görüşme yapmak istiyorum. Bu araştırma sayesinde suça sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda karşılaşılan sorunların ortaya çıkacağını ve çözüm önerileri geliştirilerek sürecin daha sağlıklı yürüyeceğini, bu sayede araştırmanın uygulamaya katkı sağlayacağını düşünüyorum. Görüşmeniz bu hususta koşullu izin verildiğinden kayıt altına alınmayacak yalnızca not alınacaktır. Görüşmede elde edilen veriler isim belirtilmeden araştırmada kullanılacak olup uygulamaya faydalı olacaktır. Araştırmaya olan katkınızdan ötürü teşekkür ediyorum.

Sibel DOĞAN

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Teftişı Programı Doktora Öğrencisi

BÖLÜM I **Kişisel Bilgiler**

1. Cinsiyetiniz : () Erkek () Kadın
2. Meslekteki kıdeminiz : () 1-10 yıl () 11-20 yıl () 21 yıl-
3. Eğitim durumunuz: : () Lisans () Lisans üstü

BÖLÜM II

Görüşme Soruları

1. Kendinizden bahseder misiniz?
 - a) Kaç yaşındasınız?
 - b) Kaç yıldır sosyal çalışma görevlisi olarak görev yapıyorsunuz?
2. Sizce çocukları suça sürüklenmeye iten nedenler nelerdir?
 - a) Bireysel özelliklerin çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - b) Ailevi özelliklerin çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - c) Yoksulluğun çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - d) Kitle iletişim araçlarının çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - e) Akran grubunun çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - f) Göç, ekonomik politikalar, gelir dağılımının adaletsiz olması gibi toplumsal politikaların sonuçlarının çocukları suça sürüklemedeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
3. Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunmasında yöneticilerin rolü nedir?
 - a) Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunmasında yöneticilerin rolü nedir?
 - b) Öğrencilerin suça sürüklenmekten korunmasında yöneticilerin verdiği görevlerden sorumlu olan öğretmenlerin rolü nedir?
4. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında yaşanan sorunlara ilişkin görüşleriniz nelerdir?
 - a) Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okullarda ne gibi sorunlar yaşanıyor? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - b) Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okullarda yaşanan sorunların nedenleri neler olabilir? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
5. Suça sürüklenen öğrencilerin ve diğer öğrencilerin korunmasına ilişkin önerileriniz nelerdir?
 - a) Okullarda öğrencileri suça sürüklenmekten korumak için neler yapılıyor? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - b) Okullarda suça sürüklenen öğrencilerle ilgili sorun yaşandığında neler yapılıyor? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - c) Haklarında güvenlik tedbiri ve ceza alınmış öğrencilerin tekrar suça sürüklenmekten korunmasıyla ilgili neler yapılıyor? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.
 - d) Bir sosyal çalışma görevlisi olarak suça sürüklenen öğrencilerin korunması hususunda yaşanan sorunlara nasıl bir çözüm getirilebileceğini düşünüyorsunuz? Görüşünüzü lütfen örnekler vererek açıklayınız.

Ek 5.Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 23/12/2020
Toplantı Sayısı : 10
Karar Sayısı : 170

170-Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencisi **Sibel Doğan**'ın "Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmenlerin, Okul Yöneticilerinin ve Uzmanların Görüşleri" başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencisi **Sibel Doğan**'ın "Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmenlerin, Okul Yöneticilerinin ve Uzmanların Görüşleri" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Ek 6. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.9392490
Konu : Araştırma İzni

14.07.2020

ANKARA ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 23.06.2020 tarihli ve 1765 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim doktora programı öğrencisi Sibel DOĞAN'ın "Sıça Sürüldüğü Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmenlerin, Okul Yöneticilerinin ve Uzmanların Görüşleri" konulu çalışması kapsamında iliniz Polatlı İlçesine bağlı ekli listedeki okullarda uygulama yapma talebi ilgi (a) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğünüzde madunfaza edilen ölçme araçlarının: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda, gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Buğdenizi ve gereğini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ek: Uygulama Araçları

Ek 7. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Araştırma İzni

**T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı**

Sayı : E-84459573-605.01-322092

26.03.2021

Konu : Veri Toplama(Sibel DOĞAN)

BAKANLIK MAKAMINA

26/01/2021 tarihli dilekçe ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Sibel DOĞAN'ın "Suça Sürüklenmiş Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmenlerin, Okul Yöneticilerinin ve Uzmanların Görüşleri" konulu araştırması kapsamında Polatlı Sosyal Hizmet Merkezinde görev yapan sosyal çalışma görevlileri ile görüşme yapılabilme talebi bildirilmiştir.

Uygun görüldüğü takdirde Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 05/02/2021 tarihli ve 281404 sayılı yazısı ile "6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu" esaslarına göre araştırmanın gerçekleştirilmesi olumlu değerlendirilmiş söz konusu çalışmanın İl Müdürlüğü koordinesinde, kuruluş müdürlüğü denetiminde, ses-görüntü kaydı alınmaksızın yürütülmesi, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile uygulanabilmesi hususunu;

Ohurlarınıza arz ederim.

Meriç UNVER
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkan V.

OLUR
Dr. Mehmet Selim BAĞLI
Bakan Yardımcısı

Ek 8. Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Katılımcı Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Teftişı Programı doktora öğrencisiyim. Suça sürüklenen öğrencilerin korunmasında okul yöneticilerinin rolünü belirlemeyi amaçladığım doktora tezim kapsamında yürüttüğüm araştırmada sizin görüşlerinize ihtiyaç duymaktayım. Görüşmeyi izin vererseniz ses kayıt cihazıyla, aksi taktirde not olarak kaydedeceğim. Görüşme yaklaşık 45 dakika sürecektir. Görüşme esnasında anlaşılmayan sorular için açıklama isteyebilir ve görüşmeyi istediğiniz zaman sonlandırabilirsiniz.

Çalışmada gerçek isimleriniz kullanılmayacak, kimliğinizi ele verecek hiçbir bilgiye yer verilmeyecek, katılımcılara kod adları verilecektir. Görüşmeden elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır. Bu çalışmada etik ilkelere bağlı kalınacak ve elde edilen veriler kesinlikle başka bir amaç için kullanılmayacaktır. İlgi ve katılımınız için teşekkür ederim.

Sibel DOĞAN

.../.../...

İzin veriyorum
Ad-Soyad
İmza

Tarih: .../.../.....

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Suça Sürüklenen Öğrencilerin Korunmasında Okul Yöneticilerinin Rolüne İlişkin Öğretmenlerin, Okul Yöneticilerinin ve Uzmanların Görüşleri” başlıklı tezimin, ön kısım, kaynaklar ve ekler dışındaki ana bölümü, Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol esnasında yedi kelimedenden az olan benzeşmeler, kaynaklar ve doğrudan alıntılar dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolünde elde edilen sonuçlar aşağıda görülmektedir.

Rapor Tarihi:	24.04.2021
Gönderim Numarası:	1568584450
Sayfa Sayısı:	215
Sözcük Sayısı:	62486
Karakter Sayısı:	459506
Benzerlik Oranı:	%7
Savunma Tarihi:	21.05.2021

Öğrencinin Adı Soyadı : Sibel DOĞAN

Tarih : 24.04.2021

İmza :

ÖZGEÇMİŞ

Sibel DOĞAN

Öğrenim Durumu

Mezuniyet	Bölüm	Üniversite	Yıl
Lisans	Sınıf Öğretmenliği	Hacettepe Üniversitesi	2008
Lisans	Edebiyat	Anadolu Üniversitesi	2015
Yüksek Lisans	Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi	Hacettepe Üniversitesi	2014
Doktora	Eğitim Yönetimi ve Teftişi	Ankara Üniversitesi	2021

İş Deneyimi

Görev	Görev Yeri	Yıl
Sınıf Öğretmeni	Bitlis- Ahlat Şehit Sümmani YİBO	2008-2009
Sınıf Öğretmeni	Ankara- Şabanözü Hikmet Uluğbay YİBO	2009-2014
Sınıf Öğretmeni	Ankara- Polatlı İnkılap İlkokulu	2014-